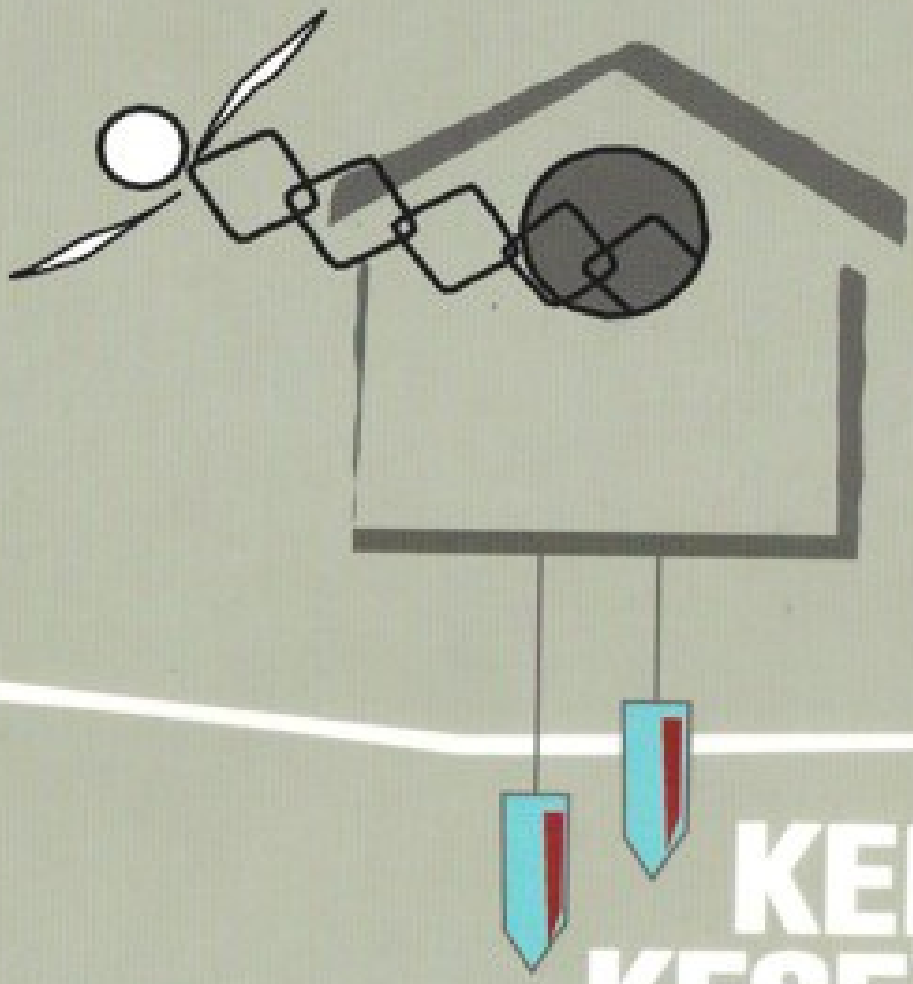

KEN KESEY

GUGUK KUŞU

çeviren AZİZ ÜSTEL

SIKLER

TURKUVAZ KİTAP

Kitap Adı: *Guguk Kuşu*

Kitap Yazarı: *Ken Kesey*

Çevirmen: *Aziz Üstel*

Yayınevi: *Merkez Kitapçılık*

Sayfa Sayısı: *298*

Basım Yılı: *2007*

Tarayan: *FK Kitaplığı*

Düzenleyen: *FK Kitaplığı*

KEN KESEY

1935 yılında Colorado'da doğdu. Ailesiyle Oregon'a göçtü. Tüm eğitimini bu eyalette gördü, 1957'de İletişim Fakültesi'nden mezun oldu. Bir sene sonra yaratıcı yazarlık eğitimi alırken *Guguk Kıuşu'*nun taslağını yazmaya başlamıştı. 1959 yılında Stanford Üniversitesi'nde gönüllü olarak LSD, meskalin gibi psikotik ilaçlarla ilgili deneylere katıldı. *Guguk Kuşu* dahil pek çok eserine ilham veren bu tecrübesi, Tom Wolfe tarafından *The Electric Kool-Aid Acid Test* adlı belgesel romana da aktarılmıştır. *Merry Pranksters* grubuyla 1960'larda Amerika'yı dolaştı, *Psychedelic* diye bilinen Amerikan kültür akımının en önemli isimlerinden biri haline geldi. *Beat* kuşağı yazarlarıyla hippiler arasındaki bağı kuran isimlerdendir. Timothy Leary, Hunter S. Thompson, Neal Cassady, *Grateful Dead,* Ailen Ginsberg gibi Amerikan karşıt-kültürünün kült isimleriyle yakın arkadaştı. 10 Kasım 2001'de karaciğer kanserinden öldü. Eserleriyle birlikte yaşam tarzıyla da Amerikan kültürüne büyük katkıda bulunmuştu.

AZİZ ÜSTEL

1946 Ankara doğumlu. California Üniversitesi'nde iletişim okudu. 'Gecenin Konukları' isimli programın dokuz sene boyunca TRT'de yapımcılığını ve sunuculuğunu yaptı. Daha sonra aynı program Kanal 6 ve Kanal E'de devam etti. "Kartal Kaya" adlı kendi yazdığı dizisi Kanal D'de oynadı. Çeşitli spor programlarında 'Spor Yorumcusu' olarak görev aldı. Halen CNN TÜRK'te Faik Gürses ve Ömer Çavuşoğlu ile birlikte Cem Yılmaz'ın sunduğu *Futbolmania* adlı programda 'Spor Yorumcusu' olarak görev yapıyor. Aziz Üstel'in çeşitli kuramlardan aldığı 30'a yakın ödülü bulunuyor.

Çevirdiği kitaplardan bazıları: B. Conrad, *Matador*; L. Uris, 7 *Numaralı Mahkeme-,* A. Burgess, *Otomatik Portakal;* A. Bessie, *Sarışm Bomba M. M.;* J. Thompson, *Nüfus: 1280;* H. Robbins, *Tek Başına;* E. Hemingway, *Kilimanjaro'nun Karları;* H. Raucher, *En Tatlı Yaz.*

Birinci Bölüm

Orada, dışarıdalar.

Beyaz giysili kara oğlanlar... holde o biçim işler çevirecekler... cinsel dümenler... sonra, ben onları yakalamadan işi yerleri paspaslamaya çevirecekler...

Koğuştan çıktığımda paspas yapıyorlar. Üçü de her şeyden nefret ediyor; saatten, günden, çalıştıkları yerden, çevredeki insanlardan. Böylesi nefret doluyken en iyisi beni görmemeleri. Duvarın dibinden yürüyorum. Ayağımdaki lastiklerin kenarlarında biriken tozlar kadar sessiz atıyorum adımlarımı. Ama gel gör ki, adamların özel, duyarlı aygıtları var. Korkumu algılıyorlar hemen. Başlarını kaldırıp bakıyorlar. Üçü birden. Eski bir radyonun arkasındaki lambalar gibi donuk donuk parlayan gözleri, kapkara suratlarında yuvalarından fırlamış.

''İşte Reis. Reis ki ne Reis çocuklar. Bizim Süpürgeler Reisi. Al bakalım, Süpürgeler Reisi."

Elime paspası tutuşturuyorlar. "Temizle" diye bir yer gösteriyorlar, başlıyorum temizliğe. Çabuk yürümem için biri, süpürgenin uzun sapıyla bacaklarımın arkasına bir tane indiriveriyor.

"Nasıl da kıçım kaldırıp koşuyor! Koskoca herif, ama ben höt dedim mi kuzulaşıveriyor!"

Gülüyorlar. Kafa kafaya verip fısıldaşmalarını duyuyorum ardımda. Kara makinenin homurtusu. Nefretle homurdanıyorlar, ölüm ve diğer hastane sırlarını. Ben yanlarındayken nefret dolu sırlarını rahatça açığa vurabiliyor, konuşabiliyorlar. Çünkü benim sağır ve dilsiz olduğumu sanıyorlar. Yalnız onlar mı? Herkes beni sağır ve dilsiz bellemiş. Onları aldatacak kadar kurnazım. Kurnazlığımı damarlarımda dolaşan kanın yarısının Kızılderili olmasına borçluyum. Bu pis hayatımda yarı Kızılderili olmamın tek yararı bu bana.

Koğuş kapısının yanında paspas yapıyorum. Birden anahtar şakırtısı duyuyorum öte yandan. Büyük Hemşire bu. Hemen anladım. Kimse anahtarı kilide onun gibi sokamaz. Yumuşak, çabuk, tamdık bir ses. Yıllardır kilitlerle haşır neşir olduğundan, böylesine tanış sesler çıkarıyor. Yanı sıra soğuğu da getirerek kapıdan kayarcasına çıkıyor. Ardından kilitliyor kapıyı. Parmaklarının çelik kapının üzerinde

gezindiğini görüyorum bir an. Her tırnağı dudağıyla aynı renk: garip bir portakal rengi. Kaynak makinesinin ucu gibi. Hem buz, hem de cehennem bir renk. Size dokunsa soğuk mu sıcak mı olduğuna bir türlü karar veremezsiniz.

Ağustosta fokur fokur kaynayan karayolunun yanında Umpqua kabilesinin sattığı sepet örgüsünden bir çanta var elinde. Kenevir saplı, çanta biçiminde bir gereç kutusu. Buraya geldiğimden beri hep taşır bunu. Örgü sık değil; yandan bakınca içini görebiliyorum. Kadınların taşıdığı şeyler yok: dudak boyası, pudriyer falan. Görevi sırasında kullanması gereken binlerce parçayla dolu içi. Tekerlekler, dişliler, pırıl pırıl parlayana dek ovulmuş çarklar, porselen gibi parıldayan haplar, iğneler, forsepler, saat tamircisi kerpetenleri, bakır tel...

Yanımdan geçerken başıyla selamladı beni. Paspasın sapı beni duvara sıkıştırıyor, gülümsüyorum, gözlerimi görmemesini sağlayarak elimden geldiğince gereçlerini bozmaya uğraşıyorum. Gözlerin kapalıysa seninle ilgili herhangi bir şeyi anlamazlar.

Gözlerimi yumarak yarattığım öz karanlığımda, lastik topuklarının taşlarda çıkardığı sesi duyuyorum. Sepet örgüsü çantasının içindeki aletlerin tıkırtısı da geliyor kulağıma. Yanımdan geçerken sesler daha bir belirginleşiyor. Dimdik yürüyor; baston yutmuş sanki. Gözlerimi açtığımda çevresi camla kaplı, hemşirelere ayrılmış bölüme girmek üzere. Bütün gün orada oturacak; camdan dışarı bakacak; sekiz saat boyunca olan biteni masasının üstündeki kâğıtlara yazacak. Bu düşünceyle mutlu, huzur dolu.

Derken... kara oğlanları görüyor. Hâlâ kafa kafayalar; fısıldaşıyorlar. Koğuşa girdiğini duymamışlar. Gözlerini diktiğini duyumsuyorlar ya, çok geç artık. Onun vardiyasındayken bir araya gelip fısıldaşmamaları gerektiğini bilmeliydiler. Kafalar ayrılıyor; şaşkınlık içindeler. Dört ayağının üzerine iniyor Büyük

Hemşire. Saldırıya hazır. Kara oğlanlar kümelenmiş, tuzakta bekleşiyorlar. Ne dediklerini biliyor; öyle öfkelenmiş ki sorma gitsin! Kara pezevenkleri lime lime edecek... öylesine kızmış! Kabarıyor! Sırtı beyaz üniformasını yırtana dek kabarıyor. Kollarını uzatıyor; kara oğlanları beş-altı kez sarıncaya kadar. Koca kafasını bir o yana bir bu yana çevirerek, etrafına şöyle bir bakınıyor. Kimse yok görünürlerde. Sadece, yarı Kızılderili yarı bilmem ne, Süpürge Bromden duruyor;

paspasının ardına gizlenmiş. İmdat isteyecek dili yok! Kendisini gemleyen dizginleri salıveriyor; suratına boyanmış gülücük, biçim değiştiriyor, buruluyor, ejder ağzına, hırıltı çıkaran kuyuya, karnı acıkan canavar sırıtışına, küçümseyen ağababa yayılışına dönüşüyor. Büyüyor, şişiyor, şişiyor... traktör kadar kocamanlaşıyor. Ağır yük taşıyan motorun kokusunu nasıl alırsan, ben de Büyük Hemşire'nin içindeki makinenin kokusunu öylesine çekiyorum burnuma. Kıpırdamıyorum. Tüyüm oynamıyor; soluğumu tutuyorum. Aman Tanrım, bu kez yapacaklar! Nefret öylesine çığlaşacak ve büyüyecek ki; ne yaptıklarının bilincine varamadan birbirlerini un ufak edecekler.

Ama, tam kollarıyla kara oğlanlara dolanacağı, onların da Büyük Hemşire'nin bedenini süpürgelerinin saplarıyla dürtüverecekleri sıra, bütün hastalar koğuşlardan çıkıyorlar. Gürültünün, patırtının nedenini merak etmişler besbelli. Tabii Büyük Hemşire hemen biçim değiştiriyor. O iğrenç, gerçek biçimini kimseye göstermek ister mi hiç! Hastalar gözlerini ovuşturup, "N'olmakta ki?" diye sorana dek her şey eski biçimine dönüveriyor. Hastalar, her zamanki gibi sakin ve güleç yüzlü Büyük Hemşire'yi görüyorlar. Kara oğlanlara kafa kafaya verip dedikodu yapmamalarını, günün pazartesi olduğunu, dünya kadar işin biriktiğini söylüyor...

"... amansız pazartesi, biliyorsunuz çocuklar..."

"Evet Bayan Ratched..."

"... bu sabah bir sürü işimiz var, onun için, eğer konuşmanız çok önemli değilse..."

"Evet Bayan Ratched..."

Duruyor. Uykudan kıpkırmızı şiş gözlerini kırpıştırarak bakan hastalan başıyla selamlıyor. Her birine ayrı ayrı selam veriyor. Kesin, otomatik. Yüzü yumuşacık, hesaplı, en ince ayrıntısı düşünülerek yapılmış. Pahalı bir bebek gibi. Taş bebek. Masmavi gözler, küçücük bir burun, pembe, minnacık burun delikleri. Her şey birbiriyle uyumlu; dudaklarıyla tırnak boyasının dışında. Ve bir de memeleri. Üretimde bir yanılgıya düşülmüş besbelli. Kusursuz bir parçaya o iri, kadınsı memeleri koymak! Büyük Hemşire'nin bu işe nasıl bozulduğu da belli oluyor zaten.

Hastalar kıpırdamadan duruyorlar; kara oğlanlara neden bozulduğunu öğrenmek istiyorlar. Beni gördüğünü hatırlıyor birden. "Çocuklar pazartesi olduğuna göre haftaya iyi başlayalım ve kahvaltıdan

sonra herkes berberi doldurmadan Bay Bromden'i bir güzel tıraş edelim. Ha, ortalığı karıştırmasına da engel olalım."

Kimse dönüp benden yana bakmadan holdeki dolaba giriveriyorum. Kapıyı kapatıyorum; karanlığa gömülüp soluğumu tutuyorum. Kahvaltıdan önce tıraş olmak felaket. Karnı doyunca insan daha bir güçlü oluyor, uykusu iyice dağılıyor, berberde çalışan onun bunun çocukları, elektrikli tıraş makinesi yerine bildiğimiz jiletle seni kesmeye kalkışınca da direnebiliyorsun. Bazı sabahlar Büyük Hemşire'nin isteği üzerine, kahvaltıdan önce tıraş ediyorlar beni. Sabahın altı buçuğunda, duvarları, lavabosu, her yeri bembeyaz bir oda; tavanda upuzun flüoresanlar sağa sola, oraya buraya gölge düşmemesini sağlıyor. Çevrende yüzler; aynaların ardına sıkışmış, çığlık çığlığa. Böyle bir ortamda, bu tıraş makinelerinden nasıl korunabilir insan?

Dolapta gizlenmiş, dinliyorum. Karanlıkta yüreğim küt küt atıyor. Korkmamak için ölesiye çabalıyorum; düşüncelerimi başka bir tarafa yöneltiyorum... Geçmişi düşün, köyü, kocaman Columbia Irmağı'nın, sedir ağaçlarının arasında babamla kuş avladığımız günleri hatırlamaya çalış... Ne zaman düşüncelerimi geçmişe yöneltsem, orada gizlenmeye kalksam, yanı başımdaki korku, anılarımın arasından sızıveriyor; kara oğlanlardan birinin holde turaladığını, korkumu burun deliklerine çekerek yaklaştığını duyuyorum. Kara tünellermişçesine açılıyor burun delikleri, koca kafasını o yana bu yana çevirerek havayı kokluyor, koğuşun dört bir yanından gelen kokuyu içine çekiyor. Beni kokluyor şimdi de; burnunu çekiyor hart hart. Nerede gizlendiğimi bilmiyor. Ama kokluyor, aranıyor. Kıpırdamamaya çalışıyorum.

(Babam, kıpırdama diyor. Yakınımızda bir yerde, bir kuşun kokusunu almış köpek. Dalles'te adamın tekinden bir av köpeği aldık; ödünç. Babam, köydeki bütün itlerin sokak köpeği olduğunu söyledi. Çöp tenekelerine dadanan, hiçbir işe yaramayan hayvanlar. Ama bu köpek başka! Önsezileri var. Sesimi çıkarmıyorum, ama sedir ağaçlarının orada kuşu gördüm bile! Gri tüylü, tortop olmuş. Köpek, ağacın altında dört dönüyor. Tam olarak gösteremiyor kuşun yerini; koku öylesine yayılmış ki dört bir yana! Kuş kıpırdamadığı sürece iyi; güvencede. Ama köpek ha babam havayı kokluyor, dört dönüp duruyor. Havlaması kulakları sağır edecek. Her geçen saniye kuşa biraz daha yaklaşıyor. Derken kuş fırlıyor sığınağından; tüyleri dimdik. Kanatları yay gibi gergin. Babamın

tüfeğinden çıkan saçmalarla yüz yüze...)

Dolaptan adımımı atar atmaz, ufak tefek kara oğlanla en irileri beni yakalayıp tıraş odasına götürüyorlar, yaka paça. Ne direniyorum ne de sesim çıkıyor. Bağırırsan başına gelecekleri sen düşün. Gıkım çıkmıyor. Şakaklarıma gelinceye kadar ses etmiyorum. Tıraş makinesi olmadığını, yedeklerden birini kullandıklarını şakaklarıma gelince anlıyorum. Kendimi tutamıyorum. Şakaklarıma gelince bunun iradeyle falan bir ilgisi kalmıyor. Bu bir... düğme... Hava Saldırısı... Hava Saldırısı diyor. Gürültümü öyle bir düzeye getiriyor ki, sessizlik gibiyim. Herkes bana bağırıyor cam duvarın ardından; elleriyle kulaklarını tıkamış. Ağızları sözcükler fışkırtır gibi oynuyor, ama ses çıkmıyor iki dudağın arasından. Sesim, tüm diğer sesleri emiyor. Sis makinesini çalıştırıyorlar gene ve üstüm başım beyaz, soğuk, ayranı andıran karla örtülüveriyor. Beni tutmasalar içinde saklanacağım; öylesine kalın. Burnumun ucunu göremiyorum sisten. Çıkardığım gürültünün ötesinden ve dışından, Büyük Hemşire'nin, çantasıyla hastalara pat küt vurup holde koşmasını duyuyorum. Büyük Hemşire'nin bana geldiğini anlıyorum, ama sesimi kısamıyorum bir türlü. Gelene dek bağırıyorum. Beni tutuyorlar. Büyük Hemşire, çantasını ağzıma tıkıyor, süpürgenin sapıyla da boğazımdan aşağı itiyor.

(Siste bir köpek uluyor, önünü göremediğinden korku içinde koşup duruyor. Kendi çıkardıklarının dışında yerde iz yok. Soğuk, kırmızı, lastik burnuyla her yönü kokluyor, ama kendi kokusunun dışında hiçbir koku alamıyor... içine doğru işleyen, yakan buhardan bir iz.) Beni de böyle yakacak; bütün bunları, hastaneyi, Büyük Hemşire'yi, çocukları ve McMurphy'i anlattığım için. Öylesine uzun bir süredir sessizim ki, her şey içimden sel gibi kopup gelecek. Siz bunları anlatanın deli olduğunu, zırvaladığını sanıyorsunuz. Böylesine korkunç, iğrenç şeylerin olamayacağı kanısındasınız. Bu kadar korkunç şeyler gerçek olamaz, diyorsunuz. Ama lütfen. Bunları açık açık düşünmek, benim için hâlâ çok güç. Olmamış olsa bile, gene de gerçek!

* * *

Sis dağılınca kendimi dinlenme odasında buluyorum. Bu kez beni şok odasına götürmemişler. Tıraş odasından alıp inziva odasına attıklarını hatırlıyorum. Kahvaltı verip vermediklerini hatırlamıyorum. Herhalde vermediler. Kimi sabahlar, inziva odasına tıkarlar beni ve kara oğlanlar

yemek artıkları getirir. Sözüm ona bana. Ama bir lokma olsun vermez, tümünü karşımda midelerine indirirler. Çiş kokan döşeğe uzanmış, kızarmış ekmekle çenelerinden aşağı akan yumurtayı silmelerini izlerim. Yağın kokusunu alır, ekmeği çiğnemelerini işitirim. Kimi sabahlar da bana buz gibi bulamaç getirir, tuz ekmeden tümünü zorla yedirirler.

Ne var ki, bu sabah hiçbir şey hatırlamıyorum. Midemi 'hap' dedikleri o şeylerle öylesine tıka basa doldurmuşlar ki, kapı açılana dek hiçbir şey bilmiyor, görmüyor, düşünemiyorum. Koğuş kapısının açılması saatin en azından sekiz olduğunu gösterir. Yani inziva odasında bir buçuk saate yakın bir süre baygın yatmışım ve bu arada, ben dünyadan habersizken, bir sürü teknisyen içeri girmiş çıkmış, Büyük Hemşire'nin buyurduğu işleri yapmış.

Koğuş kapısında bir gürültü duyuyorum. Holün ötesinden, göremediğim bir yerden geliyor bu ses. O koğuş kapısı, saat sekizde açılır ve gün boyunca en azından bin kez şşşşt güm, şşşşt güm diye diye açılıp kapanır. Her sabah dinlenme odasının iki duvarına dizilir 'boz-yap'ların üstüne kapanır, küçük küçük parçalardan büyük resimler yapmaya uğraşır, kapıya bir anahtarın sokulup çevrilmesini bekler, kim geldi diye başımızı döndürüp bakarız. Başka yapacak pek bir şey yok. Kimi zaman gelen genç doktorlardan biridir; ilacımızı almadan neler yaptığımızı izlemek için gelmiştir. İlaçtan önce... buna doktorlar, hemşireler, aralarında İÖ derler. Kimi zaman gelen, hastalardan birinin eşidir. Yüksek topuklarının üzerinde tıkır tıkır gelir; çantasını iki eliyle tutmuş, midesine bastırmıştır. Bazen de halkla ilişkiler uzmanımız, bir sürü ilkokul öğretmenini önüne katmış, hastaneyi gezdiriyordur. Ne sersem heriftir bizim halkla ilişkiler uzmanımız! Terli ellerini çırparak, öğretmenlere akıl hastanelerinde o eski hunharlığın, insafsızlığın kaldırıldığını görmekten ne denli mutlu olduğunu söyler. "Ne kadar neşeli herkes, değil mi? İç açıcı bir ortam!" Öğretmenlerin çevresinde kelebek gibi dolanır. Onlarsa birbirlerine sokulmuş, ürkek gözlerle oraya buraya bakınmaktadırlar. "Eski günleri, acımazlığı, yemekleri, pisliği düşündükçe... ah hanımlar, ne kadar ilerlemişiz!" Kapıdan kim girerse girsin, genellikle herkesin canı sıkılır. Ama birimizden birini ya da hepimizi mutlu edecek, güldürecek birinin girmesi olasılığı da vardır. Bu nedenle, kapıda anahtar döndüğü an, bütün başlar çevrilir, gözler irileşir, herkes soluğunu tutup bekler...

Bu sabah kilitlerden garip bir tıkırtı geliyor; her zamanki ziyaretçilerden biri değil bu anlaşılan. Nöbetçilerden birinin sesi duyuluyor, sinirli sabırsız: "Gelin teslim alın şunu! İmza atacaksınız."

Yeni biri! Herkes elindeki kâğıdı, boz-yap'ın parçasını bırakıyor; başlar dinlenme odasının kapısına çevriliyor. Sabahları genellikle holde olurum. Ortalığı paspasladığımdan kimin geldiğini görebilirim, ama bu sabah, daha önce de anlattığım gibi, Büyük Hemşire sırtıma beş yüz kilo yığdı, yerimden kıpırdayamıyorum. Hastaneye gelen yeni hastayı genellikle ilk kez ben görürüm. Kapıdan içeri süzülüşünü, duvara yapışarak adım atışını, kara oğlanlar gelip imzayı basarak onu teslim alıncaya dek korku içinde duruşunu izlerim. Yeni hastayı kara oğlanlar doğru duşa götürür, soyarlar. Kapıyı açık bırakıp dışarı çıkarlar, adamcağız da soğuktan tir tir titrer. Kara oğlanlar holde koşuşmaya başlar, vazelin ararlar. "Vazelin gerek." Büyük Hemşire' nin karşısına dikilirler. "Derece için vazelin gerek." O da bakar kara oğlanlara, başını sallar. "Evet, doğru. Vazelin gerek." İçinde en azından on kilo vazelin olan kavanozu uzatır. "Sakın içerde uzun süre kalmayın." Derken ikisini ya da üçünü görürüm; içeri girmişlerdir. Zavallı hastanın çevresini alırlar; vazelinlerler dereceyi. Kapkalın olur derece; nah parmağım kadar! Sonra kapıyı örterler, bütün duşları açarlar. Hiçbir şey duymazsın; sadece yeşil taşlara vuran suyun tıslaması gelir kulağına. Çoğu kez oradayımdır; tıpkı anlattığım gibi olup biter her şey.

Ama bu sabah iskemlede oturup onu getirmelerini bekliyorum. Görmüyorum, ancak sıradan biri olmadığını da biliyorum. Duvara yapışarak yürümesini duymuyorum. Duşlara girmesi gerektiğinden söz edilince de titrek bir sesle evet demiyor. Yüksek, bangır bangır bir sesle, yeterince temiz olduğunu söylüyor, teşekkürler.

"Bu sabah mahkemede duş aldım. Dün gece de nezarette. Ellerinde olsaydı, beni buraya taksiyle getirirken kulaklarımı yıkarlardı namussuzum! Bıktım be, ne zaman bir yere postalasalar gitmeden, ordayken, dönerken tepeden tırnağa yıkamaları gerekiyor! Ne zaman su sesi duysam pilimi pırtımı toplamaya başlıyorum artık. O dereceyle yanıma yaklaşma hıyarto. Dur şöyle, yeni yuvama bir göz atayım; çevreme bir bakayım. İlk kez bir Ruhbilimi Enstitüsü'ne ayak basıyorum."

Hastalar şaşkın şaşkın birbirlerine, sonra da kapıya, sesin geldiği

yöne bakıyorlar. Kara oğlanlar yanında; ama sanki aralarında yüz metre varmışçasına bağırarak konuşuyor. Üzerlerinden uçuyormuş gibi buyuruyor. Doruktan dibe ses veriyor. İri yarı biri galiba. Sesinden anlıyorum bunu. Holde ayak seslerini duyuyorum. Bundan da kocaman bir adam olduğunu anlıyorum hemen. Korkak korkak kaymıyor ayaklarının üstünde; topuklarında demirler var. At nalıymışçasına ses çıkarıyor. Kapıda görünüyor birden. Duruyor. Baş parmaklarını ceplerine takıyor; ayaklarını iyice ayırmış, herkesin gözü üstünde.

"Günaydın arkadaşlar."

Başının üstünde, tavana iple bağlı koca Cadılar Bayramı'ndan kalma kâğıttan bir yarasa var. Uzanıp parmağıyla dokunuyor; yarasa dönmeye başlıyor.

"Güzel bir sonbahar günü..."

Biraz babamı andırıyor konuşması. Sesi gür, güç dolu, ama babama hiç benzemiyor. Babam, safkan Columbia yerlisiydi. Reisti. Tüfek namlusu gibi parlak, yumruk gibi sıkıydı. Bu adam kızıl saçlı. Uzun favorileri var. Kıvırcık saçları kepinin altından taşıyor; tarak yüzü görmemiş, makastan uzak kalmış. Sonra babam uzun boyluydu; bu tıkız. Çenesi, omuzları, göğsü geniş. Şeytani, tüm yüzünü kaplayan, bembeyaz bir sırıtışı var ki görme! Babam yumruk gibi, buysa taş gibi sıkı. Burnunun bir yanından öte yanına, oradan da elmacık kemiğine uzanan bir yara izi var. Bir kavgada iyice girişmişler. Dikiş izleri hâlâ belirgin. Orada öyle duruyor. Kimse ağzını açıp da bir şey demeyince gülmeye başlıyor. Neden güldüğünü tam anlamıyla kimse çıkaramıyor. Komik bir şey yok ortalıkta. Ama halkla ilişkiler uzmanının gülmesine benzemiyor bu. Özgürlük dolu gürültülü bir kahkaha, dalga dalga çıkıyor, yayılıyor, koğuşun karşı duvarına değin uzanıyor. Halkla ilişkiler kahkahası değil bu. Gerçek. Birden, yıllardan beri duyduğum ilk kahkahanın bu olduğunu anlıyorum.

Bize bakıyor, topuklarının üzerinde bir ileri bir geri gidip gülüyor, gülüyor. Baş parmaklarını ceplerinden çıkarmaksızın ellerini midesinin i zerinde kenetliyor. Ellerinin ne kadar büyük, ne kadar zedelenmiş olduğunu görüyorum. Koğuşta herkes, hastalar ve bakıcılar, adamın kahkahasından, görünümünden etkilenmiş, aptal aptal bakıyor. Kimse onu durdurmaya kalkmıyor, kimse bir şey demiyor. Şimdilik durana dek gülüyor ve dinlenme odasına giriyor. Gülmediği zaman bile, kahkaha sesi

çevresinde asılı kalıyor. Tıpkı kocaman bir çanın susmasından sonra sesin havada asılı kalması gibi. Kahkaha, gözlerinde, gülümseyişinde, kabadayı kabadayı yürümesinde, konuşmasında var.

"Benim adım McMurphy dostlar. R. R McMurphy ve ben kumar tutkunu bir aptalım." Göz kırpıp bir şarkı mırıldanıyor: "... ne zaman karşıma bir deste kâğıt çıksa, parayı... bastırırım..." Gene gülüyor.

Masalardan birine yürüyor. İyileşebilirlerden birinin kâğıdını açıyor, kalın, ağır parmağıyla. Gözlerini kırpıştırıp kâğıtlara bakıyor, sonra başını sallıyor:

"Gülmemin nedeni bu işte. Siz gariban takımına kumar masasının çevresinde eğlenmeyi öğretmek için geldim buraya. Pendleton İş Kampı'nda, beni eğlendirecek kimse kalmadığından başka bir yere gönderilmemi istedim, anladınız mı? Yeni dostlar gerekti. Yeni yüzler. Öööof şuna bakın! Şu kuşa bakın yahu! Kâğıtlarını öyle tutuyor ki, çevresinde kim var kim yok, elini görebilir. Aaah kuşlar ah! Sizi ne güzel yolarım ben!"

Cheswick hemen kâğıtlarını topluyor. Kızıl saçlı adam elini uzatıyor, Cheswick sıksın diye.

"N'aber ahbap? Ne oynuyorsun? Altmışaltı mı? Elini herkese gösteriyorsun! Doğru dürüst bir elliiki yok mu burda? Neyse bende var. Belki burada yoktur diye yanımda getirdim. Bakın şunlara. Elli iki fuhuş pozisyonunu gösteriyor!"

Cheswick'in gözleri yuvalarından uğruyor. Kâğıtların üzerindeki resimleri görünce iyice şaşkına dönüyor.

"Yavaş ol, üzerlerini pisletme. Dünya kadar vaktimiz, önümüzde de bir sürü oyun var. Burada benim kâğıtlarla oynarız. Bir haftaya kalmaz, resimlere bakmayı bırakıp kâğıdın cinsini görürsünüz."

Sırtında işçi giysileri var. Güneşte renk değiştirmiş, sulandırılmış süt beyazı olmuş. Yüzü, boynu ve kolları açık havada, güneşin alnında çalışmaktan meşin rengine dönüşmüş. Kafasında siyah bir kep var. Koluna meşin bir ceket atmış, ayağındaki çizmelerse tozdan sarı kesilmiş. Ağır, yüksek ökçeli çizmeler. Bir tekme atsa bunlarla karşısındakini ikiye biçer. Cheswick'in yanından ayrılıyor, kafasından kepi çıkarıp bacağına vurmaya, küçük bir toz fırtınası yaratmaya çalışıyor. Kara oğlanlardan biri, elinde dereceyle çevresinde dolanıyor ha babam. Ama bizimki atik; İyileşebilirlerin arasına dalıp tokalaşmaya başlıyor. Konuşması, göz

kırpması, kaba kabadayı yürümesi, bana bir satıcıyı ya da panayırlarda çalışan çığırtkanları hatırlatıyor. Hani şu alacalı bulacalı gömlekli, yeşil askılı, hasır şapkalı, purolu adamlar vardır ya?.. "Koşuuun gelin, bööle şey bi daha hiçbir yerde, hiçbir zaman görülemez! On kafalı adamı, yılan başlı kadını görün... Koşuuuun!" diye bağırırlar. İşte onlara benziyor.

"Beni tıktıkları o iş kampında kavga ettim. Doğrusunu isterseniz, mahkeme benim kafadan sakat olduğuma karar verdi. Eh koskoca yargıca da karşı gelemem ya... Tabii sesimi çıkarmadım. Hem beni o boktan tarlalarda çalışmaktan kurtaracaksa, kafadan sakat, kuduz köpek, kurt adam, ne isterlerse olurum. Ölünceye kadar bir daha tarla göstermesin Ulu Tanrım bana. Şimdi, bana verilen bilimsel ad, psikopat. Ne edermiş bu psikopatlar? Bol bol kavga. Bir de fazla karı kız peşinde koşarlarmış. Ama bu hepten doğru değil. Yani karı kızın fazlası olur mu hiç? Kim duymuş? Merhaba arkadaşım, senin adın ne? Benimki McMurphy, seninle iki teklik bahsine varım, elindeki kâğıtların ne olduğunu söyleyemezsin. Bakma, bakma! Yarım saattir elinde ulan zaten. Bakmadan söyleyemiyor musun? İki teklik. Ne diyorsun? Lan hıyarto! Elinde derece kıçımın dibinde dolaşıp durmasana be!"

* * *

Yeni adam şöyle bir durup çevre bakıyor; her şeyi, herkesi inceleyip, gözleriyle tartıyor.

Odanın bir yanında genç hastalar var. Onlara 'İyileşebilirler' deniyor. Doktorlar, onların belirli bir tedavi sonucu sağlıklarına kavuşabilecekleri kanısında. Bilek güreşi yapıyor, oyun kâğıtlarının üzerindeki sayıları toplayıp çıkarıyor, kimin hangi kâğıdı tuttuğunu anlıyorlar. Bir tür sihirbazlık yani! Billy Babbit, nasıl cigara sarılacağını öğrenmeye çalışıyor. Martini etrafta dolaşıyor; masaların, iskemlelerin altında bir şeyler arıyor. İyileşebilirler, sık sık dolaşırlar. Pek duramazlar. Birbirlerine fıkralar anlatır, elleriyle ağızlarını örtüp kıs kıs gülerler. Kimse kahkaha atamaz burada. Çünkü atarsa, anında ellerinde kalem kâğıt, doktorlar içeri dalar, soru yağmuruna tutarlar kişiyi. Sonra sarı, küçücük uçları çiğnenmiş kalemlerle mektup yazarlar.

Birbirlerini gözlerler hep. Bazen biri, istemeyerek kendiyle ilgili bir şey kaçırır ağzından. Aynı masada oturan arkadaşı esneyerek ayağa kalkar; bir-iki gerinir, sonra hemşireler bölümüne gider, oradaki kara kaplıya duyduklarım yazar. Büyük Hemşire, bunun 'tedavi' amacıyla

yapılması gerektiğini belletmiştir onlara. Ama böyle olmadığını ben biliyorum. Kimi hastalarla ilgili yeterli kanıt toplayıp, onları Ana Bina'ya postalamak, orada beyinlerini yıkama yağlamadan geçirip sorunu çözümlemek istiyor.

Kara kaplıya duyduklarını yazanın adının yanma bir yıldız kondurulur ve ertesi gün geç saate kadar uyumasına izin verilir.

İyileşebilirlerin hemen karşısında Örgüt'ün ürünlerinden toplanan İyileşemezler vardır. Bunlar hastaneye tedavi edilmek için gönderilmez. Düzene kötü bir ad vermelerine engel olmak için sokaklardan toplanırlar. Doktorlar İyileşemezlerin ölene dek burada kalacaklarını açıkça söylerler. İyileşemezler de üçe ayrılır. Benim gibi Yürüyebilenler. Karınlarını doyurursan yürüyebilirler; oraya buraya gidip gelirler. Sonra Tekerlekliler ve Bitkiler. Biz İyileşemezler takımı, onarımı olanaksız makineleriz. Ya doğuştan böyleyiz ya da yıllar boyu başımızı duvarlara vura vura bu duruma gelmişiz ve bizi bulduklarında boş bir arsada, pas fışkırıyormuş damarlarımızdan.

Ne var ki, kimi İyileşemezler, hastaneye İyileşebilir damgasıyla gelmiştir. Doktorların hatası sonucu İyileşemez olmuştur. Ellis, İyileşebilir gelmiş, İyileşemez olmuş. O iğrenç, beyin öldüren, kara oğlanların 'Şok odası' dedikleri yerde fazla yükleme yaptılar zavallıya. Masadan kaldırdıkları biçimde, duvara çivilenmiş duruyor şimdi. Kolları iki yana açık, yumruklar sıkılı, yüzünde o akıl almaz korku, dehşet! Bu biçimde duvara çivilendi; içi doldurulmuş bir av hayvanı gibi. Yemek, yatmak ya da altına ettiği pislikleri benim temizlemem gerektiği zamanlarda, çivilerini çıkarıp bir köşeye alıyorlar. Eski koğuşta, o kadar uzun bir süre bir yerde durdu ki, zamanla sidiği yerdeki döşemeyi yedi, alt koğuşa damlamaya başladı şıp şıp. Sonunda döşeme iyice aşındı. Ellis aşağı düştü.

Ruckly de buraya İyileşebilir olarak gelip de İyileşemeze dönüşenlerden biri. Ama onu başka türlü hallettiler. Onun kafa takımlarında bir değişiklik yaptılar, yüzlerine gözlerine bulaştırdılar. Ortalığı birbirine katıyordu: kara oğlanları tekmeliyor, öğrenci hemşirelerin bacaklarını ısırıyordu. Alıp kafasını onarmaya götürdüler. Masaya kayışladılar. Kapıyı üzerine kapamadan önce dışarıdan geçen biri göz kırpıp, titreyerek ondan uzak durmaya çalışan kara oğlanlara bağırdığını duymuş: "Bana yaptıklarınızı ödeyeceksiniz katran suratlı

namussuzlar!"

Neyse, iki hafta sonra koğuşa getirdiklerinde kafası usturaya vurulmuştu. Yüzünün ortasında yağlı, mor bir yara izi vardı. İki gözünün üstüne de, düğme büyüklüğünde birer tıpa sokulmuştu. Onu nasıl yaktıklarını anlamak için gözlerine bakmak yeter. Gözleri dumanlı, gri, atmış sigortalar gibi bomboş. Bütün gün elinde bir resim, o kül olmuş suratının önünde evirip çevirir. Buz parmaklarının arasında dolaşır durur resim, iki yanı da öylesine aşınmış, bembeyazlaşmıştır ki, ne olduğunu anlayamazsınız.

Doktorlar, Ruckly konusunda başarısızlığa uğradıklarını artık kabul ediyorlar. Ama, kusursuz bir iş yapsalardı daha iyi mi olurdu, başarıya ulaşırlar mıydı, diye sorsanız cevabım hayır olur. Şimdi kafa takımlarında yaptıkları değişiklikler genellikle başarılı sonuçlar veriyor. Adamlar hem daha yetenekli hem de uzman. Alında delik açmıyorlar artık; dolaysız, gözlerden içeri giriveriyorlar. Bazen biri coşar, ortalığı dağıtır, koğuştan yaka paça alınıp götürülür. Birkaç hafta sonra geldiğinde, gözlerinin çevresinde çimdik moru halkalar vardır. Sanki kavga etmiştir de gözlerini morartmışlardır, yumruk yağmuruyla. Ama dünyanın en tatlı, en sevimli yaratığı olup çıkmıştır. Bir-iki ay sonra evine gönderilir belki de. Şapkasını kaşlarının üzerine yıkmış, uyur gezere dönmüş suratı, basit, mutlu bir düşün kucağında yürür gider. Başarı derler bunun adına. Ama bana sorarsanız Örgüt'e geri postaladıkları bir robottur. Başarısızlığa uğrasalar, Ruckley gibi otursa, salyalar aksa ağzından, elindeki resmi ha babam evirip çevirse ellerinde, belki çok daha iyi olur. Başka bir şey yapmaz Ruckly. Bazen cüce kara oğlan, gırgır geçmek, zevklenmek için yanma gelir, kulağına eğilir: "Hey Ruckly, senin karı bu gece kiminledir dersin?" diye sorar. Ruckly başım kaldırıp bakar. O karman çorman makinenin içinde anıları fısıldaşır. Kıpkırmızı kesilir yüzü; bir ucunda damarları tıkanır, şişer. Dudaklarının arasından güç bela, ıslığı andıran bir ses çıkar. Ağzının kenarlarında tükürük baloncukları oluşur; çenesi oynar durur; bir şey söylemek için çırpınır. Sonunda ağzından bir-iki sözcük çıkar. Hırıltılı, pis bir sestir; tüyleri diken diken olur duyanın: "Hay ssssssikeyim karımı! Hay ssssssikeyim karımı!" Sonra kaykılır bir yana; bayılır.

İyileşemezlerin içinde en gençleri Ellis ve Ruckly, en yaşlılarıysa Albay Matterson'dur. İhtiyar, kurumuş bir süvari subayıdır. Birinci

Dünya Savaşı artıklarından olan Albay Matterson, bastonuyla yanından geçen hemşirelerin eteklerini kaldırır, tarih anlatır, ama kimseye dinletemez. Koğuştaki en yaşlı hasta odur, ama en çok burada pinekleyen değildir. Karısı, artık evde bakamayacağını kestirince, bir-iki yıl önce alıp getirmişti.

Bu koğuşta en uzun süre kalan benim. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana buradayım. Diğer hastalar hep benden sonra geldi. Koğuştaki en eski yaratık değilim ama. Büyük Hemşire benden önce de varmış.

İyileşebilirler ile İyileşemezler birbirlerinden uzak dururlar. Kara oğlanların isteği üzerine, dinlenme odasının iki karşı duvarına dizilip otururlar. Kara oğlanlar, böylece düzenin sağlandığını söyler, her şeyin böylesine sürüp gitmesini istediklerini belirtirler. Kahvaltıdan sonra bizi buraya sokarlar. İki ayrı kümeye bakıp başlarını sallarlar: "Tamam beyler, işte böyle olacaksınız. Birbirinize karışmayın... böyle durun..."

Aslında bir şey söylemelerine hiç gerek yok, çünkü benim dışımda İyileşemezlerden kimse yerinden kalkıp doğru düzgün dolaşamaz. İyileşebilirlerse, İyileşemezlerin arasına karışmayı zaten istemezler; onların pis çocuk bezi gibi koktuklarını öne sürerler neden olarak. Ama pis kokmakla bir ilintisi yoktur uzak durmak istemelerinin. Yanlarına yaklaşmamalarının gerçek nedeni, bir gün onlara benzeyebilecekleri korkusudur. Büyük Hemşire, bu korkuyu anlamıştır ve bundan nasıl yararlanılacağını iyi bilir. Ne zaman İyileşebilirden biri canını sıksa, eliyle İyi-leşemezleri gösterip iyi çocuk olmasını ve *iyileşmesi* için tasarlanmış davranış kurallarına uyum sağlamasını, ancak böyle yaparsa sağlığına kavuşabileceğini, yoksa onların arasına katılacağını söyler.

Koğuşta herkes hastaların işbirliğine sıvanmalarından ötürü gurur duyar. Bir tahta parçasının üzerine çivilenmiş pirinç bir levhamız vardır: HASTANEDEKİ BÜTÜN KOĞUŞLAR İÇİNDE EN AZ PERSONELLE İŞ GÖREBİLDİĞİNİZ İÇİN SİZİ KUTLARIZ. İşbirliği nedeniyle verilmiş bir ödüldür bu. Kara kaplının hemen üzerindeki duvara asılmıştır; İyileşebilirlerle İyileşemezlerin ortasına.

Yeni hasta, kızıl saçlı McMurphy, hemen İyileşemezlerden olmadığını anlıyor. Dinlenme odasını şöyle bir gözden geçirdikten sonra yerinin İyileşebilirlerin yanında olduğunu çıkarıyor. Sırıtarak önüne gelenle el sıkışıyor. Önceleri konuşması, kahkahası, gırgır geçmesi, elinde dereceyle peşinde dolaşan kara oğlana bağırmasıyla herkesi rahatsız ettiğini

anlıyorum. Kahkahasının şiddetinden denetim panosundaki göstergeler bile titriyor. O güldükçe İyileşebilirlerin kaygısı, rahatsızlığı artıyor. Öğretmen sınıftan çıkınca ortalığı tozu dumana katan, haşarı öğrenciye bakan çocukları andırıyorlar. Kıpır kıpır ediyorlar, denetim panosunun göstergelerine cevap veriyorlar. McMurphy, onları rahatsız ettiğinin farkında, ama bu onu engellemiyor.

"Ne biçim adamlarsınız ulan siz! Dökülüyorsunuz be! Ama deliye benzer yanınız yok." Onları rahatlatmaya çalışıyor. Açık artırmadan önce fıkralar anlatan, alıcıları gevşetmeye çalışan pazarlıkçıyı andırıyor. "İçinizde hanginiz 'en deli benim!' diyor, ha? En üşütük kim? Bu kâğıt oyunlarını kim yönetiyor? İlk günümden, koğuş ağasını tanımak, üzerinde olumlu bir etki bırakmak isterim... yeter ki koğuş ağası olabilecek nitelikleri göstersin. Haydi söyleyin? İçinizde baş deli hanginiz?"

Bu sözleri Billy Bibbit'e söylüyor. Öne eğilip gözlerini Billy'nin gözlerine dikiyor. Billy Bibbit buranın kralının kendisi olmadığını, ancak ta-ta-tahta çıkmak sırasının kendine geldiğini söylüyor. McMurphy, kürek iriliğindeki elini Billy'e uzatıyor. Billy'nin bu eli tutup sıkmaktan başka yapacak bir şeyi yok tabii.

"Tahta çıkma sırasının sende olduğuna çok sevindim arkadaşım. Ama bütün işlere el koymak niyetinde olduğumdan, şimdi tahtta oturanla konuşsam daha iyi olur." İyileşebilirlerin çoğu kâğıt oynamayı bırakmış. McMurphy, başını onlardan yana çeviriyor, parmaklarını kenetleyip kemiklerini çıtırdatıyor. "Bu koğuşun kumar kralı olmak istiyorum arkadaşım. Çok iyi yirmibir oynarım. Benden hızlı kâğıt dağıtan da yoktur. Onun için sen beni bir an önce patronuna götür. Burada kimin ağa olacağına bir an önce karar verelim."

Kahkaha üstüne kahkaha tazeleyen, yüzü yaralı bu adamın oyun mu oynadığını yoksa böyle konuşacak kadar deli mi olduğunu kimse bir türlü kestiremiyor. Ama herkes onun dediğini yapmak için birbiriyle yarışa girmeye hazır; bu denli hoşlarına gitmeye başladı kızıl saçlı. Kocaman, kırmızı elini Billy'nin incecik koluna koymasını izliyor herkes ve Billy'nin ne diyeceğini can kulağıyla bekliyor. Billy, sessizliği kendinin bozması gerektiğini anlıyor. Çevresine bakınıp altmışaltıya hazırlananlardan birini seçiyor gözleriyle.

"Harding, s-s-sendin k-k-kral. Ç-ç-çünkü has-has-talar kurulunun baş-

baş-başkanısın. Bu a-a-adam seninle konuşmak istiyor."

İyileşebilirler sırıtıyorlar. Rahatsızlıklarını atıvermişler sırtlarından; olağanüstü bir şey olmasına sevinmişler besbelli. Hepsi birden Harding'e yükleniyor, deliler kralı olup olmadığını soruyorlar. Harding kâğıtlarını açıyor.

Harding, sinirli bir adam. Onu beyaz perdede gördüğünüzü sanırsınız yüzüne baksanız. Yüzü öylesine güzeldir. Sokakta, sıradan bir kişide göremeyeceğiniz bir yüzü vardır. Geniş, ince omuzludur. Kendi içine saklanmak istediği zaman omzunu birleştirmeye çalışır. Elleri öylesine uzun, beyaz, biçimli ve narindir ki, ak sabundan birbirlerini yonttuklarını sanır insan. Kimi zaman önünde iki ak güvercin gibi uçuşur bu eller. Derken Harding bunların 'varlığını' fark eder; dizlerinin arasına sıkıştırır. Güzel elleri olmasından rahatsızlık duyar.

Üniversiteden mezun olduğunu belgeleyen bir kâğıt parçasına sahip. Bu nedenle Hastalar Kurulu'nun Başkanı. Diplomasını çerçeveletip duvara asmış. Hemen yanında, mayolu bir kadir, resmi var. Kadını da beyaz perdeden hatırlayacak gibi olursunuz. Çok iri memeleri var kadının. Elleriyle mayosunun üstünü memelerine bastırmış. Harding'i kadının hemen ardında, kumların üzerine serdiği bir havlunun üzerinde otururken görürsünüz. Mayosunun içinde inceciktir, sanki iri yarı birinin gelip kumları suratına tekmelemesini bekliyor. Harding, böyle bir karısı olduğu için övünür durur. Kadının cinsel yönü çok güçlüymüş, sabaha kadar Harding'i yer, bitirir, tüketirmiş.

Billy yanma yaklaşınca, Harding hemen, küçük dağları ben yarattım havalarına giriyor; ardına yaslanıp gözlerini tavana dikiyor. “Bu... bu beyefendinin randevusu var mı Bay Bibbit?"

"Ra-ra-randevunuz var mı, Bay Mc-Mc-McMurphy? Bay Harding'in dünya kadar işi olduğunu görüyorsun! ",. Ran-ran-randevusuz kimseyi ka-ka-kabul etmez."

"Bu dünya kadar işi olan Bay Harding, deliler kralı mı?" Tek gözünü kapayıp Billy'e bakıyor McMurphy. Billy hemen başını evet anlamında sallıyor. Billy, bütün dikkatleri üstüne çektiğinden, ağzı kulaklarına varıyor.

"Öyleyse sen deliler kralı Harding'e söyle, 'R.P. Mc Murphy seni görmek istiyor,' de. Bu hastane ikimize dar gelir. Ben kral olmaya alışmışım. Kuzeybatıda ne kadar kereste fabrikası varsa hepsinde

çalıştım; kimse bileğimi bükemedi. Herkes elimi öptü. Ta Kore'den bu yana, gittiğim her yerde insanlar önümde diz çöktü. Böyle olduğuna göre, delilerin arasında da tahta benim çıkmam gerekiyor. Sen bu Harding'e söyle, ya benimle erkek erkeğe dövüşür ya da dünyanın en ödlek adamıdır ve güneş batana dek bu kasabadan defolup gider!"

Harding, iyice ardına yaslanıp baş parmaklarını ceketin yakalarına asıyor. "Bibbit, bu genç ukalaya söyle, öğlende ana holde karşılaşacağız. Bu işi orada bitiririz. Şehvetler, ateş ve ölüm kusacak." Harding, McMurphy gibi sözcükleri yaya yaya konuşmaya çalışıyor, ama tiz, hırıltılı sesiyle pek kıvıramıyor. "Bay McMurphy'i uyarmakta yarar var. Ona benim iki yıla yakın bir süredir bu koğuşun kralı, gelmiş geçmiş deliler içinde en üşütüğü olduğumu söyleyin."

"Bay Bibbit, Bay Harding'i uyarın. Ben öylesine deliyim ki, Eisenhower'e oy verdiğimi açıkça söylüyorum."

"Bibbit! Sen asıl Bay McMurphy'e benim Eisenhower'e *iki kez oy* verdiğimi söyleyecek kadar deli olduğumu anlat!"

"Sen de Bay Harding'e söyle..." McMurphy, ellerini masanın üzerine koyup öne eğiliyor; sesini alçaltıyor, "...ben öylesine keçileri kaçırmış bir adamım ki, gelecek kasım seçimlerinde de Eisenhower'a oy vermeyi düşünüyorum!"

"Söyleyecek bir şeyim kalmadı; önünüzde saygıyla eğiliyorum." Harding başını eğip elini uzatıyor. Tokalaşıyor McMurphy'le. Artık McMurphy'nin kazandığı belli oluyor. Ama neyi kazandığını bir türlü anlayamıyorum.

Bütün İyileşebilirler, ellerindeki işi bırakıp gözlerini bu yeni adama dikiyor. Onun gibisini koğuşta ilk kez görüyoruz. Nereden geldiğini, ne iş yaptığını soruyorlar. İlk kez böyle bir şey yaptıklarına tanık oluyorum. Kendini adamış birisiymiş. Serseri, kereste fabrikalarında çalışan bir işçiyken orduya yakasını kaptırmış. Askerde gerçek yeteneğinin ne olduğunu öğrenmiş. Askerlikte kimi kaytarma sanatının inceliklerini, kimi boş gezenin boş kalfası olabilmenin püf noktalarını bellerken, McMurphy, poker üzerine doktora yapmış. O günden sonra serseriliği bırakıp yaşamına bir yön vermiş. Kendini kumarın her türlüsüne adamış. Poker oynayacak, bekâr kalacak, nerede, nasıl isterse yaşayacakmış. Tabii insanlar izin verirse. "Toplumun kendini bir işe adayan kişileri nasıl suçladığını bilirsiniz. Gerçek yeteneğimin ne olduğunu

anladığımdan bu yana, küçük kasaba hapishanelerinde o kadar çok yattım ki bu konuda küçük bir kitap bile yazabilirim. Benim karıştırma meraklısı olduğumu söylüyorlar. Arada bir kavga ettiğim olur tabii. Hıyarlar; işçiyken kavga ettiğim zamanlar seslerini çıkarmazlardı. 'Tabii kavga edecek canım. Adam sabahtan akşama kadar eşşekler gibi çalışıyor. Kurtlarını dökecek,' derlerdi. Ama kumara sıvanmışsan, meyhanelerin arka odalarında kâğıda, zara bel bağlamışsan, kaldırıma tü-kürsen, birine yan baksan, hemen katil damgasını vuruverirler alnına. Bir delikten diğerine gide gele beş parasız kaldıydım bir ara. Kumar oynayacak zamanı bulamıyordum ki!"

Başını sallayıp yanaklarını şişiriyor.

"Ama uzun sürmedi bu; bir delikten diğerine postalanmak. İşin üçkâğıdını öğrendim. Doğrusu, Pendleton'a beni adam dövmek suçundan yollamışlardı. Son yılda ilk kez tutuklanıyordum. Dövüşmekten uzak kaldığım için bileğime kelepçe vurdular zaten. Ben kasabadan sıvışamadan, ağzını burnunu dağıttığım herif ayılıp polise koştu. Eskiden olsa, herif üç gün kendine gelemezdi. Helal olsun herife! Sıkıymış..."

Bir kahkaha atıp el sıkışıyor önüne gelenle. Dereceyle peşinde dolaşan kara oğlan ne zaman yaklaşsa, bir iskemleye çöküp karşısındakiyle bilek güreşine tutuşuyor. Son İyileşebilirle de tokalaştıktan sonra İyileşemezlerin yanma geliyor, sanki aramızda hiç fark yokmuşçasına. Gerçekten dost mu, yoksa kumarbazlara özgü bir nedenle mi yanımıza gelip adını bile hatırlayamayan delilerin eline sarılıyor?

Ellis'in elini yakalayıp sıkıyor. Sanki seçimlere katılmış bir siyasi de, Ellis'in oyu da herkesinkinden farksız ve geçerli. Ciddi bir sesle kendini tanıtıyor Ellis'e, "Arkadaş, benim adım R. R McMurphy. Kocaman bir adamın paçasından aşağı işemesini görmek hiç hoş bir şey değil. Hadi git de temizlen."

Ellis ayaklarının dibinde oluşan sidik gölüne şaşkınlıkla bakıyor. "Teşekkür ederim" gibi bir şeyler mırıldanıp iki adım atıyor. Ama duvara çivili eli daha uzağa gitmesine izin vermiyor.

McMurphy sırayla bütün İyileşemezlerin elini sıkıyor. Albay Metterson, Ruckly, İhtiyar Pete. Yürüyebilenlerin, Tekerleklilerin, Bitkilerin ellerini sıkıyor. Ölü kuşları andıran elleri, kucaklardaki cansız et parçalarını kaldırıp avucunun içine hapsediyor; bir aşağı bir yukarı

sallıyor. Sadece temizlik hastası Koca George'un elini sıkamıyor. Koca George, sırıtıp, burnunun dibine uzanan bu 'pis' elden kaçıyor. McMurphy de selamlamakla yetiniyor George'u; yanından uzaklaşırken sağ eliyle konuşuyor, "El, acaba senin ne kötülüklere karıştığını mı anladılar dersin?"

Kimse ne yapmak istediğini, neden herkesle tanışmak için bu kadar uğraştığını bir türlü anlayamıyor. Ama McMurphy'i izlemek, oturup boz-yaplarla uğraşmaktan çok daha iyi. Sürekli, ilişkisi olacağı kişilerle tanışması gerektiğini söylüyor. Bir kumarbazın görevlerindenmiş bu. Ama seksen yaşında, bitkisel hayata girmiş, oyun kâğıtlarını değil eline almak, ağzında bile çiğneyemeyen adamlarla poker oynayamayacağını bilmesi gerekir. Gene de bütün bu şamatadan hoşlandığı belli oluyor. İnsanlarla birlikte olmaktan, onların varlığından neşelenen biri.

En son sıra bana geliyor. Köşedeki iskemlede kayışlanmış oturuyorum. Bana gelince McMurphy duruyor; baş parmaklarını pantolonunun ceplerine takıp başını geriye atarak gülüyor. Sanki bende, kimsenin görmediği bir komiklik seçmiş gözleri. Birden, hiçbir şey duymayan, görmeyen biriymiş gibi oturmamın bir numara olduğunu anladığı için güldüğünü düşünüyorum ve korkunun buzparmakları yüreğimi sıkıyor.

"Heeeeyt. Bakın, bakın burada kim varmış!"

Olanları çok iyi hatırlıyorum. Tek gözünü yumup burnunun üstünde, iyileşmeye yüz tutmuş, şarap rengi yara izinin üzerinden bana bakıp gülmesi hâlâ aklımda. Önce, yağlı, kapkara saçlı, Kızılderili suratlı biri olduğumdan bana güldüğünü düşünmüştüm. Ama sonra, benim sağır dilsiz numaramı çaktığı için kahkahayı patlattığını sandım. Gülüyor, göz kırpıyor, "beni aldatamazsın" diyordu sanki.

"Anlat bakalım Koca Reis. Oturma grevine sıvanmış Büyük Reis Oturan Boğa'ya benziyorsun." Dönüp İyileşebilirlere bakıyor, içlerinde gülen var mı diye. Bir-ikisi kıkırdayınca bana dönüyor gene. "Adın ne senin Reis?"

Billy Bibbit sesleniyor odanın öte yanından: "A-a-adı Brom-den. Reis Bromden. Herkes ona Re-reis Süpürge der. Çünkü hastabakıcılar eline paspası tutuşturur, sa-sabahtan akşama dek koridorları sildirirler. Başka bir işe yaramaz aslında. Sağırdır." Billy, çenesini avucuna bırakıyor. "Ben sağır olsaydım..." İçini çekiyor. "İn-in-intihar ederdim."

McMurphy, gözlerini bir an olsun yüzümden ayırmıyor. "Sulak yerde büyümüş. Acaba boyu kaç?"

"Biri ge-geçenlerde öl-öl-ölçmüştü. Galiba bir doksan sekiz dediydi. A-a-ama öyle iri yarı olduğuna bakma. Göl-göl-gölge-sinden korkar. Ko-ko-kocaman, sağır bir Kızılderili."

"Burada oturduğunu görünce, Kızılderili'ye benziyor demiştim içimden. Ama Bromden Kızılderili adı değil. Hangi kabileden acaba?"

"Bilmiyorum. Ben gel-gel-geldiğimde buradaydı."

Harding atılıyor hemen: "Doktordan duymuştum. Safkan Kızılderili değilmiş. Yarım kanmış. Columbia Kızılderililerinden galiba. Columbia'da yok olan Gorge Kabilesi'nden. Doktor, babasının gerçek bir kabile reisi olduğunu söylemişti. Bu nedenle ona 'Reis' denir burada. Bromden soyadına gelince, ne yazık ki Kızılderili efsaneleriyle ilgili ayrıntılı bilgilere sahip değilim."

McMurphy, burnumun dibine kadar sokuluyor. Göz göze geliyoruz. "Doğru mu Reis? Gerçekten sağır mısın?"

"Hem sa-sa-sağır hem dil-dil-dilsiz."

McMurphy dudaklarını büzüp uzun uzun yüzüme bakıyor. Sonra geri çekiliyor, elini uzatıyor.

"Olsun, gene de el sıkmayı becerir herhalde. Sağır da olsa yani. Reis, elimi sıkmazsan hakaret kabul ederim. Hastanenin yeni kralına hakaret etmek de akıllıca bir iş sayılmasa gerek."

Bunları söylerken dönüp omzumun üzerinden Hardingİe Billy'ye bakarak bir şey yaptı, ama yemek tabağı iriliğindeki elini de burnumun dibinden çekmedi.

O eli çok iyi hatırlıyorum. Tırnaklarının altında karbon parçacıkları vardı, bir garajda çalıştığı günlerin anısı. Boğumlardan itibaren bir çıpa dövmesi gözüküyordu. Orta parmağının ilk boğumuna kirli bir flaster yapıştırılmıştı; bir ucu kalkmıştı. Diğer bütün parmakları eski ve yeni yara izleriyle doluydu. Avucu baltaların saplarını tutmaktan dümdüz ve kemik gibiydi. Kartları nasıl dağıtabildiğim anlamak güçtü. Avuç nasırlıydı. Nasırlar yer yer çatlamış, içlerine pislik dolmuştu. Batıdaki yolculuklarını belgeleyen bir yol haritası. O avuç benim elimi tutarken hışırtılı bir ses çıkardı. Parmaklar kalın ve güçlüydü. Tokalaşırken elinin garipleştiğini, ince bir sopayı andıran kolumun ucunda şiştiğini, irileştiğini duydum; sanki kendi elinden benimkine kan veriyordu. Elim

kanla, güçle, canla doldu. Onunki kadar kocamanlaştı. Hatırlıyorum...

"Bay McMurray."

Büyük Hemşire'ydi.

"Bay McMurray, buraya gelir misiniz lütfen?"

Büyük Hemşire. Elinde derece yeni gelenin ardında dolanan kara oğlan sonunda gidip çağırmış onu. Öyle duruyor Büyük Hemşire. Dereceyi tık tık saatinin camına vuruyor; gözleriyle McMurphy'i delmeye çalışıyor. Dudakları üçgen biçimi almış; lastik memeyi bekleyen taş bebek ağzı.

“Hastabakıcı Williams, Bay McMurray, duş yapmama konusunda direttiğinizi söylüyor. Doğru mu bu? Koğuştaki diğer hastalarla bir bir tanışmak için harcadığınız bu çaba çok iyi bir şey, ama her şeyin bir zamanı var değil mi? Bay McMurray, Bay Bromden'le aranıza girmek istemem, ancak burada herkes kurallara uymak zorundadır."

Başını geri atıp göz kırpıyor. Benim üçkâğıdımı nasıl çaktıysa, Büyük Hemşire'nin dümenini de anladı. Tek gözüyle bir dakika kadar tepeden tırnağa süzüyor kadını.

“Ne zaman tam karşıtını yapmaya hazırlansam..."

Sırıtıyor. Karşılıklı gülücük dağıtıyorlar. Birbirlerini tartıyorlar.

"... biri mutlaka karşıma dikilir, kurallara uymam gerektiğinden söz eder."

Elimi bırakıyor.

* * *

Üzerinde yabancı bir ülke adresi yazılı paketi açıyor Büyük Hemşire. Paketten, içinde süt beyazı sıvıların durduğu küçük cam şişeler çıkıyor. Bu sıvıları bir bir şırıngalara çekiyor Büyük Hemşire. Bir gözü kuşkulu kuşkulu çevreyi süzen, diğeri yaptığı işe bakan küçük bir hemşire, içi süt beyazı sıvılarla dolu şırıngaların yan yana yattığı tepsiyi alıyor. Ama şimdilik bir yere götürmüyor.

"Bayan Ratched, yeni hasta konusunda ne düşünüyorsunuz? Yani, yakışıklı, arkadaş canlısı falan ama, benim naçizâne fikrimi sorarsanız, her şeye el koyan, dizginleri pençelerine geçiriveren bir havası var."

Büyük Hemşire şırıngalardan birinin ucundaki iğneyi parmağına dokundurup esnekliğini sınıyor. "Bence..." İğneyi küçük cam şişenin ağzındaki lastik kapağa batırıyor. "Yeni hastanın isteği bu... her şeyi ele geçirmek. Biz onun gibilere çıkarcı deriz. Her şeyi, herkesi kendi çıkarları

için kullanan kişi yani."

"Ya? Ama. Yani burası bir akıl hastanesi. Nasıl her şeyi ele geçirebilir? Çıkarı ne olabilir?"

"Birçok şey." Sakin, gülümsüyor, şırıngaları doldurmaya adamış kendini. "Rahat ve sorumsuz bir yaşantı, sözgelimi. Güç sahibi olmak ve saygı görmek. Ya da parasal çıkarlar. Belki de bunların tümü. Kimi zaman çıkarcının isteği, salt kargaşa yaratma için koğuşu bozguncuların eline vermek, bozgunun gemini elinde tutmaktır. Toplumumuzda bu tür kişileri görürüz. Çıkarcı, diğer hastaları öylesine etkiler ki, eski düzenli yaşantıyı sağlayabilmek için aylarca uğraşmak gerekir. Akıl hastanelerinde bugün işleyen, hoşgörüye dayalı yönetim düzeninde, bu gibi çıkarcılar rahatça at oynatabilirler. Yıllar önce bu iş böyle değildi tabii. Hatırlarım, bundan birkaç yıl önce Bay Taber adında bir dalavereci vardı. Dayanılmaz bir adamdı. Bir süre bizi çok yormuştu." Başını kaldırıyor; şırınga yarıya kadar dolmuş, yüzünün önünde sihirli değneği andırıyor. Gözleri dalıyor; anılarıyla mutlu. "Bay Taber..."

Öbür hemşirenin gözleri iri iri açılıyor. "Neden koğuşun düzenini bozmak istesin biri? Anlamıyorum..."

İğneyi bir başka şişenin lastik başlığına daldırarak, küçük hemşirenin sözünü kesiyor. Şırıngayı ağzına kadar dolduruyor, çekip çıkarıyor ve tepsinin üzerine uzatıyor. Elinin bir başka şırıngaya uzanışını izliyorum. El, ok gibi fırlıyor; şırınganın üzerinde duruyor bir an; sonra iniveriyor yere.

"Bayan Flinn, galiba burasının bir akıl hastanesi olduğunu unutuyorsunuz?"

Büyük Hemşire, kurduğu düzende küçük dalgalanmalar olursa çok öfkelenir. Küçücük bir yanılgı, suratındaki gülücüğü buz gibi dondurur. Çenesiyle burnunun arasında, o taş bebek örneği gülücük, gözlerinde sükûnet dolaşır, ama içi çelik bir yay gibi gerilmiştir. Onu rahatsız eden sorunu çözümleyene dek rahatlamaz... bu çözümlemeye de 'çevreye uyum' der.

Onun yönetiminde, içerideki koğuş, çevreyle tam uyum sağlamıştır. Ancak her saniyesini koğuşta geçiremez. Dışarıda da bulunmak zorundadır. Bu nedenle dış dünyada da uyum sağlamak için çabalar. Benim Örgüt dediğim, Büyük Hemşire ve benzerlerinin elele çalıştıkları yer, dev bir kuruluştur ve amacı hem içerde hem dışarıda uyum

sağlamaktır. Böyle bir kuruluşun bir parçası olarak çalışması sonucu, uyum yıllar önce, ben dışarıdan geldiğimde, o gene Büyük Hemşire'ydi. Kim bilir ne kadar zamandır uyum sağlamak için uğraşıp duruyor?

Onun her geçen yıl biraz daha beceri kazanmasını izlemişimdir. Sürüyle deneyden sonra öylesine güçlenmiştir ki, kıl gibi tellerle bu gücü dört bir yöne dağıtmaktadır. Bu telleri yalnız ben görebilirim. İzleyici bir robot gibi, bu tellerden oluşan ağın ortasında durur ve büyük bir yetenek ve beceriyle, kendine tellerle bağlı olan kişileri yönetir. Her saniye tellerin nereye bağlı olduklarını, ne kadar akımla dilediği sonuçları alabileceğini çok iyi bilir. Ordu beni Almanya'ya postalamadan önce, eğitim merkezinde elektrikçiydim. Üniversitede de elektronik üzerine eğitim gördüm. Onun için böyle ağların nasıl kurulduğunu iyi bilirim.

O tellerin ortasında, arkası cam bir cep saati gibi, her şeyin yerli yerinde, salise sektirmeden iş gördüğü bir dünya düşler. Öyle bir dünyadır ki bu, tarifelere sektirilmeden uyulur. Dışarıda olmayan bütün hastalar, onun yaydığı ışının altında boyun eğmiş, tekerlekli İyileşemezlerden oluşmuştur. Hepsinin pantolon paçasından çıkan birer sonda, döşemenin altındaki lağıma bağlanır. Her geçen yıl, bir kişi alıp bir kişi çıkararak takımını kurmaktadır. Değişik yaşta, boyda, kiloda doktorlar önüne dikilir, bir koğuşun nasıl yönetilmesi gerektiği konusunda düşüncelerini açıklar. Kimi bu düşüncelerini uygulamak isteyecek kadar cesurdur. Ancak Büyük Hemşire buz gibi bakışlarını bu doktorun yüzüne diker ve üç-beş günün sonunda zavallı adam, tir tir titreyerek çeker gider. Doktor, personel müdürünün karşısına dikilir: "Nasıl söylesem bilemiyorum... O kadınla birlikte çalışmaya başladığımdan bu yana, damarlarımda kan değil de amonyak dolaşıyor sanki. Sıtmaya tutulmuş gibi titriyorum, çocuklarım kucağıma oturmuyor, karım benimle yatmıyor. Bir an önce o koğuştan almanızı istiyorum beni. Nörolojiye, alkoliklerin arasına, çocuk bölümüne... nereye olursa, umurumda değil artık!"

Büyük Hemşire, yıllardan beri sürdürüyor bunu. Doktorlar üç hafta, üç ay dayanabiliyorlar. Sonunda geniş alınlı, ufak tefek birini seçiyor. Tombul yanakları var adamın. Küçücük gözleri.

Gözlüklerini iple bağlıyor; göğsünden aşağı sallandırıyor. Gözlüklerini burnuna taktığında mutlak bir yana kayıyor. O da başını öbür yana yatırarak dengeyi kurmaya çalışıyor. İşte Büyük Hemşire'nin seçtiği

doktor bu.

Binlercesini deneyip eledikten sonra, üç kara oğlanı hastabakıcı aldı yanma. Önünde upuzun kuyruk olurlar, kapkara, koca burunlu maskeler. Daha ilk görüşte beyazlığından nefret ederler. Bir ay kadar nefretlerini ve kendilerini değerlendirir. Sonra da kovar, çünkü yeterince nefret edemezler ya da etmezler. Sonunda istediği üçlüyü bulur. Birer birer seçer. Tasarısının ayrıntılarına yerleştirir, şebekesinin içine örer. İşe yarayacak kadar nefret ettiklerinden emindir bunların.

İlkini seçtiğinde ben koğuşa geleli beş yıl olmuştu. Çarpık çurpuk, soğumuş asfalt rengi, kas yığını bir cüceydi. Babası, alev alev yanan demir sobaya bağlanmış, vücudu tırmıkla lime lime olmuş, kan ayakkabılarının içini doldurmuş izlerken, karısının, yani cücenin anasının, ırzına geçiyorlarmış. Oğlan beş yaşındaymış. İki büklüm olmuş, dolabın içinden, anahtar deliğinden olan biteni görmeye çalışıyormuş. O günden sonra bir santim bile uzamamış. Sanki burnuna bir yarasa asılıymış gibi, göz kapakları ince ve sarkık, aşağı doğru uzanır. Göz kapakları ince, gri deri gibidir. Ne zaman koğuşa yeni bir beyaz hasta gelse, bu göz kapakları hafifçe oynar, cüce, geleni dipten doruğa inceler, başını sallar, emin olduğu bir şeyi görmüştür sanki. İşe başladığında, içi demir bilyelerle dolu bir çorap taşımak istemişti yanında. Hastaları yola getirmek için kullanacaktı bunu. Ama Büyük Hemşire bu yöntemlerin artık uygulanmadığını söyledi ve bilyeleri evde bırakmasını istedi. Sonra da kendi uyguladığı yöntemi belletti. Nefreti göstermeyecek, zamanını, sırasını bekleyecek, ip ne zaman gevşerse çekecek, gerecek, ucunda dans edenin ayaklarını yerden birkaç saniye için, boğulmayacağı kadar bir süre kesecek, yola girmesini sağlayacak, baskıyı sürdürecek. Böyle öğretti Büyük Hemşire.

Diğer iki kara oğlan, iki yıl sonra, birer ay arayla işe başladı. Öylesine birbirlerine benziyorlardı ki, Büyük Hemşire'nin, birincisini model alarak İkincisini yarattığını sandım. Uzun boylu, sivri kemikli iki adam. Suratlarında hiç değişmeyen bir anlatım vardır. Çakmaktaşından yapılma ok uçlarına benzerler. Bakışları bir noktada birleşir. Saçlarına dokunacak, sürtünecek olursanız deriniz yüzülür.

Üçü de kömür gibi kapkaradır. Önünde uzayıp giden, karalardan oluşan kuyruktakilerle konuşa konuşa, ne kadar siyah olurlarsa o kadar çok çalışıp koğuşu tertemiz tutacaklarını öğrenmiştir. Sözgelimi, üç kara

oğlanın üniforması da, Büyük Hemşire'ninki gibi lekesiz, bembeyaz, kolalıdır.

Üçü de, kolalı, kar beyazı pantolon, bir yanında metal çıtçıtları olan ak gömlek, buz gibi parlayan ayakkabılar giyer. Ayakkabıların altı kırmızı lastiktir. Holde fare kadar sessiz gider gelirler. Hareket ederlerken hiç gürültü çıkarmazlar. Ne zaman bir hasta diğerine sırrını açacak olsa, koğuşun değişik köşelerinde ortaya çıkarlar. Hasta, koğuşun köşesinde, bir başına dururken bir gıcırtı duyar. Yanağında bir soğukluk hisseder. Döner bakar. Duvarda soğuk, taştan bir maske belirir. Sadece kara suratı görür. Vücut yoktur. Duvarlar beyaz elbiseler kadar aktır. Buzdolabı kapısı gibi temizdir ve bu aklığın üstünde kara suratla tencere dibi eller, bir hortlak gibi kıpır kıpır etmektedir.

Uzun yılların verdiği alışkanlıkla üç kara oğlan, Büyük Hemşire'yle aralarındaki telleri koparmış, salt ışınlarla çalışmaktadır. Sesli buyruk vermez, isteğini bir ziyaretçi görebilir diye yazıya dökmez. Gerek yoktur çünkü. Adı nefret olan bir yüksek gerilim hattıyla aralarındaki bağlantıyı sürdürürler. Daha Büyük Hemşire ne istediğine karar vermeden, tıslayacağı buyruğu düşünmeden, üç kara oğlan bunu yerine getirir.

Her neyse, Büyük Hemşire takımını kurduktan sonra koğuş iyice zapt u rapta girdi: Hastaların düşündüğü, söylediği ya da yaptığı, aylar öncesinden tasarlanır. Bunlar hemşirenin gün boyu aldığı notlara dayanarak hazırlanır. Hemşirelere ayrılan bölmenin dibindeki çelik kapının ardından homurtusunu duyduğum makineye, bu notlar temize çekilip verilir. Bir sürü Günlük Buyruk Kartı, üzerinde belirli bir biçime göre açılmış delikleriyle makineden geri gelir. Her sabah gün başlarken, üzerinde o günün tarihini taşıyan kart, makineye yeniden verilir ve çelik kapının ardında bir homurtudur başlar. Koğuşta ışıklar saat altı buçukta yanar. İyileşebilirler, kara oğlanların itip kakmasıyla yataklarından kalkar. Yerleri süpürmeye, kül tablalarını boşaltmaya, duvarları silmeye koyulurlar. Tekerlekliler, bin güçlükle tahta bacaklarını yataktan indirip yatağın içinde heykel gibi oturur, birinin tekerlekli iskemleleri getirmesini beklerler. Bitkiler altlarına işer, yatağın içindeki elektrikli bir mekanizmayı eyleme geçirir, döşek havalanır, Bitkiler yere yuvarlanır, kara oğlanlar ellerinde hortumla koşar gelir, üstlerine su sıkar, temiz, yeşil çarşaf getirir.

Yediye çeyrek kala tıraş makinelerinin hırıltısı duyulur. İyileşebilirler,

alfabe sırasına göre aynanın önüne dizilmişlerdir. A, B, C, D... İyileşebilirlerin işi bitince benim gibi yürüyen İyileşemezler içeri girer, sonra da Tekerlekliler içeri itilir. Geriye üç ihtiyar kalır. Çenelerinin altındaki gevşek derinin üzeri, ince bir küf tabakasıyla kaplanmıştır. Dinlenme odasındaki koltuklarda tıraş edilirler. Alınlarından oturdukları koltuğa kayışla bağlanırlar ki, kafaları sağa sola, öne arkaya düşüp durmasın.

Özellikle pazartesileri, ben bu düzene uymamak için saklanırım. Kimi sabahlar da A ile C'nin arasına girip, ayaklarımı yere sıkı sıkı basarak tıraş olurum. Ayaklarımı yere sıkı sıkı basarım diyorum, çünkü döşemenin altında güçlü mıknatıslar vardır; hastaları gerekti mi oradan oraya çekebilir, sürükleyebilir bunlar!

Saat yedide yemekhanenin kapısı açılır. Bu kez içeri önce Tekerlekliler girer. Onların ardından Yürüyebilenler ve İyileşebilirler gelir. Kimi İyileşebilirler, Tekerleklilere tepsi alıp getirir. Tekerleklilerin çoğu, ayakları tutmayan İyileşemezlerdir. Ama içlerinden üçünün boyundan aşağısı tutmaz. Boyundan yukarısında da pek iş yoktur ya! Bunlara Bitkiler denir. Herkes oturduktan sonra kara oğlanlar bunları getirir, duvarın dibine sıralar. Önlerine çamura benzeyen bir şey getirilir tepsiler içinde. Tepsinin bir köşesinde beyaz bir kart yatar. Üzerinde *Mekanik Yumuşak* yazılıdır. Dişsiz üçler için özel hazırlanmış yiyeceğe verilen addır bu! Yumurta, salam, kızarmış ekmek, sucuk bir araya karıştırılıp mutfaktaki bir makineye atılır. Makine bunları çelik dişleriyle tam otuz iki kez çiğner, sonra kusar. İşte çamura benzeyen bu kusmuk Bitkilerin önüne sürülür.

Kara oğlanlar ite kaka çamuru Bitkilerin ağzından içeri sokarlar. Sık sık da söverler zavallılara: "Eşşoğlueşşeğin herifi, sucuk püresi mi yediriyorum yoksa kendi dilini mi çiğniyor belli değil! Ulan Blastic, geberemedin gitti namussuz!"

Yedi buçukta dinlenme odasına geri dönülür. Odanın bir duvarını kaplayan camın ardında Büyük Hemşire oturmaktadır. Cam öylesine parlatılmıştır ki, varolup olmadığını anlamak çok güçtür. Görebildiğini başıyla selamlar. Duvardaki takvime uzanır, bir yaprak koparır; amaca bir gün daha yaklaşmıştır. Her şeyi başlatmak için düğmeye basar. Uzakta bir yerde tenekenin şakır şukurunu andıran bir ses gelir kulağıma. Herkes hazır ola geçer. İyileşebilirler: Kendi yerinize çekilin,

boz-yaplarla kâğıtların dağıtılmasını bekleyin. İyileşemezler: Kendi tarafınıza gidin, Kızıl Haç Kutusundan boz-yapların çıkarılıp size dağıtılmasını bekleyin. Ellis: Duvardaki yerine git. Ellerini iki yana açıp çivilenmeyi bekle, pantolonunun paçasından işemeye başla. Pete: Kafanı kukla gibi oynatmaya koyul. Scanlon: İri kemikli ellerini masanın üzerinde oynatıp hayali bombanı yap ve hayali dünyanı havaya uçur. Harding: Konuşmaya başla, güvercin ellerini havada salla, sonra koltuk altlarına hapset, çünkü koskocaman bir adam güzel ellerini öyle havada sallamaz. Sefelt: Dişlerinin ağrımaya, saçlarının dökülmeye başladığını söylemeye ve sızlanmaya başla. Herkes: Soluk al... ver... her şey yerli yerinde; yürekler kartlarda belirtildiğince çarpıyor. Eş silindirlerin sesi.

Çizgi filmlerde gördüğünüz dünyalardan biri. Herkes tek boyutlu, sınırları kara çizgilerle belirlenmiş, saçma sapan bir öykünün içinde sürüklenip gidiyor. Belki çok komik gelebilir... kişiler gerçek olmasa!

Sekize çeyrek kala, kara oğlanlar sırayla İyileşemezlerin arasından geçip, karşı koymayanların sondalarını takıyor. Sondalar uçları kesilmiş, kullanılmış prezervatifler. Birbirlerine lastiklerle bağlanmış, oradan da bir hortum parçasına tutturulmuş. Pantolon paçasından aşağı sarkıp üzerinde ATILACAK YENİDEN KULLANILMAZ yazılı, plastik bir torbaya uzanıyor. Bu plastik torbaları her günün sonunda yıkayıp temizlemekse benim görevim. Kara oğlanlar prezervatiflerin kaymasını ya da kopmasını önlemek için flasterle İyileşemezlerin saçlarına tuttururlar. Yıllanmış İyileşemezlerin kafasında bir tutam saç bile kalmamıştır; flasteri çekip çıkarırken saçları da yolunur çünkü!

Saat sekizde duvarlar hırıldamaya, inlemeye başlar artık. Tavandaki hoparlörden, Büyük Hemşire'nin sesi duyulur: "İlaç saati". Oturduğu cam kafese bakarız. Ama mikrofonun yanında bile değildir. Dahası, mikrofondan üç metre uzakta, yeni hemşirelerden birine ilaçların nasıl hazırlanacağını göstermektedir. İyileşebilirler, cam kapının önüne dizilirler: A, B, C, D. Sonra İyileşemezler ve Tekerlekliler. En son Bitkilere ilaç verilir. Onların ilacı, bir yemek kaşığı elma suyuna karıştırılır. Herkes sırayla gider, hapını alır, ağzına atar, küçük hemşireden içi su dolu kâğıt bardağı ister, suyla birlikte hapı yutar. Kırk yılda bir, salağın teki içtiği ilacın ne olduğunu sormak gafletinde bulunur.

"Dur bi dakka güzelim; vitaminimle birlikte verdiğin bu küçük kırmızı haplar da ne?"

Onu tanıyorum. İri yarı, etkileyici bir İyileşebilir, çıkardığı sorunlarla şimdiden meşhur.

"İlaç Bay Taber. İyiliğiniz için. Haydi bakalım, için."

"İyi güzel de, nasıl ilaç? Ne işe yarar?"

"Lütfen Bay Taber, yutun şunları. Hatırım için?" Omzunun üstünden Büyük Hemşire'ye bakar. Bu 'hatırım için'in nasıl karşılandığını görmek ister. Sonra başını çevirip gene İyileşebilir'e bakar. Onun için bile olsa, bilmediği bir şeyi içmek niyetinde değildir hasta.

"Bakın, canınızı sıkmak istemem... ortalığı karıştırdığım falan da yok. Ama, ne olduğunu bilmediğim bir hapı da içecek değilim. Ne bileyim, bu hapların beni garip bir biçime sokmayacağını?"

"Lütfen Bay Taber, sinirlenmeyin..."

"Ne sinirlenmesi yahu? Basit bir şey sordum, hepsi bu..."

Ama bu arada Büyük Hemşire gelmiş, parmaklarını adamın koluna kenetlemiş, dirsekten yukarısını felce uğratmış bile. "Tamam Bayan Flinn. Madem Bay Taber çocuk gibi davranıyor, biz de bundan böyle onu çocuk gözüyle görelim. Ona iyi davranmaya, nazik olmaya çalıştık. Bu işin böyle çözümlenemeyeceği belli. Saldırganlıkla karşı karşıyayız. Bunca yaptıklarımıza karşılık bize kötülükle cevap veriyor. İlacınızı almak istemiyorsanız gidebilirsiniz Bay Taber."

"Basit bir şey sordum..."

"Gidebilirsiniz."

Kolunu salıverince söylene söylene gidiyor. Sabahı yüz numarada oturup hapları düşünmekle geçiriyor. Bir sabah kırmızı hapları dilimin altına sakladım; yutmuş gibi yaptım. Sonra süpürgelerin durduğu dolaba girdim. Yere atıp topuğumla ezdim. Beyaz toza dönüşmeden önce küçük elektronik aygıtı gördüm. Askerdeyken bu aygıtları radarlara takardım. Bunlar havayla temas eder etmez yok olurlar...

Sekizi yirmi geçe ve boz-yaplar masalardan alınıyor...

Sekizi yirmi beş geçe İyileşebilirlerden biri, yıkanırken kız kardeşini izlediğini söylüyor. Yanında oturan üç kişi, birbirlerini çiğneyerek kara kaplıya koşup bu sözleri yazmaya çalışıyorlar...

Sekiz buçukta koğuşun kapısı açılıyor ve içeri iki teknisyen giriyor; asma yaprağı gibi kokuyorlar. Teknisyenler ya hızlı hızlı yürürler ya da koşarlar, çünkü öylesine öne eğilirler ki, ayakta durabilmek için hızlı hareket etmeleri gerekir. Sürekli öne eğilirler, gereçleri hep şarapla

yıkanmış gibi kokar. Laboratuvar kapısını arkalarından kaparlar. Ben yaklaşırım. Bileyi taşına çeliğin sürtülmesini andıran zzzz-zzzz-zzzz'larm ötesinden seslerini duyabiliyorum.

"Sabahın köründe ne yapıyoruz burada?"

"Karı çağırdı. İçerlek Merak Kesici takacakmışız. Depoda bir tane olup olmadığını bile bilmiyorum."

"IBM'i aramamız gerekebilir. Belki onlarda vardır. Dur bir sorayım..."

"Hey, bir şişe viski getir gelirken. Artık en basit parçayı bile takamaz oldum. Şöyle bir-iki fırt çekersem kendimi toparlayabilirim."

Sesleri zorlama; çabuk çabuk, sözcükleri eze eze konuşuyorlar. Çizgi filmlerdeki o garip konuşmaları andırıyor. Kulak misafiri olduğum anlaşılmadan, yerleri süpüre süpüre uzaklaşıyorum.

İki iri kara oğlan Tabetti yüz numarada yakalayıp döşek odasına sokuyor. İçeri girmeden kara oğlanlardan birinin dizine tekmeyi yapıştırıyor. Onu kollarından tutarak sürüklerken nasıl da çaresiz bir görünümü var Tabedin şaşırıyorum. Gövdesi kara çelik bantlarla sarılmış sanki.

Yüzükoyun döşeğe uzatıyorlar. Biri kafasına oturuyor. Diğeriyse pantolonunu yırtarak çıkarıyor; aşağı sıyırıyor iyice, Tabedin şeftali rengi poposu kızartılmış marul yeşiliyle çerçevelenmiş. Taber ha babam sövüyor. Kafasında oturan kara oğlan, "Eveeet Bay Taber... eveeet..." diyor. Hemşire geliyor. Elindeki iğneye vazelin sürerek içeri giriyor. Kapıyı kapıyor. Birkaç saniye bir şey göremiyorum. Biraz sonra kapı açılıyor, hemşire elindeki vazelinli iğneyi Tabet" in pantolonundan yırtılan bir kumaş parçasına silerek dışarı çıkıyor. Vazelin kavanozunu içeride bırakmış. Kara oğlan uzanıp kapıyı kapamadan içeriye bakıyorum. Hâlâ biri başında oturuyor. Kâğıt mendile siliyor orasını burasını. Uzun süre içerde kalıyorlar. Kapı açılıp dışarı çıktıklarında, karga tulumba laboratuvara taşıyorlar. Yeşil tulumları yırtılmış, bedeni nemli çarşaflara sarılmış...

Dokuzda, dirsekleri meşinle yamanmış genç doktorlar İyileşebilirlerle konuşuyor, çocukken neler yaptıklarını öğrenmeye çalışıyor. Elli dakika kalıyorlar koğuşta. Koca hemşire, bu doktorların genç, kısacık saçlı olmalarından kaygı duyuyor. Koğuşta elli dakika bile kalmaları rahatsız ediyor onu. Genç doktorlar koğuştayken makineler bozuluyor, Büyük Hemşire homurdanıp not alıyor, geçmişlerini inceliyor,

trafik cezasına varana dek sabıkalı olup olmadıklarını denetliyor...

Ona on kala doktorlar gidiyor, makine kusursuz çalışmaya başlıyor, gene. Hemşire, cam duvarın ötesinden dinlenme odasını izliyor; gözlerinin önündeki sahne tüm çizgileriyle belirginleşiyor, çizgi filmlerinin temiz, düzenli eylemleri sergileniyor.

Taber, tekerlekli yatağının üzerinde laboratuvardan itilerek çıkarılıyor.

Teknisyen Büyük Hemşire'ye dönüyor: "Omuriliğinden su alırken ayılmaya başlayınca bir iğne daha yapmak zorunda kaldık. Bir Numaralı Bina'ya götürüp elektrik verelim. Böylece fazladan bir Seconal vermemiş oluruz."

"Çok iyi bir fikir. Beyin titreşimlerini çektikten sonra bir şeyler bulabiliriz. Belki beyninde bir ameliyat gerekebilir."

Teknisyenler yatağı iterek çıkıyorlar. Tıpkı çizgi adamlar gibi, ya da kuklalar, Punch ve Judy[1] oyunlarında kuklanın Şeytan tarafından dövüldüğü ve gülen bir timsah tarafından yutulduğunda ne kadar eğlenceliyse artık...

[1] ***Punch ve Judy: İngilizlerin Karagöz ve Hacivat'ı andıran geleneksel kukla tiyatrosu, (yay.n.)***

Onda posta geliyor. Bazen yırtık bir zarf eline geçebilir...

On buçukta halkla ilişkiler uzmanı, ardında bir sürü hanımla içeri giriyor. Tombul ellerini çırpıyor, dinlenme odasının kapısında: "Merhaba arkadaşlar... neşeli olun, neşeli... bakın kızlar; ne kadar temiz, ne kadar parlak! Bu Bayan Ratched. Burayı seçtim, çünkü burası onun koğuşu. Bir anneden farksızdır o, kızlar. Yaşı bakımından söylemiyorum tabii..."

Halkla ilişkiler uzmanının gömleğinin yakası çok dar; suratı da bu nedenle mosmor. Sürekli gülüyor. Çoğunlukla neden kahkaha attığını bilmiyorum. Tiz ve seri kıkır kıkırlar dökülüyor ağzından. Sanki durmak istiyor, kahkahaları kesmeye çabalıyor da başaramıyor. Suratı yusyuvarlak, tombul: üzerine surat resmi çizilmiş bir balonu andırıyor. Suratında hiç tüy yok. Saçsız da. Bir zamanlar kafasına saç yapıştırmış, ama kayıp gitmiş kellesinden sanki. Gömleğinin cebine girmiş; gömleğinin yakasından içeri kaymış. Belki de bunun için gömleğinin yakası öyle küçücük ve sımsıkı. İçeri kıl girmesin diye...

Belki de bunun için ha babam gülüyor... bütün kılları dışarıda tutamadığından... üç-beşinin içeri kaymasından...

Peşine bir sürü mavi ceketli kadın takıp geliyor. Orayı burayı gösterip, her şeyi açıklıyor, kadınlar da başlarını sallayarak sözlerini anladıklarını belirtiyorlar ciddi ciddi. Televizyonu, kocaman deri koltukları, mikroptan arıtılmış su soğutucusunu gösterir. Sonra birlikte Büyük Hemşire'nin yanma gidip kahve içerler. Kimi zaman tek başınadır, dinlenme odasının ortasında el çırpar (ıslak olduklarını duyarsın), yapışana kadar iki-üç kez ellerini birbirine vurur. Sonra ellerini çenesinin altına dua ediyormuşçasına getirir ve dönmeye başlar. Delimsirek parıltılar saçan gözleriyle televizyona, duvarlardaki resimlere, su soğutucusuna bakar. Ve güler...

Neyin bu kadar gülünç olduğunu bize belirtmez. Bana gülünç gelense dönüp durmasıdır. Bir yanından itseniz, altında ağırlık olduğundan, yere kadar eğilir sonra düzelir; dönmeye devam eder. Kimsenin suratına bakmaz...

On bire yirmi var, on bire çeyrek, on bire on... hastalar küçük odalardaki randevularına gider gelirler. Garip odalardır bunlar. Duvarların boyutları birbirini tutmaz; döşemeler düz değildir. Makineler belirgin bir hız düzeyine erişmiştir...

California'ya futbol takımıyla birlikte maç yapmaya gittiğimizde bir iplik fabrikasına da uğramış, makinelerin homurtusunu duymuştum. Bu homurtu, hastanedeki makinelerin vınlamasını hatırlattı bana. Çok başarılı bir yıl geçirmiş, şampiyon olmuştuk. Okul Aile Birliği'nin üyeleri, aralarında para toplayarak bize uçak bileti aldı ve bütün takımı California'ya, eyaletin liseler arası şampiyonuyla maç yapmaya yolladı. Maçı oynayacağımız kente inince bazı sanayi kuruluşlarını gezmeye gittik. Takımımızın çalıştırıcısı, kişinin görerek öğreneceği kanısındaydı. Bu nedenle, bir kente gidince, süt fabrikalarından şeker pancarı tarlalarına, konserve fabrikalarından bilmem ne kuruluşlarına kadar gezer dururduk. California'da da sıra iplik fabrikasına gelmişti. Fabrikaya gelince, çocukların çoğu içeri şöyle bir bakıp otobüse döndü; bavulların üzerinde açık pokere sıvandı. Ama ben içerde kaldım. Koşuşup duran kara kızların yolundan uzağa, bir köşeye çekildim. Fabrika beni bir tür düşe itelemişti. Makinelerin homurtusu, tıkırtısı, gıcırtısı. Belirli bir kalıp içinde oluşuyordu her şey. Bunun için fabrikada kaldım. Bir başka nedeni de, o son günlerde kabileden ayrılıp baraj inşaatında, mıcır makinelerinde çalışan insanları hatırlatmasıydı. Delicesine, ama basma

kalıp bir düzen. Tekdüze yaşantının büyülediği yüzler... Takımla birlikte dışarı çıkmak istemiştim, ama yapamadım.

Kış yeni başlamıştı, sabahtı. Şampiyon olduğumuzda verdikleri ceket sırtımdaydı. Kırmızı-yeşil, kolları meşin, sırtında neyi kazandığımızı belirten, bezden bir futbol topu dikili ceket. Makine arasında koşuşup duran kara kızlar dönüp dönüp bu cekete bakıyorlardı. Ceketi sırtımdan çıkarttım. Kızlar bakmayı sürdürdü. O zamanlar çok daha iri yarıydım.

Kızlardan biri makinenin yanından bir-iki adım ayrıldı. Bir sağa bir sola bakındı, ustabaşı görünürlerde mi diye. Sonra yanıma geldi. Bu akşam liseler şampiyonuyla oynayıp oynamayacağımızı sordu. Kardeşi rakip takımın orta sahasında oynuyormuş. Futboldan falan söz ettik bir süre ve yüzünün bulanıklaşmaya başladığını fark ettim. Sanki aramızda sisten bir perde oluşuyordu. Ama bu sis değil, makinelerden çıkan pamuk parçacıklarıydı.

Kıza pamuk parçacıklarından söz ettim. Gözlerini devirdi. Dudaklarının arasından taşamasın diye kahkahasını yumruğuyla bastırdı. Sisli bir sabah gibi, demiştim, ördek avına çıkmışız sanki. "Benimle ördek avına çıkıp da ne yapacaksın?" Tüfeğime bakabileceğini söyledim. Fabrikanın dört bir yanında kızlar, kahkahalarını yumruklarıyla bastırdılar. Ne kadar akıllı olduğumu anlayınca ben de güldüm biraz. Gülüp konuşurken bileklerimi yakaladı; tırnaklarını geçirip sıkı sıkı tuttu. Yüzü tüm hatlarıyla belirginleşiverdi gözlerimin önünde. Bir şeyden ödünün koptuğunu anladım. Fısıldadı, boğuk bir sesle:

"Beni al götür buradan koca oğlan. Bu fabrikadan, bu kentten, bu hayattan! Ördek avına götür... Başka bir yere. Ha, koca oğlan, ha?"

Kara, güzel suratı gözümün önünde pırıl pırıldı. Ağzım açık, kalakaldım önünde. Ne söyleyeceğimi düşünüyordum. Belki birkaç saniye, böyle birbirimize kenetli kaldık. Derken fabrikanın sesi yükseldi ve bir şey onu benden koparmaya başladı. Göremediğim bir ip, çiçekli, kırmızı eteğine takılmış, geri çekiyordu onu. Tırnaklarıyla derimi yüzdü ve benden koptuğu an yüzü o belirginliğini yitirmeye başladı; yumuşak, akar bir biçim aldı, eriyen çikolata gibi. Güldü; eteklerini açıp bacaklarını göstererek topuklarının üzerinde topaç gibi döndü. Omzunun üzerinden bana bakıp göz kırptı. Makinesine koştu; çıkan ipliği aldı. Çekti, çekti, çekti. Koştu. Köşeye yakın duran sepetin içine attı. Köşeyi döndü sonra; yitti gözden.

Fabrikanın içi, iğler, bembeyaz duvarlar, hırıltılar, gıcırtılar, homurtular, gri makineler, çiçekli kumaştan eteklik giymiş kızlar... tümü bembeyaz ipliklerle birbirine bağlanmış; ak ipliklerden bir ağ fabrikayı içine almış... arada bir koğuşta bir şey olur, bunları hatırlarım.

Evet. Bildiğim bir şey var. Koğuş, Örgüt'ün fabrikası. Hastane, mahallelerde, okullarda, kiliselerde yapılan hataları onarmak için var. Onarılmış, kimi zaman eskisinden de iyi ürün, yeniden topluma dönünce Büyük Hemşire mutlu oluyor, eciş bücüş gelen bir şey, şimdi çalışan, uyumlu bir bileşim; hastaneye 'yaşa var ol'lar sağlayan bir mucize. Suratına kaynaklanmış gülücüğüyle yürüyüşünü, güzel bir mahalleye yerleşişini izleyin. O mahallede şimdi sokakları kazıyorlar; lağım boruları döşüyorlar. Mutlu. Sonunda çevresine uydu...

"Hastaneden döndüğünden bu yana Maxwell Tabeladaki değişiklik akıl almaz bir şey! Gözlerinin çevresi morarmış, biraz zayıflamış, ama biliyor musun yepyeni bir adam olmuş. Şu çağdaş Amerikan bilimi, aman aman!"

Bodrumundaki ışık, gece yarısından sonra da yanıyor. Teknisyenlerin beynine yerleştirdiği Ertelenmiş Tepki Parçaları, parmaklarına yetenek ve beceri veriyor; uyuşmuş karısıyla, biri dört diğeri altı yaşındaki iki kızının ve her pazartesi gecesi oyun oynadığı komşularının üzerine eğiliyor; onların da uyum kazanmalarına yardımcı oluyor. Düzene baş eğmeyi böyle sağlıyorlar işte.

Daha önceden belirlenen yılları dolunca duruveriyor. Kasaba onu çok seviyor; gazetede, bir yıl önce izcilere, Mezarlığı Temizleme Günü'nde yardım ederken çekilen resmi basılıyor. Lise müdürü karısına bir mektup yollayıp, Maxwell Wilson Taber'in kasabadaki tüm gençler için bir ilham kaynağı olduğunu yazıyor.

Genellikle cimriliklerinden yanlarına varılmayan cenaze kaldırıcıları bile, yumuşuyorlar: "Bak şuna yahu. Zavallı Max Taber. İyi adamdı. Gel tabutunun içini fazladan kadifeyle kaplayalım. İndirim yaparız. Yok canım ne indirimi? Bedava veririz..."

Böylesine başarılı bir gömme, Büyük Hemşire'yi mutlu kıldığı gibi, mesleği ve bütün sanayi açısından da başarı sayılıyor. Herkes gömmeden mutlu kalıyor.

Ama yeni hasta başka. Koğuşa adımını atan, dünyanın en uysal hastası da olsa, günlük işlere alışıncaya, her şeye ayak uy-duruncaya

kadar onunla uğraşmak gerek. Hem, yeni gelenin ortalığı birbirine katmayacağına, düzenin canına okumayacağına kim güvence verebilir? Ve, daha önce de açıkladığım gibi, düzende en küçük değişiklik, Büyük Hemşire'yi öfkenin doruğuna çıkarmak için yetiyor da artıyor bile...

* * *

Öğleye varmadan sis makinesinin başındalar gene ama sonuna kadar açmamışlar. Sis kalın değil. Gözlerimi fal taşı gibi açarsam görebiliyorum. Bir gün gelecek, gözlerimi fal taşı gibi açmaktan vazgeçeceğim; kendimi koyuvereceğim, diğer İyileşemezler gibi sisin içinde yitip gideceğim. Ama şimdilik bu yeni adam beni ilgilendiriyor. Biraz sonra başlayacak Grup Toplantısı'nda ne yapacağını görmek istiyorum.

Bire on kala sis iyice dağılıyor ve kara oğlanlar, İyileşebilirlere, toplantı için ortalığı temizlemelerini söylüyorlar. Bütün masalar dinlenme odasından çıkarılıp karşıdaki küvet odasına taşınıyor. McMurphy, dans edilecek kadar yer açıldığını söylüyor.

Büyük Hemşire, bütün bunları camın ardından izliyor. Üç saattir, o camın ardında, kıpırdamadan oturuyor. Öğle yemeği için bile ayrılmadı. Dinlenme odasından bütün masalar çıkarılıyor ve saat tam birde doktor odasından çıkıyor, holde yürüyor, başıyla hemşireyi selamlayıp kapının solundaki iskemleye oturuyor. O iskemlesine yerleşince hastalar da oturuyor; derken küçük hemşirelerle genç doktorlar giriyor içeri. Herkes yerini alınca, Büyük Hemşire camın ardındaki koltuğundan kalkıyor, arkaya yürüyor. Üzerinde göstergelerin, düğmelerin olduğu, çelik bir panonun yanına gidiyor. Yokluğunda düzenin tıkır tıkır işlemesini sağlayacak şeyleri yaptıktan sonra dinlenme odasına, elinde kara kaplı ve bir sepet dolusu notla giriyor. Üniforması öyle bir kolalanmış ki, altı saattir sırtında olmasına karşın hiçbir yerinden bükülmüyor. Dirseklerde çıkıntılar oluşturuyor yalnızca ve donmuş çadır bezinin katlanırken çıkardığı çıtırtıyı andıran bir ses veriyor.

Kapının hemen sağma oturuyor.

Büyük Hemşire oturur oturmaz, ihtiyar Pete Bancini sallanarak ayaklanıyor, başını sallamaya, burnundan hırıltılı hırıltılı soluk alıp vermeye başlıyor. "Yorgunum. Öööof! Ah Tanrım. Amma da yorulmuşum..." Koğuşa onu dinleyebilecek yeni biri geldi mi hep böyle yapar.

Büyük Hemşire Pete'e bakmıyor. Sepetindeki kâğıtları gözden

geçiriyor. "Biriniz gidip Bay Bancini'nin yanma otursun. Onu susturun ki, toplantıya başlayabilelim."

Billy Bibbit gidiyor. Pete dönmüş, gözlerini McMurphy'e dikmiş, demiryolu kavşaklarındaki kırmızı işaretler gibi kafasını bir o yana bir bu yana sallıyor. Demiryollarında otuz yıl çalıştı; tükenmiş, yalnız anılarıyla sürdürüyor eylemini.

"Çoook yorgunum." Kafasını McMurphy'e doğru sallıyor.

Billy, üzeri çillerle kaplı elini Pete'nin dizine koyuyor. "Sakin ol Pete."

"...çok yorgunum..."

"Biliyorum Pete." Dizi okşuyor; bebek sırtıymışçasına pışpışlıyor; Pete de, kimsenin yakınmasına kulak asmayacağını kestirerek kafasını sallamaktan vazgeçiyor.

Hemşire, saatini çıkarıp duvardakine göre ayarlıyor; kuruyor. Sepetin içine yatırıyor. Sepetten bir dosya alıyor:

"Başlayalım mı?"

Başka birinin rahatsız edip etmeyeceğini anlamak için gülerek, yakasının içinde başını döndürerek çevresine bakmıyor. Kimse onunla göz göze gelmiyor; herkes şeytan tırnağı aranıyor. McMurphy'den başka herkes. Köşede bir koltuk bulmuş kendine; sahip çıkmış koltuğa, kurulmuş. Her hareketini izliyor Büyük Hemşire'nin. Gezinen gözleri bir saniye üzerinde asılı kalıyor. Kepi hâlâ kafasında, kulaklarına kadar çekmiş. Motosiklet yarışçısını andırıyor. Kucağındaki elliikiyi kesiyor. Kâğıt hışırtısı o sessizlikte bomba gibi patlıyor. Büyük Hemşire, sabahtan beri poker oynamasını izlemiş. Paranın el değiştirdiğini görmemiş, ama McMurphy'nin koğuş kurallarına uyarak kibritle oynayacaklardan olmadığını biliyor. Deste, hışırtıyla ikiye bölünüyor, gene gürültüyle bütünleşiyor ve kürek iriliğindeki elin içinde yitiyor.

Hemşire, saatine bakıyor, dosyadan bir kâğıt çıkarıp göz atıyor, sonra gene dosyanın içine sokuyor, dosyayı bırakıp kara kaplıyı alıyor. Ellis, duvardaki yerinden öksürüyor; hemşire 'öhö öhö'ler kesilene dek bekliyor.

"Cuma günkü toplantının sonunda... Bay Harding'in sorununu konuşuyorduk... genç karısıyla ilgili sorununu. Karısının çok iri göğüsleri olduğunu, sokakta yürürken erkeklerin dikkatini çektiğini, bundan da rahatsız olduğunu söylemişti." Kara kaplının sayfalarını karıştırmaya başlıyor; sayfaları işaretleyen küçük şeritler defterin tepesinden taşıyor.

"Defterdeki çeşitli hastaların aldığı notlara göre, Bay Harding 'piçler bakmakta haklılar, karı fırsat veriyor ne de olsa,' derken duyulmuş. Aynı zamanda karısının daha fazla dikkat çekmeye hakkı olduğunu söylerken de duyulmuş. 'Tatlı ama cahil karım kaba ve sert olmayan herhangi bir davranış ya da sözü basit züppelik olarak anlar,' derken de duyulmuş."

Bir süre daha defteri sessizce okuyup kapattı.

"Ayrıca karısının iri göğüsleri yüzünden aşağılık duygusuna kapıldığını da belirtmişti. Kimse buna temas etmek ister mi?"

Harding gözlerini yumuyor. Kimsede ses yok. McMurphy, odadakilere bakıyor, hemşirenin sorusuna cevap veren çıkacak mı diye. Sonra ellerini kaldırıp parmaklarını şaklatıyor, sınıftaki bir çocuk gibi.

"Evet, bay... McMurry?" diye soruyor hemşire.

"Neye temas edilecek?"

"Ne... temas mı?"

"Yanılmıyorsam siz 'Kimse buna temas etmek ister mi?' diye sormuştunuz."

"Ben... şeye... yani konuya temas etmek demek istedim. Bay Harding'in karısıyla olan sorununa."

"Ha! Ben de 'Kimse kadının memelerine temas etmek ister mi?' diye sordunuz sandım."

"Nerden çıkarıyorsunuz bunu?"

Susuyor. Bir an için ne diyeceğini bilemiyor Büyük Hemşire. İyileşebilirlerden bazıları elleriyle ağızlarını örterek kıkır kıkır gülüyor. McMurphy geriniyor, esniyor, Harding'e bakıp göz kırpıyor. Hemşire sakin, kara kaplıyı sepetin içine bırakıyor ve bir başka dosya alıp açıyor; okumaya koyuluyor.

"McMurry, Randle Patrick. Pandleton Islahevi'nden, Eyalet Mahkemesi kararıyla alınıp akıl hastanesine kapatılmış. Teşhis ve olanak varsa tedavi amacıyla. Otuz beş yaşında. Hiç evlenmemiş. Kore'de, Komünist Savaş Esirleri Kampı'ndan tutsakları kurtardığı için Üstün Hizmet Madalyası almış. Emirlere itaatsizlikten ordudan kovulmuş. Kavga, sarhoşluk, asayişi bozmak gibi suçlardan tutuklanmış. Sürekli kumar oynamaktan ve ırza geçmekten de sabıkası var!"

Doktorun kulakları dikiliveriyor. "Irza geçmek mi?"

"On sekiz yaşım doldurmamış bir kızla..."

"Çüüüüş. Delil yetersizliğinden serbest bırakıldım." McMurphy,

doktora bakarak konuşuyor. "Daha doğrusu kız tanıklık yapmayı kabul etmedi."

"On beş yaşındaymış."

"Bana on yedi olduğunu söylemişti, doktor. Dünden razıydı ayrıca!"

"Adli tıp raporunda kızla bir değil, birkaç kez yattığı saptanmış..."

"Öylesine aç bir karıydı ki, sonunda pantolonumun önünü dikmek zorunda kalmıştım."

"Adli tıp raporuna rağmen çocuk tanıklık yapmayı kabul etmemiş. Tehdit edildiği söyleniyor. Sanık, duruşmadan kısa bir süre sonra kasabadan ayrılmış."

"Yavaş olalım. Kasabadan kaçtım doktor." Öne eğilip dirseğini dizine dayıyor. Salt doktorla konuşuyor. "O küçük fahişe, on altısına bastığında bendeniz çoktan yedi kat yerin dibine göçmüş olurdum. Karı beni alaşağı edip sırtımı yere vuruyordu her fırsatta. Olmazlarsam, çelmeyi takıp yere yıkıyor, üstüme çullanıyordu."

Hemşire dosyayı kapayıp doktora uzatıyor. "Yeni hastamız, Doktor Spivey." Sanki dosyanın içine bir insan katlamış da incelesin diye doktorun eline tutuşturuyor. "Onunla ilgili ayrıntılı bilgiyi size daha sonra sunacaktım doktor bey. Ama madem Grup Toplantısında söz aldı, onu şimdi de savabiliriz."

Doktor gözlüklerini takıyor; burnunun üstüne iyice yerleştiriyor. Gözlükler sağa doğru yatmış, ama doktor, kafasını sola yatırarak dengeyi sağlıyor. Dosyayı karıştırırken gülümsüyor. Bu yeni adamın açık sözlülüğünden, dobra dobra konuşmasından bizler gibi o da hoşlanmış anlaşılan. Ne var ki, doktor da açık açık kahkaha atamıyor. Sonuna gelince dosyayı kapatıp gözlüklerini çıkarıyor. McMurphy'e bakıyor. McMurphy, biraz önceki gibi öne eğilmiş dirseğini dizine dayamış.

"Gördüğüm kadarıyla, ruhsal tedaviden geçmemişsiniz bugüne kadar Bay McMurry."

"McMurphy, doktor."

"Ya? Ama... hemşire..."

Yeniden dosyayı açıyor, gözlüklerini takıyor. Bir dakika kadar inceliyor dosyayı. Kapıyor. Gözlüklerini çıkarıyor. "Evet, doğru McMurphy. Özür dilerim."

"Rica ederim. Hanım başladı... hatayı o yaptı yani. Bu tür davranışları daha önce de gördüm. Hallahan diye bir amcam vardı. Bir kadınla çıkardı.

Her nedense kadın Hallahan demez, adamcağızı kızdırmak için Holligan derdi. Aylarca sürüp gitti bu. Sonunda amcam bir son verdi bu işe. Hem de nasıl!"

"Ya? Nasıl?"

McMurphy, sırıtıp başparmağıyla burnunu ovalıyor. "Yo, işte bu olmaz. Hallahan amcamın uyguladığı yöntemi kimseye anlatmam. Belli olmaz, insan hali, bakarsınız gün gelir aynı yöntemi ben de uygulamak zorunda kalırım."

Bunları Büyük Hemşire'ye bakarak söylüyor. Hemşire de gözlerini kaçırmıyor tabii; gülümsüyor. McMurphy, bakışlarını gene doktordan yana çeviriyor. "Dosyamla ilgili neler soracaktınız?"

"Acaba daha önce ruhsal tedavi gördünüz mü? Bir ruh doktoruna gittiniz mi? Ya da hastanede yattınız mı?"

"Akıl hastanesinde değil, ama eyalet ve federal hapishanelerinde yattım..."

"Beni sadece akıl hastaneleri ilgilendiriyor."

"Yo, ilk kez bir akıl hastanesine geliyorum. Ama deliyim ben doktor. Yemin ederim. Dur... bak... bak gösteririm sana. Islahevindeki doktor yazmıştı şuraya..."

Ayağa kalkıyor. Elindeki kâğıtları ceketinin cebine sokuyor. Doktorun yanına geliyor. Omzunun üzerinden dosyaya bakıyor. Doktorun kucağındaki dosyayı karıştırmaya başlıyor. "Şuraya bir yere yazmış olacak... şuraya... şunun arkasına..."

"Öyle mi? Herhalde gözümden kaçtı. Dur bir dakika." Doktor, gene gözlüklerini çıkarıp burnunun üstüne yerleştiriyor. McMurphy'nin parmağıyla işaret ettiği yere bakıyor.

"Nah işte burası doktor. Benimle ilgili yazılanları özetlerken, hemşire hanım, burayı atladı. 'McMurphy'de sürekli şehvet nöbetleri görülmüştür. Bunun psikopat olmasına yol açtığı sanılmaktadır.' Oradaki doktor bana psikopatın sürekli kavga eden kadın dü... özür dilerim hanımlar... cinsel ilişkilerimde çok heyecanlı olduğum söylendi o doktor tarafından da. Bu ciddi bir hastalık mı doktor bey?"

Bu soruyu sorarken yüzünde küçük çocukları andıran bir merak, kaygı okunuyor. Doktor başını önüne eğiyor, ağzından patlayabilecek kahkahayı tıkıyor yumruğuyla. Gözlükleri burnundan düşüp cebine giriyor. İyileşebilirlerin tümü gülümsüyor. Hatta İyileşemezler içinde bile

sırıtanlar var!

"Bu, cinsel ilişki sırasında aşırı heyecan ya da gereğinden çok cinsel ilişkide bulunmak için büyük bir istek duymak sorunu doktor, sizi de rahatsız etti mi?"

Doktor gözlerini siliyor. "Hayır Bay McMurphy, benim böyle bir rahatsızlığım olmadı doğrusu. Ancak, ıslahevindeki doktorun karaladığı şu satırlar çok ilginç: 'Islahevinin tarlalarında çalışmamak için hastalık numarası yaptığından kuşkulanmaktayım. Bu konuda çok dikkatli olunmasını öneririm.'" Başım kaldırıp McMurphy'e bakıyor. "Buna ne buyurulur Bay McMurphy?"

"Doktor!" Doğruluyor. Alnını kırıştırıyor, kollarını iki yana açıyor. Namusu, açık yürekliliği simgeliyor sanki. "Bende akıllı bir adam hali var mı?"

Doktor gülmemek için kendini öylesine tutuyor ki, bu soruya cevap bile veremiyor. McMurphy bu kez Büyük Hemşire'ye dönüp sorusunu yineliyor. Cevap verecek yerde ayağa kalkıyor Büyük Hemşire. Dosyayı doktorun elinden alıp sepetin içine koyuyor. Gene yerine oturuyor.

"Bay McMurry'e grup toplantılarında uygulanan yöntemleri, protokol kurallarını açıklasanız iyi olur, doktor bey"

"Hemşire hanım, size Hallahan amcamdan ve adını sürekli yanlış vurgulayan kadından söz etmiş miydim?"

Gülümsemeden, uzun süre McMurphy'nin yüzüne bakıyor Büyük Hemşire. Dudaklarına dilediği gülücüğü yamayabilme becerisine sahiptir. Sonunda içini çekiyor. "Özür dilerim Bay McMurphy." Doktora dönüyor gene. "Şimdi doktor bey, lütfen açıklar mısınız?"

Doktor, kollarını göğsünde kavuşturup ardına yaslanıyor.

"Evet, en iyisi tedavi yöntemlerimizi ayrıntılarıyla anlatmak. Bunların ardında yatan kurama değinebilirim. Gerçi bunu daha sonraya bırakırdım ama bu kez, istediniz diye, Bayan Ratched, açıklamaya şimdi geçeceğim. Çok iyi düşündünüz."

"Tabii kuramdan da söz etmek gerek, doktor bey, ama ben, toplantı sırasında hastaların yerlerinden kalkmamaları gerektiğini belirten kuralı anlatmanızı rica etmiştim."

"Tabii. Sonra da kuramı açıklarım. Bay McMurphy, toplantı sırasında hastaların yerlerinden kalkmamalarını isteriz. Düzeni ancak böyle sağlayabiliyoruz."

"Tabii efendim. Ben sadece dosyamdaki o yazıyı size göstermek için koltuğumdan kalkmıştım."

Koltuğuna dönüyor. Geriniyor, esniyor, oturuyor, kıpır kıpır ediyor bir süre, rahat bir yer arayan bir köpek gibi. Bulunca da gömülüyor koltuğun derinliklerine; gözlerini doktora dikip bekliyor.

"Kurama gelince..." Doktor derin, mutlu bir soluk alıyor.

Ruckly bağırıyor birden. "Hay ssssssikeyim karıyı!" McMurphy, elinin tersiyle ağzının yarısını kapatıp Ruckly'e sesleniyor, "Kimin karısını?" Martini başını çeviriyor hemen; gözleri iri açılmış, bakışları bir noktada, "Kimin karısı? Ha. O mu? Evet anlıyorum. Doğru..."

Başını sallıyor McMurphy. "Şu Martini'nin gözleri bende olsa başka bir şey istemezdim." Sonra susuyor; toplantının sonuna kadar da sesini çıkarmıyor. Öylece oturup izliyor. Bir tek sözcüğü, en küçük eylemi kaçırmıyor. Doktor, uzun uzun kuramından söz ediyor. Derken Büyük Hemşire, yeterince konuştuğuna karar verip susturuyor adamı ve Harding konusuna geçiyorlar. Toplantının sonuna dek de Harding'ten söz ediliyor.

Toplantı sırasında, McMurphy birkaç kez öne eğiliyor, bir şeyler söylemeye hazırlanıyor. Ama, nedendir bilinmez, son anda vazgeçip ardına yaslanıyor gene. Şaşkınlık duyduğunu belirten bir anlatım var yüzünde. Burada garip garip işlerin döndüğünün bilincine yeni yeni varıyor. Ama ne olduğunu kesinlikle anlayamıyor; üzerine parmak basamıyor. Sözgelimi, kimsenin gülmeyişini garipsiyor. Ruckley'e "Kimin karısı?" diye sorduğunda herkesin kahkahalarla güleceğini ummuştu. Ama tek kişiden ses çıkmadı. Duvarların baskı altında tuttuğu hava, gülmeyi engelleyecek kadar yoğun. İnsanların yüreklerinde oluşan, dudaklarında kahkahaya dönüşmeyi bekleyen dalgaları yumruklarıyla tıkadıkları bir ortam, en azından garip! Un suratlı, kıpkızıl dudaklı, koca memeli bir karının karşısında eğilip bükülmelerinde de gariplik var tabii. Eyleme geçmeden, olan biteni en ince ayrıntısına kadar öğrenmek, bilmek istiyor. Akıllı bir kumarbazın şaşmaz kuralı bu. Oyuna girmeden çevreyi incelemek gerek.

Tedavi Topluluğu Kuramı'nı o kadar çok dinledim ki, belleğimden, en küçük ayrıntısına kadar sıralayabilirim: Kişi önce küçük bir toplulukta nasıl davranılması gerektiğini öğrenmek zorundaymış. Ancak o zaman toplumun içine salıverilirmiş. Topluluğun diğer bireyleri, kişiye,

davranışlarının hangisinde yanılgıya düştüğünü, neyi nasıl yaparsa bu yanılgılardan sıyrılabileceğini öğretirmiş. Kişiye deli ya da akıllı damgasını vuran toplum olduğuna göre, toplumun kurallarına, ölçülerine, kalıplarına uymak gerek. Ne zaman koğuşa yeni bir hasta gelse, doktor, kuramı baştan sona anlatır. Zaten ancak o zamanlar toplantının dizginlerini ele geçirir, yönetir. Tedavi Topluluğu'nun amacı, demokratik bir koğuş yaratmakmış. Hastalar ve hastaların oyları ile yönetilen, onları dışarıya değerli yurttaşlar olarak geri göndermeyi amaçlayan bir düzen. Küçücük bir yakınma, bir rahatsızlık, grupta konuşulmalıymış. İnsan bu gibi rahatsızlıkları açığa çıkarmalıymış. Yoksa ruhunda kanserleşirmiş. Sonra çevreye öyle uyulmalıymış ki, duygusal sorunları diğer hastaların, doktorların ve hemşirelerin önünde rahatça söyleyebilmeliymiş kişi. Konuşun, diyor. Konuşun, tartışın, açıklayın. Arkadaşınızın günlük konuşmanız sırasında bir şey söylediğini duydunuz mu da, hemen koşup kara kaplıya yazın. Bu, filmlerde söylendiği gibi, 'ispiyonculuk' değil, arkadaşınıza yardım anlamına gelir. Eski günahları açığa çıkarın, herkesin gözü önünde aklansınlar. Grup Tartışmalarına katılın. Bilinçaltının gizlerine hem kendinizin hem arkadaşlarınızın girmesine yardımcı olun. Dostlar arasında gizli saklı yoktur.

Burayı demokratik, özgür mahallelerinize benzetmek istiyoruz, diyerek bitirir sözlerini genellikle. Dışarıdaki koca dünyanın, küçük bir örneği. Bir gün gelecek, dışarıdaki o koca dünyada Sizler de yerinizi tekrar alacaksınız.

Belki daha söyleyecekleri vardır, ama genellikle bu noktada Büyük Hemşire susturur doktorumuzu. Oluşan kısa sessizlikte Pete ayağa kalkıyor, başını sallıyor sağa sola, ne kadar yorgun olduğunu söylüyor. Bunun üzerine hemşire yanına birini yolluyor. Susturun şunu, diyor. Toplantının sürmesi gerek. Ve Pete susturuluyor; toplantı da sürüyor.

Sadece bir kez, dört-beş yıl önce, olaylar bambaşka gelişmişti. Doktor, kuram konusuyla ilgili konuşmasını noktalamış, hemşire hemen sözü almıştı. "Şimdi. Kim söyleyecek? Eski gizleri kim ortaya dökecek?" Soruyu izleyen yirmi dakika çıt çıkmadı. Hemşire, gözleriyle tüm İyileşebilirleri büyülemişti. Herkes uykuyla uyanıklık arasındaki o bıçak sırtında emekliyordu. Gemilere yol gösteren deniz feneri gibi gözleri, iyileşebilirleri taradı. Yirmi uzun dakikalık sessizlik sürdü. Derken Büyük Hemşire saatine baktı. "Yani içinizde, açıklamadığı bir şey yapmış olan

kimse yok mu?" Sepetine uzanıp kara kaplıyı alıyor. "Geçmişi yeniden deşecek miyiz?"

Bu sözler duvarlardaki bir çeşit akustik aygıtı çalıştırdı sanki, ağzından dökülür dökülmez sanki tüm sesler açılmıştı. İyileşebilirler kaskatı kesildi. Ağızları açılıverdi aynı anda. Tarayan gözleri, duvarın dibinde oturan ilk adamın üzerinde durdu.

Adamın dudakları oynadı: “Bir benzin istasyonundaki kasayı soydum."

Gözler yanındaki adama kaydı.

"Küçük kız kardeşimi yatağa almak istedim."

Gözler bir başka İyileşebilirin üzerinde şimdi; her biri ayağa fırlayıp içini döküyor:

"Ben... erkek kardeşimi yatağa almak istemiştim."

"Altı yaşındayken kedimi öldürdüm. Tanrı beni bağışlasın. Kedimi taşa tutarak öldürdüm ve suçu komşumuza yükledim."

"Almak istedim derken yalan söyledim. Kız kardeşimi yatağıma aldım!"

"Ben de! Ben de!"

"Ben... ben..."

Düşlediğinden de iyiydi. Herkes bir ağızdan konuşuyor, yürekler boşaltılıyordu. Bütün hastalar yarışa girişmişlerdi sanki. Herkes yanındakinden daha kötü olduğunu kanıtlamaya çalışıyordu. Öyle şeyler söylüyorlardı ki, bir daha yüz yüze bakamayacaktı kimse. Her açıklamadan sonra hemşire başını sallıyor, "Evet, evet, evet," diyordu.

Derken ihtiyar Pete ayaklandı. "Yorgunuuuum!" diye bağırdı. Sesinde o güne dek kimsenin duymadığı bir sertlik vardı.

Herkes sustu. Utanmışlardı. Sanki Pete, gerçek, önemli ve doğru bir söz söylemiş, İyileşebilirlerin çocuksu bağırtılarının ne denli utanç verici olduğunu kanıtlamıştı. Büyük Hemşire çok öfkelenmişti. Gülücüğü çenesinden aşağı damlıyordu. Hiç böylesine rahat konuşturamamıştı hastalarını.

"Biriniz zavallı Bay Bancini'ye bakıverin."

İki-üç kişi ayağa kalktı. Onu yatıştırmak, sırtını sıvazlayıp susturmak istedi. Ama Pete susmaya yanaşmıyordu: "Yorgunum! Yorgunum!" deyip duruyordu ha bire.

Sonunda hemşire kara oğlanlardan birini çağırdı ve bilek gücüyle

Pete'in dinlenme odasından çıkarılmasını buyurdu. Kara oğlanların, Pete gibilerin üzerinde herhangi bir etkileri olmadığını unutmuştu besbelli.

Pete, yaşamı boyunca İyileşemez olmuş. Gerçi hastaneye geldiğinde ellisinin üstündeydi ama, doğduğundan beri hep İyileşemezmiş. Kafasının iki yanında içbükey izler var. Doğumu sırasında doktor oralardan yakalayıp çıkarmış Pete'i gün ışığına. Anlaşılan Pete kafasını çıkarıp şöyle bir bakınmış çevresine. Doğum odasının girdisini çıktısını görüp nasıl bir yere adım atacağını anladıktan sonra gene içeri girmiş ve çıkmamak için direnmiş. Doktor pes diyecek değil ya? O da daldırmış içeri kıskacını, Pete'in kafasından yakalayıp almış dışarı, her şeyin çözümlendiğini sanıp derinden bir de oooooh çekmiş. Ama Pete'in kafası, yeni yoğrulmuş, nemli kil kadar yumuşak olduğundan kıskaç izleri kalıvermiş. İşte bu izler yüzünden geri zekâlı oluvermiş bizim Pete. Bütün gücünü kullanarak altı yaşındaki bir çocuğun yapabileceği şeylerin üstesinden ancak gelebiliyor.

Geri zekâlı olmasının bir yararı da var. Böylece Örgütün pençelerinden kurtulabilmiş. Onu yoğuramamışlar. Basit bir iş vermişler, demiryolunda. Kırmızı, yeşil, sarı ışık sallamasını öğretmişler gelip geçen trenlere; makas bir yöndeyse kırmızı, diğer yöndeyse yeşil, ileride bir tren varsa da sarı. Ve başarmış. Bütün gücünü kullanarak üstesinden gelmiş bu görevin. Kafasının içine hiçbir zaman da denetim aygıtı yerleştirilmemişti.

İşte bunun için kara oğlan bir şey yapamazdı Pete'e. Ama bunu ne kara oğlan ne de odadan çıkarılmasını buyuran Büyük Hemşire düşünebildi o an. Kara oğlan Pete'in yanma geldi, kolunu tutup kapıdan yana sürüklemek istedi.

"Hadi bakalım Pete. Koğuşa gidelim. Herkesin rahatını kaçırıyorsun."

Pete, kolunu çekip kurtardı kara oğlanın pençesinden. "Yorgunum."

"Hadi moruk, ortalığı karıştırma. Seni yatağına götürüp yatıracağım..."

"Yorgunum..."

"Yürü dedim sana moruk!"

Kara oğlan kolunu tutup çekti gene. Pete kafasını sağa sola sallamayı kesip ayağa kalktı. Dimdik oldu. Gözlerini iri iri açtı. Genellikle Pete'in gözleri yarı örtülüdür. Bulanıktır da; üstüne süt sıvanmış gibi. Ama bu kez masmaviydiler; pırıl pırıl! Kara oğlanın tuttuğu kolu da şişmeye

başladı. Doktorlar, hemşireler, hastalar aralarında laflıyor, bu yaşlı adama kulak asmıyorlardı. Nasılsa sesi kesilecek, toplantı da durduğu yerden sürecekti. O kolun bitimindeki elin açılıp kapandığını görmediler. Kol zincir, el de demir bir toptu. Kara oğlan Pete'in kolunu çekti gene:

"Hadi yürü..."

Eli gördü. Geri çekilmeye çalıştı, ama geç kalmıştı. Pete'in demir topu suratının ortasında patladı; ayakları yerden kesildi. Havada uçtu. Güüüüm diye duvara çarpıp yere yığıldı, kaldı. Duvardaki rafta bulunan tüm tüplerin kırıldığını duydum, sıva üzerinde de çarpma izi oluşmuştu.

Cüceyle diğer kara oğlan şaşkın şaşkın olanı izliyorlardı. Hemşire parmağını şaklattı. Eyleme geçti iki kara hastabakıcı. Küçüğü büyüğünün yanında, sanki karnavaldaki aynadan bir görüntü. Tam Pete'in yumruk menziline girmişlerdi ki, durdular. Pete'in bizler gibi denetlenmediğini, kafasının içine özel düzen aygıtlarının yerleştirilmediğini hatırladılar. Eğer Pete'i yakalayacaklarsa delirmiş bir ayıyla, bir boğayla boğuşmak zorunda kalacaklarını anladılar. Başlarını çevirip yerde baygın yatan arkadaşlarına baktılar. Pete'le şu sıra kapışmak pek akıl kârı bir iş değildi hani!

Bu düşüncelerin etkisinde kalakaldılar, büyük olan ve küçük imgesi, aynı biçimde, sol ayakları öne uzanmış, sağ elleri ilerde, Pete'le Büyük Hemşire'nin arasında: Gözlerinin önünde demir top sallanıyor, ardında kar beyazı öfke pırıl pırıl yanıyor. Sallandılar, dumanlar çıktı oralarından buralarından. Dişlilerin tıkırtısını duyuyordum. Şaşkınlık içinde titrediklerini gördüm. Tam gazla, frenlere basılmışken giden bir makineydiler sanki.

Pete, odanın ortasında, demir topunu sallayarak, topuklarının üzerinde dengelenmiş bekliyordu. Herkesin gözü üzerindeydi şimdi. Koca kara oğlandan cüce kara oğlana çevirdi gözlerini. Yaklaşmayacaklarını anlayınca hastalara döndü.

"Palavra... hepsi palavra bunların... görüyor musunuz? Palavra... başka bir şey değil..."

Büyük Hemşire kapıya dayalı duran sepetine yaklaşıyordu adım adım. Bir yandan da yumuşak bir sesle mırıldanıyordu: "Evet Bay Bancini... sakin olun lütfen..."

"Palavra, başka hiçbir şey değil..." Sesindeki güç yitiyordu. Sözcükler birbirini iterek ağzından dökülüyordu artık. Pek zamanı kalmamıştı. Bir

an önce sözlerini bitirmesi gerekiyordu sanki. "Benim elimde değil... Anlamıyor musunuz? Ben ölü doğmuşum... Siz değil... Siz ölü doğmamışsınız... Aaah çok çektim... Zor..."

Ağlamaya başladı. Sözcüklerin doğru düzgün çıkmalarını sağlayamıyordu artık. Ağzını açıp kapadı. Konuşmaya çalıştı. Ancak sözcükleri cümlelerle sıralayamıyordu. Başını salladı. Beynini saran örümcek ağlarından kurtulmak istiyordu. İyileşe-bilirlere bakıp gözlerini kırptı. "Aaaaah ben... siz:;... söylüyorum... ben size söylüyorum..."

İki büklüm olmaya başladı. Demir topu ele dönüştü. Uzattı; hastalara armağanmışçasına sundu.

"Elimde değil. Ben düşük doğmuşum. O kadar çok hakaret işittim ki, öldüm. Ölü doğdum. Elimde değil. Yorgunum. Uğraşmak istemiyorum. Sizin önünüzde fırsatlar var. Ben öylesine hakaret işittim ki, ölü doğdum. Sizin işiniz kolay. Ben ölü doğdum, hayat çok güçtü. Yorgunum. Ayakta durmaktan, konuşmaktan yoruldum. Elli beş yıldır ölüyüm ben, ölü!"

Büyük Hemşire, ucunda iğne takılı şırıngayı zıpkın gibi salladı. Kabasından vurdu Pete'i. Şırınga camdan bir kuyruk gibi birkaç saniye sallandı; iğne köküne kadar girmişti. Pete iyiden iyiye iki büklümdü artık. Öne doğru eğiliyordu. İğneden değil verdiği uğraştan yorulmuş, bitmişti. Tükendiğini anlamak için yüzüne bakmak yeterliydi.

Aslında iğneye gerek yoktu. Başı sağa sola sallanmaya, göz bebeklerine sütten bir perde inmeye başlamıştı. Hemşire iğneyi kabasından çıkarmak için geldiğinde Pete öylesine öne eğilmişti ki, gözyaşları, suratını ıslatmadan yere damlıyordu şıp şıp... Başını salladığından, yaşlar geniş bir alana yayılmaya başlamıştı. Sanki gözyaşlarıyla yeri dikiyordu. "Aaaaaaah." Hemşire iğneyi çıkarırken kıpırdamadı bile.

Belki bir dakika için dünyaya, yaşayanların arasına dönmüş, bize bir şeyler söylemek istemişti. Dinlemek istemediğimiz, anlamaya çalışmadığımız bir şey. Ve bu çabası onu hepten tüketmişti. Kabasından içeri fışkırtılan ilaç bir ölüye verilmişti sanki; işe yaramıyordu. Yüreği yoktu ki ilacı pompalasın; damarı yoktu ki ilacı taşısın; beyni yoktu ki ilaçtan yararlansın. Bir cesede yapılsaydı iğne, daha iyi olurdu belki.

"Ben... yorgunum..."

"Eğer cesaretinizi toparladıysanız, Bay Bancini'yi alıp yatağına götürün."

"... çoook yorgunum..."

"Hastabakıcı Williams da kendine gelmeye başladı, Doktor Spivey. Ona bir bakıverin, olmaz mı? İşte. Saati kırılmış, kolunu kesmiş."

Pete, bir daha böyle bir şey yapmadı; yapmaz da. Toplantı sırasında ayağa kalkıp ne denli yorgun olduğundan söz etti mi, Büyük Hemşire yanma birini yollayıp susturuyor onu. O da susuyor. Başını sallayıp yorgunum demesi uyarı, yakınma ya da mazeret değil artık. O işleri bıraktı. Zamanı göstermeyen, ama durmayan eski bir saat gibi. Akrebi yelkovanı bükülmüş, yüzünde sayıları kalmamış, aşınmış, zili paslanıp susmuş; ama gene de anlamsız anlamsız tik taklarını, guguklarını sürdürüyor.

Saat iki olduğunda, herkes zavallı Harding'e saldırmaya devam ediyor.

Doktor, iskemlesinde kıpır kıpır etmeye başlıyor. Kuramından söz etmediği sürece bu toplantılar doktor için rahatsızlık verici. Odasında oturup çizelgelerle uğraşmayı daha çok seviyor. Kıpır kıpır etmeyi sürdürüyor. Derken bir-iki öksürük, boğazını temizliyor. Hemşire, saatine bakıyor, bize masaları küvet odasından getirmemizi, sohbeti yarma bıraktığım bildiriyor. İyileşebilirler uyanıyorlar. Bir an Harding'den yana bakıyor hepsi. Yüzleri utançlarından kıpkırmızı. Bir kez daha uyanmış, enayi yerine koyulduklarını anlamışlar. Kimi ayağa kalkıp küvet odasına giderek masaları getiriyor. Kimi kütüphaneye yürüyor, dergileri indirip parmaklamaya koyuluyor. Ama asıl yaptıkları Harding'den kaçmak. Arkadaşlarından birini sorguya çektiler. Hem savcı, hem yargıç, hem de jüri gibi diziliverdiler zavallı Harding'in karşısına. Kırk beş dakika süreyle adamı lime lime ettiler. Soru yağmuruna tuttular: Acaba neden karısını mutlu edemediği kanısında? Başka bir erkekle ilişki kurmadığından nasıl bu kadar emin olabiliyor? Sorulara içtenlikle cevap vermezse, iyileşebileceğine inanıyor mu? Sorular, saldırılar. Ama şimdi uyandılar. Suçluluk duygusuna kapıldılar. Bir süre Harding'den uzak kalacaklar.

McMurphy gözleriyle izliyor bütün bu olanları. Koltuğundan kalkmıyor. Şaşkın. Anlamıyor sanki olanları. Bir süre koltuğunda oturup İyileşebilirleri izliyor. Çenesindeki kızıl kıllara sürtüyor elliikiyi. Derken ayaklanıyor. Gerinip esniyor. Göbeğini kaşıyor kâğıtlardan birinin ucuyla. Sonra, ter içinde, iskemlesinde oturan Harding'in yanına gidiyor.

McMurphy, bir saniye Harding'i inceliyor. Sonra uzanıp tahta iskemlelerden birini alıyor; döndürüyor. Ata biner gibi oturuyor. Harding hiçbir şeyin bilincinde değil. McMurphy ceplerini dıştan yoklayarak cigaralarını buluyor. Bir tane çıkarıp yakıyor. Önünde tutuyor yanık cigarayı. Ucuna bakıyor. Baş parmağıyla işaret parmağını diliyle ıslatıp cigaranın ucunu dilediği biçimde ayarlıyor.

Her biri ötekisinden habersiz. Harding'in McMurphy'i fark ettiğini söyleyemem. Harding dar omuzlarını iyice sıkıştırmış, yeşil kanatlar gibi, sandalyesinin ucuna tünemiş, elleri dizlerinin arasına toplanmış. Dosdoğru önüne bakıyor, mırıldanıyor, sakin gözükmeye çabalıyor... ama sanki geviş getirircesine çenesini oynatıyor, garip yüz ifadeleri oluşturduğundan, aslında hiç de sakin gözükmüyor.

McMurphy cigarasını dişlerinin arasına kıstırıyor. Ellerini iskemlenin ardında kavuşturuyor, çenesini dayıyor. Gözlerinden birini cigarasından tüten dumana karşı yumuyor. Bir süre tek gözle Harding'i inceliyor. Konuşmaya başladığında cigara dudaklarının arasında, bir aşağı bir yukarı oynayıp duruyor.

"Bu toplantılar hep böyle midir arkadaşım?"

"Böyle midir?" Harding, içten yanaklarını çiğnemeyi bırakıyor. Gözleri, McMurphy'nin omzunun üzerinden, belirli bir noktaya takılı.

"Bu Toplu Tedavi midir ne karın ağrısıysa, hep böyle midir? Hep aynı yöntemler mi uygulanır? Bir sürü tavuk gagalayıp duruyor..."

Harding kafasını çeviriyor; gözleriyle McMurphy'i buluyor, sanki oturanı ilk defa fark etmiş. Omuzlarını geri atıp rahatlamış gibi arkasına yaslanıyor. Gene yanaklarını içten ısırmaya başlıyor.

"'Bir sürü tavuk gagalayıp duruyor?' Bunun ne demek olduğunu anlayamadım doğrusu."

"Öyleyse ben sana anlatayım." McMurphy sesini iyice yükseltiyor. Ardında kümeleşen İyileşebilirlere bakmıyor, ama onlara konuştuğu belli. "Tavuklar, aralarından birinin üzerinde kan gördüler mi başına üşüşüp gaga atmaya başlarlar. Sonunda tavuğu paramparça ederler gagalarıyla. Kavga sırasında kan, birikişine daha bulaşır. İlk zavallının işi bitince, sıra onlara gelir. Bu kez kanlanan üç-dört tavuk daha çıkar. Diğerleri onlara saldırır. Bir-iki saat içinde bir kümes dolusu tavuğun öldüğünü görmüşümdür. İnsanı tir tir titreten bir manzaradır. Buna engel olmanın bir yolu var. O da tavukların gözlerini bağlamak. Kanı

görmemelerini sağlamak."

Harding, uzun parmaklarını dizlerinden birinin çevresinde kenetliyor. "Demek, bir sürü tavuğun gaga atması bu? Pek de uygun bir benzetme, dostum."

"Biraz önce izlediğim toplantı da buna benziyordu. Bir sürü pis tavuk gaga atıyordu sana."

"Yani üstü kanlı tavuk benim, öyle mi dostum?"

"Evet arkadaşım."

Hâlâ karşılıklı sırıtıyorlar, ama sesleri öylesine boğuk ve derinden çıkıyor ki, her an ortalık karışabilir. Elimde paspasım, yanlarına yaklaşıyorum. Her şeyi iyice duymak istiyorum çünkü. Diğer İyileşebilirler de çemberi daralttılar.

"Bir şey daha söyleyeyim mi sana arkadaşım? İlk gagayı atan kim biliyor musun?"

Harding ses çıkarmıyor.

"O hemşire."

Sessizliği bir korku iniltisi bastırıyor. Duvarlardaki makinelerin hırıltıyla çalışmaya başladıklarını duyuyorum. Harding ellerinin titremesine güçlükle engel oluyor. Sakin olduğunu göstermeye çabalıyor.

"Demek her şey bu kadar basit ha? Koğuşumuza adımını atalı altı saat oldu topu topu ve sen Freud'un, Jung'un ve Maxwell Jones'un yıllar süren çalışmalarını bir benzetmeye indirgeyerek açıkladın: 'Bir sürü tavuk gagalayıp duruyor."'

"Ben Freud'dan, Jung'dan, Maxwell Jones'dan söz etmiyorum arkadaşım. O boktan toplantıdan ve katılan namussuzların sana yaptıklarından söz ediyorum. Senin canına okudular."

"Benim?"

"Evet, senin! Her fırsatta seni perişan ettiler. Bunca düşman kazanmak için bir şeyler yapmış olman gerek dostum."

"Akıl almaz bir şey bu! Arkadaşlarımın söyledikleri benim iyiliğim içindi ve bunun bilincinde değilsin. Dikkate bile almıyorsun. Bayan Ratched'in ya da doktorların sözleri, anlattıkları, soruları, salt tedavi amacını taşıyordu. Tedavi Topluluğu ile ilgili, Doktor Spivey'in kuramını dinlemedin anlaşılan. Dinlediysen bile anlayacak kadar kültürlü, eğitilmiş değilsin. Beni çok üzdün, çook üzdün arkadaşım. Bu sabahki konuşmamızdan senin hiç değilse akıllı olduğunu çıkarmıştım. Evet

cahilsin, külhanbeylik yanın çok belirgin, duygusal yönün yok denecek kadar az, ama akıllı sanmıştım. İnsanların ruhunu okuyabilecek niteliklere ve türlü konularda yeteneklere sahip olmama rağmen ben de yanılabiliyormuşum."

"Cehenneme kadar yolun var arkadaşım!"

"Ha evet, söylemeyi unuttum. Şendeki ilkel acımasızlığı, bilek gücüne olan düşkünlüğü de bu sabah fark etmiştim. Sadist eğilimleri olan bir psikopat. Kendini beğenmişliğe uzanan nedenleri var bunun tabii. Evet. Gördüğün gibi, bütün bu saydığım nitelikler seni yetenekli ve bilgili bir ruh doktoru yapmaya, Bayan Ratched'in toplantı sırasında uyguladığı yöntemleri eleştirmeye yetiyor da artıyor bile! Her ne kadar Bayan Ratched, yirmi yıldır görev yapan, ruh sağlığı alanının başarılı hemşirelerinden biriyse de... Evet arkadaşım, bu yeteneklerinle sen, bilinçaltı mucizeleri yaratır, benliği onarırsın. Altı kısa ayda, Bitkiler başta olmak üzere, koğuştaki tüm hastaları sağlıklarına kavuşturursun, yoksa paralarını geri verirsin!"

Tartışmaya gireceği yerde McMurphy, Harding'e bakıp duruyor. Derken sakin bir sesle soruyor: "Bugünkü toplantıda dinlediğimiz deli saçmaları, tedaviye yarıyor mu?"

"Yaramasa, o soru yağmuruna neden boyun eğdim arkadaşım? Doktorlar ve hemşireler, en az bizler kadar iyileşmemizi istiyorlar. Onlar canavar değil. Bayan Ratched, sıkı düzeni seven, orta yaşlı bir hanım, ama tavukları öldürmeye çalışan bir canavar, sadist dürtülerle, gözlerimizi gagalaya gagalaya çıkarmayı amaçlayan dev bir ejder olamaz. Ondan böyle bir şey beklemiyorsun, değil mi?"

"Yo hayır, dostum. Sizin gözlerinizi gagalamıyor o. Kesinlikle hayır. Gözlerinizle alıp veremediği yok."

Harding irkiliyor. Dizlerinin arasına sıkıştırdığı elleri, yosun kaplı iki dalın arasından çıkan ak örümcekler gibi görünüyor.

"Gözlerimizi değil. Peki Bayan Ratched'in neyimizi gagaladığını söyler misin?"

McMurphy güldü: "Bilmiyor musun arkadaşım?"

"Bilmiyorum. Bilsem..."

"Erkekliğinizi! Sizin erkekliğinizi gagalıyor!"

Ak örümcekler, iki dalın birleştiği noktaya gelip üst üste tırmanıyor, titremeye başlıyorlar. Harding sırıtmaya çalışıyor, ama yüzü ve dudakları

öylesine beyaz ki, gülücük yitiyor. Mc Murphy'e bakıyor. McMurphy, cigarayı ağzından çıkarıp sözlerini yineliyor:

"Erkekliğinizi gagalıyor. Hayır, hemşire ne canavar ne de ejder. Ama ona 'Erkeklik kesen!' diyebilirsin. Onun gibi binlerce-sini gördüm bugüne dek. Genç, yaşlı. Kadın, erkek. Evlerde, tarlalarda, sokakta. Seni öylesine güçsüz yapıyorlar ki, diledikleri yolda yürümek, istediklerini yapmak, kurallarına göre yaşamak zorunda kalıyorsun. Bunu başarabilmek için de, seni en can alıcı noktandan vuruyorlar. Kavgada hiç hayalarına diz yedin mi sen? Şak diye gücün kesiliverir. Kalıverirsin mal gibi ortalıkta! Bundan daha kötüsü olamaz. Eğer kendini güçlendireceği yerde, seni güçten düşürmek isteyen biriyle dövüşüyorsan o dizin hayalarına doğru gelişini bekle. Mutlaka seni erkekliğinden vurmak isteyecektir. İşte o akbaba da bunu yapıyor; erkekliğinizi kurutuyor sizin."

Harding'in suratı renksiz, ama ellerinin denetimine sahip çıkmayı başarmış.

"Bizim canımız Bayan Ratched? Tatlı, gülümseyen, iyi yürekli, şefkatli, iyilik meleğimiz, Ratched Anamız, bir 'erkeklik kesen' ha? Dostum böyle şey olmaz..."

"Bak arkadaşım, o iyilik meleğimiz palavrasını bana anlatma. Yemez! Ana olabilir, ama bıçak çeliği kadar sert, dünya kadar büyük. Bu sabah geldiğimde, bilemedin üç dakka beni iyi yürekli, şefkatli ana havalarıyla kandırdı. Ama hepsi o. İçinizde onun iyi yürekli olduğuna inanan biri bulunduğunu da pek sanmıyorum, hani laf aramızda. Ne mikrop karılar gördüm ben. Ama bunun gibisini ilk kez görüyorum!"

"Mikrop mu? Biraz önce 'erkeklik kesen' sonra da 'akbaba' demiştin. Ya da tavuk. Ne demek istediğini açıkça söylesen iyi edersin dostum."

"Bırak bu zırvaları! Hem mikrop, hem akbaba, hem de erkeklik kesen. Karşıma geçip numara yapma; ne demek istediğimi çok iyi biliyorsun."

Harding'in yüzüyle elleri, her geçen saniye biraz daha hızlı oynuyor. Ne kadar durdurmaya çalışıyorsa o kadar hızlanıyor. İstedikleri gibi bıraksa ve tutmaya çalışmasa, elleriyle yüzü izlemesi oldukça eğlenceli bir şekilde akacak, ama onlar için endişeleniyor ve tutmaya çalışıyor, böylece çılgın, manyak bir kuklanın dansını andırıyor. Herşey daha da hızlı hareket ediyor ve sesi bu hızı yakalamaya çalışıyor.

"Beni iyi dinle, sevgili dostum McMurphy... benim psikopat yandaşım, sevgili Bayan Ratched'imiz gerçek bir iyilik meleğidir. Bunu herkes bilir.

Rüzgâr kadar bencillikten uzak, haftada beş uzun gün, hepimiz için, bitip tükenmek bilmeyen bir güçle çalışır, çabalar. Bu yürek ister dostum yürek! Kimliklerini açıklayamayacağım, ama güvenilir kaynaklardan aldığım haberlere göre, bu iyilik meleği hafta sonlarını da gönüllü yardımseverlikle değerlendirmekte. Sakın kimden duyduğumu sorma. Şu kadarını açıklayabilirim: Martini, bazı iyiliksever çevrelerle ilişki kurmuş.

Hemşire, konserveler, peynir ve sabundan oluşan bir armağan paketini, yoksul, yeni evli bir çifte verdiğini bilmeyen yoktur." Elleri havada dans ediyor; sözlerine biçim veriyor. "İşte bak, hemşiremiz! Kapıyı yavaşça tıklatıyor. Kurdeleyle bağlanmış paket. Genç çift öylesine mutlu ki, ne söyleyeceğini bilemiyor. Kocanın ağzı bir karış açık; genç kadın hıçkırarak ağlıyor. Evlerini inceliyor melek yürekli hemşire. Para göndereceğini söylüyor... temizlik tozu için. Elindeki paketi yere bırakıyor. Öpücükler yollayarak, gülümseyerek kapıdan çıktığında içi öylesine iyilik dolu ki, genç kadını bir yana çağırıyor; kendi parasından ayırdığı yirmi kâğıdı eline sıkıştırıyor. 'Bununla kendine güzel bir elbise al. Biliyorum, kocanın sana elbise alacak parası yok. Ama al bunu. Hadi...' Ve genç evli çift, ölene dek ona borçlu kalacaktır."

Her geçen saniye artan bir hızla konuşuyor; boynunda damarlar gerilmiş, fırlamış. Konuşmayı kestiğinde, koğuşta tam bir sessizlik egemen. Sadece uzaktan uzağa bir hırıltı geliyor kulağıma: bir ses alma aygıtının hışırtısı bu.

Harding çevresine bakınıyor, herkesin gözü üstünde, becere-bildiğince gülmeye çalışıyor. Ağzından, keserle yeşil çam ağacından zorla sökülen çivinin çıkardığı sesi andıran bir şey geliyor. İİİ-iii-iii. Durduramıyor bu sesi. Ellerini ıslakmış da kurutmak istiyormuşçasına sallıyor; gözlerini sıkı sıkı yumuyor. Ama bu sesten bir türlü kurtulamıyor. Ses yükseldikçe yükseliyor. Sonunda derin bir soluk alıyor. Omuz kasları iyice, başını taşıyamayacak kadar gevşiyor; suratı, bekleyen ellerinin arasına düşüyor. Dişlerinin arasından tıslıyor: "Orospu, orospu, orospu..."

McMurphy, bir cigara yakıp uzatıyor. Harding, bir şey söylemeksizin alıyor cigarayı. McMurphy, Harding'in yüzüne, bugüne dek gördüğü ilk insan suratıymış gibi, garip bir şaşkınlıkla bakıyor. Harding'in titremesi son buluyor. Başını kaldırıyor.

"Haklısın... bütün söylediklerin doğru." Diğer hastalara bakıyor.

"İçimizde kimse, bunu açık açık söylemeye cesaret edemedi bugüne kadar. Ama hepimiz aynen senin gibi düşünüyoruz. Yaralı ruhunun derinliğinde, bütün burada olanlar ve o kadın hakkında senin gibi düşünmeyen, duymayan yok içimizde."

McMurphy suratını buruşturuyor. "O bücür doktor neyin nesi? Biraz geri zekâlı olabilir, ama kadının neler yaptığını, nasıl her şeyi ele geçirdiğini anlamıştır herhalde."

Harding, cigarasından derin bir nefes çekiyor. Konuşurken dumanlar ağzından, burnundan bir anda çıkıyor. "Doktor Spivey... aynen bizim gibidir. Yetersizliğinin tamamıyla bilincindedir. Korkak, ne yapacağını şaşırmış, etkisizdir ve Bayan Ratched'ın yardımı olmaksızın bu koğuşu yönetecek yetenekten yoksundur. Bunun da bilincindedir. En kötüsü, kadın, doktorun, yetersizliğinin bilincinde olduğunun farkındadır ve bunu her fırsatta ona hatırlatır. Ne zaman küçük bir hata yaptığını, raporlarda satır atladığım ya da çizelgelerde yanılgıya düştüğünü anlasa, hemen başına çöker, ağzına geleni söyler."

"Evet doğru." Cheswick, McMurphy'nin yanma gelmişti. "Ne zaman bir hatamızı yakalasa, canımıza okur."

"Peki doktor neden kovmuyor onu?"

"Bu hastanede işe adam almak ya da işten adam çıkarmak yetkisi doktorların değildir. Yöneticinindir. Bu yönetici, Bayan Ratched'in çok yakın arkadaşı bir kadındır. Otuzlarda, orduda birlikte hemşirelik yapmışlar. Biz burada anaerkil düzenin tutsaklarıyız dostum. Doktor da öyle. Ratched karısının yapacağı iş çok basit. Şuradaki telefonu alacak, yöneticiyi arayacak, doktorun... aa... Demerol için ha bire reçete yazdığım söyleyecek..."

"Dur bir dakika, Harding. Ben bu şeylerin ne demek olduğunu bilmiyorum."

"Demerol, sentetik bir uyuşturucudur dostum. Eroinin iki katı alışkanlık yapacak güçtedir. Doktorların kolaylıkla alıştıkları bir ilaçtır."

"O bücür mü? O uyuşturucu madde tutkunu mu?"

"Bilmiyorum."

"Peki nereden çıkarıyor herifin Demerol'e tutkunluğunu? Nasıl suçlayabiliyor böyle bir şey yoksa?"

"Beni dinlemiyorsun dostum. Suçlamıyor. İma etmesi, herhangi bir olasılığın varlığını belirtmesi yetiyor. Bugün fark etmedin mi? Odasının

kapısına birini çağırıp, yatağının altında kâğıt mendil bulunduğunu söyler. Hepsi bu. Adam ne cevap verirse versin, yalan söylediği duygusuna kapılır. Kalemini temizlediğini söylese, 'Anlıyorum, kalemini/ der. Ya da adam nezle olduğunu, kâğıt mendille burnunu sildiğini anlatsa, 'Anlıyorum, nezle...' deyiverir. Gri saçlı kafasını bilgiç bilgiç sallar, gülümser, odasından içeri girer. Adamcağız da kâğıt mendille ne yaptığını düşünüp durur."

Titremeye başlamıştı gene. Kollarıyla bedenini sardı.

"Yo. Kimseyi suçlaması gerekmez. İmalı yoldan insanı perişan etmek konusunda uzmandır. Bugünkü toplantı boyunca, bir kez olsun beni suçladığını duydun mu? Ama ben nelerle suçlandım, nelerle! Kıskançlık, paranoya, karısını doyurmaktan uzak bir koca, erkek arkadaşlarıyla ilişkide bulunan bir adam olarak tanıtıldım. Apış arasında bir parça tüyden öte hiçbir şeyim yokmuş! O da bebek saçı gibi yumuşak, sarı! Erkeklik kesen mi dedin? Onu küçümsüyorsun dostum."

Harding birden susuyor. Öne eğilip McMurphy'nin elini iki eli arasına alıyor. Yüzü garip biçimde titriyor, geriliyor, mora ve kül rengine dönüşüyor, sıkışmış bir şarap şişesi sanki.

"Bu dünya... güçlünün dostum. Varoluşumuz, güçlünün güçsüzü yutarak güçlenmesine dayalı. Böyle olması da doğal. Bu düzende tavşanların ne olduklarını bilmeleri, kurdu güçlü diye bellemeleri gerek. Savunmanın bir yolu kurnazlık. Kurdun yakınına geldiğini gören tavşan, kurnazlığa sıvanır, korkar, delik açıp içine saklanır. Çeker ve sürdürür yaşamını. Yerini bilir. Kurdu savaşa çağırmaz tabii. Akıllıca bir iş olmaz çünkü, değil mi?"

McMurphy'nin elini bırakıp ardına yaslanıyor; bacak bacak üstüne atıyor ve cigarasından derin bir nefes çekiyor. İncecik dudaklarının arasından cigarayı alıyor ve o garip kıkırdama başlıyor gene: İii-iii-iii. Tahtadan kerpetenle sökülen bir çivinin viyaklaması.

"Bay McMurphy... dostum... ben tavuk değilim. Ben bir tavşanım. Doktor da öyle. Cheswick, Billy Bibbit... onlar da tavşan. Burada hepimiz, zıplaya zıplaya giden, Walt Disney dünyasından kaçmış, değişik yaşlarda tavşanlarız dostum. Nerede olursak olalım, tavşanız biz. Burada bulunmamızın nedeni de tavşanlığa alışamamamız. Her zaman hemşire gibi güçlü bir kurda ihtiyacımız var. Bize yerimizi, ne olduğumuzu öğretecek bir kurda..."

"Aptal gibi konuşuyorsun. Yani oturup, yaşlı, mavi saçlı bir kadının sizi tavşana dönüştürmesine göz mü yumacaksınız?"

"Dönüştürmek mi? Hayır. Ben tavşan olarak doğmuşum zaten. Baksana bana. Hemşire benim tavşan olarak mutlu yaşamamı sağlıyor, o kadar."

"Sen tavşan mavşan değilsin!"

"Kulaklarımı görmüyor musun? Ya da şu şirin kuyruğumu..."

"Tam bir deli gibi ko..."

"Deli gibi mi konuşuyorum? Aferin sana!"

"Saçmalama Harding. Böyle demek istemedim. Sen öyle deli değilsin. Yani... sizin ne kadar akıllı olduğunuzu görünce çok şaşırdım. Sokaktaki sıradan bir hıyartodan daha deli değilsiniz hiçbiriniz."

"Eveet, sokaktaki bir hıyartodan."

"Siz... sinemalarda gördüğümüz deliler gibi değilsiniz. Şey gibisiniz..."

"Tavşan gibi mi?"

"Bırak şimdi tavşanı be! Tavşanlıkla ilginiz yok."

"Bay Bibbit, Bay McMurphy için tavşan gibi zıplayın lütfen. Bay Cheswick, ne kadar kürklü olduğunuzu gösterin."

Gözlerimin önünde Billy Bibbit'le Cheswick beyaz tavşan oluveriyorlar, ancak Harding'in sözlerini yerine getirmiyorlar... utandıklarından.

"Aaa, utanıyorlar McMurphy. Ne şeker değil mi? Belki de arkadaşlarının savunmasına koşmadıkları için rahatsızlık duyuyorlar. Ya da hemşirenin onları sorgu yargıcı gibi kullanmasından ötürü utanç içindeler. Boş verin arkadaşlar, utanmamız için hiçbir neden yok. Her şey, olması gerektiğince. Tavşanların görevi arkadaşlarının savunmasına koşmak değildir zaten. Bu, aptallık olurdu. Yo, siz akıllısınız. Korkak, fakat akıllı."

Cheswick, "Bana bak Harding," diyor.

"Yo, yo Cheswick. Gerçek seni öfkelendirmesin."

"Zaman zaman moruk Ratched'le ilgili, McMurphy'nin söylediklerini aynen söylemişimdir."

"Evet, ama sen fısıldayarak söyledin. Dahası, sonradan inkâr ettin ya da geri aldın sözlerini. Sen de bir tavşansın, gerçeği inkâr etme. Bugünkü toplantı sırasında bana yönelttiğin sorulardan ötürü sana öfkelenmememin nedeni de bu ya! Sadece görevini yerine getiriyordun.

Eğer soru yöneltmek benim görevim olsaydı ve sen, Billy ya da Fredrickson sanık sandalyesinde otur-saydınız, ben de en az sizin kadar acımasız saldırırdım. Davranışlarımızdan utanmamalıyız; biz küçük hayvanların davranış biçimleri bu. Böyle yaratılmışız elden ne gelir?"

McMurphy iskemlesinde dönüp bütün İyileşebilirlere bakıyor bir bir. "Bana sorarsan utanmaları gerekir. Sana öyle saldırmaları, hemşireden yana olmaları, bana Kızıl Çinlilerin Tutsak Kampı'nı hatırlattı..."

Cheswick atılıyor: "Bana bak McMurphy..."

McMurphy dönüp bakıyor. Ama Cheswick'te tıs yok. Cheswick' te hiçbir zaman tıs yoktur. Ortalığı velveleye verir, saldırıya geçecekmiş gibi bağırır çağırır, el kol sallar... sonra sesi soluğu kesilir. McMurphy'nin bakışları karşısında da geriledi; pes etti. McMurphy başını sallıyor, "Aynı Kızıl Çinlilerin Tutsak Kampları..."

Harding, barış için elini havaya kaldırıyor. "Yo yo yo, doğru değil bu. Bizi mahkûm etmemelisin dostum. Hayır..."

Harding'in gözlerinde kurnazlık parıltılarının yanıp söndüğünü görür gibi oluyorum. Gülmeye başlayacak diyorum içimden. Ama gülmek yerine ağzından cigarasını alıp Mc Murphy'e işaret ediyor. Elindeki cigara, ucundan dumanlar çıkan, ince uzun, beyaz parmaklarından birine benziyor:

"Bu kabadayı görünümünün, vurdum mu deviririm diyen kaslarının, iriliğinin ardında... belki sen de tavşan ruhlusun."

"Evet. Aslanım benim. Ben de küçücük bir tavşanım. Beni tavşan yapan nedir Harding? Psikopat eğilimlerim mi? Kavga etmeyi sevmem mi, yoksa karılara aşırı düşkünlüğüm mü? Karılar olsa gerek, değil mi?"

"Üzerinde düşünülmesi gereken bir noktaya parmak bastın. Tavşanlar sekse aşırı düşkünlükleriyle tanınırlar, öyle mi? Yani sen sağlıklı, gerekeni yapabilen bir tavşansın. Bizse sağlığını yitirmiş, görevini yapamayan tavşanlarız. Kısacası, biz, tavşanlar dünyasında bile başarıya ulaşamamış, cinsel güçten yoksun, zavallı yaratıklarız dostum."

"Yavaş ol biraz... benim sözlerimi yanlış yorumluyorsun..."

"Yo. Haklısın. Hemşirenin nereye gaga attığını bize gösteren sensin. Erkekliğini yitirdiğini ya da yitirmek üzere olduğunu bilmeyen tek kişi bulamazsın burada. Tavşanlar dünyasında bile erkeklik katına ulaşamıyoruz... öylesine güçsüz, zavallı yaratıklarız. İiii."

Öne eğiliyor. Beklediğim o garip, tiz gülücük artığı, dudaklarının

arasından kopuyor. Her yanı titremeye başlıyor.

"Harding! Kapa çeneni!"

Bir tokat gibi patlıyor ses. Harding susuyor. Ağzı hâlâ açık; elleri mavi cigara dumanının içinde cansız asılı. Bir saniye böyle, donmuş duruyor. Gözleri iyiden iyiye ufalıyor, çizgileşiyor; McMurphy'nin üzerinde geziniyor bakışları. Sonra fısıldıyor. Ne dediğini duymak için paspasımı iterek yanına, burnunun dibine yaklaşıyorum.

"Dostum... sen... kurt olabilirsin."

"Saçmalama be! Kurt falan değilim ben. Sen de değilsin. Bu kadar aptalca şey hiç duymamıştım..."

"Kurdu andırır bir sesin var..."

McMurphy, hırıltılı bir soluk alıp diğer İyileşebilirlere dönüyor. "Siz de bunun gibi mi düşünüyorsunuz? Hayvan olduğunuzu sanmıyorsunuz değil mi? O kadar deli olamazsınız..."

"Hayır." Cheswick bir adım atıp McMurphy'nin yanma yaklaşıyor. "Ben tavşan falan değilim."

"Aferin Cheswick. Sizlere, gelince, bırakın bu zırvaları. Koskoca adamlarsınız yahu. Elli yaşında bir kandan ne diye korkarsınız, anlamadım gitti. Size ne yapabilir?"

Cheswick, omuzlarını dikleştirerek arkadaşlarına bakıyor: "Evet, ne yapabilir?"

"Sizi kamçılatamaz. Kızgın demirle dağlayamaz. Çarmıha gerdiremez. Artık ortaçağda yaşamıyoruz; böyle şeyleri yasaklayan yasalar var. Sizin kılınıza bile dokunamaz..."

"B-b-bize ne yaptığım to-to-toplantıda gö-gö-görmedin mi?" Billy Bibbit, tavşan kılığından insana dönüşüvermiş, McMurphy'e doğru yaklaşıyor. Suratı kıpkırmızı; ağzından tükürükler saçarak konuşmasını sürdürüyor: "Bu-bu kadın..." Birden susuyor. Dönüyor; uzaklaşıyor McMurphy'nin yanından. "Ne-ne-neye

yarar ki... Kendimi şimdi öl-öl-öldürmeliyim."

McMurphy ardından sesleniyor:

"Bugünkü toplantıda? Ne gördüm bugünkü toplantınızda, dostum? Karı birkaç soru sordu, hepsi hepsi. Basit sorular. Öyle canınızı yakacak, etinizi dağlayacak, gözlerinizi kör edecek sorular da değil."

Billy, topuklarının üzerinde geri dönüyor:

"Bu so-so-soruları sorunca ne diyeceksin..."

"Cevap vermek zorunda değilsin ya?"

"Eğer ce-ce-cevap vermezsen, gülümsüyor, sonra da kü-kü küçük defterine bir şeyler ya-ya-yazıyor... ondan sonra... ne ne-neyse, b-boş-boş-v-ver!"

Scanlon, Billy'nin yanma geliyor: "Sorularına cevap vermemekle suçu kabul ediyorsun Mack. Devlet de insanı böyle enseler zaten. Sorulan soruya cevap verme, suçu kabul et derler, deliğe tıkarlar. Yapacak bir tek şey var, o da bunların alayını havaya uçurmak. Canlarını cehenneme yollamak!"

"Size soru sorunca neden ayağa kalkıp, 'Hastir!' demiyorsunuz?"

"Evet." Cheswick yumruğunu sallıyor. "Hastiri çektik mi feleğini şaşırır!"

"Ne işe yarar bu, Mack? Sana 'Bugün asabınızı çok bozuk görüyorum, Hasta McMurphy?' diye sorar. 'Bu soru sizi neden bu kadar rahatsız etti acaba?' der."

"Bir hastir daha çekersiniz. 'Hepinizin canı cehenneme!' diye bağırırsınız gerekirse. Sizin canınızı yakamaz ya?"

İyileşebilirler, McMurphy'nin çevresinde çemberi iyice daraltıyorlar şimdi. Bu kez Frederickson konuşuyor: "Karıya sövünce Saldırı Olasılığı Bulunan Hasta damgasını yiyip yukarıdaki koğuşa gidersin. Benim başıma geldi. Tamıtamına üç kez. Oradaki zavallıların ne televizyonu var ne de cumartesi öğleden sonraları sinemaya gidebiliyorlar."

"Ve, sevgili dostum, böyle saldırgan eğilimler göstermeyi sürdürürsen, doğru Şok Dükkânı'na gidersin, ya da ameliyat..."

"Harding, sana kaç kez söylemem gerek! Sizin bu deyimlerinizi anlamıyorum!"

“Şok Dükkânı, Bay McMurphy, Elektro Şok Tedavisi'nin argosudur. Elektrik sandalyesinin, uyku hapının ve işkence odasının görevini bir elde toplamıştır. Akıllıca düzenlenmiş bir yöntemdir. Acısı yoktur. Her şey çabucak olup biter. Ama bir kez başına geldi mi, bir daha ölünceye kadar istemezsin, adım bile söylemeye çekinirsin."

"Ne yapar bu?"

“Haçı andıran demir bir masaya kayışlarlar seni. Başının üzerinde elektrik kıvılcımları görürsün. Başının iki yanma elektrik telleriyle dokunuverirler. Pat! Beş kuruşluk elektrik akımı geçer beyninden ve hastirin karşılığını alırsın. Hem tedavi hem ceza. Altı saatle üç gün

arasında değişir kendini toparlama süren. Ayılınca bile, üç-beş gün çevrenle ilişkin kesiktir. Ne olup bittiğini kavrayamazsın. Mantıklı düşünemezsin. Belleğin gücünün büyük bir bölümünü yitirmiştir; birçok şeyi doğru düzgün hatırlayamazsm. Beynine yeterince cezayla karışık tedavi uygulandı mı, şu duvara yapışmış duran Ellis'e dönersin. Otuz beş yaşında ağzından salyalar akan, çişini tutamayan biri olur çıkarsın. Ya da yemek yiyen, 'Hay ssssssikeyim karıyı!' diye naralar atan, beyinsiz bir bitkiye dönersin, zavallı Ruckley gibi. Ya da biraz ötende duran, paspasına yapışmış Süpürge Reisi'ne benzersin.”

Harding, cigarasıyla beni gösteriyor. Geri çekilmem için çok geç. Hemen yerleri paspaslamaya başlıyorum, sanki cigaranın benden yana doğrultulduğunu görmemişim.

"Duyduğuma göre yıllar önce, Reis'e tam iki yüz kere elektrik vermişler. O zamanlar modaymış; her şeyin elektrikle tedavi edileceği sanılıyormuş. Zaten yitti yitecek olan beyne bu ne yapar, bir düşünsene! Bak şuna! Dev hademe. İki metreye yakın boyuna, dev yapışma rağmen gölgesinden korkuyor o. İşte bizi onunla tehdit ediyorlar. Onun başına gelenler bizim de başımıza gelebilir korkusuyla yaşıyoruz."

McMurphy, bir süre bana bakıyor, sonra Harding' e dönüyor: "Peki neden izin veriyorsunuz bütün bunlara? Bu doktorun söylediği demokratik koğuş palavrası neydi? Bir oylama yapsanıza."

Harding gülümsüyor; cigarasından bir nefes daha alıyor. "Ne için oylama yapacağız dostum? Grup Toplantılarında hemşirenin bir daha soru sormaması için mi? Yoksa bize kötü kötü bakmaması için mi oylama yapacağız? Sen söyle McMurphy... ne için oylama yapacağımızı lütfen sen söyle."

"Ne olursa olsun. Fark etmez! Yeter ki hâlâ güçlü olduğunuzu, cesaretin kırıntısına sahip bulunduğunuzu gösteresiniz. Onun her şeye el koymasına izin veremezsiniz. Anlamıyor musunuz bunu? Reis'in gölgesinden korktuğunu söylüyorsunuz. Ama Sizler ondan da korkaksınız!"

Cheswick başını sallıyor: "Ben değilim!"

"Sen olmayabilirsin arkadaşım. Ama diğerleri rahat bir kahkaha atmaktan bile korkuyor. Beni ilk etkileyen, dikkatimi çeken de bu oldu. Kimse gülmüyordu. Şu kapıdan içeri adımımı attığımdan beri bir kahkaha sesi duymadım. Biliyor musunuz, insan kahkaha atma

yeteneğini yitirdi mi dengesinden de olur. Bir kadından her dakka dayak yiyen adam da kahkaha atmasını beceremez tabii. Kadının kendinden daha güçlü olduğuna inanmaya başlar, her şeyden önce..."

"Aaaaa sevgili tavşan dostlarım, Bay McMurphy anlamaya başladı. Söyleyin bakayım Bay McMurphy, suratına gülmenin dışında bir adam bir kadına, kimin patron olduğunu nasıl gösterir? Kralın kim olduğunu nasıl kanıtlar? Sizin gibi birinin bize bunu söylemesi gerekir. Onu tokatlamazsınız değil mi? Tokadı bastınız mı polisi çağırır. Sinirlenip bağırmazsınız da herhalde. O zaman sizi yatıştırmak için türlü cilvelere sıvanacaktır. 'Aaaah canımın içi. Kızdın mı bana?' Falan, filan. Böylesine bir yöntemin karşısında, buz bile olsanız, hiç kuşkusuz erirsiniz. Uzun sözün kısası, arkadaşım, kadınların dizginleri ele geçirdikleri bu düzende, onlara karşı yapabileceğiniz bir tek şey vardır, ama bu kahkaha atmak değildir. Evet, erkeğin bir tek silahı vardır. Bu silahı da tek kanallı eğitim düzenimiz, her geçen yıl gücünden düşürmeye, çalışamaz duruma sokmaya çabalamaktadır..."

"Öööööf Lord Flarding, amma da çenesi düşük adamsın!''

"... bütün psikopat güçlerinize dayanarak bu silahı şampiyonumuza karşı kullanabileceğinizi sanıyor musunuz? Evet Bay McMurphy, silahınızı Bayan Ratched'e karşı kullanabilir misiniz, cevap verin."

Eliyle cam kafesi gösteriyor. Ardında Büyük Hemşire oturmuş bizi izliyor. Bütün kafalar ondan yana çevriliyor. Hemşire ses alma aygıtım çalıştırmış, her konuşulanı kaydediyor. Bizim baktığımızı görünce başıyla selam veriyor. Herkes kafasını çeviriyor. McMurphy, kepini çıkarıp elleriyle kızıl saçlarını tarıyor. Bütün gözler üzerinde. Bir şeyler söylemesini, cevap vermesini bekliyorlar. Bunun bilincinde. Tuzağa düşürüldüğünü hissediyor. Kepini kafasına geçiriyor. Burnunun üzerindeki dikiş izlerini parmağıyla ovalıyor.

"O akbabayla yatar mıyım diye soruyorsan, hayır. Yapamam. Erkekliğim harekete geçmez en azından."

"O kadar çirkin sayılmaz, McMurphy. Aslında yüzü bayağı güzel. Buruşmamış da. Gizlemek için çabalamasına, o cinsel çekicilikten uzak elbiselerle dolaşmasına rağmen, iki iri, güzel memesi olduğu da besbelli. Gençliğinde bayağı güzelmiş hani. Her neyse, genç olsa, Helen kadar da güzel, erkekliğin uyanır mı onun karşısında?"

"Helen'in karşısında uyanır mı uyanmaz mı bilmiyorum, ama ne

demek istediğini çok iyi anlıyorum. Ve de haklısın. Marilyn Monroe bile olsa, o karıyla yatamam."

"İşte dostum. O karı kazandı!"

Bu iş bu kadar. Harding ardına yaslanıyor. Herkes kulak kesilmiş McMurphy'nin ne söyleyeceğini merak ediyor. McMurphy köşeye sıkıştırıldığını anlıyor. Çevresindeki yüzlere bakıyor bir süre. Sonra omuzlarını silkip ayağa kalkıyor.

"Bana ne yahu."

"Doğru, sana ne."

"Elinde üç bin voltla manyak, canavar hemşirenin peşime düşmesini de istemiyorum. Yararı dokunsa iyi, ama serüvenin dışında hiçbir yararı da yok."

"Öyle."

Harding tartışmayı kazandı, ama kimse mutlu görünmüyor. McMurphy, parmaklarını ceplerinin kenarına takıyor ve gülmeye çalışıyor.

"Bir erkeklik kesen yakalamak için o karıyla yatamam!"

Herkes sırıtıyor az biraz; kimse mutlu değil. McMurphy'nin kafasını kullanmaya karar vermesine, içinden çıkamayacağı bir tuzağa düşeceği an geri sıçramasına memnun oluyorum. Ama çocukların neden mutlu olmadıklarını da anlıyorum. Ben de üzgünüm. McMurphy bir cigara daha yakıyor. Kimse kıpırdamadı yerinden. Herkes ayakta, rahatsız, sırıtıyor. McMurphy burnunu ovalıyor gene. Çevresindeki yüzlere bakıyor, sonra gözlerini Büyük Hemşire'den yana çeviriyor.

"Seni sinirlendirmezse yukarıdaki koğuşa yollamıyor, öyle mi? Yani senin öfkelenmen, ortalığı dağıtman, cam çerçeve indirmen gerek, yukarı postalanman için?"

"Evet."

"Bundan eminsin? Çünkü sizin paralarınızı nasıl alacağımı kestirdim galiba. Ama bu arada da başımın belaya girmesini istemiyorum. Öbür delikten çıkana kadar akla karayı seçtim. Tavadan çıkıp ateşin ortasına düşmeye hiç niyetim yok."

"Eminim. Rahatsızlar Koğuşu'na ya da Elektro Şok Tedavisi'ne gitmek için, bunları hak etmiş olmak gerek. Eğer hak etmemişsen sana hiçbir şey yapamaz."

"Yani ona sövmezsem..."

"Ya da yardımcılarından birine."

"Yardımcılarından birine de sövmezsem, ortalığı dağıtmazsam, bana elini süremez ha?"

"Oyunu bu kurallara göre oynuyoruz. Ama her zaman o kazanır dostum, her zaman. Kuşatılamaz bir kaledir. Zaman da ondan yana çalıştığı için, sonunda o seni kuşatır. Zaten bunun için hastanenin en önemli hemşiresidir. Bunun için dilediğini yapmakta, üç aşağı beş yukarı, özgürdür."

"Bırak şimdi bunları. Benim öğrenmek istediğim, onun kurallarına uyarak oyunu oynarsak, başıma bir iş gelir mi gelmez mi? Terbiyemi bozmadan, ima yoluyla onu vurmaya çalışırsam, elektrik sandalyesine oturtur mu?"

"Kendini kaybetmediğin sürece hiçbir şey olmaz. Sinirlenmeyip ona saldırmadığın, sövmediğin sürece merak etme. Ama bunu yapabilmen için mutlaka sinirlerine hâkim olman gerek. Ne diye kendini aldatıyorsun? Şu kızıl saçlarınla, kapkaranlık geçmişinle sen, öfkeni tutabilir misin?"

"Tamam, bu iş oldu." Ellerini ovuşturuyor. "Şimdi size ne düşündüğümü söyleyeyim. Siz kuşlar, burada bir şampiyonunuz olduğunu sanıyordunuz, değil mi? Ne demiştin? Kuşatılamaz bir kale! Bu karının üzerine para yatıracak kabadayı var mı içinizde? Bundan emin misiniz; karının kuşatılamaz bir kale olduğundan?"

"Eminiz..."

"Öyleyse, beş kâğıdına iddiaya var mısınız? Ben bu karıyı bir hafta içinde perişan edeceğim diyorum. Öylesine şaşkına çevireceğim ki, ne yaptığım, ne dediğini, nerden geldiğini, nereye gideceğini bilemeyecek. Bir hafta. Dediğimi yapamazsam para sizin."

"İddia mı ediyorsun?" Cheswick tek ayağının üzerinde zıp zıp zıplıyor, McMurphy gibi ellerini ovuşturuyor.

"Evet, iddia ediyorum."

Harding bir şey anlamadığını söylüyor.

"Bu iş çok basit. Soylu bir nedenim yok. Karmaşık bir amaca da yönelmiş değilim. Kumar oynamayı severim. Kazanmayı da. Bu kumarı kazanabileceğim kanısındayım. Tamam mı? Sürekli kazandığım için Pendleton'da arkadaşlar benimle yazı tura bile oynamazlardı. Buraya postalanmak istememin birinci nedeni orda enayi kalmamasıydı. Yeni

enayiler gerek bana. Buraya gelmeden önce araştırdım. Burayla ilgili bazı şeyler öğrendim. Çoğunuz malulen emeklisiniz. Ayda dört-beş yüz kâğıt para alıyorsunuz. Bu paraya yapabileceğiniz hiçbir şey de yok. Ben de açıkçası sizin bu paralara göz diktim. Her şeyi baştan açık açığa konuşmakta yarar var. Ben kumarbazım ve de para kaybetmeyi sevmem. Benden daha erkek bir kadına da rastlamadım bugüne kadar. Onunla yatayım yatmayayım hiçbir şeyi değiştirmez. Zaman ondan yana olabilir, ama ben kaybetmek nedir bilmem."

Şapkasını çıkarıp omzunun üzerinden atıyor. Çabucak diğer elini ardına dolayıp havada yakalıyor.

"Ha bir şey daha var. Buraya ben kendi isteğimle geldim. Islahevinden çok daha rahat bir hayat arıyordum kendime. Burasını seçtim. Bildiğim kadarıyla deli değilim. Deliysem de bugüne kadar belli etmedim kimseye. Sizin hemşire bunu bilmiyor. Benimki gibi akıllı bir adamla, mantıklı bir kişiyle çarpışacağının farkında değil. İşte bütün bunlar benim oyundan galip çıkacağımı gösteriyor. Eveet, beş kâğıt diyorum... bir hafta içinde o karıyı zır deli etmezsem, siz kazanırsınız."

"Ben emin değilim..."

"Karının bir yerine eşek arısı kaçırmazsam, donunun içine yılan sokmazsam, onu hop hop zıplatmazsam, deli divane etmezsem para sizin. Sandığınız kadar güçlü değil bu hemşire karısı. Bir hafta. Hakem de sizsiniz. Kimin kazandığına siz karar vereceksiniz."

Harding eline kalem alıyor. Masanın üzerindeki kâğıdı da iki parmağının arasına kıstırıp önüne çekiyor. Bir şeyler karalıyor:

"Emekli maaşımın on kâğıdını senin beşliğe karşı koyuyorum. Eğer bu sözünü ettiğin mucizeyi gerçekleştirirsen on değil yirmi kâğıt helal olsun sana!"

McMurphy, Harding'in uzattığı kâğıdı alıp katlıyor, cebine koyuyor. "Diğer kuşlar? İçinizde benim beş kâğıda göz koyan yok mu?" İyileşebilirler sıraya giriyor. Her biri bir kâğıt parçasına, beşliğe karşı ne kadar koyduğunu yazıyor. Sonuncusu da yazınca McMurphy masanın yanma geliyor. Kâğıtları avucunda, üst üste diziyor. Baş parmağıyla en üstteki kâğıda bastırıyor. Başını yana eğip kâğıt destesine bakıyor.

"Bunların bende kalmasında bir sakınca var mı arkadaşlarım? Bana güveniniz tam mı?"

Harding başını sallıyor: "Kalabilir tabii. Nasılsa bir süre aramızdan

ayrılacağını sanmıyorum..."

* * *

Bir Noel gecesi, gece yarısı, eski yerde, koğuşun kapısı ardına kadar açıldı güüüüüüüm diye ve içeri sakallı, gözlerinin çevresi soğuktan kıpkırmızı olmuş, burnu morarmış, şişman bir adam girdi. Kara oğlanlar ellerindeki fenerlerin ışığında, adamı köşeye kıstırdılar. Halkla ilişkiler uzmanının oraya buraya şuraya serpiştirdiği, gümüş tellere takılmış, sakalından saçından sarkıyor teller. Karanlıkta bir oraya bir buraya gitmek istiyor, ha babam ayağı takılıyor. Fenerlerin ışığından ürkmüş, gözlerini örtmeye çabalıyor.

"Ho ho ho." Gülüyor sözüm ona. "Ho ho ho... gitmem gerek ne yazık ki... oturup sizinle konuşmak isterdim, ama işim çok."

Kara oğlanlar ellerinde fenerlerle yaklaşıyorlar. Altı yıl adam aramızda kaldı, sonra bir gün salıverdiler. Sakalı kesilmişti. Fasulye sırığı gibi de sıskalaşmıştı.

Büyük Hemşire, çelik kapıdaki düğmelerden birini çevirerek duvar saatini dilediği hıza ayarlayabiliyor. Kimi zaman canı her şeyi hızlandırmak istiyor; düğmeyi çevirriveriyor. Saatin akrebiyle yelkovanı yarışıyor sanki. Paravanalarla örtülü pencerelerde gündüz, gece birbirini kovalıyor. Bu düzmece zamanın geçmesiyle herkes birbirine giriyor. Yarım yamalak tıraş olup kahvaltı masasına balıklama dalıyorsun, daha ağzına bir lokma koymadan öğlen oluyor, ilaç veriliyor, yerinden kalkıp dinlenme odasına giderken akşam zili çalıyor, yatağa giriyorsun, on dakika sonra gene sabah olmuş. Büyük Hemşire herkesin kırılma ya da dağılma noktasına geldiğini görünce, düğmeyi yeniden çeviriyor. Her şey eski hızına dönüyor. Film makinesini olağan hızının on katma çıkarıp perdede herkesin akıl almaz biçimde koşuşmasını izleyen, bir süre sonra bıkan, eski düzeni geri getiren küçük bir çocuğu hatırlatıyor bana Büyük Hemşire'nin bu davranışı.

Bir ziyaretçi geldiğinde ya da televizyon izlerken, hızı böylesine arttırır genellikle. Yani zamanın çoook yavaş geçmesi için dua ettiğin saatlerde.

Ama genellikle zamanı durdurmayı sever. Ya da saatlerin çoooook yavaş geçmesini ister; düğmeyi öyle ayarlar. Pencereden her bakışında koskocaman güneşi görürsün. Sanki yağlıboyayla yapılıp oraya asılmışçasına durur. Haftalarca bir santim kıpırdamaz. Ağaçların

yaprakları, çimenler, kuşlar, kimse oynamaz. Saat hep üçe iki vardır; biz paslanana dek akreple yelkovanın kıpırdamamasını ister. Öyle otursun; kıpırdayamazsın. Oturmanın verdiği rahatsızlıktan kurtulmak için yürüyemezsin, oynayamazsın yerinde, yutkunamazsın, soluk alamazsın. Sadece gözlerini oynatabilirsin. Ama, donmuş kalmış, önce kimin kıpırdayacağım düşünen İyileşebilirlerin dışında kimseyi göremezsin. Yanımda oturan İyileşemez öleli altı gün oluyor. Çürümeye başladı. Kimi zaman da hava deliklerinden içeri, sis yerine kimyasal bir gaz salar. Gaz plastiğe dönüşürken, bütün koğuş, öyle put gibi oturur.

Tanrı bilir ne kadar böyle kalakaldığımızı.

Derken, bir derece hızlandırır zamanı. Bu daha da kötüdür bence. Ölü gibi oturacağın yerde, sözgelimi, Scanlon'ın elini kaldırmasını izlersin üç gün! Kucağında duran eli kaldırması, tam üç gün sürer. Ciğerlerim kalın, plastik havayı dikiş iğnesinin deliğinden çekiyormuşçasına uğraşır. Yüznumaraya gitmeye çalışırım. Bir ton kumun altında gömülüymüşüm gibi hissederim. Var gücümle işemeye çalışırım; böbreklerimi zorlarım... yeşil kıvılcımlar çıkana, beynim zonklamaya başlayıncaya dek.

Tüm gücümü harcıyor, kemiklerimi, kaslarımı göreve çağırıyor, yerimden kalkıp yüznumaraya gidebilmek için uğraşıyorum. Ikınıyorum! Sıkmıyorum... olmuyor, hepsi hepsi bir santim kalkabiliyorum oturduğum yerden. Boş veriyorum; çiş paçamdan aşağı akıyor, sol bacağımda sıcak ve tuzlu bir teli harekete geçiriyor, aynı anda başlıyor ötmeye aşağılayıcı alarmlar, sirenler, tabelâlar ışıldıyor, herkes başlıyor bağırmaya ve koşuşturmaya. Kara oğlanlar başıma toplanmış kalabalığı dağıtıyor sağa-sola.

Bu zaman denetiminden ancak sise gömüldüğümüzde kurtulabiliyoruz; zaman anlamını yitiriyor çünkü. Her şey gibi zaman da sisin içinde yitiyor. (Bugün sis basmadı hiç, McMurphy geldiğinden beri daha doğrusu. Bir sis bassa McMurphy danalar gibi böğürmeye başlar.)

Başka bir şey yoksa, ya sisle uğraşıyorsun, ya da zaman denetimiyle başa çıkmak zorundasın. Ama bugün bir şey oldu: Tıraştan bu yana başımıza herhangi bir şey gelmedi. Saat tıkırında. Gece vardiyası geldiğinde saat dört buçuk. Tamam yani. Zamanında geldiler. Büyük Hemşire, kara oğlanları gönderiyor, son kez koğuşa bir göz atıyor. Başının ardındaki çelik mavisi topuzdan upuzun bir iğne çıkarıyor. Kepini alıp içi naftalin dolu mukavva kutuya koyuyor. Sonra iğneyi

topuzuna sokuyor gene.

Camın ardından herkese iyi geceler dilediğini görüyorum.

Gececi küçük hemşireye notlarım veriyor. Çelik kapıdaki düğmelerden birini çeviriyor; mikrofona eğiliyor: "İyi geceler çocuklar, yaramazlık yok, ha!" Sonra müziği iyice açıyor. Elinin ayasını cama sürtüyor. Yeni göreve başlayan kara oğlan suratını buruşturuyor; orayı hemen silmesi gerek. Daha Büyük Hemşire koğuş kapısını kilitlemeden, kara oğlan kâğıt havlulardan birini kaptığı gibi camın önüne dikiliyor; başlıyor silmeye.

Duvarlardaki makineler ıslık çalıyor, ardından da iç çekiyor; yavaşlamaya başlıyor.

Geceye dek, yemeğimizi yiyor, duşumuzu alıyor, oturmak için dinlenme odasına geçiyoruz. En yaşlı Bitki, ihtiyar Blastic, midesini tutup inliyor. George (kara oğlanlar ona Tap-tap derler), su içilen çeşmenin başında ellerini yıkıyor. İyileşebilirlerin kimi kâğıt oynuyor, kimi de televizyonda iyi bir görüntü elde etmek için aygıtı bir oraya bir buraya taşıyor.

Tavandaki hoparlörlerden hâlâ müzik geliyor. Bu müzik radyodan çıkmadığı için televizyon yayınlarıyla karışmıyor. Hemşirelerin odasındaki banttan geliyor. Hepimiz müziği öylesine kanıksamışız ki, fark etmiyoruz bile. Tabii McMurphy'nin dışında. O, yeni geldiğinden, müziği çok iyi duyuyor. Daha alışamadı lay lay lay'lara. Yirmibir oynuyor, cigarasına; hoparlör de kâğıt masasının hemen üstünde. Kepinin siperliğini burnunun üzerine yıkmış; kâğıtları görebilmek için başını geri atıyor, siperliğin altından bakıyor. Dişlerinin arasına bir cigara sıkıştırmış. Yıllar önce açık arttırmayı yöneten adamın konuşmasını hatırlatıyor bana sözleri:

"Hadi, hadi, hadi, durmayalım, durmayalım." Sesi tiz, yüksek. "Söyleyin bakalım enayiler, kâğıt istiyor musunuz, yoksa yeter mi? İstiyorsun ha? Papaz görüyorum. Açık kâğıdı papaz. Kâğıt veriyorum. Çooook yazık, onlu geliyor arkadaşıma. Yirmi biri geçtin, otuz beşe gittin, değil mi? Hayır mı? Bir kâğıt daha mı? Al sana bir dokuzlu: Şimdi battın işte. Afferin aslanım. Sıra sende Scanlon... Ulan şu hemşire kafesindeki karılardan biri şu gürültüyü sustursa ya be! Bıktırdı ulan! Bütün gece bu kaynana zırıltısı sürer mi yahu? Harding? Bu kadar gürültülü müzik hiç duymamıştım!"

Harding, anlamsız anlamsız bakıyor: "Hangi gürültüden söz ediyorsun dostum?"

"Şu radyodan yahu! Öööf be! Bu sabah geldiğimden beri susmak bilmedi. Duymadığını söyleme, inanmam!"

Harding başını yana eğip kulak veriyor müziğe. "Ha şu gürültü. Eğer kendimi zorlarsam duyuyorum tabii. Ama kişi tüm gücünü kullanırsa yüreğinin tık-tık-tıklarını da duyar." McMurphy'e bakıp gülümsüyor. "Arkadaşım, bant çalıyor. Radyoyu pek duymayız burada. Dünya haberlerinin tedavi edici niteliği yoktur. O bandı, o kadar çok dinledik ki, artık duymaz olduk. Bir çavlanın gürültüsü, yanı başında oturanlarca nasıl duyulmazsa, bu müzik sesi de bizim kulaklarımıza ulaşmıyor. Sen bir çavlanın yanında otursan, uzun süre gürültüsünü duyabilir misin?"

(Ben Columbia Çavlanı'nın şarıltısını hâlâ duyuyorum; ölene dek de kulaklarımdan silinmeyecek. Koca bir sazanı yakalayan Charley Ayı Göbeğin narası da kulaklarımda. Suda şap şap şap eden balıklar, kıyıda koşuşan, çırılçıplak bebelerin kahkahası, çamaşır yıkayan kadınlar... çooook uzun yıllar öncesinden geliyor bu anılar.)

McMurphy, başını yana eğip Harding'e bakıyor. "Çavlan gibi, hep açık mı bırakıyor sesi?"

Cheswick atılıyor hemen: "Uyuduğumuz zaman kapatılıyor. Ama yatağımıza girene dek sürüyor."

"Bıktım ulan be! Şu koca kıçlı kara oğlana söylerim, gitsin kapatsın. Ya da ağzını burnunu kırarım it oğlu itin!"

Ayağa kalkıyor. Harding uzanıp kolunu tutuyor: "Böyle bir şey söylediğin duyulursa, saldırgan damgasını yiyiverirsin alnına. Yoksa iddiandan vaz mı geçiyorsun?"

McMurphy, Harding'e bakıyor: "Demek öyle ha? Baskı yöntemi!"

"Öyle."

McMurphy, içini çekerek koltuğuna bırakıyor kendini. "Eşşoğlu beş kulaklar!"

Harding kâğıt masasının çevresindeki İyileşebilirlere bakıyor. "Beyler, kızıl saçlı kahramanımızın, televizyon dizi filmlerindeki kovboylarda görülen, mutluluğa ya da kedere kayıtsız kalma özelliğini yitirmeye başladığını seziyorum."

Hemen karşısında oturan McMurphy'e bakıyor. McMurphy sırıtıyor, başını kaldırıp siperliğin altından göz kırpıyor, başparmağını dilinin ucuyla ıslatıyor. "Eveet, bizim Profesör Harding iddiayı kazandım diyor galiba. Neyse, biz oyunumuza dönelim arkadaşlarım. Eveet ne diyorsun?

Açık kâğıdın ikiliymiş. Bir kâğıt daha ha? Bir paket cigarasına? GüzeeL 'Bastır parayı al cigarayı' yok burada. Al kâğıdı ver cigarayı, oynuyoruz. Bir dokuzlu arkadaşıma. Etti on bir. Ne var altta? Bir kâğıt daha ha? Al sana, ballı allı bir onlu. Ayvasın! Uçlan paketi. Sınavları geçemedin profesör... N'apalım, bir daha sefere..."

Hoparlörden bu kez akordeonlu, bol gürültülü bir şarkı başlıyor. McMurphy, başını kaldırıp baktıktan sonra sesini iyice yükseltiyor:

"Hadi bakalım, boş duranı kimse sevmez. As'a bir kâğıt veriyorum... Alırsın belki cigaradan... Yürüüüüüü..."

Ve bu garip konuşma, ta dokuz buçuğa, ışıklar sönene dek sürüp gidiyor...

McMurphy yirmibir oynarken sabaha kadar izleyebilirim. Kâğıt dağıtışım, konuşmasını, oyundan çıkmamalarını sağlamak için çevirdiği dümenleri. Biri tam cigaralarını tüketip 'benden paso' diyecekken iki-üç el kazandırıyor McMurphy. Adam heyecanlanıyor. Yeniden kendini veriyor oyuna. Sonra McMurphy yolmaya başlıyor onu. Bir ara elindeki kâğıtları masaya bıraktı. Bir cigara yaktı. Ellerini ensesinde kilitledi. "Birinci sınıf dolandırıcı olmanın ilk kuralı söğüşleyeceğin adamın ne istediğini iyi bilmek. Dahası, istediğini verdiğini sanması. Yani adam, senin ona istediğini verdiğini sanacak. Panayırda tekerlek oynatırken öğrenmiştim bunu. Herifi görürsün. Hemen de anlarsın ne istediğini. Önemli biri olmaktır dileği. Aslan postunda bir tavşandır. Onu yolmak için de karşısında tir tir tir titremen, her attığı postan sonra, 'Aman efendim. Nasıl emrederseniz öyle olsun,' demen yeter. Aslında ikiniz de dileğinize kavuşmuş olursunuz. O aslanlığım kendine kanıtlamıştır, sen de onun paracıklarına kavuşmuşsundur."

İskemlesine iyice yerleşiyor. Kâğıtları masanın üzerinden alıyor. Kenarlarını masaya vuruyor. Parmaklarım yalıyor.

"Sizi heyecanlandırmak için ortaya on paket cigara koyuyorum. Var mı 'Banko!' diyecek yürekli..."

Başım arkaya atıp öyle bir kahkaha patlatıyor ki herkes birer-ikişer paketleri ortaya sürmeye başlıyor.

Bütün bir gece boyunca, McMurphy'nin kahkahası dinlenme odasının duvarlarını çınlattı durdu. Fıkralar anlatıyor, gülüyor, herkesin de kendisiyle birlikte kahkaha atmasını istiyordu. Ama onlar bu rahatlığa daha yeni alıştıklarından, salt kıkırdamakla yetiniyorlardı. Sonunda

onları güldürmekten vazgeçip ciddi ciddi oyun oynamaya başladı. Bir iki sefer ona baskın çıktılar, ama her seferinde kaybını telafi ediyordu. Saatler ilerledikçe, iki yanındaki cigara yığını yükseliyordu.

Saat dokuz buçuğa az kala, kaybetmeye başlıyor. O kadar çabuk kaybediyor, diğer oyuncuların kazanmalarını sağlıyor ki, ne olup bittiğinin farkına bile varmıyor kimse. Kazandığı son cigaraları da verdikten sonra ardına yaslanıyor, içini çekip başparmağıyla kepini geri itiyor. Oyun bitti.

"İşte arkadaşlar bu iş bu kadar. Üç-beş kazanırsın, üç-beş kaybedersin. Sonunda her şey 'sıfıra sıfır elde var sıfır'. Yirmibiri çok iyi bildiğini sanırdım. Ama siz kuşlar öyle kolay pes demeyeceksiniz anlaşılan. Yarın cigara yerine parayla oynayınca, kim bilir beni nasıl yolacaksınız!"

Onların bu üç kâğıda düşeceklerine kendi de inanmıyor. Canı istediği zaman kazanıyor, canı istediği zaman da kaybediyor. Oyunu izleyen herkes de biliyor bunu. Masanın çevresinde oynayanların tümü, önlerinde birikmiş cigaraları topluyor. Bu cigaraların hepsi, daha beş dakika önce McMurphy'nin önündeydi. O istedi de oyuncular cigaralarını geri alabildiler.

Şişman kara oğlanla, Geever adındaki kara oğlan, bizi dinlenme odasından kış kışlayıp, elektrikleri söndürmeye koyuluyorlar. Koğuştaki ışıklar sönüp, çevreyi bir loşluk sardıkça, küçük hemşirenin gözlerinde parlaklık artıyor. Hemşire odasının kapısında durmuş, önünden sırayla geçenlere ilaçlarını veriyor; kimin bu gece hangi zehri içeceğini şaşırmamak için de önündeki kâğıda bakıyor sık sık. Suyu nereye döktüğünü bile fark edemiyor. Birden gözleri iri yarı, kızıl saçları kepin altından fışkırmış, burnunun üstünde yara iziyle yaklaşan adama takılıyor. McMurphy'nin karanlık dinlenme odasında masadan kalkıp, işçi gömleğinin açık bağrındaki kızıl kılları karıştırarak geldiğini görüyor. Ne yapacağını şaşırıyor; eli ayağı dolaşıyor. Geri geri iki adım atıyor. Yutkunuyor. Büyük Hemşire'nin bu kızcağızı uyardığını, McMurphy'den uzun uzun söz ettiğini anlıyorum tabii. ("Ha, nöbeti size devretmeden önce, bir şey daha var Bayan Pilbow. Şurada oturan adamı görüyor musunuz? Şu iğrenç favorileri olan, kızıl saçlı... hani canım şu yüzünde yara izi var... burnunun üstünde. Onun seks manyağı olduğunu sanıyorum.'')

McMurphy kızın nasıl korktuğunu, gözlerini iri iri açıp baktığını görünce başını odadan içeri sokuyor, sırıtıyor; 'merhaba n'aber' sözcükleri okunuyor bu dudak yaymada. Kız öylesine şaşırıyor ki, elindeki sürahiyi ayağına düşürüyor. Acıyla sıçrıyor. Elinde tuttuğu, daha doğrusu bana vermek üzere olduğu hap fırlıyor, dimdik havaya çıkıyor, iniyor, üniformasının yakasından içeri giriyor.

"Size yardım edeyim efendim..."

McMurphy'nin çiğ bir et parçasına benzeyen, yara bere izleriyle dopdolu, bir yanı dövmeli eli içeri uzanıyor.

"Geri çekil! Yanımda iki erkek hastabakıcı var! Uzak dur!"

Kızcağız gözleriyle çevresine bakmıyor; kara oğlanları arıyor. Ama onlar, İyileşemezleri yataklarına kayışlamaya uğraştıklarından kızın sessiz çağrısına koşup gelemiyorlar. McMurphy sırıtarak avucunu gösteriyor kıza; elinde bıçak falan gizli olmadığını görsün diye. Kız cam cila vurulmuşçasına parlayan nasır kaplı ele bakıyor.

"Size yardım etmek istedim, o kadar..."

"Geri çekil! Hastaların buraya girmeleri yasaktır... Çekil dedim çekil... Ben Katolik'im!" Boynundaki altın zinciri çekiştiriyor; zincirin ucuna bağlı altın bir haç var. Bu haç mancınık görevini yapıp kızın memelerinin arasına kaçan hapı yukarı fırlatıyor. Hap havadayken McMurphy uzanıyor, avucunun içine hapsediyor küçük, yuvarlak, kırmızı kaçağı. Kız bir çığlık atıyor; haçı dişlerinin arasına sıkıştırıp gözlerini yumuyor. Öyle kaskatı kalıyor. Neden sonra gözünü açtığında, McMurphy'nin elini görüyor. McMurphy hapı uzatıyor kıza.

"Düşürdüğünüz sürahiyi buyurun..." Diğer eliyle de alüminyum sürahiyi veriyor.

Kız ciğerlerine hapsettiği havayı tıslayarak dişlerinin arasından salıveriyor. Sürahiyi kapıyor McMurphy'nin elinden. "Teşekkür ederim. İyi geceler, iyi geceler..." Kapıyı küt diye kapatıveriyor. Hap dağıtma işi bu gecelik bitiyor.

Yatakhaneye girince McMurphy hapı bana atıyor: "Al Reis; iç hapını."

Başımı sallıyorum. Hap yatağın üzerine düşüyor. Oradan da yere yuvarlanıyor. McMurphy soyunmaya başlıyor. Donu siyah satenden. Üzerinde kocaman beyaz balinalar var. Kıpkırmızı gözleri parıldıyor sanki. Donuna baktığımı görünce sırıtıyor: "Oregon Üniversitesi'nde edebiyat okuyan bir kız öğrencinin armağanı. Benim 'simge' olduğumu

söyledi. Onun için verdi bu donu bana."

Kollan, boynu ve suratı güneşte yanmış, bronzlaşmış; portakal rengi kıllarla örtülü. İki omzunda da kocaman dövmeler var. 'Savaşçı Deniz Piyadeleri' yazılı. Bir şeytan resmi yapılmış. Kıpkırmızı bir gözü, boynuzları var. Elinde de bir M-l piyade tüfeği tutuyor. Diğer dövmeyse as döper. İki as, iki sekizli. Buna poker efsanesine göre 'ölen adamın eli' derler. Wild Bili Hickok poker masasında, arkasından vurularak öldürülmüş. Elinde de iki asla iki sekizli varmış. Benim yatağımın yanındaki komodinin üzerine elbiselerini katlayıp koyuyor. Yan yana yatacağız.

Üstteki çarşafı açıp yatağa giriyor. Bana dönüyor sonra da. Kara oğlanlardan birinin gelip ışıkları söndüreceğini, onun için hemen yatsam iyi olacağım söylüyor. Başımı çevirip bakıyorum. Gerçekten de adı Geever olan, şişman kara oğlan yatakhaneden içeri giriyor. Hemen ayakkabılarımı çıkarıp yatağa dalıyorum. Geever üzerime eğiliyor, beni yatağa çarşafla bağlıyor. Sonra çevresine bakınıyor; her şeyin yerli yerinde olduğunu görünce kendi kendine gülüyor, yatakhaneden çıkıp gidiyor.

Hemşire odasından sızan ışığın dışında her yer kapkaranlık. McMurphy'i güçlükle görebiliyorum. Üzerindeki çarşaf belirli sürelerle yükselip iniyor; derin derin soluk alıyor. Derken soluğu yavaşlamaya başlıyor. Duyulmaz oluyor. Herhalde uyudu diyorum. Derken derinden derinden bir kahkaha sesi gelmeye başlıyor. Uyanık. Kendi kendine gülüp duruyor yatağında. Birden kahkahası kesiliyor. Fısıldıyor:

"Kara oğlanın geldiğini söyleyince, yerden bir karış sıçradın Reis. Garip. Biri bana senin sağır olduğunu söylemişti!"

* * *

Çok uzun zaman oldu ki küçük kırmızı hapı yutmadan yatağa girebildim. (Eğer yutmadan saklamaya kalkarsam, gececi küçük hemşire kara oğlan Geever[7]1 peşime salar, elindeki fenerle beni teslim alır, küçük hemşire de elinde kocaman iğneyle geliverir.) Kara oğlan ışığıyla geldiğinde uyuyor ayağına yattım.

Bu kırmızı haplardan bir tane alırsanız sadece uyumazsınız. Uykuyla felç olur, bütün gece uyanamaz, yanıbaşınızda top patlasa tınmazsınız. İşte bu yüzden verirler hapları. Eskiden gece kalkar ve kara oğlanları

etrafta yatan hastalara iğrenç eziyetler yaparken görürdüm.

Henüz sessizce yatıyorum. Soluğum yavaş. Olup bitecekleri görmeyi bekliyorum. Etraf karanlık ve kauçuk ayakkabılarıyla ortalıkta dolandıklarını duyuyorum. Yatakhaneye iki kez göz atıp feneri her hastanın suratında dolandırıyorlar. Gözlerim sımsıkı kapalı, ama uyanık kalmaya çalışıyorum. Rahatsızlardan birinin sızlanmaya başladığını duyuyorum. Ah ah aaaah... Mors sinyallerini alması için birini daha kablolamışlar.

"Gece için bira alalım," diyor kara oğlanlardan biri ötekine. Buzdolabının bulunduğu hemşire odasına doğru kauçuk gıcırtısı gidiyor. "Bira seversin, ha, tatlı kız? Şu upuzun gece için?"

Üst kattaki adam susuyor. Duvarlardaki mekanizmalar sessizleşiyor, ta ki çok hafif bir mırıltıya kadar, sonra suspus hastane. Daha önceden fark etmediğim, binanın bağırsaklarından gelen, küt bir uğultu dışında. Gecenin bir yarısı devasa bir barajın tepesinde duyduğunuzdan. Düşük, acımasız, kaba bir güç.

Şişman kara oğlanı koridorda görebiliyorum, etrafına bakınıp kıkırdıyor. Koğuşun kapısına doğru yavaştan geliyor, ıslak gri avuçlarını koltuk altlarına silerek. Hemşire odasından gelen ışığın altında gölgesi koğuşa fil gölgesi gibi yansıyor, yaklaştıkça ufalıyor ve kapıdan kafasını uzatıyor. Tekrar kıkırdayıp kapıdaki sigortayı gevşetiyor. "Aynen öyle bebeler, uyuyun bakalım."

Bir kolu çeviriyor, kapıda durduğu yer hariç bütün zemin aşağıya inmeye başlıyor, binanın altına doğru, tıpkı bir yük asansörü gibi!

Koğuşun zemini hariç hiçbir şey hareket etmiyor. Duvarlardan ve kapıdan ve koğuşun pencerelerinden uzaklaşıyoruz... yataklar, komidinler ve her şey... Makine... muhtemelen her köşeden çarklar ve raylar... ölüm gibi sessiz olsun diye yağlanmış. Adamların solumalarını duyuyorum, ve aşağı doğru indikçe yükselen uğultuyu. Beş yüz metre yukarıdaki koğuş kapısından süzülen ışık ufacık bir zerre, platformun köşelerinden belli belirsiz tozlar yükseliyor. Aşağı indikçe loşlaşıyor. Gittikçe azalan bir çığlığın yankılanması gibi... *“Geri dur!"...* ve sönüveriyor tamamen.

Dibe varıyoruz ve taban usulca duruveriyor. Zifiri karanlık. Üstümdeki çarşaf esintiyi engelliyor. Çarşaftan kurtulmaya çalıştıkça taban sallanıyor. Etraftakilerin soluklarını duyamıyorum. Birdenbire

uğultunun ne kadar yükseldiğini fark ediyorum. O kadar yüksek ki başka hiçbir şey duyamam. Tam ortasında olmalıyız. Üstümdeki çarşafın altından sürünerek çıkmaya çalışıyorum, tam kurtuldum derken önümde koskoca bir duvar beliriyor, gözün alabildiği kadar makineyle dolu kocaman bir odaya ait. Terli, üstü çıplak adamlar koşuşturuyor, iskelelerden inip çıkıyorlar. Suratları ifadesiz, sanki uyurgezerler, yüzlerce kazandan fışkıran alevlerin arasında.

Gördüklerim aynen anlaşıldığı gibi, devasa bir barajın içi gibi. Koskoca pirinç borular yukarılara doğru uzanıp karanlığa karışıyor. Görülmeyen alıcılara doğru kablolar gidiyor. Cüruf ve yağ her yerde, koşumları, motorları, kırmızı dinamoları ve kara kömürleri lekeliyor.

İşçiler hep birlikte, aynı yumuşak ruhla, sanki akarak, rahat uzun adımlarla hareket ediyor. Hiç kimsede telaş yok. Biri bir saniye duruyor, bir çarkı döndürüyor, bir düğmeye basıyor, bir şalteri indiriyor ve suratının bir tarafı birden parıldıyor, sanki elektrik kablosunun iki ucunu çakıştırmış. Sonra hareketine devam ediyor, çelik basamaklardan yukarıya doğru, demirden iskeleleri aşarak. Birbirlerinin yanından sakince geçiyorlar, sanki balık kuyruğunun suda kayması gibi. Tekrar durup, bir başka şalterle oynayıp, tekrar devam ediyorlar. Gözün alabildiği kadar, tüm yönlerde gidip gelip, uyurgezer bebek suratlarına ışıkları patlatıyorlar.

İşçilerden birinin gözleri istim üzerinde giderken kapanıyor ve yola devriliyor; iki arkadaşı koşarak adamı kavrıyor ve önlerinden geçtikleri bir kazana bırakıyorlar. Kazan bir alev topu çıkarıyor ve milyonlarca şişenin açılmasına benzer sesler duyuyorum. Ses makinelerin geri kalanlarından çıkan vınlamalarla tınlamalara karışıyor.

Hepsinin bir ritmi var, sanki gök gürültüsü gibi bir nabız atışı.

Koğuşun tabanı platformdan kayıyor ve makine odasına giriyoruz. Tam buradan üstümüzde ne olduğunu görebiliyorum... mezbahalarda görebileceğiniz, buzhaneden kesiciye hayvan bedenlerini taşıyan askılı bantlardan bir tane. Kumaş pantolonlarıyla, kolları kıvrılmış beyaz gömlekleriyle ve ince siyah kravatlarıyla yataklarımızın üstündeki iskeleye yaslanmış iki adam, konuşurken ellerini kollarını oynatıyor, cigaralarının ucuyla hayali kırmızı çizgiler çiziyor. Etraftaki gürültüden ne konuştuklarını anlamak mümkün değil. Biri parmaklarını şaklatıyor, en yakındaki işçi ona doğru koşturuyor. Cigarasıyla altındaki yataklardan

birini işaret ediyor, işçi çelik merdivene seyirtip bize doğru geliyor, burada patates ambarı büyüklüğünde iki transformatörün arasından geçip kayboluyor.

Tekrar göründüğünde adamın elinde üstteki banttan sarkan bir kanca var ve onu sallarken dev adımlarla yaklaşıyor. Yatağımın yanından geçiyor ve aniden harlayan bir kazan tam tepemde suratım aydınlatıyor, yakışıklı olduğu kadar kaba ve bir maske kadar yağlı, hiçbir ifadesi yok. Böyle milyonlarca surat görmüşümdür.

Yatağın yanma gidip bir eliyle Bitkilerden birini topuğundan kavrıyor, sanki sadece birkaç kilo çekiyormuşçasına; öteki eliyle kancayı topuğun arkasındaki tendona geçiriyor ve yaşlı adam kafa üstü yükseliyor, kül rengi suratında koca, patlak gözleri sessiz bir korkuyla parlamış. Kollarını ve boşta kalan bacağım sallıyor, pijaması kafasına dolanıyor. İşçi pijamayı kavrayıp kafasının etrafında dolandırıyor, sanki denk yapıyor adamdan, bantın üzerinde iskeleye doğru kaydırıyor adamı, beyaz gömlekli adamların bulunduğu yere kadar. Adamlardan biri alet kemerinden bir neşter çekiyor. Neştere bağlı bir zincir var. Neşteri işçiye uzatıyor, ama zincirin boştaki ucunu korkuluğa bağladıktan sonra, adam silahıyla çekip gitmesin diye.

İşçi neşteri kapıyor ve tek hamlede Bitkinin ön tarafını yarıyor, yaşlı adamda kıpırdanma duruyor. Midem bulanacak sanıyorum, ama ne kan ne de iç organları fışkırıyor... sadece pas ve kül yağıyor, arada bir de kablo ve cam parçaları. İşçi cürufların üzerine diz çöküyor.

Bir yerde bir kazan ağzım açıyor, birisini yalayıp yutuyor.

Sıçrayıp McMurphy’le Harding'i uyandırmaya koşmayı düşünüyorum, iyi de ne anlamı var! Birini uyandırsam, 'Sana ne yahu, salaklık etme' diyecek. Hatta işçilere beni de kancaya asmaları için yardım edecek. 'Bir *Kızılderili'nin* içi nasıldır, bir bakalım...'

Sis makinesinin ıslak, soğuk, tıslayan soluğunu alıyorum, Mc Murphy'nin yatağının altından çıkan ilk tutamları görüyorum. Umarım sisin içine saklanmayı biliyordur.

Tanıdık zevzeklikler duyuyorum, öbür tarafa bakmak için dönüyorum. Halkla ilişkiler uzmanının tüysüz, ablak suratını görüyorum, hani şu hastaların neden ablak olduğunu tartıştıkları suratı. "Ablak diyorum size," diye iddia ederler. "Ben ablak değil derim; ablak suratlı birini gördünüz mü bugüne kadar?" "Doğru, ama sen hiç böyle bir herif

gördün mü?" İlk hasta kafasını sallar: "İlginç, çok ilginç."

Önüne ve arkasına kırmızı komik logolar işlenmiş uzun bir içlik hariç tamamen soyunmuş. Yanımdan geçerken içliği sıyrılıyor, poposuna bir göz atıyorum. İçliği o kadar dar ki, her an patlayabilir.

Kenarlarından yarım düzine şaşırtıcı nesne sallanıyor, kafatasına yapışıp kalmış saç tellerinin sayısı kadar.

Küçük bir matara taşıyor, içindeki her neyse arada bir yudumluyor, konuşabilmek için çenesini açık tutmaya yarıyor herhalde. Mentollü bir mendille de burnunu silmeden duramıyor. Arkasında bir grup kadın, öğretmenler ve öğrencileri, telaşlı adımlarla geliyorlar. Mavi önlükler giymişler, saçları da kurdelâlı. Adamın anlattıklarını dinliyorlar uslu uslu.

Aklına komik bir şey gelmiş olmalı ki kıkırdıyor, hatta ancak matarasından bir yudum çekince tutabiliyor kendini. Oluşan boşlukta öğrencilerden biri etrafa göz atıyor ve topuğundan asılı olan İyileşemezi görüyor. Yutkunup geri çekiliyor. Halkla ilişkiler uzmanı dönüyor, asılı cesedi görüyor, koşup kollarından birini kavrayıp olanca gücüyle döndürüyor. Öğrenci gözleri sabitlenmiş, yüzü donmuş bir şekilde ileriye doğru sallanıyor.

"Gördün mü? Gördün mü?" diye ciyaklayıp gözlerini deviriyor, kahkahalar patlatırken mataradan bir yudum daha çekiyor. Patlayana kadar gülüyor.

Kahkahaları sönünce makinelere doğru dönüp söylevine devam ediyor. Birden duraklayıp alnına vuruyor: "Ah, ne mankafayım ben böyle!"... Asılı olan İyileşemeze tekrar koşup ondan bir parça koparıyor ve kuşağına asıyor.

Sağda solda buna benzer kötü... manyakça, iğrenç, adamın ödünü patlatan ve çığlık attıran ve kahkahalar attıracak kadar gerçek olan... şeyler var, ama sis o kadar yoğunlaştı ki göremiyorum hiçbirini. Birisi kolumu çekiştiriyor. Ne olacağını gayet iyi biliyorum. Birisi beni sisin içinden çekecek, tekrar koğuşta olacağız, bu gece olup bitenlerle ilgili hiçbir iz olmayacak ve eğer birisine anlatacak kadar salaklık edersem: 'Aptal şey, sadece bir kâbus görmüşsün işte, bir barajın motor odası gibi kocaman bir makine odasında insanları kesen robot işçiler kadar saçma bir şey olur mu hiç?'

Peki, eğer yoksa bunlar, nasıl bir adam görebilir?

Kolumdan çekiştirip beni sisin içinden çeken Bay Turkle: "Kötü bir

rüya görüyorsun, Bromden Bey." Gececi hasta bakıcılardan biri, uzun sallantılı boynunun tepesinde kocaman uykulu bir sırıtışı olan yaşlı bir zenci. İçmiş gibi kokuyor. "Haydi uykuya devam, Bromden Bey."

Bazı geceler beni bağladıkları kumaşları hafifçe gevşetir, hareket edebileyim diye. Gündüzcüler onun yaptığını bilseydi yapmazdı, kovarlar çünkü. Gündüzcülerin benim yaptığımı sandıklarını düşünüyor. Hakikaten yardım etmek istiyor, ama önce kendisi gelir.

Bu sefer beni çözmüyor. Daha önceden görmediğim iki hasta bakıcıyla genç doktora yardım etmeye gidiyor. Yaşlı İyileşemezi sedyeye koymuş dışarı taşıyorlar. Üzerine çarşaf örtmüşler. Adamcağıza hayatı boyunca hiçkimsenin göstermediği özeni gösteriyorlar.

* * *

Sabah gözlerimi açtığımda, bakıyorum, McMurphy benden önce uyanmış. Duvarda Yürüyen Jules Amca'dan bu yana, ilk kez biri benden daha önce uyanıyor. Jules ak saçlı, kurnaz bir kara deriliydi. Garip bir kuramı vardı. Geceleri kara oğlanların dünyayı bir yana yatırdıklarını söylerdi. Onun için de sabahın köründe kalkar, kara oğlanların dünyayı diğer yana yatırmalarını izlemeye çalışırdı. Ben de Jules gibi erken kalkarım. Koğuşa ne tür makineler getirdiklerini, tıraş odasına çaktırmadan neler soktuklarını görmeye uğraşırım. Dışarıda sadece ben ve kara oğlanlar vardır. İkinci hasta benden on beş dakika sonra ayaklanır, en azından. Ama bu sabah yatağımda doğrulduğum an McMurphy'nin yüznumaradan sesini duydum. Şarkı söylüyor! Sanki dünyada tek derdi yokmuş gibi, bangır bangır bağırarak türkü çığırıyor. Sesi güçlü, tertemiz, duvara, çeliğe çarpıp yankılanıyor.

"Atların açmış, atların açmış, bana öyle diyor..." Sesin yüz-numarada yankılanması hoşuna gidiyor. "Gel yanıma otur, onlara saman veeeer." Derin bir soluk alıyor. Sesi iyice yükseliyor şimdi. "Atlarım aç değil, atlarım tok, yemezler senin verdiğin samanı." Iımları soluğu yettiğince uzatıyor. Sonra derin bir soluk daha alıyor. "Hadi bana eyvallah, bana güle güleeee... Ben yoluma gidiyoruuuummmm."

Şarkı söylüyor! Herkes cin çarpmışa dönüyor! Yıllardır böyle bir şey duyulmadı, bu koğuşta. İyileşebilirlerin çoğu dirseklerinin üzerinde doğrulmuş, gözlerini kırpıştırarak dinliyor. Birbirlerine bakıp kaşlarını havaya kaldırıyorlar, şaşkınlık içinde. Kara oğlanlar neden susturmadı? Bugüne kadar, kimsenin gürültü yapmasına izin vermemişlerdi, değil mi?

Bu yeni adama başka türlü davranıyorlar? O da bizim gibi deriden, kemikten! O da yaşlanacak, derisi canlılığını yitirecek, gün gelecek ölecek. Aynı yasalar onun için de geçerli. Yemesi, soluk alması gerek. Aynı belalara tos vuruyor o da. Örgüt'ün karşısında herkes kadar o da duyarlı, öyle değil mi?

Ama yeni adam başka! Onun gibisini, ne içeride ne dışarıda, görmemişler bugüne dek. Son on yıldır koğuşa ona benzer biri hiç gelmedi. Evet en az bizler kadar duyarlı, ama Örgüt ona el atamamış, avucuna alamamış.

"Arabalarım dolu. Kamçıııım elimdeeee."

Nasıl kurtuldu? Belki ihtiyar Pete'de olduğu gibi, Örgüt, beynine el atıp denetim aygıtlarım kıvrımlara yerleştiremedi. Belki de bir yerden bir yere atlayıp sıçradığından, oraya buraya gittiğinden, bir okulda uzun süre, bir işte yıllarca kalmadığından, Örgüt, onu yakalayacak fırsatı bulamadı. Tamam tamam, budur herhalde. Bir yerde uzun süre bulunmadığından, sürekli gezip tozduğundan kimse onu enseleyemedi. Dün nasıl kara oğlan elinde dereceyle peşinden koşup durdu ama bir işe yaramadıysa, Örgüt de onun hızına ayak uyduramayıp yakalamaktan vazgeçti belki.

Yeni buzdolabı isteyen karı, gözleri dolu dolu para dilenen akrabalar yok. Düşünmesi, bakması gereken birileri de olmadığı için özgür. İyi bir dolandırıcı, üç kâğıtçı olabilmek için özgürlük şart. Kara oğlanların yüznumaraya girip onu susturmamalarının nedeni, beyninin kıvrımlarında denetim aygıtlarının bulunmadığını bilmeleridir belki. Pete'i hatırlıyor, dizginleri boşanmış bir adamın neler yapabileceğini biliyorlar. Onu çökertmek için üçünün el birliğiyle çullanması, Büyük Hemşire'nin de elinde iğnesi, kenarda beklemesi gerekecek. İyileşebilirler başlarım sallıyor. Tamam neden bu.

McMurphy yüznumaradan dışarı çıkarken, ben de hole adımımı atıyorum. Kafasında kepi var. Üzerindeyse hiçbir şey yok. Sadece beline bir havlu sarmış. Bir elinde de diş fırçasını tutuyor. Holde durmuş, soğuk taşlara basmamak için topuklarının üzerinde yaylanıyor, bir aşağı bir yukarı bakıyor. Sonunda, kara oğlanların cücesinde karar kılıyor. Yanma yürüyüp sırtına bir şaplak indiriyor. Sanki yıllardan beri dostu.

"N'aber arkadaşım? Dişlerimi fırçalayacağım, diş macunu bulunur mu buralarda?"

Cüce başını çevirip bakıyor; McMurphy'nin elini görüyor sadece. Suratını buruşturuyor. Sonra çabucak çevresine bakmıyor. İki arkadaşını arıyor gözleriyle. McMurphy'e dolabı altı buçuktan önce açmadıklarını söylüyor. "Kural bu."

"Öyle mi? Yani diş macunu orda mı? Dolapta?"

"Evet. Dolapta kilitli."

Kara oğlan yerleri silmeye devam etmek istiyor. Ama Mc Murphy'nin kırmızı kıskacı andıran eli, omzuna yapışmış sanki.

"Demek dolapta kilitli ha? Acaba diş macununu neden dolaba kilitlerler? Tehlikeli bir şey değil yani? Birini zehirleyemezsin. Eline alıp istediğinin beynini dağıtamazsın. Diş macunu gibi, kimseye zararı olmayan bir şeyi neden kilitlerler dersin?"

"Koğuş kuralı Bay McMurphy." Bu sözlerinin McMurphy'i gerektiği gibi etkilemediğini görünce içini çekiyor. Omzuna yapışmış duran ele bakıp kaşlarını çatıyor. "İsteyen, dilediği zaman dişlerini fırçalamaya kalksa ne olur biliyor musun?"

McMurphy, elini cücenin omzundan çekiyor. Göğsündeki kıllarla oynuyor bir süre. "A-ha... A-ha... Ne demek istediğini anlıyorum galiba. Koğuş kuralları, her yemekten sonra dişlerini fırçalamayanlar için geçerli."

"Anlamıyor musunuz hâlâ?"

"Anlıyorum efendim! Diş macunu kilit altında tutulmasa, insanlar canları çektiğinde dişlerini fırçalarlar, diyorsun."

"Evet. Onun için de..."

"Büyük bir felaket olur. Dünyanın sonu gibi bir şey. Saat altı buçukta, altıyı çeyrek geçe dişlerini fırçalamak isteyenler çıkabilir. Altıda bile... Evet çok iyi anlıyorum seni."

Bana bakıp göz kırpıyor.

"Benim yerleri silmem gerek McMurphy."

"Kusura bakma seni işinden alıkoymak istemedim." Bir-iki adım atıyor. Bu sırada kara oğlan işine dönmüş. Duruyor birden McMurphy. Gene kara oğlanın yanma geliyor. Eğilip kovasının içine bakıyor. "Nedir bu?"

"Ne nedir?"

"Şu kovanın içindeki. Beyaz toz..."

"Sabun... toz sabun."

"Ben genellikle macun kullanırım." McMurphy fırçasını kovanın içine sokuyor. Toz sabuna bastırıp çıkarıyor. Fırçanın üstünde yarım santim kalınlığında beyaz toz sabun var şimdi. "Ama bu da işimi görür. Çok teşekkür ederim. Bu koğuş kuralıyla ilgili olarak sonra gene görüşürüz."

Yüznumaraya giriyor, bir yandan şarkı söylüyor, bir yandan dişlerini fırçalıyor.

Kara oğlan, elinde bez, McMurphy'nin ardından bakıyor aval aval. Birkaç dakika sonra gözlerini kırpıştırıyor. Çevrede dolanıyor bakışları. Beni görünce duruyor. Hemen yanıma geliyor. Pijamamın paçasından çekerek daha dün temizlediğim yere getiriyor.

"Burasını temizleyeceksin. Pırıl pırıl olacak. Etrafına bakmak, dalga geçmek yok. Seni beş para etmez, namussuz herif seni! Hadi! Hadi!"

Ve ben yere diz çöküp taşları silmeye başlıyorum. Sırtımı da kara oğlandan yana çeviriyorum, sırıttığımı görmesin diye. Mc Murphy'nin kara oğlanı kızdırması çok hoşuma gitti. Babam da böyle kızdırırdı adamları. Bir seferinde, bizi yerleşme yerimizden çıkarmak için hükümetten adamlar gelmişti. Ama kamuoyu tepki göstermesin diye sözleşme imzalayacak, kendi isteğimizle topraklarımızdan ayrıldığımızı açıklayacaktık. Babam, ellerini iki yana açıp gözlerini havaya dikti. "Bakın şu yaban ördeklerine. Taa Kanada'dan geliyorlar." Hükümet adamları başlarını kaldırıp baktılar. "Yaban ördekleri mi? Nerde? Temmuz ayında mı? Yaban ördeği falan yok canım... Nerden çıkardınız...?"

Babam hiç oralı olmadı. Gözlerini kırpıştırarak gökyüzüne bakmayı sürdürdü: "Bulutların arasında uçuyor beyaz adam. Yaban ördekleri... Bu yıl, geçen yıl, önceki yıl... her yıl vardır yaban ördekleri... hep uçarlar..."

Adamlar birbirlerine bakarak bir-iki öksürüp gırtlaklarını temizlediler: "Tamam, olabilir Reis Brorrtden. Şimdi. Lütfen yaban ördeklerini bırakalım. Şu sözleşmeyi halledelim. Size önerdiklerimiz bütün yaşantınızı değiştirecek... çok yararlı olacak. Kızılderililerin geleceği için çok önemli..."

"Geçen yıl, ondan önceki yıl, her yıl..."

Hükümet adamları, neden sonra gırgıra alındıklarım fark etmişlerdi. Bizim kulübenin önünde oturan Yaşlılar Kurulu'nun üyeleri, ceplerinden pipolarını çıkarıyor, gülüyor, birbirlerini dirsekleriyle dürtüyor, başlarını sallıyorlardı. Derken gülmeyi bırakıp, yerlerde yuvarlanmaya, deliler gibi kahkahalar atmaya başladılar. Amcam hele, kendinden geçmişti.

Gözlerinden yaşlar akıyordu: "Ya, bu iş böyle işte, beyaz adam!"

Hükümetten gelenler çok öfkelendi; tek kelime etmeden sırtlarını dönüp uzaklaştılar. Biz de arkalarından güldük, güldük, güldük. Kahkahanın neler yapabileceğini unuttum...

Büyük Hemşire kapıyı açar açmaz kara oğlan yanma koşuyor. Ayak parmaklarının ucunda yükselerek, ellerini ovuşturarak, büyüğünden çişe gitmek için izin isteyen çocuk gibi sağa sola yalpalayarak anlatıyor, anlatıyor. Yanlarında olduğumdan Mc Murphy'nin adından söz edildiğini duyuyorum. McMurphy'nin dişlerini fırçaladığını anlatıyor besbelli; gece ölen Bitkiden söz etmekse aklına bile gelmiyor. Ellerini kollarını sallıyor, deli bozuk kızıl saçlının ne haltlar karıştırdığım anlatıyor. Sersem herif sabahın köründe kalkmış, ortalığı birbirine katmış, koğuşun kurallarına karşı çıkmış; Büyük Hemşire'nin bir şeyler yapması gerek.

Sağa sola yalpalamasını kesene dek gözlerini kara oğlana dikiyor Büyük Hemşire. Sonra başını çevirip yüznumaranın kapısına bakıyor. Kapı açık. İçerden McMurphy'nin top patlamasını andıran sesi geliyor. "Anan beni sevmez; bana yoksul deeeer! Kapıdan içeri girmeme izin vermeeeeez!"

Kaşları çatılıyor Büyük Hemşire'nin. Başını yana yatırıp dinliyor bir daha. O da bizim gibi uzun süredir şarkı sesi duymadığından ne olup bittiğini kestiremiyor.

"Gündüz uyur gece yaşamınım. Para benim pul benim... kim ne karışır işimeeee!"

Birkaç dakika hiç kıpırdamadan dinliyor Büyük Hemşire. Yanlış duyup duymadığım anlamak istiyor besbelli. Derken şişmeye başlıyor. Burun delikleri açıp kapanıyor; her soluk alışında biraz daha irileşiyor, kocamanlaşıyor. Hızla yürümeye başlıyor. Yanımdan rüzgâr gibi geçiyor. Duvara yapışıyorum korkudan. Dudakları aralanmış, sipsivri dişleri görünüyor. Her adım atışında biraz daha büyüyor. Önüne geleni ezerek ilerliyor. Ne yapacağını düşünmek bile beni korkutuyor!

Tam yüznumaranın önüne geldiğinde McMurphy dışarı çıkıyor, belinde havlusu. Büyük Hemşire olduğu yerde kalakalıyor. Küçülüyor, küçülüyor... ta başı havluyla bir düzeye gelene dek. McMurphy sırıtarak bakıyor Büyük Hemşire'ye.

"Günaydın Bayan Ratched. Dış dünya nasıl?"

"Burada... bir havluyla dolaşamazsın!"

"Ya!" Kadının gözleriyle bir düzeydeki yere bakıyor. Orda havlu ıpıslak, bedenine sıkı sıkıya yapışmış. "Havlular da koğuş kurallarına aykırı mı? Yapacak bir şey yok... madem kurallara aykırı ben de çıka..."

"Sakın! Olmaz! Hemen yatakhaneye gir, elbiselerini giy."

Öğrencisini azarlayan bir öğretmenin sesi bu. McMurphy de tıpkı bir öğrenci gibi boynunu büküyor, ağlamaklı bir sesle konuşuyor: "Yapamam efendim. Ben uyurken hırsızın biri elbiselerimi çalmış. Buradaki yataklar çok rahat... insanın uykusunu ağırlaştırıyor..."

"Biri çalmış mı?"

"Çalmış, yürütmüş, kalk gidelim yapmış, araklamış." Gülümsüyor; mutlu. "Biri benim elbiseleri koltuğunun altına kıstırıp toz olmuş." Öylesine mutlu ki, Büyük Hemşire'nin önünde dans ediyor kıkır kıkır gülerek.

"Elbiselerini çalmış?"

"Evet."

"Aman onlar... hapishane giysileri. Kim ne yapsın... Neden çalsın?"

Dans etmeyi bırakıp boynunu büküyor gene: "Yattığımda komodinin üstüne koymuştum. Kalktığımdaysa yerlerinde yeller esiyordu. Tabii haklısınız; pis, eskimiş hapishane giysileriydi. Sizin gibi biri için önemsiz şeyler, ama çıplak biri için öyle mi?"

"O giysilerin alınıp yerine yeşil hasta tulumlarının verilmesi gerekirdi!"

İçini çekip başını sallıyor: "Yo yo, kimse vermedi. Başımdaki kepin dışında kimseden bir şey almadım."

"Williams!" Koğuşun kapısında, kaçmaya hazırlanan kara oğlana sesleniyor: "Williams gel buraya!"

Dayak yiyeceğini bile bile sahibinin yanına yaklaşan bir köpek gibi sürünerek geliyor.

"Williams, bu hastaya neden elbise verilmedi?"

Williams rahatlıyor birden: "Bu sabah çamaşır bölümünde Bay Washington çalışıyor. Benimle bir ilgisi yok."

"Bay Washington!" Kara oğlanı elinde paspas, kovanın üzerine eğilmiş yakalıyor. "Lütfen buraya gelir misin?"

Paspas sessiz, kovanın içine kayıyor. Yavaşça, gürültü çıkarmamaya özen göstererek, paspasın sapım duvara dayıyor. Başını çevirip McMurphy'e, cüce kara oğlana, hemşireye bakıyor. Sonra sağma soluna

bir göz atıyor. Belki başka bir 'Bay Washington' vardır da onu çağırmıştır Büyük Hemşire. Olur a!

"Gel buraya!"

Ellerini cebine sokup ağır ağır yürümeye başlıyor. Zaten hızlı yürümez, ama bu kez her zamankinden de yavaş atıyor adımlarını. Büyük Hemşire'nin öfkesi her geçen dakika artıyor. McMurphy üzerinde kullanmak istediği, gözlerinden fışkıran nefret ışınları, kara oğlana nasip oluyor. Adam fırtınanın içinde ilerliyormuş gibi daha da yavaşlıyor. Eğilmeye başlıyor, kollarıyla önünü açmaya çabalıyor. Saçlarıyla kirpiklerinde buzlar oluşuyor. İleriye doğru daha da eğiliyor, ama adımları daha da yavaşlıyor. Başaramayacak.

Birden McMurphy 'Tatlı Georgia Brown' türküsünü ıslıkla çalmaya başlıyor ki Büyük Hemşire bakışlarını kara oğlandan çekiveriyor. Şimdi daha da öfkeli, daha da karışmış kafası. Suratında yağlı boyayla yapılmış gibi duran kızıl gülücük yitmeye başlıyor; tek çizgi oluyor. Hastalar Büyük Hemşire'nin nasıl öfkelendiğini, çıldırmak üzere olduğunu görseler iddiayı kaybettiklerini anlayıp paraları McMurphy'nin avucuna saymaya başlarlar.

Kara oğlan sonunda Büyük Hemşire'nin yanma varıyor. Tam iki saat sürdü gelmesi. Büyük Hemşire derin bir soluk alıyor: "Washington, bu adama neden hasta giysileri verilmedi? Üzerinde bir havludan başka bir şey yok; görmüyor musun?"

"Kepim var bir de." McMurphy eliyle kepini gösteriyor.

"Bay Washington?"

Koca kara oğlan, kendini ispiyonlayan cüceye bakıyor. Cüce, gene ayaklarının üzerinde sallanmaya, rahatsız rahatsız önüne bakmaya başlıyor. Koca kara oğlan, uzun uzun dikiyor gözlerini cüceye. Onun 'hakkını' sonra verecek besbelli. Sonra gözlerini McMurphy'e çeviriyor. Dipten doruğa süzüyor. Geniş omuzlara, sırıtan dudaklara, burnunun üzerindeki yara izine, havluyu yerinde tutan eline... içini çekip gözlerini hemşireden yana çeviriyor bu kez:

"Herhalde..."

"Bırak şimdi herhaldeyi merhaldeyi! Eğer hemen şimdi bir elbise bulup getirmezsen iki hafta geriatri bölümünde çalışırsın. Evet! Belki iki hafta değil bir aylığına yollarım seni oraya. Biraz sürgü temizle, yerleri sil, yüznumaraları paspasla da aklın başına gelsin. Bu koğuşta ne kadar

az iş yaptığınızı anlamanız için, hepinizi birer ay arayla başka bölümlere yollamalı zaten! Burası başka bir yer olsaydı, yerleri sabahtan akşama kadar kim paspaslardı sanıyorsun? Bay Bromden mi? Hayır, sen! Sen temizlersin kıyıyı köşeyi. Hastalarla yakından ilgilenesiniz diye bu tür işleri başkalarına yaptırıyoruz. Hastalarla yakından ilgilenmenin başında, onların böyle anadan doğma ortalarda dolaşmamalarını sağlamak gelir! Genç hemşirelerden biri erkenden gelse, bu hastayı böyle çırılçıplak dolaşırken görse ne olur? Ne olur ha!"

Kara oğlan, ne yapacağını pek bilemiyor, ama Büyük Hemşire'nin dediklerini hemen yerine getiriyor. Dolabı açıyor, içinden yeşil bir hasta tulumu çıkarıyor, nefret fışkıran gözlerini McMurphy'e dikerek giysiyi uzatıyor. McMurphy de ne yapacağını şaşırmış bakıyor. Bir eliyle havluyu, diğeriyle de diş fırçasını tuttuğundan uzatılan giysiyi nasıl alacağını kestiremiyor bir türlü. Sonunda hemşireye göz kırpıp havluyu tutan elini bırakıyor. Havlu ayaklarının dibine düşüveriyor.

Havlunun altında külotu olduğunu görüyorum.

Hemşire, bana sorsanız, onu bu külotla göreceğine anadan doğma görseydi daha bir rahat edecekti. Çünkü siyah saten donun üzerindeki kocaman balinalara bakarken gözleri yuvalarından uğruyor. Dayanamayacak kadar öfkeli. Bir dakika hiç konuşmuyor. Bin güçlükle öfkesini dizginlemeye çalıştığını anlıyorum. Sonra cüceye dönüyor; sesi tir tir titriyor öfkesinden:

"Williams... sana... hemşire odasının camlarım silmeni söylemiştim..." Williams dönüyor; çabucak yok oluyor. "Ve sen Washington... sen..." Washington da kovasıyla paspasının başına dönüyor. Büyük Hemşire çevresine bakmıyor, bağırabileceği başkası var mı diye. Beni yakalıyor gözleriyle. Ama bu sırada, diğer hastalar da birer-ikişer hole çıkmışlar. Gözlerini yumuyor hemen Büyük Hemşire. Derin derin soluk alıyor. Kimsenin onu böylesine öfkeli görmesini istemiyor: Bembeyaz, nefretten biçim değiştirmişti. Tüm gücünü kullanıyor. Yavaş yavaş gülücüğü eski biçimini alıyor. Küçük beyaz burnunun altında dudakları yukarı doğru kıvrılıyor; gülücük donuyor. Gözlerini açıyor. Onlarda da dudaklardaki soğukluk var. Ama sanki hiçbir değişiklik olmamışçasına hastaların yanına yürüyor, günaydınlara başlıyor. Hastaların uykudan öldüklerini, hiçbir şeyi fark etmeyeceklerini hesap etmiş besbelli.

"Günaydın Bay Sefelt, dişleriniz nasıl? Günaydın Bay Frederickson.

Bay Sefelt'le iyi bir gece geçirdiniz mi? Yataklarınız yan yana değil mi? Ha, duyduğuma göre ilaçlarınızı Bruce'a veriyor musunuz? Öyle mi Bay Sefelt? Bunu daha sonra konuşacağız sizinle. Günaydın Billy. Bu sabah gelirken anneni gördüm. Hep seni düşündüğünü, onu üzmeyeceğini bildiğini söylememi istedi benden. Günaydın Bay Harding... Tırnaklarınız gene yenmiş. Size kaç kez söyledim şu tırnaklarınızı yemeyin diye?"

Kimseye cevap vermek fırsatı tanımadan, McMurphy'e dönüyor. McMurphy balinalı donuyla hâlâ put gibi durmakta. Harding, McMurphy'nin çılgın donuna bakıp bir ıslık öttürüyor.

"Size gelince, Bay McMurphy." Tatlı tatlı gülümsüyor. Sevgi dolu. "Şu alacalı bulacalı donunuzun içinde vücudunuzu göstermekten bıktınızsa, hemen yatakhaneye gidip yeni giysilerinizi sırtınıza geçirin."

McMurphy, kepini çıkarıp Büyük Hemşire'yi selamlıyor. Hastaların alkışları, ıslıkları arasında dimdik yürüyerek koğuşa giriyor. Hemşire de topuklarının üzerinde dönüyor, odasına doğru yürüyor. Daha içeri girmeden McMurphy şarkısına başlamış, holü çın çın öttürüyor.

"Beni odasına aldı, yelpazesiyle terimi soğuttuuuu..." Arada çıplak midesine şap-şap-şap vuruyor. "Ben de eğilip kulağına fısıldadım... ben kumarbaaaazıımmmm..."

Koğuş boşalır boşalmaz süpürmeye başlıyorum. Birden burnuma bir koku geliyor. Çok ilginç bir koku bu. Şimdiye dek bu yatakhanede ilaç, ter, pislik, kola, küf, cigara, yanmış saç kokusuna kadar her türlü mide bulandıran kokuyu duydum. Ama ilk kez tarlalarda, kırlarda, çiftliklerde çalışan, ter akıtanlara özgü toz toprak kokusu geliyor burnuma: McMurphy'nin kokusu...

* * *

Kahvaltı boyunca McMurphy konuşuyor, gülüyor. Bu sabahki olaydan sonra Büyük Hemşire'yi pes ettirmenin çok basit olacağı kanısında. Ama kadını hazırlıksız, apansız bastırdığının bilincinde değil. Bundan sonra, Büyük Hemşire her an tetikte olacak. Onu faka bastırmak çok daha güçleşecek.

Türlü hokkabazlıklarla çocuklardan bazılarının gülmesini sağlamaya çabalıyor. Ama sadece sırıtmakla, kıkırdamakla yetinmelerine canı sıkılıyor. Karşısında oturan Billy Bibbit'e takılıyor ha bire: "Hey Billy aslanım, Seattle'da tavladığımız o iki karıyı hatırladın mı lan?"

Billy, gözlerini tabağından kaldırıp McMurphy'e bakıyor. Ağzı bir

karış açık. Şaşkın. Ama bir şey söylemesine fırsat kalmadan McMurphy dönüp Harding'e göz kırpıyor:

"Karılar bize tav olmayacaklardı haa! 'Bu Billy Bibbit'tir,' dedim de karılar bizimle gelmeyi kabul ettiler. O yıllarda herkes Billy 'Sopa' Bibbit diye tanırdı bizim oğlanı. Kızlar tam toz olacaklardı ki, dönüp baktılar. 'Sen ünlü Sopa Bibbit misin? Meşhur otuz beş santim?' diye sordular. Billy başını önüne eğip, şimdi yaptığı gibi kıpkırmızı kesildi. Karıları ondan sonra alıp götürmek işten bile değildi tabii. Her neyse, onları otele attık, annadın mı? Biz işimizi bitirdik. Billy'nin yatağının oradan karının sesi geldi: 'Billy, ben senin dört... dört tane şeyin olduğunu sanıyordum.' Düşünebiliyor musun? Karı bizim oğlanı dört torbalı sanmış."

Kahkahayı basıyor McMurphy. Dizini tokatlıyor. Uzanıp Billy'nin yanağından bir makas alıyor. Billy şaşkınlık içinde; gülsün mü ağlasın mı, bir türlü kestiremiyor.

"Aslına bakarsanız, şu hastanede de o kanlardan iki tane olsa ne yaşarız, ne yaşarınız! Yahu buradaki yataklar yumuşacık, verdikleri yemekler mis gibi. Ne diye burada kalmak istemiyor kimse, anlamıyorum. Birinci sınıf otel namussuzum!"

Bardağını havaya kaldırıyor. "Bakın şuna! Altı aydır ilk kez taze portakal suyu içiyorum. Nefis. Şu boktan ıslahevinde sabah kahvaltısı diye ne verirlerdi biliyor musun? Size neye benzediğini söyleyebilirim, ama ne olduğunu söyleyemem. Sabah, öğle, akşam... yanmış bir şey... yanında da patatesler... Portakal suyu olmadığına kalıbımı basarım! Şimdi... ya şimdi ne yiyorum? Salam, kızarmış ekmek, tereyağı, yumurta... kahve! Mutfaktaki fıstık ne sordu biliyor musunuz? 'Sütlü mü içersiniz kahveyi, yoksa sütsüz mü?' Yahu siz bulmuşsunuz bunuyorsunuz. Ben buradan zor çıkarım... Para verseler şuradan şuraya adımımı atmam be!"

Tabağını silip süpürünce kalkıyor. Gene dolduruyor yumurtayla, salamla. Ocağın başında, kahve yapan kızla anlaşıyor. Buradan çıktığı gün buluşup gezmeye gidecekler. Aşçıya nefis kahvaltıdan ötürü teşekkür ediyor. Kahvaltının sonunda masaya konan meyve tabağına uzanıyor derken. Dört tane muz alıyor. Başıyla cüce kara oğlanı çağırıyor yanına. Açlıktan nefesinin koktuğunu, ayakta sallandığını, isterse kimseye çaktırmadan bir muz verebileceğini söylüyor. Cüce kara oğlan bir sağma bir soluna bakıyor. Gözleri cam bölmenin ardında oturan Büyük Hemşire'ye takılınca başım sallıyor. Hastabakıcıların hastalarla yemek

yemelerinin yasak olduğunu fısıldıyor.

"Koğuş kuralı mı bu da?"

"Evet."

"Çok yazık." Kara oğlanın gözü önünde üç muzu soyup bir güzel midesine indiriyor. "Ne zaman karnın acıkırsa bana bir haber ilet. İstediğini yürütürüm sana mutfaktan."

Son muzu da yalayıp yuttuktan sonra göbeğine bir-iki şaplak indiriyor. Geğirerek ayağa kalkıyor; kapıya doğru yürümeye başlıyor. Kara oğlan hemen yolunu kesiyor. Kurala göre, hastaların yedi buçuktan önce yemekhaneden çıkmalarının yasak olduğunu söylüyor. McMurphy inanmayan gözlerle oğlanın yüzüne baktıktan sonra Harding'e dönüyor. Harding başını sallıyor, evet anlamında. McMurphy de omuzlarını silkip yerine dönüyor. "Koğuş kurallarına karşı çıkmak haddimize mi?"

Yemekhanenin duvarındaki saate göre yediyi çeyrek geçiyor. Yalan söylüyor tabii saat. Bir saate yakın bir süredir burada oturmamıza rağmen on beş dakika oldu diyor. Herkes yemeğini bitirmiş ardına yaslanmış, saatin yedi buçuk olmasını bekliyor. Kara oğlanlar, Bitkilerin leş gibi tepsilerini alıp götürüyorlar. Birkaç saniye sonra da Bitkileri hortumla yıkamaya başlıyorlar; üstleri başları yumurta içinde! Masada hemen herkes başını eğiyor, kara oğlanlar gelene dek bir-iki dakika uyumaya çalışıyor. Yapacak başka bir şey yok ki burada. Ne kâğıt, ne yap-boz, ne dergi, ne başka bir şey! Sadece uyunur ya da saate bakılır.

McMurphy rahat oturamıyor bir türlü. İki dakika kadar tabağındaki yemek artıklarıyla oynadıktan sonra ardına yaslanıyor. Baş parmaklarını beline takıyor. Gözlerini duvardaki saate dikiyor. Burnunu kaşıyor.

"Riley Kalesi'ndeki askerler arasında, benden iyi nişancı yoktu. Attım mı on ikiden vururdum hep. Keskin nişancıydım anlayacağınız. Benimle, bir dolar iddiasına girmek isteyen var mı? Şu tereyağını saatin tam ortasına yapıştırırım. Var mı bir dolarım kaybetmek isteyen?"

Uç kişi masaya birer dolar fırlatıyor. Hemen McMurphy yağ tabağını önüne çekiyor. Kocaman bir parça kesip bıçağının üzerine yerleştiriyor. Bıçağı mancınık gibi kullanıp yağı saate atıyor. Yağ havada uçuyor saatin on santim sağına, duvara şap diye yapışıyor. Herkesin gırgır geçmesi bitince McMurphy borcunu ödüyor; üç kişinin eline de birer dolar tutuşturuyor. Tam bu sırada kara oğlanlar içeri giriveriyorlar. Herkes başını önüne eğip suspus oluyor. Kara oğlanların cücesi bir dolabın

döndüğünü anlıyor. Çevresine bakınıyor, ama ne olduğunu bir türlü kestiremiyor. Derken Albay Matterson kafayı kaldırıyor; saatin on santim sağında duran yağı görüyor. Hemen çenesi açılıyor:

"Yağ... yağ... yağcı... Cumhuriyetçi Parti..."

Cüce, Albay'ın parmağıyla gösterdiği noktaya bakıyor. Yağ, sümüklüböcek gibi, ardında ıslak bir iz bırakarak aşağı doğru kayıyor. Minnacık kara oğlan bir süre öyle bakıyor yağa. Sonra başını çeviriyor. Kimseye bir şey de sormuyor.

McMurphy, yanında oturan İyileşebilirlere bir şeyler söylüyor; dirseğiyle kaburgalarını yokluyor sağında solunda oturanların. Cebinden üç dolar çıkarıp masanın üzerine bırakıyor. Ardına yaslanıyor. Herkesin gözü yağda ve saatte. Tam yedi buçuğa otuz saniye kala yağ pattadanak yere düşüyor! Tamam. McMurphy kaybettiği üç doları geri alıyor. Yağın yedi buçuğa kadar yere düşeceğine iddiaya girmişti çünkü!

Kara oğlan yerdeki yağa, duvardaki ıslak, sarımtırak ize bakıyor; omuzlarım silkerek herkese gidebileceğini söylüyor. McMurphy yerinden kalkıyor, kapının yanında duran kara oğlana doğru yürüyor. Kolunu omzuna atıyor. Yarı iterek, yarı sürükleyerek hole çıkarıyor. "Günün yarısı gitti arkadaşım. Daha doğru dürüst para kazanamadık. Hadi, dolaptaki elliikiyi ver de neşemizi bulalım."

Öğlene kadar yirmibir oynayarak, kahkaha atarak, durmadan konuşarak saatleri geçiriyor. Üç kez masanın yerini değiştiriyor; tavandaki hoparlörden kurtulmak, istediği tek şey. Sinirlenmeye başladığım görüyorum. Sonunda dayanamayıp ayağa kalkıyor. Hemşirenin ardında oturduğu camlı bölmeye doğru gidiyor. Camı tıklatıyor. Büyük Hemşire, arkası dönük oturuyor. İskemlesinde dönüp bakıyor. Sakinlemiş iyiden iyiye. Çevrede yarı çıplak bir dinsiz imansız dolaşmadığından da keyfi yerinde. Gülücüğü dudaklarına vidalanmış. McMurphy, bu gürültüyü kesmesini rica ediyor. Gülümseyerek başını sallıyor Büyük Hemşire, ve olmaz diyor.

"Hiç olmazsa bir parça kıssak? Saatte üç kez, akşama kadar aynı şarkıyı dinlemekten bıktım usandım. Kafam karmakarışık oldu. Doğru dürüst oyun oynayamıyorum."

"Bay McMurphy, size parayla oyun oynamanın yasak olduğunu söylemiştim sanırım..."

"Parayla değil. Kibrit çöpleriyle, düğmelerle oynuyoruz. Ama şu

gürültü insanın canına okuyor!"

"Bay McMurphy..." Duruyor. Bütün İyileşemezlerin dinlemesini sağladıktan sonra konuşmasını sürdürüyor. "Bay Mc Murphy, siz çok bencil bir insansınız. Bu hastanede sizden başkaları da var. Yoksa bunun farkında değil misiniz? Yaşlı hastalarımız, daha yavaş sesle çalarsa radyoyu duymaz. Kitap ya da dergi okuyamayacak, yap-bozlarla uğraşamayacak, başkalarının cigaralarıyla kumar oynamayacak kadar hasta arkadaşlarımızı unutmayalım. Matterson ve Kittling gibi hastalarımız için bu müzik çok önemli; onların her şeyi. Sizse bunu onlardan almak, koparmak istiyorsunuz. Önerilere her zaman açığız, ancak diğer hastaları düşünmeden bize başvurmamanızı rica ederim."

Başını çevirip İyileşemezlere bakıyor. Kadının sözlerinde gerçek payı var. Kepini çıkarıp kızıl saçlarını kaşıyor beş parmağıyla. Gene Büyük Hemşire'den yana dönüyor. Bu sözleri tüm İyileşemezlerin dinlediğini, Büyük Hemşire kadar McMurphy de biliyor.

"Doğru. Hiç böyle düşünmemiştim."

"Düşünmediğinizi biliyordum zaten."

Kulak memesini çekiştiriyor. "Başka bir yerde kâğıt oynama-miza izin var mı peki? Başka bir odada? Hani toplantı sırasında bütün masaları taşıdığımız oda var ya, bütün gün boş duruyor orası. Kâğıt oynayanların oraya gitmelerine izin verebilirsiniz. Yaşlılar da burada oturur, radyo dinler. Nasıl, iyi fikir değil mi?"

Gülümsüyor Büyük Hemşire. Gözlerini yumup başını sallıyor yavaşça. "Diğer hemşirelerle, genç doktorlarla da konuşabilirsiniz isterseniz, ama onlar da benim düşünceme katılacaklardır. İki dinlenme odasına yetecek kadar adamımız yok. Yani sizleri denetleyemeyiz. Başınızda bulunamayız. Lütfen cama dayanmayın. Elleriniz yağlı; camda iz bırakıyor. Böyle olunca da hastabakıcıları çağırtıp temizletmem gerekecek. Durup dururken onları yormak istemem."

Eline ateş değmiş gibi geri çekiyor. Ağzını açıp bir şeyler söylemeye hazırlanırken diyecek tek şey kalmadığını anlıyor. Sadece sövebilir, o kadar. Yüzü ve boynu kıpkırmızı kesilmiş öfkesinden. Derin bir soluk alıp duygularını dizginlemeye çabalıyor; tıpkı Büyük Hemşire'nin bu sabah yaptığı gibi. Rahatsız ettiği için özür dileyerek masaya dönüyor.

Koğuşta herkes savaşın başladığını anlıyor.

Saat on birde, doktor koğuşa gelip McMurphy'i çağırıyor.

"Sizinle konuşmak istiyorum. Yeni gelen hastalarla ikinci gün oturup uzun uzun konuşurum."

McMurphy, kâğıtlarını masaya bırakıp ağır ağır doktorun yanma yürüyor.

"Nasıl bir gece geçirdiniz, Bay McMurphy?"

Bizimki, yarım yamalak, kimsenin duyamadığı bir şey mırıldanıyor.

"Çok düşünceli görünüyorsunuz Bay McMurphy."

"Düşünmeyi severim."

Birlikte çıkıp gidiyorlar dinlenme odasından. Geri geldiklerinde sanki aradan koca bir gün geçmiş. Gülüşüyor, fısıldaşıyor, mutlu görünüyorlar. Doktor gözlüklerini siliyor. Sanki kahkahadan ağlamış! McMurphy eskisi gibi neşeli, kahkahanın birini bırakıp yenisini koyuveriyor. Öğle yemeğinde de neşeli. Saat tam birde, koşup yerine oturuyor. Toplantıya hazır; mavi gözlerinin içi bile gülüyor. Ama bakışlarında bir küstahlık da yok değil.

Büyük Hemşire, peşinde öğrenci hemşireler, elinde sepeti içeri giriyor. Hemen kara kaplıya bakıyor. Kaşları çatılıyor. Kimse içine bir tek satır olsun yazmamış. Sonra kapının yanındaki iskemlesine geçiyor. Sepetin içinden bir-iki dosya çıkarıyor. Sonunda Harding'inkini buluyor.

"Hatırladığım kadarıyla, dün Bay Harding'in sorununa eğilmiştik..."

"Buna geçmeden önce..." Doktor, Büyük Hemşire'nin sözünü kesiyor. "Başka bir şeyden söz etmek istiyordum. Bugün McMurphy'le konuşuyorduk. Eski günlerden söz ediyorduk, daha doğrusu. Bay McMurphy ve ben aynı liseden mezunmuşuz. Ne kadar ilginç değil mi?"

Hemşireler, birbirlerine bakıp, bu doktora da neler olduğunu soruyorlar gözleriyle. Hastalarsa başlarını, ağzı kulaklarına varan McMurphy'den yana çeviriyorlar. Kafasını sallıyor.

"Evet, aynı liseden mezunmuşuz! Anılarımızı deşerken okulda düzenlediğimiz panayırlardan da söz ettik. Harika, gürültülü, eğlence dolu panayırlar! Oyunlar, rengârenk kurdelâlar, kahkahalar, neşe dolu insanlar. Yılın en büyük olayıydı bizim lisede. McMurphy'e de söylediğim gibi, lise panayır kurulunun başkanıydım. İki yıl üst üste. Bu kurul bütün panayırla ilgili şeyleri düzenlerdi. Ne güzel yıllardı onlar!"

Odada iğne düşse duyulacak; öylesine sessiz. Doktor, başım kaldırıp çevresine bakmıyor. Acaba herkes benimle dalga mı geçiyor diye meraklanmış olsa gerek. Büyük Hemşire'nin gözlerinde öfke kıvılcımları

tutuşuyor, ama doktorun gözlükleri yok. Göremiyor.

"Her neyse, Bay McMurphy'le konuşmamız sırasında, koğuşta böyle bir panayır düzenlemeye ne dersiniz, diye sormaya karar verdik."

Gözlüklerini takıp bakınıyor etrafına. Kimse ayağa kalkıp alkış tutmuyor; yaşa var ol, diye naralar salmıyor. Kimimiz Taber'in üç-beş yıl önce böyle bir panayır düzenlediğini, başına da neler geldiğini çok iyi hatırlıyoruz. Doktor cevap beklerken, sessizlik, hemşiremizden çıkıp kara bir bulut gibi başımızın üzerine çörekleniyor, cevap vereni boğarım, diyor. Birden McMurphy'nin yanında oturan Cheswick, inleyerek yerinden doğruluyor. Kaburgalarını ovalayarak konuşmaya başlıyor:

"Bana sorarsanız efendim... benim düşüncem yani..." Dönüp McMurphy'e bakıyor. Yutkunuyor. Kaburgalarını bir-iki ovalıyor. Besbelli dirseğin okkalısını yemiş orasına. "Panayır çok iyi bir fikir efendim. Bu tekdüze yaşantımızı renklendirecektir."

"Doğru söylüyorsun Charley." Doktor gülümsüyor. Cheswick'in desteğinden mutlu. "Bunun tedavi açısından da yararlı olacağı kanısındayım."

Billy Bibbit açıyor ağzını bu kez: "Eğ-eğ-eğlenceli olacaktır."

"Doğru." Cheswick'in keyfine diyecek yok artık. Hem doktorla hem de Billy Bibbit'le yandaş. "Yapabiliriz Doktor Spivey. Çok da eğleniriz. Scanlon o 'canlı bomba' numarasını yapar. Ben Mesleksel Tedavi bölümünde cigara paketlerine halka attırırım."

Martini, oturduğu yerden sesleniyor: "Ben çok iyi fal bakarım!"

Harding de katılıyor: "Yaşam sürelerini el falına bakarak üç aşağı beş yukarı saptayabilirim..."

"Çok iyi, çok iyi... " Cheswick el çırpıyor; öylesine mutlu. Bugüne dek onu destekleyen tek kişi çıkmadı.

"Bana gelince," McMurphy keyifli, "ruleti hazırlamak benim işim. Daha önce de böyle işlerde çalışmıştım. Bilirim..."

"Yapılacak sürüyle iş var." Doktor, iskemlesinde dimdik oturuyor. "Milyonlarca şey yapabiliriz..."

Beş dakika soluk almadan konuşuyor. Öne sürdüğü fikirleri daha önce McMurphy'le konuştuğunu hemen anlıyorum. Oyunlardan, dikilecek kulübelerden, bilet satışlarından söz ederken, birden, alnının ortasına balyoz yemişçesine duruyor. Gözlerini kırpıştırarak Büyük Hemşire'ye dönüyor: "Sizin bu konuda düşünceleriniz nedir, Bayan

Ratched?"

"Tedavi açısından yararlı olabileceği düşüncesine katılıyorum." Susuyor. Bekliyor. Sessizliğin dayanılmayacak duruma gelmesini istiyor. Çevresine bakmıyor. Kimsenin bir şey söylemeye gönüllü olmadığını anlayınca konuşuyor: "Ama böyle bir düşüncenin daha önce hemşireler ve diğer doktorlarla tartışılması, üzerinde durulması gerektiği kanısındayım. Aslında bu sizin düşünceniz doktor? Öyle değil mi?"

Tabii. Ancak önce hastaların bu konudaki fikirlerini almak istedim. Ama aramızda... yani hemşirelerle ve genç doktor arkadaşlarımla konuyu enine boyuna tartışmakta yarar var. Sonra panayırla ilgili bir karara varırız."

Herkes panayır işinin suya düştüğünü anlıyor tabii.

Büyük Hemşire, dizginleri tek elde toplamak için dosyayı sallıyor: "Güzel. Şimdi bıraktığımız yerden devam edelim lütfen. Zaten..." Saatine bakıyor. "... kırk sekiz dakikamız kalmış."

"Durun bir dakka, durun! Bir şey daha var." McMurphy elini havaya kaldırmış, parmaklarını şaklatıyor. Ağzını açıp bir şey söylemeden önce, uzun süre, McMurphy'nin havada sallanan eline bakıyor Büyük Hemşire.

"Evet, Bay McMurphy?"

"Benim değil, Doktor Spivey'in söylemek istediği bir şey daha olacak. Doktor, hani radyo konusunda... kulağı işitmeyenler-le ilgili bir şey vardı ya?"

Hemşirenin başı hafifçe oynuyor. Benimse yüreğim dört nala kalkmış, gümbür gümbür atıyor. Elindeki dosyayı sepete bırakıp doktora çeviriyor bakışlarım.

"Evet..." Doktor yutkunuyor. "Az kaldı unutacaktım." Ardına yaslanıp bacak bacak üstüne atıyor. "Bay McMurphy'le koğuştaki yaşlı hastalardan söz ediyorduk. Daha doğrusu, yaşlı hastalarla gençlerin birarada bulunmalarının yarattığı sorunlar üzerinde durduk. Kabul etmek gerekir ki, tedavilerin tam anlamıyla uygulanması açısından böylesi bir yaş sorunu iyi değil. Ancak hastane yöneticileri geriatri bölümünün zaten çok kalabalık olduğunu, oralara kimseyi aktaramayacağımızı, yaşlı hastalarla gençleri bir koğuşta tutmak zorunda bulunduğumuzu söylediler. Konuşmamız sırasında McMurphy'le bir çözüm bulduk galiba. Mc Murphy, kimi yaşlıların radyoyu güçlükle duyabildiklerini söyledi. İyileşemezlerin daha iyi duyabilmeleri için sesin

biraz daha açılması gerektiğini belirtti. Çok insancıl bir öneri, doğrusu."

McMurphy, doktora bakıp el sallıyor, gülümsüyor. Doktor da başıyla selamlıyor McMurphy'i. Sonra bıraktığı yerden sürdürüyor konuşmasını.

"Ama genç hastaların radyo sesinden, daha önce bana gelerek, yakındıklarını, bu 'gürültüden' rahatsız olduklarını söylediklerini anlattım. McMurphy bunu düşünmediğini belirtti. Ancak, dileyenin bir başına çekilip kitabını okuyacağı bir yer olmamasından da yakındı. Sessiz bir köşe olsa, isteyen orada kitabını okusa, dergisini karıştırsa çok iyi olur tabii. Bu arada da radyo dinlemek isteyenler sonuna kadar açabilirler. Böyle karşılıklı konuşurken birden aklıma bizim küvet odası geldi. Koğuş toplantıları sırasında masaları koyduğumuz yer. Odayı hemen hemen hiç kullanmıyoruz. Biliyorsunuz orası hidroterapi amacıyla yapılmıştı. Eh hidroterapiye de gerek kalmadı. İlaçlarla bu işi yapabiliyoruz artık. O odanın bir... bir oyun odası olarak kullanılması fikrine ne dersiniz?"

Kimse ağzım açmıyor. Konuşma sırasının kimde olduğunu hepimiz biliyoruz. Büyük Hemşire, Harding'in dosyasını kapatıp kucağına koyuyor. Ellerini üzerinde kenetliyor. Çevresine, 'Sıkıysa konuşun!' diyen gözlerle baktıktan sonra ve de kimsenin 'sıkı' olmadığını anlayınca, başını doktordan yana çeviriyor. "Çok iyi bir düşünce, Doktor Spivey. Bay McMurphy'nin diğer hastalan düşünmesi hoşuma gitti. Ancak ikinci bir dinlenme odasını denetleyecek hastabakıcımız yok. Hemşire de bulunmuyor biliyorsunuz..."

Sözleriyle konuşmanın sona erdiğinden o kadar emindi ki dosyayı tekrar açtı. Fakat doktor tahmin ettiğinden daha hazırlıklıydı:

"Bunu ben de düşündüm Bayan Ratched. Ancak bu odada yalnız İyileşemezler... yani yatalak ya da tekerlekli iskemleye mahkûm hastalar kalacağından, bir hastabakıcıyla bir hemşire onların çıkaracağı isyanları kolayca bastırabilir. Öyle değil mi?"

Cevap vermiyor. İsyan sözcüğü de hiç hoşuma gitmedi besbelli. Ama yüzü değişmiyor. O gülücük, dudaklarından bir an olsa uçmuyor.

"Küvet odasındaki hastaların başında, bir hemşireyle iki hastabakıcı kalır. Ne dersiniz arkadaşlar? İyi fikir mi? İsterseniz bir süre deneyelim. Eğer kötü sonuç verirse anahtarı bizde. Gene kilitleriz, ha?"

"Doğru." Cheswick ayakta; yumruğunu avucuna indiriyor.

Oturmaktan çekiniyor sanki. McMurphy'nin dirseğini kaburgalarına

yemekten korkuyor. "Doğru Doktor Spivey. Eğer işler sandığınız gibi yürümezse anahtarı sizde. Kilitlersiniz."

Doktorun gözleri hastaların üzerinde dolaşıyor. Bütün İyileşebilirler baş sallıyor, gülümsüyor. O kadar şükran dolu bakıyorlar ki tıpkı Billy Bibbit gibi kızarıp bozarıyor, devam etmeden önce bir iki sefer gözlüğünü parlatıyor. Küçük adamın kendisiyle bu kadar mutlu olması beni de gülümsetiyor. "Güzel, güzel." Ellerini dizlerine koyuyor. "Bu iş de bittiğine göre... bu sabah hangi konuyu tartışacaktık, unuttum da..."

Hemşirenin başı gene belli belirsiz oynuyor. Kucağındaki dosyayı açıyor. Elleri titriyor. Tam ağzım açıp dosyanın içindekileri okumaya başlayacak, McMurphy'nin eli havalarda. Bir o ayağının, bir bu ayağının üzerinde sıçrıyor, "Heeeeey" demeye başlıyor. Hemşire donakalıyor, tıpkı kendi sesinden sabahleyin donmuş kara oğlan gibi. Tekrar donduğunda içim bir tuhaf oluyor. McMurphy konuşurken ona dikkat ediyorum.

"Heeeey doktor, geçen gece bir düş gördüm. Ne demek olduğunu soracaktım. Düşte ben bendim, ama ben ben değildim... Yani bana benzeyen bir başkası vardı... şey... babam gibi! Evet, evet bana çok benzeyen o ikinci kişi babamdı. Çünkü çene kemiğine bir demir çubuk çakılmıştı. Babam gibi..."

"Babanın çene kemiğine demir çubuk mu çakılmıştı?"

"Şimdi yok. Ben çocukken öyleydi. Şuradan girmiş, taa buradan çıkmıştı demir çubuk. On ay öyle gezdi durdu. Tam bir Frankeştayn'dı. Kereste fabrikasında biriyle mi dövüşmüş ne! Ağzının ortasına baltayı yerleştirmişler. Çene kemiği tuz buz olmasın diye o demir çubuğu yerleştirmişler. Kemikler çubuğun yardımıyla kaynayacakmış... Hey durun, size babamın kavgasını anlattım..."

Yüzü sakin. Sanki bir maske. Güven, sabır dolu. Korkunç, buz gibi bir surat... donmuş. Hafif sallantılar bitmiş, sadece o feci buz surat, kırmızı plastikten sakin bir gülümseme yapışıp kalmış. Açık, pürüzsüz alnında tek bir endişe ya da zayıflık izi yok. Büyük, geniş gözleri, yeşile boyanmış gözleri, 'Bekleyebilirim, şimdilik biraz gerileyebilirim ama bekleyebilirim' diyen gözleri, sabırlı, sakin, güvenli; çünkü gerçekten kaybedeceği hiçbir şey yok.

Bir an için kaybettiğini sanıyorum. Belki altmış saniyelik sürede gerçekten de kaybetti. Ama çok büyük... kolay kolay yenilecek, pes diyeceklerden değil. Hastalar birer-ikişer, Mc Murphy'nin dizginleri ele

geçirmesinin etkilerini arıyorlar kadının suratında. Ama bir tek kas oynamıyor. Bugünkü küçük çarpışmayı kaybetti; doğru, McMurphy yendi. Ama bu küçük çarpışma. Büyük savaşları hep Büyük Hemşire kazanır. Kazanmaya alışık. Örgüt gibi o da kazanacak, kazanacak, kazanacak... Onu yenebilmek için her karşılaşmayı kazanmak zorundasın. Dört çarpışmanın üçü, beşin dördü bir işe yaramaz. Savunmanı gevşettiğin an başına çökecek, sırtını yere vuracaktır. Onun bir kez kazanması, senin bin kez kazanmana bedel. O kazandı mı sende hayır kalmaz. Eninde sonunda hepimiz kaybederiz. Kimse buna engel olamaz.

Sis makinesini açtı gene. Hiçbir şey göremiyorum... onun suratından başka. Tüm mutluluğum, neşem, keyfim kayboluyor... umutsuzluk dört bir yanımı sarıyor. Eskisinden daha umutsuzum. Çünkü ona, Örgüt'e karşı herhangi bir şey yapamayacağımı iyice anlıyorum. McMurphy'nin de elinden bir şey gelmez... o da en az benim kadar çaresiz. Kimse bize yardım edemez. Çaresizliğin doruğuna tırmanırken sis arttıkça artıyor.

içinde kaybolabileceğim kadar yoğunlaşınca seviniyorum. Çünkü ancak o zaman kendimi koyuveriyorum ve güvenin kucağına bırakıyorum yorgun bedenimi, çaresiz ruhumu...

* * *

Dinlenme odasında Monopoly oynanıyor. Uç gündür, evler ve oteller her yerde, iki masa yanyana konmuş, arsa kartları ve oyun paraları ancak sığıyor. McMurphy önceden onlarla konuşmuş, kasanın verdiği her oyun parası karşılığı bir kuruş konacak; kasa bozukluklarla dolu.

"Senin sıran Cheswick."

"Zarları atmadan önce biraz bekle. Şuraya otel yapmak için ne gerekiyor?"

"Aynı renkten her arsada dörder evin olmalı, Martini. Şimdi oyna lütfen, n'olur!"

"Biraz bekle be!"

Masanın o tarafında paralar uçuştu, kırmızı, yeşil ve sarı banknotlar bir o yana bir bu yana geçti.

"Otel mi alacan yoksa maaşım mı bekleyecen?"

"Sıra senin diyorum Cheswick!"

"Haydi kemik! Hooop, Cheswick adamım, nereye uçtun? Kazara benim Marcin Bahçeleri'ne mi geldin yoksa? Vay kuzum, kaç para bakayım, bana yoksa üç yüz elli dolar mı vereceksin?"

"Hay içine edeyim."

"Şunlar ne be! Bir dakka. Tablanın üzerindeki şu şeyler de ne yahu?"

"Martini, iki gündür tablonun üzerinde bir şeyler görüp duruyorsun. Kafayı neden yediğime şaşmamalı. McMurphy, şu Martini iki dakikada bir halisünasyon görürken nasıl oluyor da dikkatini topluyorsun sen?"

"Cheswick, bırak şu Martini'yi. Bak iyi gidiyor. Sen şu üç yüz elliyi uçlan bakalım, Martini kendi kıçım toplar. Onun 'şey'lerinden biri bizim arsamıza geldiğinde, kirasını almıyor muyuz zaten?"

"Bir dakka. Onlardan amma da var."

"Tamamdır Martini, telaş etme. Sadece kimin malının üzerinde olduğuna dikkat et sen. Cheswick, zar atma sırası senin yine. Haydi koçum! Vaaay! Koskoca bir altı ha!"

"İlerliyorum... Şans kartı: Komitenin Başkanı seçildiniz, her oyuncuya... Hay içine... Hay içine edeyim..."

"Reading demiryollarının üzerinde hangi hıyarın oteli var öyle?"

"Dostum, anlamadın mı, o otel değil, depo."

"Hoppala, bir dakka..."

McMurphy tablanın kendi tarafına abanıyor, kartları oynatıyor, parasını düzeltiyor, otellerini düzlüyor. Kepinin tepesinden sarkan yüzlük bir banknot var; sanki basın kartı gibi, o uğur parası, diyor.

"Scanlon, sanırım senin sıran adamım."

"Verin bakalım zarları. Sizi parça pinçik edeceğim. Haydi bakalım. Şak şak, işte on bir, Martini."

"Neden, tamam."

"O değil be, seni gidi çatlak, o benim taşım değil, o benim evim!"

"Ama aynı renkte?!"

"Bu Elektrik İdaresi'nde evin ne işi var be!"

"O bir trafo."

"Martini, şu salladığın zarlar değil..."

"Bırak sallasın, ne fark eder ki!"

"Bir avuç ev onlar."

"Offff! Ve Martini sallar, bakayım, işte kocaman bir ondokuz. İyi atış, Mart; böylece nereye gidiyorsun... senin taşın nerede yahu?"

"Ne? Neden burada."

"Ağzına atmış işte McMurphy. Mükemmel. İki hamle ağzında, dört hamle de oyunda, böylece geldin... Baltık Bulvarı, Martini. Senin ve

sadece senin malın. Bir adam işte bu kadar şanslı olur dostlarım! Martini üç gündür bu oyunda ve her seferinde hep kendi arsasına geliyor."

"Kes sesini de salla zarları Harding. Senin sıran."

Harding zarları uzun parmaklarıyla topluyor, sanki körmüşçesine zarların yüzeylerini parmak uçlarıyla okşuyor. Parmakları zarlarla aynı renkte, sanki zarlar öteki elinden oyulmuş. Salladıkça takırdıyorlar. Tam McMurphy'nin önünde duruyorlar.

"Hadi be! Beş, altı, yedi. Seni ballı ibne. Yine benim malikaneme teşrif ettin. Bakıyım, iki yüzlük atarsan ödeşiriz."

"Şans işte."

Oyun böyle sürüp gidiyor, zarların takırdısı ve paraların hışırtısıyla.

* * *

Uzun süreler geçiyor... üç gün, yıllar... hiçbir şey görülmüyor. Sadece başının üzerindeki hoparlörden gelen ses, sana nerede olduğunu hatırlatıyor. Sisin arasından baktığım zamanlarda arkadaşlarımın sanki hiçbir şey yokmuş gibi yürüdüklerini görüyorum. Galiba sis onların belleğini etkiliyor... benimkine ise vız geliyor.

McMurphy sisin bastırdığını fark etmiyor bile. Belki farkında da rahatsız olmuyor. Doktorlar, hemşireler yanındayken, dünyanın en mutlu kişisiymiş gibi gülüyor, söylüyor. Üstüne üstüne gelen, sana dünyayı zindan etmeye çalışan kişilerin karşısında gülüp söylemek, onları çileden çıkarır.

Kara oğlanlarla hemşireler, elbirliğiyle onu öfkelendirmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Ama McMurphy hiç oralı değil. Saygısından, kibarlığından bir tutam olsun yitirmiyor. Bir-iki kez, saçma sapan kurallara kafası bozuluyor, ama daha da saygılı davranmaya zorluyor kendini. İşte o zaman bu düzenin saçmalığını, çocuk gibi azarlayarak hastalan yola getireceğini sanan tıfıl hemşireleri, kaş çatarak, surat buruşturarak kuralların uygulanabileceğine inanan doktorları görüyor; bütün bu işlerin ne denli gülünç olduğunu anlıyor ve kahkahaları birbiri ardına sıralıyor. Güldüğü sürece kimsenin boyunduruğuna girmeyeceği kanısında. Bir kez çok öfkelendi; dizginleri elinden kaçırıyordu az kalsın. Bunun nedeni de Büyük Hemşire'nin ya da kara oğlanların yaptığı bir şey değil, hastaların yapmadığı bir şeydi.

McMurphy'i kızdıran olay, grup toplantılarının birinde geçti. Sakıngan davrandıkları için hastalara kızdı... ödlek herifler, dedi onlara. Cuma günü

başlayacak dünya kupasıyla ilgili müşterek bahis oynatıyordu. Herkesten para alıyordu günlerdir. Maçları televizyonda izlemek için izin koparabileceğini söylüyordu. Ama maçlar televizyon izleme saatlerinde yayınlanmıyordu. Birkaç gün önceki toplantıda, 'Temizliği gece yapıp öğleden sonraları televizyonda maçları izleyebilir miyiz?' diye sormuştu. Tabii hemşire hayır diyor. Başka ne beklenir ondan? Bütün saatlerin ayarlandığını, çok duyarlı bir dengenin kurulduğunu, küçük bir değişikliğin her şeyi yıkabileceğini söylüyor.

Hemşirenin bunu söylemesine hiç şaşmıyor. Ama İyileşebilirlerin ses etmeden, öyle oturmalarını kafası almıyor; cinleri tepesine çıkıyor. Sisten oluşan küçük dünyalarına sığınmış bütün İyileşebilirler. Onları ben bile zarzor görüyorum.

"'Bana bakın yahu!" Ama kimse bakmıyor. Birisinin cevap vermesini bekliyor. Hiç kimse oralı olmuyor. “Bana bakın dedim ulan!" Kimse kıpırdamıyor bile. “Bu maçların nasıl sonuçlanacağım merak eden en az on iki kişi var aranızda. Sonuçlara göre durumu düzelecek on iki kişi! İzlemek istemiyor musunuz?"

Sonunda sessizliği Scanlon bozuyor: "Bilmiyorum... saat altıda haberleri izlemeye bayağı alıştım. Bayan Ratched'in dediği gibi, kurulan denge bozulacaksa..."

"Başlarım dengene! Maçlar topu topu bir hafta sürüyor. Önümüzdeki hafta dengenizi kurarsınız gene. Ne dersiniz arkadaşlar? Oylamaya koyalım mı? Akşam yerine öğleden sonra televizyon izlemek isteyenler ellerini kaldırsın."

"Ben!" Cheswick elini kaldırıyor.

"Öğleden sonra televizyonda maçları izlemek isteyenler ellerini kaldırsın dedim! Duymadınız mı yahu?"

Cheswick'in eli havada sadece. Birkaç kişi çevresine bakınıyor, acaba el kaldıran başka aptallar da var mı diye. McMurphy gözlerine inanamıyor.

"N'oluyorsunuz yahu! Hani burada her şey demokrasiye dayanıyordu? Dilediğinizde oy verip bir kuralı değiştirebiliyordunuz? Ha? Öyle mi doktor? Yanlış mı biliyorum yoksa?"

"Doğru Bay McMurphy."

"Pekâlâ. Maçları izlemek isteyenler ellerini kaldırsın."

Cheswick elini havaya kaldırıyor gene. Öfkeyle çevresine bakmıyor.

Scanlon'ın da eli havada bu kez. Ama başka oy veren yok. McMurphy bir şey söyleyemiyor.

Büyük Hemşire gülümsüyor: "Bu iş de bittiğine göre, toplantıya devam edebiliriz."

McMurphy yerine oturuyor: "Evet, bittiğine göre bu boktan toplantıya devam edelim!"

"Evet," diyor Cheswick, etrafındakilere sert bir bakış fırlatıp yerine oturuyor. "Lanet olası toplantıya devam edelim." Burnunu çekiyor, başını eğiyor, çenesi neredeyse göğsüne değiyor. McMurphy'e yakın oturduğu için memnun, hatta böyle cesurca davrandığı için de. İlk defa Cheswick birisini destekliyor, kendini yalnız hissetmiyor.

Toplantıdan sonra McMurphy kimseyle konuşmuyor; öylesine tiksinmiş, öylesine öfkeli. Sonunda Billy Bibbit yanma geliyor:

"Ki-ki-kimimiz beş yıldır bu koğuştayız Randle." Eline bir dergi geçirmiş, boru yapmış, ha babam büküyor. Elinin arkasındaki cigara yanıklarını görüyorum. "Kimimiz de... sen... g-g-git-tikten... maçlar bit-bit-bittikten sonra da burada olacağız. An-an-anlamıyor mu-mu-musun?" Öfkeyle dergiyi yere fırlatıyor. "Ne-ne-neye yarar?"

McMurphy şaşkın, kaşları çatık, ardından bakıyor Billy'nin.

Akşama kadar, neden oy vermedikleri konusunda diğer İyileşebilirlerle tartışıyor. Ama kimse bu konuda söz söyleme yanlısı değil. Sonunda pes diyor. Kimseye bir şey söylemiyor. Maçların başlamasına bir gün kala, gene sazı alıyor eline: "Bugün Perşembe..." Üzgün üzgün başını sallıyor. "Perşembe..."

Küvet odasındaki masalardan birine oturmuş, ayaklarını iskemleye koymuş, işaret parmağında kepini çeviriyor. Diğer İyileşebilirlerin suratından düşen bin parça; kimse onun yanma bile yaklaşamıyor. Kimse onunla yirmibir ya da pokere oturmuyor. Oylamadan sonra öyle bozuldu ki, hepsinin donunu aldı. Sigarayla da oynayamıyorlar, çünkü bütün sigaralara Büyük Hemşire el koydu. Günde adam başına bir paket veriyor; sağlığa zararlı olduğu gerekçesini ileri sürüyor, ama herkes Mc Murphy'i illet etmek için yaptığının farkında. Poker yok, yirmibir yok. Sessizlik egemen. Sadece dinlenme odasından gelen müzik sesi duyuluyor küvet odasında. Öylesine sessiz ki ortalık, yukarı kattaki Ağır Delilerin gürültüsü geliyor. Biri ınga ınga deyip duruyor. Bebek gibi...

"Perşembe!"

"Inga-ınga-ınga..."

'Bu Rawler'ın sesi." Scanlon, başını kaldırıp tavana bakıyor. McMurphy'le konuşmak istemiyor. "Bebek Rawler. Birkaç yıl önce bizim koğuştaydı. Bayan Ratched, ıngalarından bıktı usandı sonunda. Hatırladın mı Billy?"

"Yarın da cuma." Scanlon'ın konuyu değiştirmesine izin yok!

"Evet." Cheswick burnundan soluyor; öyle öfkeli. "Yarın cuma."

Harding, dizlerinin üzerinde duran derginin bir sayfasını çeviriyor. "McMurphy dostumuzun hükümeti deviremediğini, aradan koskoca bir hafta geçmesine rağmen, kraliçenin hâlâ tahtında oturduğunu mu söylemek istiyorsun, sevgili dostum Cheswick?"

"Saçmalama!" McMurphy atılıyor hemen: "Onu demek istemediğini bal gibi biliyorsun. Yarın cuma, dünya kupası maçları başlıyor. N'apacağız? Millet televizyonda maç seyrederken biz buraları mı temizleyeceğiz gene?"

"Evvet," diyor Cheswick. "Yaşlı Ratched Ananın Terapi Yuvası."

Küvet odasının duvarına sinmiş bir casusum sanki. Süpürgenin sapı ellerimde, tahta yerine metalden yapılmış ve içi oyuk; minyatür bir mikrofonu saklamak için ideal. Eğer Büyük Hemşire duyarsa, Cheswick'in canına okur. Cebimden bir sakız çıkarıp çiğniyorum, sonra süpürgedeki mikrofonu susturuyorum.

"Tekrar bir bakalım, eğer konuyu yeniden oya sunarsam hanginiz benimle birlik olur?"

İyileşebilirlerin yarısı başını sallıyor, daha fazlası gerçekten istekli. McMurphy çenesini avucuna bırakıyor.

"Yahu sizi bir türlü anlayamıyorum. Harding, neyin var senin? Elini havaya kaldırırsan, o pis karının bileğinden uçuracağını mı sanıyorsun?"

Harding, incecik kaşlarından birini havaya kaldırıyor: "Evet evet, belki de elimin kesilmesinden korkuyorum."

"Peki ya sen Billy? Sen neden korkuyorsun?"

"Bi-bi-bize bir şey ya-ya-yapacağını sanmıyorum." Omuzlarını silkiyor; içini çekiyor. "Oy-oy-oylamanın bir işe yarayacağına inanmıyorum." Omzunu silkiyor ve iç geçiriyor ve duşların hortumlarını kontrol eden büyük panele tırmanıp bir şempanze gibi salmıyor. "Uz-uz-uzun vadede, işe ya-ya-yaramaz."

"İşe yaramaz mı! Hop bakalım. O kolu kaldırmak için bir egzersiz olur

işte siz kuşlara."

Harding başım sallıyor: "Tehlike olduğunu kabul etmek zorundasın dostum. Dünya kupasını izleyeceğiz diye, kadına karşı gelmek anlamsız. Bize dünyayı zindan edebilir isterse."

"Nesini beğenmiyorsun dünya kupasının? Neden değmezmiş! Ben bugüne kadar bir tek dünya kupası maçını kaçırmadım. Hapisteyken bile maçları izlememize izin verirlerdi. Eğer kafam kızarsa, Cheswick kardeşimi yanıma alır, şu kapıyı kırar, kahvelerden birine gider, maçı orda izlerim!"

"Bak işte bu çok akıllıca bir davranış olur!" Harding elindeki dergiyi yere atıyor. "İstersen bu düşünceni de oya sun yarın. Bakalım Bayan Ratched, maçları kahvede, bira içerek izlememize ne buyuracak?"

"İyi fikir, iyi fikir." Cheswick hemen ayağa fırlayıp alkışlamaya başlıyor... kimi?

"Sizin kadar yüreksiz adam görmedim be! Cheswick'le buradan tüyünce kapıyı ardından iyice kilitleyeceğim. Ne kilitlemesi? Çivileyeceğim be çivileyeceğim! Sakın peşimize takılmaya kalkmayın. Ananız karşıdan karşıya geçmenize izin vermeyebilir!"

"Demek öyle ha?" Frederickson, McMurphy'nin ardına gelmiş. "Kocaman çizmelerinden birini kaldırıp kapıya indireceksin öyle mi? Kabadayı mısın sen?"

McMurphy, başını çevirip Frederickson'a bakmıyor bile. Frederickson'un böyle külhan külhan konuştuğunu, ama 'höt' dendi mi kaçacak delik aradığını biliyor.

"Kabadayı mısın dedim?" Frederickson'un çenesi düştü bir kez. "Kapıyı kırıp bize ne kadar güçlü olduğunu gösterecek misin? Ha?"

"Yo Fred. Böyle bir şey yapmaya niyetim yok. Çizmelerimi yeni boyattım."

"Öyle mi? Pekâlâ buradan nasıl kaçacaksın?"

McMurphy, çevresine bakınıyor. "Şu pencereyi kaplayan tel örgüyü bir iskemleyle parçalayabilirim herhalde."

"Ya? Parçalayabilirsin demek? Dene bakalım. Hadi ne duruyorsun? On dolar iddiaya varım ki yapamazsın."

"Boşuna uğraşma Mack." Cheswick başını sallıyor. "Frederickson iskemlenin kırılacağını senin de Ağır Deliler koğuşuna postalanacağını biliyor. Buraya ilk geldiğimiz gün, tel örgüyle ilgili bir gösteri

düzenlemişlerdi. Teknisyenlerden biri iskemleyi alıp tellere vurdu. İskemle bin parçaya bölündü, ama tele bir şey olmadı."

"Pekâlâ." McMurphy çevresine bakınıyor. Umarım Büyük

Hemşire onu duymuyordur, soluğu Ağır Deliler koğuşunda alır sonra. "Daha ağır bir şey gerek. Şu masa işimize yarar mı?"

"İskemleden pek bir farkı yok. Yeterince ağır değil."

"Peki, Tanrım. Bakalım şu telleri gelip geçecek ne bulabiliriz. Eğer siz kuşlar benim bu işi çözemeyeceğimi sanıyorsanız, işte size bir fikir daha. Haydi bakalım... Sandalye ya da masadan daha büyük ne var? Eğer gece olsaydı, şu şişko zenciyi fırlatırdım; yeterince büyük, değil mi?"

"Ama çok yumuşak," diyor Harding. "Tellere çarptığı an patlıcan gibi doğranır."

"Peki ya şu yataklardan biri?"

"Kaldırsan bile fırlatmak için çok büyüktür yataklar. Camdan bile geçmez."

"Hemen şimdi kaldırabilirim. Hey, dur bakalım, işte orada; Billy'nin üstünde oturduğu. Şu pano? Şu çelik pano; üzerinde duşların, muslukların vidalandığı... Yeterince sert, değil mi? Ve kalıbımı basarım yeterince ağırdır."

Frederickson başını sallıyor. "Deli misin sen? O çelik levha hiç değilse iki yüz elli kilodur. Yerinden nasıl sökeceksin?"

"Doğru söylüyor Mack. Yapamazsın."

"Şu küçücük şeyi yerinden sökemeyeceğimi mi söylüyorsunuz kuşlar?"

"Psikopatların dağları yerinden oynatabileceği konusunda hiçbir kanıt yok."

"Yani onu yerinden çıkaramayacağımı söylüyorsunuz?"

McMurphy kalkıyor.

"Beş dolar iddiasına giren var mı? Denemeden herhangi bir şeyin olmayacağını, yapılamayacağını kimse bana söyleyemez."

"McMurphy saçmalıyorsun. Hemşireyle ilgili iddiandan farkı yok bunun..."

"Beş kâğıdı olan konuşsun."

Herkes sıraya giriyor. Yirmibirde ya da pokerde o kadar çok para verdiler ki, bir kez olsun kaybettiklerini geri almak fırsatına kavuştular. Bense ne demek istediğini bir türlü anlayamıyorum. Ne kadar iri, ne

kadar güçlü olursa olsun, o çelik levhayı yerinden kaldırabilmek için bir değil üç McMurphy gerekir. Bunu o da biliyor. Bütün 'borç senetleri' imzalandıktan sonra levhanın yanına yürüyor. Bu arada üzerine tırmanmış oturan Billy Bibbit'in aşağı inmesine yardım ettikten sonra, nasırlı avuçlarına tükürüyor; ellerini çırpıyor. Kaslarını geriyor.

"Çekilin şöyle yana. Olan gücümü harcarken bazen çevremdeki oksijeni de tüketirim; yanımdakiler havasızlıktan ölür. Çekilin. Kadınları, çocukları bir yana alın."

Cheswick mırıldanıyor: "Yapacak galiba..."

Frederickson sırıtıyor: "Çenesiyle sökebilir yerinden..."

"Fıtık olacaksın." Harding başını sallıyor. "Bu aptallığı bırak artık, McMurphy. Kimse bu levhayı yerinden kıpırdatamaz."

"Konuşmayın, oksijenimi tüketiyorsunuz."

McMurphy ayaklarını açıyor. Ellerini pantolonuna siliyor. Eğiliyor. Levhanın iki yanını tutuyor. Tüm gücüyle kaldırmaya, vidalarından sökmeye çabalıyor. Herkes bir ağızdan yuhalıyor, gülüyor. Bırakıyor McMurphy. Geri çekiliyor. Ayaklarının üzerinde yükseliyor bir-iki.

Frederickson gene sırıtıyor: "Vaz mı geçtin yoksa?"

"Dur bakalım, daha yeni başladık."

Birden yuhlar, gülücükler dudaklarda donuyor. Kolları şişmeye başlıyor; damarlar yüzeye fırlıyor. Gözlerini yumuyor; dudakları dişlerden sıyrılıyor. Başını geri atıyor; boynunda kaslar bilek kalınlığında, dışarı fırlamış. Kaldıramayacağını bildiği levhaya ölümüne yapışmış. Tüm gücünü harcıyor.

Bir an için, hepimiz levhanın yerinden sökülеceğine inanıyoruz.

Ama soluğu patlıyor ciğerlerinde; dudaklarının arasından pooooof diye çıkıyor. Ellerinden kan damlıyor. Avuçları yırtılmış. Duvara sırtını dayıyor. Kimse bir şey söylemiyor. Odada sadece McMurphy'nin soluk sesi duyuluyor.

Gözlerini aralayıp çevresine bakıyor. Gözleri herkesin üzerinde dolaşıyor. Bana bile bakıyor. Sonra elini cebine daldırıp son günlerde kazandığı bütün borç senetlerini çıkarıyor. Masaya yürüyor. Üzerine bırakıyor. Ayırmaya çalışıyor. Ama elleri donmuş sanki. Kıpırdatamıyor.

Sonra koluyla tümünü yere atıyor. Herkesten elli altmış dolar alacağı var en azından. Dönüyor. Küvet odasının kapısına doğru yürüyor. Kapıya varınca duruyor. Dönüp herkese bakıyor gene.

"Denedim. Pes etmeden önce, hiç olmazsa denedim. Bu kadarı da yeter."

Kanlı kâğıt parçalarını yerde, dileyenin eğilip alması için bırakıyor, çıkıp gidiyor...

* * *

Viziteye çıkmış bir doktor sarı kafasının üstünde örümcek ağlarıyla hemşire odasındaki diğerlerine işaret ediyor.

Yanından süpürgeyle geçiyorum. "Hey, bu da ne oluyor?" Sanki bir böcekmişim gibi bir bakış atıyor. Doktorlardan biri kulaklarını işaretliyor, sağır olduğumu gösteriyor ve vizitedeki doktor devam ediyor.

Süpürgemi halkla ilişkiler uzmanının bir keresinde getirdiği büyük tablonun önüne kadar sürüklüyorum. Tabloda bir adam dağlarda kelebek avlıyor, Acıköy yakınlarındaki Ahahlar gibi bir yerde... Çamlı tepeleriyle, karlı zirveleriyle, teleferikleriyle, yeşilliklerinde otlayan koyunlarıyla. Adam kayaların ardındaki bir göle sıkıştırmış kelebeği. Burası bir kelebeğe göre değil, daha çok altı numaralı kapanla avlanacak tek yumurtaya uygun... kelebeği çavlamn ordaki kumluğa sürüklese ya.

Teleferikten aşağı inen bir patika var ve süpürgemi o patikadan aşağıya doğru sürüyor, bir kayaya oturup arkama dönüyorum, çerçevenin ötesinde vizitedeki doktor diğer doktorlarla konuşuyor. Avcunun içindeki bir noktayı işaret ettiğini görüyorum, ama ne dediğini duyamam, soğuk dalgaların kayalara çarptığı çavlanın sesi bastırıyor. Havadaki esintiden kar kokusu alıyorum, zirveden esiyor. Çimenlerin ve buffalo otlarının üzerinde köstebek yuvalarının çıkışlarını görebiliyorum. Ayaklarınızı uzatıp şöylece sere serpe yatmak için çok güzel bir yer.

Unutuyorsun... eğer oturup geçmişi düşünmeye çalışmazsan... eski hastanenin nasıl olduğunu unutuyorsun. Duvarlarında tırmanman için böyle güzel yerleri yoktu. Televizyon ya da yüzme havuzu ya da ayda iki kez çıkan tavuk yemeği yoktu.

Duvarlar ve sandalyelerle içinden çıkmak için saatlerce debelendiğin deli gömlekleri dışında hiçbirşeyleri yoktu. O zamandan bu yana çok şey öğrendiler. Ablak suratlı halkla ilişkiler uzmanına göre "Çok yol kat ettiler". Tablolarla ve dekorasyonla ve krom banyo aksesuarlarıyla yaşamı şirin kıldılar. "Eğer böyle güzel bir yerden kaçmak istiyorsa biri/' diyor ablak suratlı halkla ilişkiler uzmanı, "bir sakatlık vardır onda."

Hemşire odasında viziteye çıkmış olan doktor genç doktorlardan biri

ne zaman soru sorsa kollarını ovuşturuyor ve sanki üşürcesine titriyor. Cılız ve doğru dürüst yememiş gibi gözüküyor, elbiseleri doğrudan kemiklerinin üzerine giyilmiş. Orada dikiliyor, kollarını ovuşturarak ve titreyerek. Belki de zirveden esen serin kar rüzgârını o da hissediyordur.

* * *

Geceleri yatağımı bulmak iyice güçleşiyor. Yerde emekliyor, yatakların altını yokluyor, yaylara yapıştırdığım çikleti bulunca yatağıma vardığımı anlıyorum. Kimse bunca sisten yakınmıyor. Nedenini biliyorum artık: Sisin içine çekilince, rahatlık sarıyor her yanını insanın. Dertleri bitiyor. İşte McMurphy bunu anlayamıyor... neden rahat etmek istediğimizi kavrayamıyor bir türlü. Bizi sisin arasından çekip çıkarmak, Büyük Hemşire'nin önüne hedef diye yerleştirmek mi istiyor ne?

* * *

Aşağıya dondurulmuş parçalar geldi... yürekler, beyinler, böbrekler... Kömür deposuna inen kanaldan geçip soğuk hava odasına indiklerini duyuyorum. Aşağıda bir yerde, Ağır Delilerden birinin intihar ettiğini söylüyor adamın teki. İhtiyar Rawler. Hayalarının ikisini de kesmiş; kan kaybından dünya değiştirmiş. Yüznumaradaki hücrelerden birine kapanmış, kapıyı içeriden sürgülemiş, hayalarını jiletlemiş, gebermiş. Yere düşünceye kadar kimsenin haberi olmamış. Oysa yüznumaranın içinde on bir-on iki kişi varmış, en azından.

İnsanları böylesine sabırsız kılanın ne olduğunu anlamıyorum. Ölmek istiyorsa, bütün yapacağı yalnızca beklemekti...

* * *

Nasıl çalıştığını biliyorum, sis makinesinin. Bir tabur adam çalışıyor denizaşırı havalimanlarında sis makinelerini çalıştırmak için. Haberalma ne zaman bir yere bombardıman yapmaya karar verse, ya da generaller gizli bir iş çevirse... göz ardı etmek istese, o kadar ki üsteki casuslar bile ne olacağını göremez... bölgeyi sise boğarlar.

Basit bir donanım. Bir tankerden su çeken, ikinci bir tanesinden de özel bir yağ çeken basit bir kompresör alırsınız, ikisini birbirine katıştırırsınız, makinenin sonundaki kara bir borudan bütün bir havalimanını doksan saniye içinde kaplayacak beyaz sis fışkırır. Avrupa'ya vardığımda ilk gördüğüm bu makinelerden çıkan sisti. Alana inerken bazı alıcılar bizi fark edip sisi bir anlığına kesmiş, hemen ardından sis ekibi hemen çalışmaya koyulmuştu yine. Kargo uçağının

etrafını görebiliyorduk, camın çizikleri arasından. Jipler makineleri uçağa yaklaştırıyor ve havanın sisle kaplanmasını izliyordular, camlara ıslak pamuk gibi yapışıyordu sis.

Uçaktan inerken yol ancak teğmenin hiç durmadan öttürdüğü düdük yardımıyla bulunabiliyordu, koyun gibi sesleri takip ediyorduk. Uçağın kapısından adımınızı attığınız an hiçbir şey seçilmez oluyordu, ancak yarım metreydi görüş. Koskoca havalimanında bir tek siz vardınız sanki. Düşman sizi görmez, ama tekbaşınasınız. Sesler size ulaşmaz, konuşsanız ancak bir metre öteye ulaşır sesiniz, takımınızdaki diğer çocukları duyamazsınız, sadece öttürülen düdük, yumuşak beyaz kürkün o kalın dokusundan geçer. O kadar kalın ki, kemerinizden aşağınız kaybolmuştur bile. Haki gömleğiniz ve palaskanız haricinde beyazdan başka bir şey yoktur ortalıkta, sanki ayaklarınız sisin içinde çözülmüş, parçalara ayrılmıştır.

Birdenbire gözlerinizin önünde sizin gibi kaybolmuş bir adam beliriverir, hayatta görebildiğiniz tüm adamların suratlarından çok daha kocaman ve hemen dibinizde. Gözleriniz sisin içinde görmeye çabalarken o kadar odaklanmıştır ki göz önüne gelen her nesne normalden on kat daha berraklaşmıştır. Her ikiniz gözlerinizi aynı anda kaçırırsınız. Bir adam belirdiğinde suratına bakmak istemezsiniz, o da kendi suratını görmek istemez, hatta sizinkini de, çünkü bu kadar berrak bir biçimde bir adamın suratına bakmak adamın içine bakmak demektir. Böylece ne adama bakarsınız ne de adamı tamamen kaybetmeyi göze alırsınız. İki seçenek vardır önünüzde: Ya debelenir ve sisin içinde belirecek olan şekilleri seçmek için kasarsınız, artık ne kadar azap verirse versin, ya da rahatlar ve kaybolmayı kabullenirsiniz.

Koğuşta sis makinesini ilk kullandıklarında, Ordu Deposu'ndan bir tane aldılar ve biz yeni binaya taşınmadan havalandırmaya sakladılar. Siste beliren ne varsa artık elimden geldiğince dikkatli bir şekilde bakarım, ne yaptığını anlamaya çalışırım, Avrupa'daki havalimanlarında bizi sise boğduklarından kalan bir alışkanlıkla. Burada bize yol göstermek için kimse düdük öttürmez, tutunacak bir halat uzatmaz. Gözlerimi dikmem kaybolmamak için kullanacağım tek taktiktir. Yine de bazen kaybolurum, çok derine giderim, saklanmaya çalışırım. Ne zaman bunu yapsam, sanki hep aynı yere çıkarım, üzerindeki perçin gözleriyle bana bakan ve numarası olmayan bir kapının önüne. Sanki kapının

arkasındaki beni kendine çeker, ne kadar uzak durmaya çalışsam da, sanki odadaki iblislerin yarattığı çekim sisin içinde bir ışın oluşturur ve bir robot gibi beni kendisine çeker. Sisin içinde günlerce dolanırım, bir daha göremeyeceğim diye ürkmüşüm, sonra yine o kapı karşımda, yavaşça aralanıp öbür taraftaki sesleri durduran dolgu malzemelerini gösterir, adamlar birer zombi gibi sıralanmışlardır, üzerlerindeki bakır teller parlar, orada burada ışıklar yanıp söner, elektrik fışkırır. Ben de sıraya geçer masadaki yerimi beklemeye başlarım. Masa haç şeklindedir, öldürülmüş binlerce adamın gölgeleri üzerine kazınmış, bileklerin silüetleri terden yeşile dönmüş deri kayışların altında seçilir, kafanın yerleştiği yerdeki gümüş bant kafaların ve boyunların silüetleriyle doludur. Masanın yanında bir teknisyen kontrol paneliyle oynaşmaktadır, önündeki kadranlardan kafasını kaldırıp sıraya göz atar, bana kauçuk eldivenleriyle işaret eder. "Durun bakalım, şu büyük piçi tanıyorum ben... boynuna vurun şunun ya da yardım çağırın ya da yapın birşeyler işte. Ortalıkta dolanmasın."

Bu yüzden çok fazla dalmamaya çalışırım, kaybolup Şok Odası'nın kapısının önünde kendimi bulmamak için. Görebildiğim ne varsa artık ona bakmaya çalışırım, tıpkı tipinin ortasında korkuluklara tutunmaya çabalayan adam gibi. Ama sisi yoğunlaştırdıkça yoğunlaştırırlar ve bana öyle gelir ki, ne kadar kasarsam kasayım , iki-üç ayda bir kendimi o kapının önünde buluveriyorum, açıldığında kıvılcımların ve ozonun kesif kokusunu alabildiğim. Ne yaparsam yapayım, kaybolmamak gittikçe güçleşiyor.

Sonra birden keşfettim: Sis bastığında kıpırdamaz ve ses çıkarmazsam kapının önünde bulmam kendimi. Mesele şu ki, kapıyı kendi kendime buluyorum, çünkü kaybolmaktan o kadar korkuyorum ki haykırmaya başlıyorum, haykırışlarım da beni onlara çekiyor. Sanıyorum ki kaybolmak kötü bir şey, o kadar kötü ki Şok Odası bile daha yeğdir. Şimdi emin değilim. Belki de kaybolmak sandığım kadar kötü değildir.

Bütün sabah tekrar bizi sise boğsunlar diye bekledim. Son günlerde daha çok yapıyorlar. Sanırım McMurphy için yapıyorlar bunu. Daha onu düzeltemediler ve onu hazırlıksız yakalamaya çalışıyorlar. Mesele çıkarmaya bayılıyor, daha şimdiden kaç kere Cheswick'le Harding'i, hatta diğerlerini ayaklandırmaya kalktı, sanki gerçekten kara oğlanlara karşı gelebilirlermiş gibi... tabii her seferinde, sanki hastaya yardım ediyormuş

gibi, sis başlıyor, şimdi başladığı gibi.

Birkaç dakika önce kompresörün çalışmaya başladığını işittim, tam da çocuklar dinlenme odasından toplantı için masaları taşımaya başlamışken. Şimdiden sis zemine yayıldı, pantolonumun paçaları ıslandı bile. Hemşire odasındaki kapının camlarını siliyorum. Büyük Hemşire telefonla doktora başlamaya hazır olduğumuzu haber veriyor. Bir de mümkünse öğleden sonra bir saatini personel toplantısına ayırmalıymış. "Ayırın çünkü hasta Randle McMurphy'nin durumu hakkında konuşmak için geç bile kaldık. Bu koğuşta yeri var mı yok mu, kararlaştırmalıyız." Bir süre dinledikten sonra tekrar başlıyor: "Son günlerde olduğu gibi hastaları üzmesine daha fazla izin vermemeliyiz."

İşte bu yüzden toplantıya sis basıyor Büyük Hemşire. Genelde böyle davranmaz. Bugün kesin McMurphy'e bir şey yapacak, muhtemelen Ağır Hasta koğuşuna postalayacak. Bezimi kaldırıp İyileşemezlerin yanındaki sandalyeme gidiyorum. Çocukların yerlerine geldiklerini görüyorum. Doktor da gözlüklerinin camlarını silerek yaklaşıyor, sanki bulanık görmesinin sebebi kirli camlar, sis değil.

Eskisinden çok daha yoğun sis.

Dışarıda toplantının başladığını, Billy Bibbit'in neden kekelediği gibi saçma sapan bir konuyu tartıştıklarını duyuyorum. Sözcükler kulağıma suların ötesinden geliyor sanki; sis öylesine yoğun. Sis suya çok benziyor, oturduğum yerden kucaklayıp kaldırıyor beni. Bir süre ayağımla başım yer değiştiriyor. Önceleri boşlukta gezinmek midemi bulandırıyor. Hiçbir şey göremiyorum.

Sözcükler kimi zaman yitiyor, kimi zaman kulağımda yankılanıyor. Konuşanın yanında durduğumu bilmeme rağmen, onu göremiyorum.

Billy'nin sesini duyuyorum. Her zamankinden çok kekeliyor, çünkü sinirleri bozuk. "... ü-ü-üniversiteden atıldım. Çü-çü-çün-kü as-as-askerlik dersinden sınıfta kal-kal-kalmıştım. Der-der-dersi veren subay ne zaman yok-yok-yoklama yapsa, 'Bibbit' dese 'bu-bu-bu...'" Sözcük bir türlü çıkmıyor ağzından. Sanki boğazına bir kılçık takılmış. Yutkunuyor. "'Burada' demem ge-ge-gerekiyordu. Bir tür-tür-türlü di-di-diyemiyordum."

Sesi yitiyor. Biraz sonra Büyük Hemşire'nin konuşmasını duyuyorum: "İlk kez ne zaman kekelemeye başladığım hatırlıyor musun, Billy?"

Gülüyor mu ne yapıyor, bir türlü anlayamıyorum. "İlk kez ke-ke-

kelemem mi? İlk kez? İlk ke-ke-kelediğim söz-söz-cük, an-an-anneydi."

Ve sesler iyiden iyiye yitiyor. Bu ilk kez geliyor başıma. Belki Billy de sisin içine saklandı? Belki sonunda herkes sise sığındı... bir daha çıkmayacaklar ortaya?

Ben ve bir iskemle, birbirimizin yanından geçip gidiyoruz boşlukta. Gördüğüm ilk şey bu. Sisin içinden fırlayıp tam suratımın yarımdan geçiveriyor, bir kaç saniyeliğine oyalanıyor orada, uzansam dokunurum. İyi ki alışmışım sisin içinde hareketsiz durmaya, telaş etmeden ortaya çıkanlara bakmaya, uğraşmamaya. Ama bu sefer korkuyorum, önceden korktuğum gibi. Bütün gücümü toplayıp iskemleye uzanmaya çalışıyorum, tuttuğum bir şey yok, ellerim havayı bölüyor. Tek görebildiğim iskemlenin daha yakma gelmesi. Sanki dokunsam parmak izim ıslak cilada ortaya çıkacak, ama birkaç saniye sonra yine yok oluyor. Tekrar gözüküp yitiyor. Ortalıkta böyle eşyaların uçuştuğunu daha önceden hiç görmemiştim. Sisin bu kadar yoğun olduğunu da. O kadar yoğun ki, istesem de eğilip zemine ya da ayakucuma dokunamam, ya da yürüyemem. Bu beni korkutuyor işte; bu sefer adamakıllı kaybolacağım galiba.

Derken İyileşemezlerden biri, iki karış altımdan geçiyor. Albay Matterson bu, uzun sarı elindeki kırış kırış yazıttan okuyorum adını. İyice bakıyorum yüzüne. Çünkü son kez göreceğimi anlıyorum. Yüzü koskocaman; dayanabileceğimden çok daha büyük. Her tel saç, yüzündeki her kırışıklık dev gibi; sanki onu mikroskobun altına sokmuşum. Öylesine iyi görüyorum ki onu, tüm yaşamı gözlerimin önünden geçiyor. Altmış yılını verdiği bölükler, taburlar, alaylar... demir tekerli arabalar...

Uzanıp önden giden elini tutuyor, gözlerinin önüne çekiyor, iyice bakıyor, öteki eliyle kavrıyor. Üzerindeki yazıyı tahta, nikotinden sapsarı cilalanmış bir parmakla işaret ediyor. Sesi derinden geliyor, ağır ağır çıkıyor, sabırla konuşuyor ve kelimelerin dudaklarından kapkara çıktığım görüyorum, oynattıkça dudaklarının ucunda beliriyorlar.

“Şimdi... bayrak... Ah-mer-ika. Amerika... bir erik. Bir şeftali. Bir kar-puz. Amerika... bir sakız. Bir kabak çekirdeği. Amerika... bir tel-eh-vizyon."

Doğru. Hepsi o sarı avucun içinde yazıyor. Ben bile okuyabiliyorum.

"Şimdi... haç... Meks-i-ka." Dikkatle izleyip izlemediğime bakıyor,

izlediğimi görünce sırıtıp devam ediyor. "Meksika...Ceviz. Fındık. Mıs-sır. Meksika... gök-kuşağı. Gök-kuşağı... ahşap. Meksika... ah-şap."

Ne yapmaya çalıştığım anlıyorum. Burada olduğu altı yıl boyunca hep aynı naneyi söyleyip duruyor zaten, ama bugüne kadar hiç dikkatimi çekmemişti, konuşan bir heykelden ötesi olduğunu fark etmemiştim, kemikten ve eklemden yapılmış, kendi aklınca söylenip duran ve hiç bir anlam ifade etmeyen bir heykelden ötesini. Ama şimdi, en azından, ne demek istediğini anlıyorum. Ona son bir bakış atıyorum, hatırlayabilmek için, işte bu bakış anlamam için yetiyor. Duralıyor ve tekrar bana bakıyor, sanki iyice anlamamı istiyor; bağırmak istiyorum ben de, Evvet, anladım artık: Meksika ceviz gibi hakikaten, kahverengi ve sert ve baktığında anlarsın ve aynı ceviz gibi hissedebilirsin! Doğru söylüyorsun, yaşlı adam, senin doğrunu. Sandıkları gibi çatlak değilsin sen. Evet... anlıyorum...

Fakat sis boğazımı tıkıyor, sesim çıkmıyor. Elini salladıkça onu görmek için eline daha da eğiliyorum.

"Şimdi... Yeşil koyun... Kan-a-da. Kanada... bir köknar. Bir buğday tarlası. Bir tak-vim..."

Uzaklaştığını görmek için uzanmak zorundayım. O kadar uzanıyorum ki gözlerim ağrımaya başlıyor, mecburen kapatıyorum; açtığımda albay yok artık. Tek başıma yüzüyorum, her zamankinden yitik.

Şimdi tam sırası, diyorum kendi kendime. İyiye gidiyorum işte.

İşte yaşlı Pete, suratı ay parçası. Solumda, elli metre ötemde, nedense hiç sis gibi pırıl pırıl görebiliyorum. Belki de hemen di-bimdedir, belki de ufacıktır şimdi, onu görmemle demiryollarındaki tüm yaşamı gözümün önünden geçmeye başlıyor, saati okumayı sökmesini görüyorum, demiryolundaki doğru deliğe doğru manivelayı sokmak için endişeden kıçının terlediğini görüyorum, yaptığı işi en iyi şekilde yapmak için kasarak nasıl diğerlerinin rahatlıkla koltuklarına yayılıp polisiye öyküler ve pembe diziler okumalarını sağladığını görüyorum. Hiçbir zaman tam olarak yapabildiğini sanmıyorum... ta en başından kendisi de biliyordu yapamayacağını... ama yapmak zorundaydı işte, yapar görünmeliydi. Böylece kırk yıl boyunca yaşayabildi, hakkıyla olmasa bile, en azından kıyısından köşesinden.

Hepsini görüyorum ve koyuyor bunlar bana, tıpkı orduda gördüğümde bana koyan şeyler gibi, savaşta. Babama ve tüm kabileye

olanları gördüğüm zaman bana nasıl koymuşsa öyle. Sanırdım ki tüm bunları görüp geçeceğim, bir süre sonra üstesinden geleceğim. Hiçbir anlamı yokmuş. Yapılamazmış işte.

"Yoruldum artık," diyor.

"Yoruldun, biliyorum Pete, ama elimden ne gelir ki! Nasıl engellerim için için kendini kemirmeni! Yapamam, biliyorsun."

Yaşlı albayın peşisira uzaklaşıyor Pete.

İşte Billy Bibbit geliyor, tıpkı Pete'in geldiği gibi. Hepsi son bir bakayım diye resmi geçit yapıyorlar sanki. Farkındayım, üç beş metre ötemde Billy, ama o kadar ufak gözüküyor ki bir kilometre ötede de olabilir. Suratı bir berduşun suratı gibi, herhangi birimizin verebileceğinden çok daha fazlasına ihtiyacı var. Ağzı oyuncak bir bebeğin ağzı gibi oynuyor, bir aşağı, bir yukarı.

"Ev-ev-evlenmek tek-tek-teklif ettiğim zaman da her şey ber-ber-bat oldu. 'Sev-sev-sevgilim benimle ev-ev-ev-ev-ev. ev...' ve kız gülmeye başladı."

Hemşirenin sesi, nereden çıkıyor göremiyorum: "Annen bu kızdan bana söz etti Billy. Senden çok daha aşağı tabakadan geliyormuş. Ondan neden korktuğunu hatırlayabiliyor musun acaba?"

"Onu se-se-seviyordum."

Senin için hiçbir şey yapamam Billy. Biliyorsun bunu. Hiçbirimiz yapamayız. Anlaman gerek... ne zaman insan birine yardım elini uzatsa, kendini saldırılara açık bırakır. Kurnaz olması gerek. Bunu en az benim kadar sen de bilirsin. Ne yapabilirim? Kekelemeni durduramam, bileklerindeki jilet izlerini silemem, ellerinin ardındaki sigara yanıklarını yok edemem. Sana yeni bir ana verememem. Hemşirenin seni tüketmesine, senin kendine olan saygının yüreğinin köşeceğizinde kalan kırıntılarını da yok edip, dertlerinin içine burnunu sokmasına gelince, onların karşısında da sana destek olamam. Anzio'da, savaşta, bir arkadaşım vardı, Billy. Elli metre ötede bir ağaca bağlamışlardı. Susuzluktan dudakları çatlamış, durmadan inliyordu. Ona yardım etmemi söylediler. Ama yapamadım. Beni makineli tüfekle delik deşik ederlerdi...

Suratını sakla benden Billy.

Hepsi birer birer önümden geçiyor.

Hani körler vardır. Boyunlarına 'Ben Körüm' yazarlar. Sokaklarda dolanırlar, sen de yardım edersin! İşte benim arkadaşlarımın boynunda

da o yazılardan var. Kimininki "Yorgunum" diyor. Kimininkiyse "Korkuyorum". Ya da "Karaciğerim hasta". Hatta "Tamamen makineye bağlandım ben ve insanlar beni itip çekiyorlar hiç durmadan". Harfler ne kadar küçük olursa olsun rahatça okuyabiliyorum bu yazıları. Bazı suratlar dönüyor; yanındaki arkadaşının boynundan sarkan yazıyı okuyabilir istese. Ama neye yarar? Ne anlamı var? Yüzler, önümden geçip siste yitiyor.

Bugüne kadar gittiğimden daha öteye gitmişim. Ölmek böyle bir şey olsa gerek. Bitki olmak böyle olmalı; kendini siste tamamen kaybedersin. Hareket etmezsin. Bedenini tıkabasa doldururlar, ta ki artık alamayana kadar, sonra da yakarlar. Çok kötü olmasa gerek. Acı yok en azından. Zaman içinde hafif ürperme nöbetleri dışında hiçbir şey hissetmiyorum.

Bugün ne giyeceğimizle ilgili talimatı panoya asarken komutanımı görüyorum. ABD İçişler Bakanlığı'nın talimatıyla kabilemizin üzerine sürülen asfalt makinesini görüyorum.

Babamın koşturarak gelmesini, hedef alarak yavaşlamasını, sedirlerin oradaki antilopa nişan almasını görüyorum. Ateş ettikçe namludan dumanlar çıkıyor, antilopun etrafından da tozlar kalkıyor. Hedef almak için ben de babamın arkasına geçiyorum ve kayaları tırmanmaya başlamadan ikinci atışımda antilopu deviriyorum. Babama sırıtıyorum.

Baba, daha önceden böyle bir atışı kaçırdığını hiç görmemiştim.

Gözler gitti evlat. Nişan bile alamıyorum. Baktığımda kıçını kaşıyan köpek gibi sallanıyor silahını.

Sana söylüyorum baba, Sid'in ay kaktüsleri yapıyor seni böyle, erkenden yaşlandırıyor.

Biri Sid'in ay kaktüslerinden içiyorsa zaten, evlat, zaten yaşlanmıştır. Sinekler üşüşmeden gidip şu hayvanı alalım.

Şimdi böyle olmuyor. Gördün mü? Geçmişte olan böyle şeylere şimdi ne yapabilirsin ki!

Şuraya bak be adam...

Fısıltılar duyuyorum; kara oğlanlar.

Şu yaşlı aptal Broom'a bak, uykuya yatmış.

Doğrudur, Şef Broom, doğrudur. Uyu ve beladan uzak dur. Evvet.

Artık üşümüyorum. Sanırım başardım. Soğuğun ulaşamadığı bir yere vardım. Burada istediğim kadar kalırım. Artık korkmuyorum. Sadece sözler bana ulaşıyor, onlar da yok oluyor işte.

Billy toplantıdan çekip gittiğine göre... başka konuşmak isteyen var mı?

Evet efendim var... benim söyleyeceğim bir şey var...

McMurphy bu. Uzakta. İnsanları sisten çekip çıkarmaya çabalıyor hâlâ. Beni neden rahat bırakmıyor?

"... birkaç gün önceki oylamayı hatırlıyor musunuz? Televizyonla ilgili? Bugün cuma ve konuyu yeniden açmak istedim. Bakalım cesaretlenen var mı diye..."

"Bay McMurphy, bu toplantı tedaviye katkıda bulunmak amacıyla düzenleniyor. Küçük kinler, öfkeler..."

"Tamam tamam, bütün bunları daha önce duyduk. Ben ve arkadaşlar..."

"Bir dakika, Bay McMurphy, bu konuyu diğer hastalarla da konuşalım. Bay McMurphy'nin, kişisel istekleri nedeniyle size baskı yaptığı kanısında olan var mı? Onu başka bir koğuşa göndersek daha mutlu olursunuz sanırım..."

Kimse bir şey söylemiyor. Derken biri oturduğu yerden atılıyor: "Ne karışıyorsun yahu? Bırak da oylamaya koyalım işte. Oylamadan söz etti diye Ağır Deliler'in yanma mı postalayacaksın onu? Televizyon zamanını değiştirmek kötü mü yani? Kime zararı var?"

"Bay Scanlon, hatırladığım kadarıyla, televizyonu saat altı buçuk yerine altıda açmanıza izin vermemiz için, açlık grevi yapmıştınız. Üç gün ağzınıza bir lokma koymamıştınız."

"Haberleri izlemek istiyordum. Fena mı? Washington'a bomba düşebilir... bizimse bir hafta sonra haberimiz olur ancak."

"Evet? Bakalım buna ne diyeceksiniz: Bay Scanlon arkadaşlarınız dünya kupasını seyretsin diye haberleri izlemekten vazgeçmeye hazır mısınız?"

"İkisi birden olmuyor ha? N'apalım... bu hafta Washington'u bombalamazlar herhalde."

"Bayan Ratched oylamaya izin verin."

"Pekâlâ. Ama sizleri nasıl öfkelendirdiğini, tedavinize engel olduğunu gösterecek kanıtlar her gün çoğalıyor. Öneriniz nedir Bay McMurphy?"

"Öğleden sonra televizyon izlemek konusunda yeniden oylama yapılmasını öneriyorum."

"Bir oylama daha yaparsak rahat edeceksiniz, öyle mi? Çok daha önemli iş..."

"Rahat edeceğim, rahat edeceğim. Bu kuşların hangisi cesur hangisi ödlek, onu görmek istiyorum."

"Doktor Spivey, bu tür konuşmaları duyduktan sonra Bay McMurphy'nin başka bir koğuşa alınması konusunda ne dersiniz acaba?"

"Oylama yapalım yahu!"

"Tabii. Bay Cheswick. Oylamaya geçiyoruz. El kaldırmak yeterli mi, yoksa gizli oylama mı istersiniz?"

"El kaldırmak yeter. Tabii böylece kalkmayan elleri de görmüş olurum."

"Televizyonun öğleden sonraları izlenmesini isteyenler ellerini kaldırsın."

Önce bir el kalkıyor... McMurphy'nin kıpkızıl eli bu. Sisi yararak çıkıyor, tırmanıyor yükseklere. Derken sisin arkasından başka ellerin yükseldiğini de görüyorum. Sanki... McMurphy sisin içine elini daldırıp daldırıp diğer hastaları bileklerinden kavrıyor, çekip çıkarıyor. İyileşebilirlerin yirmisi de el kaldırıyor. Salt televizyon izlemek için değil... Büyük Hemşire'ye duydukları nefreti vurgulamak için, McMurphy'i Ağır Deliler arasına postalamak istediği için... yıllardan beri onları ezdiği için.

Kimse ses etmiyor. Herkesin ne denli şaşırdığını görüyorum. Cin çarpmışa dönmüş alayı. Hemşire ne olduğunu anlayamıyor. Dün, McMurphy çelik levhayı kaldırmaya sıvanmazdan önce sadece dört-beş kişi el kaldırmıştı. Ama konuşmaya başladığında, ne kadar şaşırdığı belli olmuyor sesinden.

"Sadece yirmi kişi olumlu oy kullandı Bay McMurphy."

"Yirmi mi? Tabii. Kaç kişi olacaktı ya? Sadece yirmi kişiyiz..." Büyük Hemşire'nin ne demek istediğini anlayınca sesi, havada asılı kalıyor. "Dur bir dakka, ağır ol..."

"Koğuşta kırk hasta var. Sadece yirmisi olumlu oy kullandı. Koğuş kurallarını değiştirmek için yarıdan bir fazlasının oyunu almanız gerekirdi."

Eller yavaş yavaş iniyor. Arkadaşlar, kaybettiklerini anlayıp sisin güven dolu kucağına sığınıyorlar. McMurphy hemen ayağa fırlıyor.

"Böyle boktan şey olmaz! Şu... şu yaşlı kuşlar da mı oy verecek yani?"

"Doktor bey, oylamanın nasıl yapıldığını Bay McMurphy'e anlatmadınız mı?"

"Ne yazık ki, yarıdan bir fazlasının oyunu alman gerekir McMurphy. Hemşire hanım haklı... doğru..."

"Yarıdan bir fazlası, Bay McMurphy. Koğuş Anayasası böyle buyuruyor!"

"Bu Anayasayı değiştirmek için de yandan bir fazlasının oyu gerekiyor öyle mi? Bu kadar saçma sapan, manyakça bir şey daha duymamıştım!"

"Özür dilerim, Bay McMurphy, ama koğuş kuralı böyle."

"Bu demokrasi palavrasını böyle yürütüyorsun ha! Ulan ben sizin topunuzu..."

"Sinirli görünüyorsunuz, Bay McMurphy. Sinirli görünmüyor mu doktor bey? Bunu bir yere not etmenizi rica ediyorum..."

"Bırak bu palavraları hanım! Ayvayı yiyenin hiç değilse bir-iki nara hakkı vardır."

"Bu hastanın durumunu göz önünde bulundurarak, toplantının sona erdirilmesini rica ediyorum doktor bey..."

"Dur bir dakika. Şu ihtiyarlarla bir konuşayım önce..."

"Oylama sona erdi, Bay McMurphy."

"Konuşayım dedim."

Yanımıza doğru yürüyor. Her adımda biraz daha büyüyor; yüzü kıpkırmızı. Sisin içine uzanıp Ruckley'i çıkarmaya uğraşıyor; çünkü en gencimiz o.

"Ne dersin ahbap? Dünya kupasını izlemek istemez misin? Maç. Elini kaldırsan yeter..."

"Hayyy siiiiikeyim kaaarıımıı!"

"Tamam aslanım, tamam anladık? Sen ne dersin? Adın neydi senin yahu? Ellis? Tamam tamam, Ellis. Televizyonda dünya kupasını izlemeye ne dersin? Elini kaldır yeter..."

Ellis'in elleri duvara çivilenmiş; istese de kaldıramaz.

"Oylamanın sona erdiğini söyledim, Bay McMurphy. Ortalığı velveleye vermek çok anlamsız..."

Hemşirenin sözlerine kulak asmıyor. İyileşemezlerin yanma geliyor iyice; önlerinden geçiyor. "Hadi yahu... hadi... biriniz oy verseniz yeter. Cesaretinizi gösterin..."

Pete başını sallıyor: "Çok yorgunum."

Albay gözlerini avucuna dikmiş orda "gördüklerini" yüksek sesle

okuyor: "Gece..." Oylamayla falan uğraşacak hali yok: "Gece... Pasifik Okyanusu..."

"Biriniz ulan, biriniz be! Bunu yapmak zorundayız... yoksa yenildik demektir! Ne dediğimi anlayabilecek tek kişi yok mu aranızda? Sen Gabriel? George? Yok mu? Sen Reis? Ha sen?"

Önümde duruyor. Gözlerini yüzüme dikmiş. Neden beni rahat bırakmıyor?

"Son umudumuz sensin Reis!"

Büyük Hemşire kâğıtlarını toparlıyor; diğer hemşireler de ayağa kalkıyorlar birer-ikişer. Sonunda Büyük Hemşire de ayaklanıyor.

Sesini duyuyorum sisin ardından. "Toplantı sona ermiştir. Hemşirelerle toplantı odasında bir saat sonra buluşalım..."

Durdurmak için çok geç artık. McMurphy daha ilk gün bir şeyler yaptı; büyü mü ne? Benim denetimimden çıktı artık. Herkesin görüp anlayacağı gibi yaptığım şey delilik... zır zır delilik dahası. Başımın belaya gireceğini, hemşirenin, ağzı bir karış, beni izlemesinden anlıyorum. Ama yapamıyorum; durduramıyorum. McMurphy gizli teller bağlamış; yavaş yavaş çekiyor... beni sisin arasından çıkarıyor... hedef oluşturuyorum.

Yo. Gerçek bu değil. Ben el kaldırdım.

McMurphy bir nara atıp beni yaka paça herkesin önüne çıkarıyor. Bir yandan da sırtımı sıvazlıyor.

"Yirmi bir! Reis'in oyuyla yirmi bir oldu. Yandan bir fazlayı sağladık."

"Yaşasının!" Cheswick ayakta deli gibi el çırpıyor. İyileşebilirlerin tümü bana doğru geliyor.

"Toplantı sona ermişti!" Topuklarının üzerinde dönüp kapıya doğru yürürken gözüm ensesine takılıyor. Kıpkırmızı. Her an çatıır çatıır çatlayabilir!

Ama çatlamıyor. Hemen çatlamıyor yani. Bir saat geçmesi gerekiyor aradan. Camın ardında gülücüğü garip; böyle sırıttığını bugüne dek hiç görmemiştik. Öyle oturuyor. Her soluk alıp verişte omuzların kalktığını, indiğini görüyorum.

McMurphy başını kaldırıp saate bakıyor; maçın başlamak üzere olduğunu söylüyor. Diğer İyileşebilirlerle birlikte su çeşmesinin yanında, yeri siliyor. Ben, belki onuncu kez süpürgelerin, temizlik malzemesinin durduğu gömme dolabın içini paspaslıyorum. McMurphy, tahta bezini yerde bırakıp doğruluyor. Maç saati geldi. Ama kimse işini bırakmıyor,

ondan başka. McMurphy camın önünden geçip hemşireye bakıyor; gülümsüyor. Onu yendiğini biliyor sanki.

Herkes işinin başında, ama bütün gözler McMurphy'nin üzerinde. Koltuğu televizyonun önüne çekmesini izliyoruz. Düğmeye basıp koltuğa gömülüyor. Görüntüde yemyeşil çim saha. McMurphy uzanıp sesi iyice açıyor; tavandaki hoparlörden çıkan gürültüyü bastırsın diye. Önüne bir iskemle daha çekiyor. Ayaklarını uzatıyor. Ardına iyice yaslanıyor, bir sigara yakıyor. Göbeğini kaşıyıp esniyor:

"Oooooh, bir birayla sosisli sandviç olacaktı şimdi!"

Gözlerini McMurphy'e dikmiş Büyük Hemşire. Suratı kıpkırmızı. Ağzı oynuyor. Çevresine bakmıyor; herkesin gözü üstünde. Ne yapacağını merak ediyoruz. Küçük hemşireler, genç doktorlar, hatta kara oğlanlar bile soluklarını kesmiş, bekliyor. Yerinden kalkıyor. Çelik kapının üzerindeki düğmelerden birini çeviriyor. Televizyonda görüntü yitiyor hemen.

Kılını kıpırdatmıyor McMurphy. Ardına daha da iyi yaslanıyor. Sigarasını tüttürüyor, gözlerini ekrandan bir saniye olsun ayırmıyor.

Hemşire, dayanabileceği kadar dayandıktan sonra hemşire odasının kapısına geliyor. Sesleniyor:

"Bay McMurphy, bu saatlerde çalışmanız gerek." Sesi, elektrikli testerenin, yaş çam ağacını keserken çıkardığı vınlamayı hatırlatıyor: "Bay McMurphy, sizi uyarıyorum..."

Herkes elindeki işi bırakmış. Çevresine bakınıyor. Sonra iki adım yürüyor McMurphy'e doğru.

"Buraya mahkeme kararıyla getirildiniz! Siz... siz... benim yetkim altındasınız..." Elini yumruk yapıp havaya kaldırmış. Portakal rengi tırnaklarını avucuna iyice bastırmış. "Benim yönetimimde ve denetimimde..."

Harding, elindeki bez parçasını yere atıp ayağa kalkıyor, McMurphy'nin yanma bir iskemle çekiyor, oturuyor. Bir de sigara yakıyor.

"Bay Harding! İşinizin başına dönün!"

Sesi tiz... incecik... çok komik geliyor bu bana. Neredeyse güleceğim.

"Bay Harding!"

Cheswick bir iskemle çekiyor Harding'in yanına. Onun ardından Billy Bibbit, Scanlon, Frederickson, Sefelt. Derken herkes elindeki işi bırakıyor

Çekiyor iskemlesini, yakıyor cigarasını, atıyor bacak bacak üstüne, gözünü boş televizyon ekranına dikiyor.

"Dinleyin... durun... durun!"

Ve hepimiz karanlık televizyonun önünde, iskemlelere oturmuş, sanki maçı izliyoruz. O da ardımızda, bağırıp çağırıyor.

Biri içeri girse, bizim karanlık televizyon ekranına baktığımızı, arkamızda elli yaşında bir kadının bağırıp çağırdığını görse, sıkı düzenden, cezadan söz ettiğini duysa, alayımızın keçileri kaçırdığını, deli olduğumuzu sanır.

İkinci Bölüm

Gözümün ucuyla Hemşireler Bölümü'ndeki masanın üzerine eğilmiş yüzü, onun biçim almaya çalışırken akar gibi, çarpılır gibi olduğunu görebiliyorum. Diğerleri de izliyorlar, ama izlemiyorlarmış gibi davranmaya çalışıyorlar. Bakışlarının önümüzdeki boş TV ekranından başka yerde olmadığını göstermeye çalışıyorlar, ama kim olsa onların, tıpkı benim gibi, camın gerisindeki Büyük Hemşire'yi kaçamak bakışlarla süzdüklerini fark edebilir. Büyük Hemşire, hayatında ilk kez, insanın kendi yüzüyle, bir türlü kurtulamadığı bütün gözler arasına yeşil bir perde çekmeyi her şeyden çok istediği camlı bölmenin öteki yanında bulunuyor ve izlenmenin ne demek olduğunu anlıyor.

Görevliler, kara oğlanlar, bütün hemşireler de onu izliyor, istediği toplantı saatinin geldiğini, onun koridordan yürüyüp gitmesini, herkesin onun da kendisini kaybedebileceğini öğrendiğine göre nasıl davranacağını görmek için bekliyorlar. Büyük Hemşire izlendiğini bilmesine karşın yerinden kımıldamıyor. Hatta herkesin toplantı odasına onsuz gitmeye başladığı zaman bile hareketsiz duruyor. Duvardaki bütün aygıtlar susmuş gibi. Sanki onlar da Büyük Hemşire'nin harekete geçmesini bekliyorlar.

Artık hiçbir yerde sis kalmadı.

Birden toplantı odasını temizlemem gerekliğini hatırlıyorum. Yaptıkları bu toplantılar sırasında ben hep odayı temizlerim. Bu işi yıllardan beri yapıyorum. Oysa şimdi oturduğum yerden kalkamayacak kadar korkuyorum. Toplantı odasını toplantı sırasında temizlememe, kulaklarımın sağır olduğunu düşündüklerinden izin veriyorlar. Ama biraz önce McMurphy odayı temizlememi söylediğinde elimi kaldırdığımı gördüler, işitebildiğimi öğrenmediler mi? Bütün bu yıllar boyunca hâlâ duyduğumu, yalnızca onların kulaklarının duyması gereken şeyleri duyduğumu anlamayacaklar mı? Eğer bunu biliyorlarsa, toplantı odasında bana ne yaparlar?

Yine de benim orada olmamı beklerler. Eğer orada olmazsam duyduğumdan emin olurlar, düşünmeye başlarlar. Anlıyor musun? Bromden burada değil, demek duyuyor. Ne yapılması gerektiği gayet açık.

McMurphy'nin bizi sisten almak uğruna kandırmasına izin verdiğimiz

zamanki tehlikeleri, bütün gücüyle hissediyorum.

Kapının yanındaki duvara dayanmış duran bir kara oğlan var. Kollarını göğsünde kavuşturmuş, pembe dilini dudakları üzerinde dolaştırıyor, TV önünde oturan bizlere bakıyor. Bakışları, tıpkı dili gibi üzerimizde dolaştı, benim üzerimde durdu. Deriye benzeyen gözkapaklarının hafifçe aralandığını fark ediyorum. Beni uzun bir süreden beri izliyor. Grup toplantılarında nasıl davrandığımı merak ettiğini biliyorum. Sonra silkinerek yaslandığı yerden doğrulup süpürge dolabına gidiyor, bir kova sabunlu suyla sünger getiriyor, kollarımı kaldırıyor, kovayı koluma, bir çaydanlığı şöminenin demirine asar gibi asıyor.

"Hadi bakalım, Reis" diyor, "davran da işine bak."

Yerimden kıpırdamıyorum. Kova kolumda sallanıyor. Söylediklerini duyduğuma dair en küçük bir harekette bile bulunmuyorum. Beni kandırmaya çalışıyor. Yeniden ayağa kalkmamı söylüyor. Ben kıpırdamayınca gözlerini tavana kaldırıp iç geçiriyor, uzanıyor, yakamdan tutup hafifçe çekiyor, ben ayağa kalkıyorum: Kara oğlan süngeri cebime tıkıyor, toplantı odasının bulunduğu koridoru işaret ediyor. Gidiyorum.

Ben koridordan aşağı kovayla yürürken... işte... Büyük Hemşire olanca soğukkanlılığı ve gösterişiyle yanımdan geçip kapıya gidiyor. Bu da, beni şaşırtıyor.

Holde yapayalnızım şimdi. Havanın ne kadar berrak olduğu dikkatimi çekiyor... Hiçbir yerde sis yok. Hemşirenin biraz önce geçip gittiği yer soğukça. Tavandaki beyaz tüplerden uzun parıltılı buz çubukları gibi donmuş ışıklar saçılıyor. Bu ışıklar, hemşirenin biraz önce girdiği, koridorun sonundaki odanın kapısına kadar uzanıyor. Kapı çelik. Tıpkı Bir Numaralı Bina'daki Şok Odası'nın kapısı gibi. Yalnızca bunun üzerine birtakım numaralar yazılmış, bir de baş hizasına gelen yerde içerdekinin kapıyı kimin çaldığını görmesi için küçük bir gözetleme deliği var. Yaklaştıkça bu gözetleme deliğinden dışarıya ışık vurduğunu görüyorum; yeşil bir ışık. Safra gibi acı. Toplantı nerdeyse başlamak üzere. Bu yüzden yeşil ışık yanıyor. Toplantı yarısına vardığı sırada bu ışık bütün pencerelerde, duvarlarda olacak. Ben de süngeri kovamda ıslatıp sıkarak temizlik yapacak, sonra da temizlesin diye suyu tuvaletlere dökeceğim.

Toplantı odasını temizlemek kötü bir iştir. Bu toplantılarda

temizlemek zorunda kaldığım şeyleri söylesem kimse inanmaz: Korkunç nesneler, deri gözeneklerinden fırlamış zehirler, bir insanı eritecek güçte asitle dolu hava. Ben gördüm bunları.

Öyle toplantılarda bulundum ki, masanın bacakları gerildi, çarpıldı, sandalyeler düğümlendi, duvarlar, odadan ter çıkartırcasına birbirine yanaşıp sıkıştılar. Öyle toplantılarda bulundum ki, söz konusu hastayı uzun saatler boyunca tartıştılar, sonunda hasta, etiyle kemiğiyle önlerindeki kahve masasının üzerinde belirdi. Tüm kötü niyetlere karşı savunmasız kaldı.

İşte beni bu yüzden toplantılarda isterler. Toplantı odası yalnızca toplantılar sırasında açık olduğundan, onların gereksindikleri kişi, içerde olup biteni dışarıda yayma yeteneğine sahip olmayan bir kişidir. O da benim. Bu toplantı odasını öylesine uzun bir zamandan beri süpürüyor, siliyor, tozunu alıyorum ki, artık benim varlığımı fark etmiyorlar bile. Ben işimi yaparak dolaşırım, orada değilmişim gibi davranıyorlar... Beni görmezler bile... Bir tek elimde sünger, kolumda su kovası ortalıkta gözükmezsem fark ederler yokluğumu.

Oysa bu kez kapıyı çaldığımda Büyük Hemşire gözetleme deliğinden bana soğuk soğuk bakıyor, beni içeri almak için kapıyı açması her zamankinden uzun sürüyor. Bana, hemşirenin yüzü her zamankinden daha güçlü bir biçim almış gibi geliyor. Herkes kahvelerine attığı şekeri karıştırıyor, birbirlerinden sigara alıyor, her toplantıdaki gibi davranıyor, ama havada bir gerginlik var. Önce bu gerginliğin benim yüzümden olduğunu düşünüyorum. Sonra Büyük Hemşire'nin henüz oturmamış olduğuna dikkat ediyorum. Hatta kendine bir fincan kahve bile almamış.

Büyük Hemşire beni kapıdan içeri alıyor, bakışları beni adeta delip geçiyor. Ben içeri girince de kapıyı kapatıp kilitliyor, dönüp bana yeniden bakıyor. Kuşkulu olduğunu biliyorum. McMurphy'nin bana kulak asmasın diye onu uyarması yüzünden sinirli olduğunu düşünüyorum. Ama hiç sarsılmış gibi bir hali de yok. Düşünüyor, Bay Bromden'in süpürgesini bırakıp İyileşebilirlerle birlikte televizyonun başına gidip oturmayı nasıl bildiğini, McMurphy'nin kendisinden oylama için elini kaldırmasını söylediğini nasıl işittiğini merak ediyor. Diğer hiçbir İyileşemez bunu yapmaz. Büyük Hemşire bizim Reis Bromden'i bir muayene etmek gerekir mi gerekmez mi, onu düşünüyor.

Ona sırtımı dönüp süngerimi kovaya batırıyorum. Odanın köşesine

sürüp süngeri havaya kaldırıyorum. Süngerin nasıl yemyeşil pislikle kaplandığını, ne denli çok çalıştığımı görsünler istiyorum. Sonra yeniden eğilip döşemeyi sıkı sıkı bastırarak ovuyorum. Oysa kendimi işime ne denli verirsem vereyim, Büyük Hemşire'nin orada, arkamda durduğunu, bakışlarının kafatasımı delip geçmek istercesine başıma dikildiğini, eğer bana bakmaktan vazgeçmezse, benim her şeyden vazgeçip bağırmaya başlayacağımı, onlara her şeyi söyleyeceğimi hissediyorum.

Çok geçmeden Büyük Hemşire odadakilerin de kendisine baktığım fark ediyor... O, nasıl beni inceliyor, merak ediyorsa, onlar da onu inceliyor, aşağıdaki dinlenme odasında bekleyen kızıl saçlı için ne düşündüğünü merak ediyorlar. Büyük Hemşire'nin onun hakkında ne söyleyeceğini duymak için ona bakıyorlar. Odanın köşesinde, ellerinin dizlerinin üzerinde çömelmiş çalışan aptal Kızılderili'ye aldırış ettikleri bile yok. Büyük Hemşire'yi bekliyorlar. Büyük Hemşire bu yüzden bana bakmaktan vazgeçip gidiyor, bir fincan kahve alıyor, oturuyor, şekeri eritmek için kaşığını öylesine özenle kullanıyor ki kaşık fincanın kenarlarına hiç değmiyor.

Konuşmayı başlatan doktor oluyor: "Şimdi arkadaşlar, toplantıya başlasak nasıl olur?"

Kahvelerini yudumlayanlara bakıp gülümsüyor doktor. Büyük Hemşire'ye de bakmamaya çalışıyor. Büyük Hemşire öylesine sessiz sedasız oturuyor ki, bu, doktoru sinirlendirip huzurunu kaçırıyor. Gözlüğünü çıkarıp saatine bakıyor, gözlüğünü tekrar takıyor. Saatini kuruyor.

"Çeyrek geçiyor. Başlasak iyi olur. Şimdi: Çoğunluğunuzun bildiği gibi, bu toplantıyı Bayan Ratched istedi. Bana Terapi Toplantısı'ndan önce telefon etti. McMurphy'nin koğuşta mesele çıkartmak istediği kanısında olduğunu bildirdi. Birkaç dakika önce olanlar düşünülürse, bu oldukça içgüdüsel bir davranış değil mi?"

Doktor, saatini kurmayı bırakıyor. Çünkü bir parça daha kurarsa zemberek kırılacak, dağılıp dört bir yana saçılacak. Şimdi doktor kısa, pembe parmaklı elinin tersiyle saatine vurarak bekliyor, gülümsüyor. Genellikle toplantılarda Büyük Hemşire doktorun bu konuşmasından sonra sözü alır. Oysa şimdi hiçbir şey söylemiyor.

Doktor, "Bugünden sonra," diye konuşmasını sürdürüyor, "hiç kimse elimizdeki kişinin sıradan bir insan olduğunu düşünmemeli. Hayır,

elbette değil. Tedirgin edici bir kişi o, bu açık. Böylece... Şimdi burada ona karşı nasıl bir tutum almamız gerektiğini konuşmalıyız. Bu toplantıyı hemşire istedi... Eğer konu dışına çıkarsam beni uyarın. Bayan Ratched... Durumu konuşmamız, Bay McMurphy'le ilgili bir karara varmamız gerekiyor, değil mi?"

Doktor, Büyük Hemşire'ye yalvarır gibi bakıyor. Ama Büyük Hemşire yine de ağzını açıp bir şey söylemiyor. Başım tavana kaldırmış, orada bir kir lekesi var mı diye bakıyor. Bundan eminim. Doktorun söylediklerini hiç duymamış gibi görünüyor.

Doktor odada oturanlara dönüyor. Hepsi de aynı bacaklarını diğer bacaklarının üzerine atmışlar, kahve fincanlarını aynı dizlerinin üzerine koymuşlar. "Siz, arkadaşlar, diyor doktor, hasta hakkında yeterli bir teşhis koyacak zamanı bulamadınız sanıyorum. Ama onun davranışlarım izleyecek zamanınız oldu. Ne düşünüyorsunuz?"

Soruyla birlikte hepsinin de başı kalkıyor. Doktor konuya onları da katıyor. Hepsinin bakışları doktordan Büyük Hemşire'ye dönüyor. Bir bakıma Büyük Hemşire, birkaç kısa dakika içinde, kendini, eski gücünü toplamış gibi. Orada öylece oturarak, tavana bakarak, hiçbir şey konuşmayarak kendine hâkim oluşunu, odadaki güçlü kişi oluşunu herkese hissettiriyor. Eğer bu çocuklar oyunu gerektiği gibi oynamazlarsa, Portland'daki alkol rehabilitasyon hastanesindeki eğitimleri sonuçsuz kalabilir. Onlar da doktor gibi, oturdukları yerde sıkıntılı sıkıntılı kıpırdanıyorlar.

Birincisi, "Hastalar üzerinde tedirgin edici bir etkisi var," diyor. Kendini kurtarıyor.

Hepsi kahvelerinden bir yudum alıyor. Konuyu düşünüyorlar. Ondan sonraki, "Ve gerçek bir tehlike olabilir," diye ekliyor.

Doktor, "Doğru, doğru," diyor.

Çocuk, doğru yolda gittiğini düşünüp devam ediyor: "Aslında büyük bir tehlike o." Sandalyesinde öne doğru eğiliyor. "Şunu unutmamak gerekir ki, bu adam, çiftlikte çalışmamak, bu hastanenin olanaklarından elinden geldiğince yararlanmak amacıyla şiddete başvurdu."

İlk konuşan, "Şiddet hareketleri planladı," diyor.

Üçüncüsü, "Elbette," diye mırıldanıyor, "bu planın gerçek yapısı, McMurphy'nin kurnaz bir sabıkalı olduğunu gösterir. Kafaca hasta olduğunu değil."

Konuşmasının Büyük Hemşire üzerinde nasıl bir etki yaptığını görmek için dönüp bakıyor. Oysa Büyük Hemşire'nin yerinden hâlâ kıpırdamadığını görüyor. Geri kalanlar, ona sanki çok kaba, çirkin bir şey söylemiş gibi, ters ters bakıyorlar. O zaman sınırı aştığını anlıyor, sonra bunu düzeltmek için görerek ekliyor: "Biliyorsunuz, 'Adımım Şaşıran, Bir Davul Sesi Daha Duyar"' diyor... Ama çok geç. İlk konuşan, kahve fincanını bırakıp cebinden yumruk büyüklüğünde bir pipo çıkardıktan sonra ona dönüyor.

Doğrusunu istersen Alvin," diyor üçüncü konuşmacıya, "beni hayal kırıklığına uğrattın. İnsan o adamın dosyasını okumamış olsa bile, koğuştaki davranışlarından bu düşüncenin ne denli gülünç olduğunu anlar. Herif yalnızca çok, pek çok hasta olmakla kalmıyor, ayrıca Doğuştan Saldırgan bir kişi. Bence Bayan Ratched bu toplantının yapılmasına karar verdiğinde aynı şeyden kuşkulanıyordu. Bir psikopatı tanıyamaz mısın? Karşıma hiç böylesine belirgin bir örnek çıkmamıştı. Bu adam bir Napolyon, bir Cengiz Han, bir Attila."

Konuşmaya bir başkası katılıyor: "Robert haklı, Alvin. Adamın bugünkü davranışım görmedin mi? İsteklerinden birine karşı gelindiğinde sandalyesinden fırladı, saldırgan bir hal aldı. Doktor Spivey, saldırganlık üzerine dosyasında yazılı olanları bize siz anlatın."

Doktor, "Disiplin ve otoriteye belirgin, kesin bir karşı koyma arzusu var" diyor.

"Tamam. Dosyası gösteriyor ki, Alvin, bu adam sık sık otoriteye başkaldırmış... Okulda, askerde ve de hapishanede! Bence bugünkü oylamanın yarattığı heyecan içinde giriştiği davranış, gelecekte ondan neler umacağımızı en açık biçimde gösteriyor." Susuyor. Kaşlarını çatarak piposuna bakıyor. Sonra ağzına götürüyor. Pipoya bir kibrit çakarak gürültülü bir nefes çekiyor. Pipo yanınca dumanın içinden Büyük Hemşire'ye kaçamak bir bakış atıyor. Onun suskunluğundan, kendisiyle aynı kanıda olduğu sonucunu çıkartarak konuşmasını sürdürüyor. Şimdi eskisinden daha heyecanlı ve kendinden emin.

"Bir an dur ve düşün, Alvin. İçimizden biri Kişisel Terapi'de Bay McMurphy'le yalnız kaldığı zaman başına ne geleceğini hayal et. Özellikle acı verici bir kırılma, boşalma noktasına yaklaşmaktasın, Bay McMurphy senin... nasıl diyeyim, onun diliyle... senin o Tanrının belası sorularından, incelemelerinden bıktığına karar veriyor! Ona sinirlenmemesini

söylüyorsun, oysa Mc Murphy canın cehenneme diyor, sakinleşmesini söylüyorsun, elbette otoriter bir sesle; ve o zaman McMurphy, doksan beş kiloluk kızıl saçlı, psikopat gövdesiyle masanın üzerinden sana doğru geliyor. Sen, ya da içimizden biri, böyle anlarda Bay Mc Murphy'le başedecek durumda mıyız? Böyle anlara hazırlıklı mıyız?"

Piposunu ağzının köşesine sıkıştırıyor, ellerini dizlerinin üzerine koyup bekliyor. Şimdi herkes McMurphy'nin kalın, kütük gibi kollarını, yara izleriyle dolu ellerini, boynunun tişörtünden dışarı nasıl paslı bir takoz gibi çıktığını düşünmekte. Alvin'in yüzü bu düşünceyle sapsarı kesilmiş. Tıpkı arkadaşının piposundan çıkan dumanlar gibi.

Doktor, "Öyleyse onu yukarıya, Saldırganlar Bölümü'ne yollamayı uygun görüyorsunuz?" diyor.

Pipo içen, gözlerini kapatarak, "Bunun hiç de güvenlikli olacağını sanmam," diyor.

Alvin, "Sanırım ben de düşüncemi değiştirip, hiç olmazsa kendi güvenliğim için Robert'e katılacağım," diye söze karışıyor.

Hep birlikte gülüşüyorlar. Şimdi daha rahatlamış gibiler. Büyük Hemşire'nin düşündüğü plan üzerinden yürüdüklerinden eminler. Pipolu hariç hepsi kahvelerinden yine bir yudum alıyorlar. O da pipoyu istediği gibi yakabilmek için dudaklarını uzatarak nefes çekiyor, uğraşıyor. Bunu başarınca da gururla, "Evet," diyor, "korkarım bizim Kızıl McMurphy'nin Saldırganlar Koğuşu'na gitmesi gerek. Şu son günlerdeki incelemelerimden nasıl bir sonuç çıkardığımı biliyor musunuz?"

Alvin, "Şizofrenik tepki mi?" diye soruyor.

Pipolu, başını olumsuz sallıyor.

Üçüncü konuşmacı, "Tepki Formasyonuna Sahip Gelişmemiş Homoseksüellik," diyor.

Pipolu başını yine olumsuzca sallıyor, gözlerini kapatıyor. "Hayır," diye karşılık veriyor. Odadakilere gülümsüyor. *"Olumsuz Oedipal."*

Hepsi onu kutluyor.

"Evet, bu teşhisi doğrulayan çok şey var bence. Ama son teşhis ne olursa olsun, bir tek şeyi asla unutmamalıyız: Karşımızdaki sıradan bir hasta değil."

"Çok yanılıyorsunuz, Bay Gideon."

Konuşan Büyük Hemşire.

Herkesin başı birden ona dönüyor... Benimki de. Ama kendimi derhal

kontrol altına alıyor, sanki duvarda, başımın üzerine gelen yerde bulunan bir lekeyi silermiş gibi yapıyorum. Şimdi herkes çok tedirgin. Şaşkın. Büyük Hemşire'nin istediği yolda ilerlediklerini, toplantıda önermeyi düşündüğü şeyi konuştuklarını sanıyorlardı. Ben de öyle düşünmüştüm. Büyük Hemşire'nin, McMurphy'nin yarı boyunda poşunda olmayanları bile, yalnızca birinin üzerine tükürmeleri olasılığı var diye Saldırganlar Koğuşu'na yolladığını görmüştüm. Oysa şimdi kalkmış, bugün öğleden sonra salt koğuşundan uzakta olduğunu söylediği için üzerine saldıran bu dev yapılı adamın yukarıya yollanmasına hayır diyordu.

"Hayır, sizinle aynı kanıda değilim. Hiç değilim." Odadakilere gülümsüyor. "Onun Saldırganlar Koğuşu'na yollanmasından yana değilim. Bu başımızdaki bir sorunu başkalarına yüklemek olur. Onun olağanüstü bir yaratık, aşırı psikopat olduğunu da sanmıyorum..."

Büyük Hemşire bekliyor. Ama kimse ona karşı çıkmaktan yana değil. Toplantıya geldiğinden beri hemşire ilk kez kahvesinden bir yudum alıyor. Fincanın kenarında rujunun kırmızılığı kalıyor. Kendime hâkim olamayarak bu kırmızılığa bakıyorum. Büyük Hemşire bu renkte ruj süremez. Bu, ısıdan, dudaklarının ateşinden olmalı.

"Bay McMurphy'i tanımaya başladığımda onun Saldırganlar Koğuşu'na yollanması gerektiğini düşündüğümü kabul ediyorum. Ama artık çok geç kaldık. Onu yukarıya yollamak, koğuşumuza yaptığı zararı onarır mı? Hiç sanmam. Onu Saldırganlar Koğuşu'na yollarsak McMurphy hastalar için bir kahraman haline gelir. Onları McMurphy'nin... sizin dediğiniz gibi Bay Gideon... olağanüstü bir kişi olmadığına inandıramayız."

Büyük Hemşire kahvesinden bir yudum daha alıyor. Fincanı masanın üzerine bırakıyor. Üç asistan dimdik oturuyorlar.

"Hayır, McMurphy olağanüstü bir kişi değil. Sıradan bir hasta. Ve de herkes gibi her çeşit korkuya, çekingenliğe, alçaklığa sahip. Birkaç güne kadar onun bütün bu dediklerimi kanıtlayacağına eminim. Diğer hastalar gibi. Eğer onu koğuşta tutarsak geçirdiği sinir krizlerinin azalacağına, kendi yarattığı isyankârlığının hiçe ineceğine eminim. Ve de..." Büyük Hemşire, sanki hiç kimsenin bilmediği bir şeyi biliyormuş gibi gülümsüyor... "Bizim kızıl saçlı kahramanımız bütün hastaların tanıyacağı, kendilerinden sayıp saygılarını yitirecekleri biri durumuna gelecek. Bir sandığın üzerine çıkıp sloganlar atmaya başlayan, ama

sadece bir palavracı olmaktan öteye gidemeyen, tıpkı Bay Cheswick gibi, gerçekten hiçbir tehlikesi olmayan biri olduğunu görecekler."

Pipolu konuşmacı, durumunu bir parça da olsa kurtarması gerektiğini düşünerek, "Hasta McMurphy bana hiç de yüreksiz, korkak biri gibi gelmiyor," diyor.

Büyük Hemşire'nin çok sinirlenmesini bekliyorum. Ama beklediğim olmuyor. Pipoluya 'bekleyin, görürüz' der gibilerinden bakıyor. "Onun tam anlamıyla bir korkak olduğunu söylemek istemedim, Bay Gideon," diyor. "Yalnızca McMurphy birine çok düşkün. Bir psikopat olarak McMurphy, Bay Randle Patrick McMurphy'e, onun gereksiz hiçbir tehlikeyle karşılaşmamasını isteyecek kadar düşkün." Şimdi piposunu ağzından çekmiş olan Bay Gideon'a gülümseyerek bakıyor. "Eğer bir süre beklersek, kahramanımız... siz kolejliler böyle diyorsunuz değil mi... bundan vazgeçecektir. Tamam mı?"

"Ama bu haftalar alır..."

"Haftalarımız var." Büyük Hemşire ayağa kalkıyor. Şimdi McMurphy'nin bir hafta önce kendisine bulaştığı zamankinden daha güvenli, hoşnut bir hali var. "Gerekirse haftalarımız, aylarımız, hatta yıllarımız var. Bay McMurphy'nin bir tutuklu olduğunu unutmayın. Bu hastanede geçireceği süre yalnızca bize bağlı. Şimdi, konuşacak başka bir şey yoksa..."

* * *

Büyük Hemşire'nin toplantıda kendinden böylesine emin davranması beni kaygılandırdı. Ama McMurphy'i hiç etkilemedi. Bütün o hafta ve onu izleyen hafta boyunca Büyük Hemşire'ye karşı sert tutumunu sürdürdü. Bu da hastaların pek hoşuna gidiyordu. Bahsi kazanmıştı. Dediği gibi, Büyük Hemşire'yi küçük düşürmüştü. Davranışlarında hiçbir değişiklik yoktu. Koridorlarda bağıra çağıra dolaşıyor, kara oğlanlara gülüyor, bütün personeli tedirgin ediyordu. Hatta bir seferinde Büyük Hemşire'nin karşısına dikilerek, saklamaya çalıştığı ama asla başaramadığı memelerinin santim santim ölçüsünün ne olduğunu bile sordu. Büyük Hemşire, nasıl doğanın ona bağışladığı o büyük kadınlık nişanlarının farkında değilmiş gibi davrandıysa, McMurphy'i de öyle hiç görmemiş gibi geçip gitti. Sanki kendisi McMurphy'den üstün bir kişiymiş gibi davranmıştı, cinsellikse zayıflıktı ve bedenin meselesiydi sadece.

İlan tahtasına görev bölümü asıldığında, McMurphy kendisine helaların temizlenmesi işinin düştüğünü görünce, dosdoğru Büyük Hemşire'nin bürosuna gidip cama vurdu. Kendisine bağışlanan şeref için ona bizzat teşekkür edip, her helayı temizleyişinde onu düşüneceğini söyledi. Büyük Hemşire de ona buna gerek olmadığını, yalnızca görevini yerine getirmesinin yeteceğini bildirdi.

McMurphy'nin yaptığı iş de fırçayı hela taşının çevresinde birkaç kez gezdirmek oldu. Fırçanın gidiş gelişlerine, olanca yüksek sesiyle şarkı söyleyerek eşlik ediyordu. Sonra taş içine bir parça klor serpiştiriyor ve işi bitmiş oluyordu. İşini baştan savma yaptığı için peşinde dolaşan kara oğlana da, "Yeteri kadar temizlendi," diyordu. "Belki bazı kişiler için yeteri kadar temiz değil, ama nasıl olsa burada yemek yenmeyecek, buraya işenecek." Büyük Hemşire, kara oğlanın ısrarlarına dayanamayıp Mc Murphy'nin işini kontrole geldi. Pudriyerinin küçük aynasını tuvalet taşlarının altına doğru tuttu. Her taşın yanından geçerken aynayla temizliğini kontrol ediyor, "Korkunç bir şey bu... küstahlık," diyordu. McMurphy de hemen onun yanından gidiyor, burnunu kırıştırarak, "Hayır, bu bir heladır... bir *heladır,"* diyordu.

Büyük Hemşire yine de sinirlenmedi. Alıştığımız biçimde davranmadı. Tuvaletler konusunda McMurphy'nin peşini bırakmıyor, ona da başkalarına yaptığı baskıyı uyguluyordu. Bütün bunlar olurken McMurphy, başını önüne eğmiş, suçu yüzünden azarlanan bir çocuk gibi duruyordu. "Denerim efendim, çalışırım efendim," deyip duruyordu.

Bir seferinde de McMurphy bir kâğıt parçasına bana yabancı düdenmiş gibi görünen bir şeyler yazıp bunu sakızla tuvaletlerden birinin iç tarafına yapıştırdı. Büyük Hemşire aynasıyla bu tuvalete gelince, aynasına yansıyan şeyi okudu. Dehşetle soluk aldı. Elindeki ayna yere düşüp kırıldı. Yine de kendini kaybetmedi. O bebek yüzü, o bebek gülümsemesi düzmece bir güvenle doluydu. McMurphy'e dönüp buz gibi baktı. Ona tuvaletleri daha beter kirletmesini değil, temizlemesini istediğini bildirdi.

Aslında koğuşta pek temizlik yapıldığı yoktu. Öğleden sonra ev işleri saati geldiğinde TV'de de maçlar başlıyordu. Herkes gidip televizyonun önündeki sandalyelere oturup sıralanıyor, akşam yemeğine kadar da yerlerinden kıpırdamıyordu. Hemşireler Bölümü'nden elektriğin kesilmesi hiçbiri şeyi fark ettirmiyordu. Bir şey göremediğimiz halde

kurşuni televizyon ekranının önünde yine de oturmaya devam ediyorduk. Çünkü Mc Murphy bizi saatlerce eğlendiriyordu. Oturup hikâyeler anlatıyordu. Bir keresinde bize, bir çete hesabına kamyon kullanarak bir ayda nasıl bin dolar kazandığını, sonra da bu parayı bir Kanadalıyla giriştiği balta atma yarışmasında nasıl toptan kaybettiğini anlattı. Hep buna benzer şeylerdi hikâyeleri. Bir keresinde de bir arkadaşıyla birlikte Albany'de birini gözlerini bağlayarak boğaya bindirmeye kalkmışlardı. "Boğa değil adam gözlerini bir bezle kapayacaktı." Adamcağıza gözlerini kapadığı takdirde boğanın durmadan dönmesinin midesini bulandırmayacağını söylemişlerdi. Sonra bir büyük mendille adamın gözlerini bağlayıp boğanın üzerine ters bindirmişlerdi. McMurphy bu hikâyeyi birkaç kez anlatmış, her anlatışında da şapkasıyla kalçasına vurarak kahkahalarla gülmüştü. "Gözleri bağlı ve ters oturmuş... Orospu çocuğu o durumda yarışmayı kazandı ve parayı aldı... Ben ikinci oldum. Eğer boğanın üzerinden düşseydi ben birinci olacaktım. Bir dahaki sefere adamın yerine boğanın gözlerini bağlayacağım."

Şapkasıyla kalçasına vurup başını geriye atarak kahkahalar savurur, yanında oturanın kaburgalarını dürtükler, onun da gülmesini sağlamaya çalışırdı.

O hafta McMurphy'nin dolu dolu gülmelerini duydum, karnını kaşımasını, gerinip esnemesini, şakalaştığı kişiye göz kırpmak için geriye doğru eğildiğini gördüm. Onun için her şey doğaldı. Büyük Hemşire ve arkasındaki sistem için kaygılanmayı bırakmıştım. McMurphy'nin istediği gibi davranacak güçte olduğunu, Büyük Hemşire'nin umduğu gibi hizaya gelmeyeceğini düşünüyordum. McMurphy gerçekten olağanüstü bir kişiydi belki de. O olduğu gibiydi. Belki de kişiliğinin gereklerini yerine getirmek onu güçlü kılıyordu. Sistem yıllar boyunca içine girememişken, Büyük Hemşire birkaç hafta içinde bunu başarmayı nasıl düşünüyordu? Onu faka bastırmalarına ve paketlemelerine izin vermeyecekti.

Daha sonra kara oğlanlardan saklanmak için helaya girdiğimde, aynada yüzüme bakmış, McMurphy gibi kocaman bir şeyin kişiliğini nasıl koruyabildiğini merak etmiştim. İşte yüzüm aynadaydı; esmer, geniş, yüksek elmacık kemikli sert bir yüz. Elmacık kemiklerimin altındaki yanaklar, bir balta ile kesilip alınmış gibiydi. Kara, haşin, kötü bakışlı

gözler, tıpkı babamın gözleri ya da televizyonda gördüğünüz Kızılderililerin sert, hain gözleri gibiydi. Aynadaki yüzün benim olmadığını düşünürdüm. O yüzün sahibi olmaya çalıştığım zaman da benim değildi. Ben, ben bile değildim. Yalnızca göründüğüm gibi oluyordum. İnsanların istediği gibi. Sanki ben hiç ben olmamıştım. McMurphy nasıl kendisi olabilirdi?

McMurphy'i buraya geldiği zamankinden farklı görüyordum artık. Benim için o yalnızca kocaman eller, kızıl favoriler, pis bir sırıtış değildi. Onun ellerine, yüzüne uygun düşmeyen şeyler yaptığım görüyordum: neresinin boyanacağını göstermeyen numarasız beyaz kâğıtlara gerçek boyalarla resim yapmak, ya da akıcı, güzel bir yazıyla mektuplar yazmak gibi. Onun görünüşünde biri nasıl olur da resim boyayabilir, mektup yazabilir, ya da bir mektubu teslim edilmeden geri aldığında öylesine sinirlenebilirdi? Böyle şeyler ancak Billy Bibbit ya da Harding den beklenirdi. Harding'in resim yapmışa benzeyen elleri vardı, ama aslında hiç resim yapmamışlardı. Harding ellerim, köpek kulübeleri için tahta rendelemede kullanırdı. McMurphy öyle değildi. Nasıl göründüğünün hayatım belirlemesine izin vermiyordu, sistemin onu yerleştirmek istediği kalıba yerleştirmesine de.

Artık birçok şeyi değişik görmeye başlamıştım. Duvarlardaki sis aygıtlarının o cuma toplantısı için çok çalıştırıldığından bozulduğunu, artık gaz ve sis saçamadıklarım anlamıştım. Yıllardan beri ilk kez insanları kara birer taslak gibi görmüyordum. Hatta bir gece pencerelerden dışarısını bile görebildim.

Daha önce de anlattığım gibi, çoğu geceler beni yatağıma kovalarlar, bana o ilacı verirler, kendimden geçirirlerdi. Bazen verdikleri ilacın dozajı yeterli olmayıp da gece yarısı uyandığımda, gözlerim kabuk bağlamış, oda dumanla dolu olurdu. Duvarlardaki elektrik tellerine akım verildiğinden, hava ölüm ve nefretle ateş saçardı... Bütün bunlar, dayanabileceğimden fazlaydı. Onun için başımı yastığımın altına sokar, yeniden uyumaya çalışırdım. Yastığın altından o tarafa kaçamak her bakışımda yanık saç kokusu alır, ızgara üzerinde et kızartılıyormuş gibi bir ses duyardım.

Ama o gece, büyük toplantıdan birkaç gece sonra, uyandım. Yatakhane tertemiz ve sessizdi. Yalnızca uyuyanların yumuşak soluk alıp verişleri geliyordu. Bir pencere açıktı. İçeriye temiz bir hava giriyordu.

Başım döner gibi oldu. İçimden kalkmak, bir şeyler yapmak geliyordu.

Çarşafların arasından kayarak kalktım. Çıplak ayakla yatakların arasından geçtim. Tabanlarımın altında döşeme buz gibiydi. Kaç kez, kaç binlerce kez bu döşemeyi silip süpürdüğümü, ama bunu asla hissetmediğimi düşündüm. Yerleri silmek bana bir düş gibi geliyordu. Bütün o yıllar boyunca bu işi hiç yapmadığımı sanıyordum. Ayaklarımın altındaki soğuk muşamba yalnızca şu anda gerçekti.

Kar yığınları gibi uzun sıralar halinde yatanların arasından, birine çarpmamaya çalışarak geçtim. "Pencerelerin bulunduğu duvara geldim. Perdesi hafif esintiyle oynayan pencerenin önüne gittim. Alnımı pencerenin teline dayadım. Tel soğuk ve katıydı. Başımı bir yandan öteki yana döndürerek tele yanaklarımı da değdirdim. Esintinin kokusunu alıyordum. Sonbahar geliyor, diye düşündüm. Havayı bir çan gibi çınlatan yeşilliğin ekşi kokusunu duyuyordum... Birisi meşe yapraklarını yakmış, sonra gece sabaha kadar sönsün diye kendi haline bırakmıştı. Çünkü yapraklar hemen yanıp kül olmayacak kadar yeşildi.

Sonbahar geliyor, diye düşünmeyi sürdürdüm, sonbahar geliyor. Sonbaharın gelmesi çok acayip bir şeymiş gibi. Sonbahar. İşte orada, dışarıda ilkbahardı, sonra yaz olmuştu, şimdi de sonbahar... Gerçekten meraklandırın bir düşünceydi bu.

Neden sonra gözlerimin kapalı olduğunu fark ettim. Gözlerimi yüzümü tele dayadığımda kapamıştım; sanki dışarıya bakmaktan korkuyormuşum gibi. Şimdi onları açmak zorundaydım. Pencereden baktım. Ve ilk kez hastanenin kentten uzakta, kırlarda olduğunu gördüm. Ay, otlağın üzerinde, çok alçaktaydı. Ay m yakınındaki yıldızların rengi soluktu. Uzaklaştıkça daha parlak oluyordu. Bu bana, babam ve amcalarımla aya çıktığım zaman, gece büyükannemin ördüğü battaniyelere sarınıp yattığım zaman aklımdan geçirdiklerimi düşündürdü. Büyükler kamp ateşinin çevresinde oturuyor, kaktüs likörünü elden ele dolaştırıyorlardı. Üzerimdeki büyük Oregon mehtabının parlaklığının, çevresindeki yıldızları utandırışını izliyordum. Aynı mı daha parlak yoksa yıldızların mı daha sönük olduğunu anlamak için uyumamıştım hiç. Sonunda yanaklarıma yağan çiy, battaniyeyi başıma kadar çekmek zorunda bırakmıştı beni.

Penceremin altında bir şey kımıldadı... Bir çitin gerisinde gözden kaybolurken çimenlerin üzerine uzun bir gölge düştü. Gölge daha iyi

görebileceğim bir yere geldiğinde, bunun bir köpek olduğunu anladım. Bir köpekti bu. Karanlık çöktükten sonra olanları anlamak için yuvasından gizlice çıkıyordu. Burnunu yere dikmiş, sincap deliklerini koklayarak gidiyordu. Niyeti delikleri oyup açmak değildi. Yalnızca sincapların gecenin bu saatinde ne yaptıklarım anlamak istiyordu. O, oyuktan oyuğa giderken, mehtap çevresindeki ıslak otlarda ışıldıyor, koştuğu zaman çimenlerin mavi parlaklığında otlağa fırça darbeleri gibi izler bırakıyordu. Özellikle ilgilendiği bir delikten ötekine koşarken, gelen mevsimin etkisiyle kendinden geçti... Yukarıdaki ay, gece, kokularla dolu hafif esinti, genç bir köpeği sarhoş eder... Gerçekten köpek sırtüstü yatıp yuvarlandı. Bir balık gibi kıvrılıp büküldü. Doğrulup silkinince ay ışığında üzerinden bir şeyler püskürdü.

Tek, acele bir hareketle bütün delikleri koklayarak ilerledi. Sonra bir patisi havada, başı hafifçe yana eğik, olduğu yerde adeta donup kaldı. Dinliyordu. Ben de dinledim. Oysa pencere pervazının çarpmasından başka bir şey duymuyordum. Uzun bir süre dışarıyı dinledim. Sonra uzaklardan gittikçe yaklaşan, yükselen, karışık gülme sesleri geldi. Yabani kazlar kış için güneye gidiyorlardı. Bir yabani kaz öldürmek için nasıl çabaladığımı ama asla vuramadığımı hatırladım.

Sürüyü bulabilir miyim diye köpeğin baktığı yöne diktim gözlerimi. Ama hava çok karanlıktı. Yaban kazlarının sesleri yaklaştı, sanki yatakhanenin, tam başımın üzerinden geçiyorlarmışçasına yaklaştı. Sonra ayın önünden geçtiler... En öndeki lider kazın gerisinde bir V harfi çizmişlerdi. Bir saniye kadar en öndeki kaz ortaya gelir gibi oldu. Diğerlerinden daha büyüktü. Sonra yine öne geçip uzaklarda kayboldu.

Belleğimde sesin anısı kalıncaya kadar onları dinledim. Köpek, kazların sesini benden sonra da duymayı sürdürdü. Bir kısmı havada duruyordu. Sürü üzerinden geçerken, ne havlamış, ne de kıpırdamıştı. Artık sesleri duymaz olunca, yaban kazlarının gittiği yöne atıldı. Dağlara doğru, sanki bir bekleyeni varmış gibi gitti. Soluğumu tuttum. Köpeğin patilerinin çıkardığı sesi duyabiliyordum. Sonra bir arabanın dönemeçten geldiğini gördüm. Farları tepenin üzerinde parladı. Köpekle arabanın aynı yönde gidişlerini izledim.

Köpek neredeyse hastane parkının parmaklıklarına gelmişti ki, birilerinin arkama geçtiğini hissettim. İki kişiydiler. Dönüp bakmadım. Ama bunların Geever adlı kara oğlanla yüzünde doğum lekesi ve

boynunda haç kolye bulunan hemşire olduğunu biliyorum. Beynimde bir korku fırtınasının doğduğunu hissediyorum. Geever beni kolumdan tutup döndürüyor. "Ben ona bakarım," diyor.

Hemşire, Burası serin, Bay Bromden," diyor, "O güzelim, sıcacık yatağınıza dönsek daha iyi olmaz mı?"

Kara Geever ona, "Kulakları sağır," diyor. "Ben onu götürürüm. Zaten sık sık yatağından kalkıp dolaşır bu."

Bir adım atıyorum. Hemşire geri çekiliyor. "Lütfen, yatağına götürün," diyor. Boynundaki kolyeyle oynamakta. Bu hemşire evde kendisini banyoya kilitler, boynundaki haçla ağzının kenarından başlayıp ince bir çizgi halinde omuzlarından göğüslerine kadar inen o lekeyi ovar. Ovar, ovar ve Meryem Ana'ya dua eder, ama leke yine de aynen durur. Aynaya baktığında lekenin daha da koyulaştığını görür. Sonunda tekneleri ovmakta kullanılan tel fırçayı alıp lekeyi ovar, sonra geceliğini derisi soyulmuş, hafifçe kan sızan bedenine geçirip yatar.

Ama, bunun hiçbir yararı dokunmamıştı. Çünkü gövdesi lekeyle doludur. O uyurken leke boynunda yükselir, ilerleyip ağzına kadar gelir. Sabahleyin lekeyi yine görür. Bunun içinden gelmediğin düşünür. Nasıl olur? İyi, dürüst bir Katolik kızdır o. Lekelerin, akşamları benim gibi kişilerle dolu bir yatakhanede çalıştığından ötürü yok olmadığına karar verir. Yüzündeki, boynundaki, göğüslerindeki lekenin suçlusu biziz. Bunun acısını çıkaracaktır. McMurphy'nin uyanıp yardımıma koşmasını diliyorum.

"Onu yatağına bağlayın, Bay Geever. Ben de bir ilaç hazırlayayım."

* * *

Grup toplantılarında uzun bir süreden beri gizli kalmış yakınmalar vardı. Artık McMurphy gibi kendilerini destekleyen birini bulduklarından, çocuklar, koğuşta hoşlarına gitmeyen her şeye karşı çıkmaya başlamışlardı.

"Yatakhanelerin kapıları hafta sonlarında neden kilitleniyor?" diye Cheswick ya da başka biri soruyordu. "Bir insan hafta sonunu istediği gibi geçiremez mi?"

"Evet, bayan Ratched," diyordu McMurphy, "yatakhaneler neden kilitleniyor?"

"Geçmişteki deneylerimiz bize yatakhaneler kilitlenmediği takdirde sizlerin kahvaltıdan sonra dosdoğru yatağınıza döndüğünüzü gösterdi."

"Ölümcül bir suç mu bu? Demek istiyorum ki, *normal* insanlar hafta sonlarında erken kalkmazlar. Yatıp dinlenirler."

"Sizler hastanedesiniz," derdi Büyük Hemşire. Sanki bu cevabı yüzlerce kez tekrarlamış gibi bir ses tonuyla. "Toplum hayatına kendinizi uyduramamanız yüzünden oluyor bütün bunlar. Doktorla ben, başkalarının yanında geçirdiğiniz her anın tedavi edici olduğu kanısındayız. Yataklarınıza çekilip yalnız başınıza kalmanız doğru değil."

"OT ya da PT'ye en azından sekiz kişinin birlikte götürülmesi de bu yüzden mi?"

"Elbette."

"Yani insanın yalnız kalmak istemesi hastalıklı bir davranış mı?"

"Böyle demek istemedim..."

"Helaya çişimi yapmaya gittiğimde tek başıma kalıp kötü düşüncelere kapılmamam için yanıma en azından yedi kişi almam mı gerek?"

Büyük Hemşire'nin buna karşılık vermesine fırsat kalmadan Cheswick ayağa fırlayıp, "Evet, bunu mu demek istiyorsunuz?" diye haykırdı. Diğer hastalar da onu destekledi̇ler: "Bunu mu demek istedin?"

Büyük Hemşire herkes susuncaya kadar bekler, sonra, "Eğer oyun bahçesindeki çocuklar gibi değil de, ciddi bir tartışma toplantısındaki büyükler gibi hareket edecek olursanız, doktora hastane düzeninde bir değişiklik yapılmasının yararlı olup olmayacağını sorarız. Evet, doktor?"

Doktorun nasıl bir karşılık vereceğini herkes bilirdi. Daha doktor söze başlamadan Cheswick yeniden atılırdı: "Ya sigara konusu, Bayan Ratched?"

Hastalar, "Evet, sigara?" diye atılırlardı.

Murphy doktora döndü. Büyük Hemşire'nin bir karşılık vermesine meydan bırakmadan soruyu doğrudan doğruya doktora yöneltti: 'Evet, doktor, sigara konusu var. Büyük Hemşire sigaraları... bizim sigaralarımızı... nasıl olur da masasının üzerine kendi malıymış gibi yığar, sonra da bunları herkese canı istediği zaman verebilir? Bir karton sigara aldığımda onları ne zaman içeceğime başka birinin karar vermesi fikri pek de hoşuma gitmiyor."

Doktor, başını yana eğip Büyük Hemşire'ye baktı. Onun kumara son vermek için fazla sigaraları topladığından haberi yoktu. "Bu sigara konusu nedir, Bayan Ratched? Ben böyle bir şey duyduğumu..."

"Doktor, bir kişinin günde üç-dört hatta bazen beş paket sigara

içmesini doğru bulmuyorum. Çok fazla bu. Geçen hafta böyle oldu... Bay McMurphy'nin gelişinden sonra... Ben de kantinden alman sigara kartonlarına el koyup herkese günde bir paket sigara vermeyi daha uygun gördüm."

McMurphy öne doğru eğilip Cheswick'e yüksek sesle, "Büyük Hemşire'nin bundan sonraki kararı helaya gidip gelişimiz üzerine olacak." diye fısıldadı. "İnsan helaya giderken yanma yedi arkadaş almakla kalmayacak, aynı zamanda helaya günde yalnızca iki kez gitmesine izin verilecek."

McMurphy bunun üzerine öylesine çok güldü ki, kimse hemen hemen bir dakika kadar konuşamadı.

Aslında McMurphy bütün bu davranışlarından büyük zevk alıyordu. Hastane personelinin ona daha sert davranmamasına şaşıyordum. Özellikle Büyük Hemşire ona söylenmesi gerekenden fazlasını söylemiyordu. "Yaşlı kartalın daha sert olduğunu sanıyordum," demişti Harding'e bir toplantıdan sonra, Belki de kendine gelmesi için böylesi bir şamar yemesi gerekiyormuş. Yine de hâlâ kartları kendi elinde tutuyormuş gibi davranıyor."

McMurphy, ertesi haftanın çarşamba gününe kadar aynı biçimde davranmayı sürdürdü. Sonra Büyük Hemşire'nin kendinden neden böylesine emin olduğunu öğrendi. Çarşamba, herkesin istese de istemese de yüzme havuzuna götürüldüğü gündü. Yatakhane sis bulutları içinde olduğundan havuza gitmemek için saklanırdım. Havuz beni hep ürkütüyordu. Suya baş aşağı düşeceğimi, kanalizasyona doğru emilerek çekilip denize atılacağımı sanırdım. Columbia'daki çocukluk günlerimde suya girme konusunda çok cesurdum. Diğer büyüklerle birlikte çağlayanın kenarındaki kayaların üzerinde yürür, çevremde bembeyaz, yemyeşil gürüldeyen sularla oynardım. Ama babam bazı şeylerden korkmaya başlayınca, ben de korkmaya başladım. Diz boyu suyla dolu havuzların yanına bile yaklaşamaz oldum.

Soyunma odasından çıktık. Havuz çalkalanıyor, sular etrafa sıçrıyordu. Suyun içi çıplak adamlarla doluydu. Kapalı havuzlarda her zaman olduğu gibi ortalık bağırış çağırışla çınlıyordu. Zenciler bizi suya doğru götürdüler. Su ılıktı. Oysa ben havuzun yanından ayrılmak istemiyordum. Kara oğlanlar ellerinde bambu kamışlarla dolaşıyor, suya girmek istemeyenleri havuza itiyorlardı. Ben McMurphy'nin yanından

ayrılmıyordum. Çünkü istemediği takdirde onu suya zorla sokamayacaklarını biliyordum.

Şimdi McMurphy cankurtaranla konuşuyordu. Ben de ona yakın duruyordum. McMurphy bir çukura rastgelmiş olmalıydı, ben sakince dikilirken, o yüzebiliyordu. Cankurtaran havuzun kenarında duruyordu. Bir düdüğü vardı. Sırtına üzerinde koğuş numarası yazılı bir tişört geçirmişti. McMurphy'le hapishaneyle hastane arasındaki farkların tartışmasına girişmişti. McMurphy, hastanenin hapishaneden çok daha iyi olduğunu söylüyordu. Oysa diğeri bundan pek emin değildi. McMurphy'e, hastaneye kapatılmanın mahkûm olmaya benzemediğini söylediğini duydum. "Bir hapishaneye girdiğinde mahkûm olmuşsun demektir. Ama mahkûmiyetini bitirdiğinde serbest bırakılacağını da bilirsin," diyordu.

McMurphy, çırpınmayı bıraktı. Cankurtaranın bu konuşması üzerine yüzerek havuzun ucuna geldi. "Peki, hastaneye kapatılınca ne olur?" diye sordu.

Adam omuz silkti. Boynuna astığı düdüğü çekiştirdi. Eski bir futbolcuydu... Sık sık, koğuşundan ayrıldığı zamanlarda, gözlerinin gerisinde bir işaret yanıp döner, dudaklarından sayılar dökülmeye başlar, dört ayak durur, oralardan geçen bir hastabakıcının üzerine doğru koşar, tam haf-bek gerisindeki delikten geçip giderken, kadının böbreklerine omuz vururdu. Bu yüzden onu Saldırganlar Koğuşu'na almışlardı. Havuz başında görevlendirilmediği zamanlarda ondan her şey beklenirdi.

McMurphy'nin sorusuna yeniden omuz silkti. Sonra çevrede kara oğlan var mı diye iki yanma bakındı. McMurphy'e doğru eğilip, görmesi için ona kolunu uzattı.

"Bu alçıyı görüyor musun?"

McMurphy onun koluna baktı. "Kolunda alçı yok, ahbap," dedi.

Adam sırıttı. "Var. Çünkü Brownlarla yaptığım son maçta kolumu kırdım. Kemik iyileşip de alçı sökülünceye kadar maçlara katılamam. Koğuştaki hemşire kolumu gizliden gizliye tedavi ettiğini söylüyor. Eğer bu kolumu fazla yormazsam alçıyı çıkartacakmış. O zaman ben de futbol kulübüne dönebileceğim."

Cankurtaran ellerini ıslak taşlara koyu,/ kolunun iyileşip iyileşmediğini anlamak için oyuna başlama durumunda biraz durdu.

McMurphy ona bir an baktı. Sonra hastaneden çıkması için onların kolunun iyileştiğini söylemelerini ne kadar zamandır beklediğini sordu. Adam doğruldu. Kolunu ovuşturdu. Mc Murphy'nin böyle bir soru sormasına kırılmış gibi bir tavır takınmıştı. "Eğer bana kalsaydı buradan çok zaman önce çıkıp giderdim. Belki de bu kolla esas takımda oynayamam, ama oyuncuların havlularını tutabilirim, değil mi? Bir şeyler yapabilirim. Koğuştaki hemşire, doktora durmadan daha iyileşmediğimi söylüyor. Eski spor odasında bile görev alamazmışım. Daha hazır değilim."

Adam dönüp sandalyesine gitti. Dalgın dalgın merdivenleri tırmanıp tramplenin üstündeki sandalyesine oturdu, aşağıya bize bakmaya başladı. Alt dudağını sarkıtmıştı. "Sarhoşluktan, serserilikten tutuklandım. Sekiz yıl sekiz aydır buradayım,"dedi.

McMurphy, havuzun kenarından ayrılıp adamın söylediklerini düşündü: Çalışma kampında altı aya mahkûm olmuştu. İki ayını tamamlamıştı. Dört ayı daha vardı... Ve de bu dört ay bir yerde kapatılıp kalmaya dayanabileceği son süreydi. Bu deliler evinde bir aya yakın zamandır bulunuyordu. Hastane hapishaneden çok daha iyiydi. Kahvaltıda portakal suyu içiyor, temiz yataklarda yatıyordu. Ama bütün bunlar burada yıllarını geçirmesini gerektirmezdi.

Havuzun, suyun sığ olduğu yerdeki merdivenlerine yüzdü. Zamanın geri kalan bölümünü orada oturarak geçirdi. Kaşlarını çatmıştı. Onun orada kendi başına, asık suratla oturması, bana Büyük Hemşire'nin toplantıda söylediklerini hatırlattı. Korkmaya başladım.

Havuzdan çıkmamız için düdüğü öttürdüklerinde hep birlikte soyunma odasına doğru yürüdük. Bu sırada havuza girme sırası gelen diğer koğuştakilerle karşılaştık. Duşa girmeden önce ayaklarımızı yıkadığımız yerde diğer koğuşta kalan bir delikanlı duruyordu. Onun kocaman, sünger gibi pembe bir başı, dolgun kalça ve bacakları vardı. Sanki birisi bir balonu suyla doldurduktan sonra ortasından sıkmıştı... Delikanlı ayak yıkama havuzuna uykulu bir ayıbalığı gibi, yatmıştı. Cheswick'le Harding onun ayağa kalkmasına yardım ettiler. Ama o yine suyun içine uzandı. McMurphy onu yeniden ayağa kaldırmalarına bakıyordu.

"Kimdir bu ?" diye sordu sonra.

Harding, Beyninde su toplanıyor," diye ona karşılık verdi.

Sanırım bir çeşit lenf bezi bozukluğu. Onu kaldırmamıza yardım et."

Delikanlıyı sonra serbest bıraktılar. O da yeniden havuza uzandı. Yüzündeki anlam çaresiz, sabırlı ve inatçıydı. Ağzıyla süt görünüşündeki suyu üflüyor, balonlar çıkartıyordu. Harding, McMurphy'den kendilerine yardım etmesini yeniden istedi. Cheswick'le birlikte yine delikanlıya doğru eğildiler. Ama McMurphy gelip onları bir kenara itti. Delikanlının üzerinden atlayıp duşa geçti.

"Bırakın yatsın," dedi. "Belki de derin sudan hoşlanmıyordun"

Başlamak üzere olduğunu görüyordum. McMurphy ertesi sabah erkenden kalkıp helaları ayna gibi pırıl pırıl temizleyerek herkesi şaşırttı. Kara oğlanların isteğine uyarak koridorlarda çalıştı. Büyük Hemşire den başka herkes onun bu haline şaşırmıştı. Büyük Hemşire, ortada şaşılacak hiçbir şey yokmuş gibi davranıyordu.

Öğleden sonraki toplantıda, Cheswick herkesin sigara konusunun bir sonuca bağlanması gerektiğine karar verdiğini açıkladığında ya da, "Ben, kendisinden çikolataların saklanacağı bir çocuk değilim! Bu konuda bir şeyler yapılmadı. Öyle değil mi, Mack?" diye çıkıştığında McMurphy'den hiçbir şey karşılık alamadı. Oysa McMurphy'nin kendisini desteklemesini bekliyordu.

Cheswick, McMurphy'nin oturduğu köşeden yana baktı. Diğerleri de. McMurphy iskambil kâğıtlarını inceliyordu. Başını kaldırıp bakmadı. Odada korkunç bir sessizlik hüküm sürüyordu. Duyulan yalnızca Cheswick'in ağır, hırıltılı soluk alıp verişleri ve kirli kartların hışırtısıydı.

Cheswick birden, "Bir şey yapılmasını istiyorum!" diye haykırdı. "Çocuk değilim ben!" Ayağım yere vurdu. Çevresine bakındı. Neredeyse ağlamak üzereydi. Yumruklarım sıkıp tombul göğsüne götürdü.

Cheswick kısa boylu, çok şişman biriydi. Başının arka tarafında pembe bir dolar gibi görünen dazlak bir yuvarlak vardı.

Oysa orada, odanın ortasında dururken daha da küçülmüş gibiydi. McMurphy'e baktı. Ondan karşılık alamadı. Yardım ararcasına İyileşebilirlerin arasında dolaştı. Her biri ondan bakışlarını kaçırıp desteklemeyi reddettikçe yüzündeki panik derinleşiyordu. Sonunda bakışları Büyük Hemşire üzerinde durdu. Ayağını yeniden yere vurdu.

"Bir şey yapılmasını istiyorum! Duydunuz mu? Bir şey! Bir şey! Bazı..."

İki kara oğlan kollarım arkaya çektiler. Kollarından ve göğsünden bir

iple bağladılar. Cheswick yüzüne yumruk yemiş gibi çökmüştü. Onu çeke çeke Saldırganlar Koğuşu'na götürdüler. Cheswick'in merdivenlerden çıkan ayak sesleri duyuluyordu. İki kara oğlan dönüp geldiklerinde, Büyük Hemşire odadakilere baktı. Cheswick götürüldükten sonra hiçbir şey konuşulmamıştı.

Büyük Hemşire, "Sigara konusunda konuşmak isteyen var mı ?" diye sordu.

Karşımdaki duvar boyunca sıralanmış yüzlerde bakışlarımı gezdirdim. Sonunda bir köşede tek elle iskambil kesme işini geliştirmeye çalışan McMurphy'e baktım... Tavandaki beyaz tüpler soğuk ışıklarını saçmaya başlamışlardı... Işıkların soğukluğunu midemde hissediyordum.

McMurphy'nin bizi desteklemeyi bırakmasından soma hastalar onun Büyük Hemşire'yi kandırmaya çalıştığını, Saldırganlar Koğuşu'na yollanacağını öğrendiğinden böyle davrandığını konuşmaya başladılar. Bazıları da McMurphy'nin şimdilik dinlediğini, Büyük Hemşire'yi şaşırtacak planlar kurduğunu söylüyordu. Gruplar halinde toplanıp konuşuyorlardı.

Oysa ben bunun nedenini biliyorum. McMurphy'nin havuz başındaki konuşmasını duydum çünkü. Sonunda kurnazlaştı. Tıpkı, hükümetin kasabaya baraj yapmasını, getireceği iş ve para yüzünden isteyen grupla baş edemeyeceğini anlayan babam gibi. Baraj yapıldığı takdirde Kızılderili köyü elden gidecekti. Pis Kızılderililer, hükümetin verdiği iki yüz bin doları alıp gitsinler, bir başka yere yerleşsinler, dendi. Babam gerekli belgeleri imzalamakla akıllılık etmişti. Buna karşı koymakta yarar yoktu. Hükümet, topraklarımızı elimizden er geç alacaktı. Bu biçimde kabilenin eline para geçmişti. Zekice davranılmıştı. McMurphy de aynı şeyi yapıyordu. Bunu anlıyordum. Sırf en akıllıca davranış olduğu için teslim bayrağını çekmişti. Böyle söylemiyordu elbette, ama ben biliyordum. Onaylıyordum. Kendi kendime, güvenli bir davranış, diye yineliyordum, saklanmak gibi. McMurphy'nin ne yapmaya çalıştığını biliyorum.

Bir sabah koğuştaki bütün hastalar McMurphy'nin geri durmasındaki gerçek nedeni öğreniyorlar. Kendi düşündüklerinin birer uydurma olduğunu anlıyorlar. McMurphy yüzme havuzundaki adamla yaptığı konuşma üzerine hiçbir şey söylemiyor tabii, ama onlar biliyorlar. Artık McMurphy'e öfkeyle bakmıyorlar. Onun ne yapmak istediğini en azından

benim kadar anlıyorlar. Hastaneden çıkabilmesi için Büyük Hemşire'nin istediği gibi davranması gerektiğini biliyorlar. Yine de McMurphy'e yöneltilen bakışlarda, işlerin bu yöne dönmemesini isteyen bir anlam gizli.

Cheswick bile bunu anladı. McMurphy'nin sigara konusunda kendisini desteklememesinin üzerinde durmadı. Saldırganlar Koğuşu'ndan aynı gün geri geldi Cheswick. McMurphy'e davranışlarının nedenini anladığını havuza giderken söyledi. Ama tam havuzun başına geldiğimizde sigara konusunda yine de bir şeyler yapılabilmesini çok istediğini de belirtti. Suya daldı. Ve parmaklarını havuzun dibindeki kanalizasyon borularının üzerine çekilmiş demir ızgaralara sıkıştırdı. Ne iri yarı cankurtaran, ne McMurphy, ne de iki kara yardımcı onu oradan kurtarabildiler. Bir tornavidayla ızgaraları yerinden söküp Cheswick'i sudan çıkardıklarında zavallı çoktan boğulmuştu.

* * *

Yemek kuyruğunda, ön sıralarda bir tepsinin havada sallandığını, sebze çorbasının, fasulyenin yerlere saçıldığını görüyorum. Sefelt iki kolu havada, tek ayak üstünde kuyruktan çıkıp kaskatı geriye doğru düşüyor. Gözlerinin akını çıkartıyor. Başı yere gürültüyle vuruyor. Fredrickson'la Scanlon ona yardım etmek için atılıyorlar, ama iri yarı kara oğlan onları geri itip arka cebinden düz bir tahta parçası çıkarıyor. Bunu Sefelt'in ağzına güçlükle sokuyor. Dişlerinin arasına yerleştiriyor. Sefelt'in ısırmasıyla sopanın çatır çatır ettiğini duyuyorum. Sefelt'in sarsılmaları yavaşlıyor, ama şiddetinden bir şey kaybetmiyor. Gövdesi köprü gibi kavislenip dikleşiyor, sonra yine yere düşüyor... Büyük Hemşire geliyor. Sefelt'in yanında duruyor.

Büyük Hemşire, ellerini bir mum tutuyormuş gibi önünde kavuşturuyor, Sefelt'in pantolonunun paçalarından, gömleğinin kollarından sızan şeye bakıyor. Kara oğlana, "Sefelt mi?" diyor.

"Tamam..." Kara oğlan tahtayı Sefelt'in ağzından çıkartmaya çalışmakta. "Bay Sefelt."

"Bir de Bay Sefelt artık ilaca ihtiyacı olmadığını söylüyordu." Büyük Hemşire başını sallıyor, Sefelt'ten beyaz ayakkabılarına doğru yayılan şeyden kaçınıyor. Sonra başını kaldırıp olanları görmek için toplanan hastalara bakıyor. Başım sallayıp, Artık ihtiyacı yokmuş," diye tekrarlıyor. Yüzünde acımayla, sabırla karışık bir gülümseme var.

Mesleğine uygun düşen bir gülümseme.

McMurphy böyle bir şeyi ilk kez görüyor. "Nesi var?" diye soruyor.

Büyük Hemşire, bakışlarını yerdeki ıslaklıktan ayırıp Mc Murphy'e dönüyor. "Bay Sefelt'in sarası var, Bay McMurphy," diye karşılık veriyor. "Bu da doktorun öğütlerini dinlemediği takdirde sık sık böyle durumlara düşeceğini gösterir. Kendisi daha iyi bilir. İlaçlarını almadığı takdirde böyle olacağını kendisine söylemiştik. Yine de aptalca davranmaktan vazgeçmedi."

Fredrickson kalın, fırçaya benzeyen kaşlarını kaldırarak kuyruktan çıkıyor. Adaleli, sarı saçlı, sarı kaşlı, uzun çeneli biri o. Sık sık, Cheswick'in bir zamanlar yaptığı gibi, bağırır çağırır, hemşirelere küfürler savurur, bu pis, iğrenç yerden çıkıp gideceğini söyler! Sakinleşinceye kadar böyle bağırmasına, yumruklarını sallamasına göz yumarlar. Sonra da, "Tamam mı, Bay Fredrickson; gidip taburcu olduğunuzu bildiren belgeyi yazalım mı?" derler. Bir yandan da Hemşireler Bölümünde, onun suçlu suçlu cama vurup, kendisini bağışlamalarını, söylediği öfkeli sözleri unutmalarını istemesinin ne kadar zaman alacağı üzerine bahse tutuşurlar.

Fredrickson, yumruğunu sallayarak Büyük Hemşire'ye yaklaşıyor, "Demek öyle?" diyor. "Sanki bunu size hakaret etmek için yapmış gibi zavallı Sefelt'i çarmıha gereceksiniz, ya?"

Büyük Hemşire rahatlatmak isterse elini onun koluna koyuyor. Fredrickson'ın yumrukları çözülüyor.

"Bir şey yok, Bruce. Arkadaşın iyileşecek. Herhalde Dilantin'ini almadı. İlacı ne yaptığını bilmiyor, anlamıyorum."

Büyük Hemşire de herkes gibi biliyor elbette. Sefelt ilaç kapsülünü ağzında tutuyor, sonra da çıkarıp Fredrickson'a veriyor. Çünkü 'feci yan etkileri' dediği şeyden ötürü ilaç almaktan hoşlanmıyor. Fredrickson ise ilaçları, kriz geçireceğim korkusuyla çifter çifter alıyor. Hemşire bunu biliyor. Oysa yüzüne baksanız hiçbir şeyden haberi yok sanırsınız.

Fredrickson, "E... ve... t..." diyor. Ama eskisi gibi saldırgan değil artık. "Evet, ama sorun ilaç almak ya da almamak gibi basit bir şey değil. Sefelt'in görünüşüne nasıl değer verdiğini, kadınların kendisini çirkin bulduklarını sandığını, Dilantin hakkında ne düşündüğünü hep biliyorsunuz..."

"Biliyorum," diyor Büyük Hemşire ve onun koluna yine dokunuyor.

"Saçlarının dökülmesinden bile ilaçları suçlu buluyor. Zavallı yaşlı Sefelt."

"O kadar yaşlı değil!"

"Biliyorum, Bruce. Neden böyle sinirleniyorsun? İkinizin arasında ne var ki, böylesine savunma durumuna geçiyorsun bilmiyorum?"

"Boş ver!" diyor Fredrickson. Yumruklarını cebine sokuyor.

Hemşire eğiliyor, yerde küçük bir alanı fırçayla temizliyor. Buraya dizini dayayarak Sefelt'e masaj yapmaya, ona bir biçim vermeye başlıyor. Sonra kara oğlana burada kalmasını, kendisinin gidip Gurney'i yollayacağını söylüyor. Gurney'le birlikte Sefelt'i yatakhaneye götürüp yatırmalarını tembihliyor. Ayağa kalktığında Fredrickson'ın koluna yine dokunuyor. Fredrickson, "Benim de Dilantin içmem gerek," diyor. "Biliyorsunuz. Bu yüzden Sefelt'in durumunu biliyorum. Demek istiyorum ki... Ben... Boş ver..."

"Seni anlıyorum, Bruce. İkiniz de bu devreyi atlatmaksınız. Ama herhangi bir şeyin bundan daha iyi olabileceğini düşünmüyor musun?"

Fredrickson hemşirenin işaret ettiği tarafa bakıyor. Sefelt bir parça normale dönmüş. Gövdesi geniş soluklarla kabarıp inmekte. Başının döşemeye çarptığı yerinde bir şişlik belirmektedir. Kara oğlanın sopasını ısırdığı yerlerde kırmızı köpükler oluşmuş, gözleri normale dönmekte. Ellerini yere ayakları yukarı gelecek biçimde dayamış, parmakları, Şok Odası'nda gördüğüm masaya bağlanmış hastalarmki gibi kasılmakta, akımdan avuçları tütüyor. Kendi elektrik şiddetini oluşturacak şekilde ayarlanmış, omurlarına yerleştirilmiş ve uzaktan kumandayla harekete geçirilebiliyor, Hemşire Bölümü'nün ordaki çelik kapıdan. Tabii sınırı aşarsa, mesela kaba bir şakanın ortasında olabilir, birdenbire arkasından vurur akım. Bu şekilde onu odaya götürmelerine gerek kalmamıştır.

Hemşire, Fredrickson'ın kolunu, sanki adam uyumuş gibi, hafifçe sarsıp tekrarlıyor. "İlacın zararlı yan etkileri var, tamam, ama böyle olmanın daha kötü olduğunu düşünmüyor musun?"

Fredrickson yerdeki adama bakarken, sarı, çalı gibi kaşları havaya kalkıyor, sanki ayda en azından bir kez Sefelt'in ne hale geldiğini yeni görmüş gibi oluyor. Büyük Hemşire gülümsüyor, Fredrickson'ın kolunu okşuyor, kapıya doğru yöneliyor. Giderken hastalara böyle bir şeyi görmek için toplanmalarından utanmaları gerektiğini anlatmak istermiş gibi bakıyor. O gidince Fredrickson titriyor, gülümsüyor.

"Ona neden sinirlendiğimi anlamadım," diyor. "Yani beni

sinirlendirecek hiçbir şey yapmadı. Değil mi?"

Çevresindekilerden cevap bekler gibi bir hali yok. Yalnızca Büyük Hemşire'ye neden sinirlendiğini anlamadığı belli. Yeniden titriyor, gruptan uzaklaşmaya başlıyor. McMurphy yanma gelip ne ilaç aldıklarını soruyor.

"Dilantin, McMurphy, krizleri önleyici bir şey."

"İlaç etki etmiyor mu?"

"Alırsan eder elbette."

"Peki neden alıp almamak üzerinde tartışma oluyor?"

"Bilmek istiyorsun demek! İşte Dilantin içmenin iğrenç sonucu." Fredrickson baş ve işaret parmaklarıyla alt dudağını yakalayıp çekiyor. Uzun, parlak dişlerinin çevresindeki pembe, kansız, perişan dişetlerini gösteriyor. Elini dudağından çekmeden, "Dişetleri," diyor. "Dilantin dişetlerini çürütüyor. İnsan dişlerini gıcırdatmak güdüsüne kapılıyor. Ve insan..."

Yerden bir ses geliyor. Sefelt'in inleyip soluduğu yere bakıyorlar. Bu sırada kara oğlan, tahta parçasını onun dişleri arasına sokmaya çalışmakta.

Scanlon, tepsisini alıp uzaklaşırken, "Cehennem hayatı bu!" diyor. "Yapsan da yapmasan da lanetlenmişsin işte."

McMurphy, "Ne demek istediğini anlıyorum," diye karşılık veriyor. Sefelt'in düzelmeye başlayan yüzüne bakmakta. McMurphy'nin yüzünde de Sefelt'in yüzündeki anlam belirmeye başlamak üzere.

* * *

Mekanizmada ne bozukluk olduysa onardılar. Temiz, planlı hareket başlamak üzere: Altı buçukta yataktan kalkış, yedide yemekhanede toplanış, sekizde İyileşemezlere yap-bozlar ve İyileşebilirlere oyun kâğıtları... Hemşireler Bölümü'nde Büyük Hemşire'nin beyaz ellerinin kontrol düğmeleri üzerinde gezindiğini görebiliyorum.

* * *

Bazen beni İyileşebilirlerle birlikte alırlar, bazen de almazlar. Bir seferinde onlarla beraber kütüphaneye götürdüler. Kütüphanenin Teknik Kitaplar Bölümü'ne gittim. Kolejde okuduğum sıralarda tanıdığım elektronik kitaplarının adlarına baktım. Kitapların içinin şematik çizimlerle, denklemlerle, teoremlerle dolu olduğunu biliyorum... Güç, güvenli, emin şeyler.

Kitaplardan birine bakmak istiyorum, ama korkuyorum.

Herhangi bir şey yapmaktan korkuyorum ben. Kütüphanenin sarı, tozlu havasında uçar gibiyim. Kitap yığınları sallanır gibi oluyor. Zikzaklar çiziyor, birbirlerine doğru değişik yönlerde koşuyorlar. Bir raf hafifçe sola, diğeri sağa eğik. Bazıları da üzerime doğru eğiliyor. Kitapların nasıl olup da yerlere dökülmediğini merak ediyorum. Eğer raftan bir kitap çekecek olsam, kim bilir ne korkunç bir sonuç doğar.

Birinin içeri girdiğini duyuyorum. Bizim koğuşta çalışan kara oğlanlardan biri. Yanında Harding'in karısı var. Kütüphaneye girerken birbirleriyle konuşup gülüşüyorlar.

Kara oğlan, bir köşede kitap okumakta olan Harding'e, "Buraya bak, Dale," diye sesleniyor. "Bak ziyaretine kim geldi! Ona ziyaret saati olmadığım söyledim, ama karın öylesine tatlı dilli ki, beni kandırdı." Kadını Harding'in önüne bırakıp "Unutmayın, duydunuz mu?" diye esrarlı bir biçimde fısıldayarak gidiyor.

Kadın, kara oğlana eliyle bir öpücük gönderdikten sonra kalçalarını sallayarak kocasına dönüyor, "Merhaba Dale," diyor.

Harding, "Şekerim," diyor, ama ona doğru birkaç adım atıp yaklaşmıyor. Çevresine bakınıyor. Herkes onları izliyor şimdi.

Kadın, Harding kadar uzun boylu. Yüksek ökçeli ayakkabılar giymiş. Elinde siyah bir çanta var. Çantayı sapından değil de kitap tutarmış gibi tutuyor. Tırnakları, parlak, siyah ruganın üzerinde kıpkırmızı kan damlaları gibi.

Kütüphanenin karşı tarafında bir karikatür kitabına bakmakta olan McMurphy'e, "Hey, Mack," diye sesleniyor Harding, "Eğer ebedi uğraşını bir an bırakıp da buraya gelirsen seni diğer parçamla, Nemesis'le tanıştırırım. Aslında, 'daha iyi parçamla' diyebilirdim, ama bu ikimiz arasında bir eşitlik olduğunu ortaya koyar, değil mi?"

Gülmeye çabalıyor ve fildişine benzeyen parmaklarını sigara almak için gömlek cebine sokuyor. Paketten son sigarayı çıkartmak için uğraşıyor. Dudaklarının arasına yerleştirdiği sigara titriyor. Karı koca henüz birbirlerine yaklaşacak bir davranışta bulunmamışlardır.

McMurphy, oturduğu yerden güçlükle doğrulup kalkıyor. Kepini çıkararak karı kocaya yaklaşıyor. Harding'in karısı ona bir kaşım kaldırarak gülümsüyor. "İyi günler, Bayan Harding," diyor McMurphy.

Kadının gülümsemesi genişliyor. "Ben Bayan Harding adından nefret

ederim. Neden bana Vera demiyorsunuz Mack?"

Harding'in biraz önce oturduğu kanepeye üçü birlikte oturuyorlar. Harding karısına McMurphy'i, onun Büyük Hemşire'yi nasıl korkuttuğunu anlatıyor. Kadın gülümseyip buna hiç şaşmadığını söylüyor. Harding konuşurken heyecanlanıp ellerini unutuyor. Şimdi bu eller havada gözle görülebilecek kadar belirgin bir resim çiziyor, anlattıklarının uyumuna göre beyazlar içinde dans eden iki balerin gibi kıvrılıp bükülüyor. Onun elleri her biçime girebilir. Ama anlatması biter bitmez McMurphy'le karısının ellerine baktıklarını fark ediyor ve ellerini derhal dizlerinin arasına sıkıştırıyor. Gülüyor. Karısı ona, "Dale, bu hafif, çekingen cıyaklamayı çıkartacağın yerde ne zaman doğru dürüst gülmeyi öğreneceksin?" diyor.

McMurphy de o ilk gün Harding'in gülmesine aynı şeyi söylemişti. Ama şimdi durum değişik. McMurphy'nin bunu söylemesi Harding'i sakinleştirmişti. Oysa şimdi eskisinden de sinirli ve huzursuz oluyor.

Kadın bir sigara istiyor. Harding elini yine cebine sokuyor, ama sigarası yok. Sanki yarıya kadar içtiği sigarayı saklamak istermiş gibi ince omuzlarını öne doğru eğerek, "Sigara sayıyla veriliyor," diyor. "Günde bir paket. Bu da insanı hiç de cömertliğe itmiyor, Vera şekerim."

"Ama senin hiçbir zaman fazla sigaran olmaz, Dale; değil mi?"

Harding'in karısına yönelmiş bakışlarında şeytanca kurnaz bir anlam beliriyor. Sonra gülümsüyor. "Sembolik olarak mı konuşuyoruz. Yoksa yine eski hikâyeyi mi tekrarlıyoruz? Önemi yok. Sorunun cevabını biliyorsun. Nasıl istersen öyle düşün."

"Söylediğimden başka bir şey kastetmek istemedim Dale..."

"Evet, hiçbir şey kastetmedin. Senin 'olmaz' ve 'hiçbir şey' sözcüklerinin olumsuz anlamı iki katı fazladır. McMurphy, Vera'nın İngilizcesi senin cahilliğinle rekabete girişebilir. Bak şekerim, 'hayırla 'hiçbir şey' arasında..."

"Tamam! Yeter! İki anlamda da kullandım. Tıpkı senin istediğin gibi. Sende hiçbir şeyden yeteri kadar olmadı."

"Benim zeki, küçük çocuğum!"

Kadın, Harding'e bir saniye kadar öfkeli öfkeli baktıktan sonra yanında oturan McMurphy'e dönüyor: "Sen Mack, senden ne haber? Bir kadına bir sigara ikram edecek kadar aklın başında mı?"

McMurphy'nin sigara paketi kucağında durmakta. Ama pakete

kucağında olmamasını dilermiş gibi bakıyor. Sonra, "Elbette benim her zaman sigaram vardır. Bunun nedeni de benim bir asalak olmamdır. Elime her fırsat geçişinde onlardan sigara otlanırım. Bu yüzden de paketim hep doludur. Harding yalnızca kendi sigarasını içer. Bu yüzden onun sigarasının bitmesi normal..."

"Benim için özür dilemek zorunda değilsin, dostum. Bu ne senin kişiliğine uygun düşer, ne de beni yükseltir."

"Haklısın," diye karşılık veriyor kadın, "bütün yapacağın iş sigaramı yakmak."

Sigarasını yakmak için Harding'e doğru öyle bir eğiliyor ki, bluzunun yakasından içini görüyorum.

Bayan Harding, Harding'i görmek için eve gelen arkadaşlarından yakınıyor biraz. "Bu tipleri bilirsin, Mack, değil mi?" diyor. "Özenle taranmış uzun saçlı, hayranlık uyandıracak biçimde kıvrılıp bükülen, ince bilekli, kendini beğenmiş erkekler." Harding bunların yalnızca kendisini görmek için mi geldiklerini soruyor. Kadın eve gelen kişilerin onun tanrının belası kıvrak bileklerinden daha çok kıvrılıp büküldüklerini anlatıyor.

Sonra birden ayağa kalkarak artık gitmesi gerektiğini söylüyor. McMurphy'nin elini tutup onunla yeniden görüşmeyi umduğunu söylüyor. Kütüphaneden çıkıp gidiyor. McMurphy bir şey diyemiyor. Kadının ökçelerinin tıkırtısına herkes başını kaldırıp yeniden bakıyor. Ve kadın koridorda yürüyüp gözden kaybolunca kadar peşinden bakıyorlar.

Harding, "Ne düşünüyorsun?" diyor.

McMurphy irkiliyor. "İkizleri müthiş," diyebiliyor. "Bizim Ratched hanımefendininkiler kadar büyük."

"Bedensel yönden sormadım," diyor Harding, "Demek istiyorum ki..."

"Canı cehenneme, Harding! Ne düşüneceğimi bilmiyorum!" diye McMurphy birden bağırıyor. "Benden ne istiyorsun? Evliliğin üzerine fikir yürütmemi mi? Bütün bildiğim şu: Bir kere hiç kimse çok büyük ve çok akıllı değildir. Ve de bana öyle geliyor ki, herkes yaşamım, bir başkasının yaşantısını mahvetmek için kullanıyor. Ne düşünmemi istediğini biliyorum: Senin için üzülmemi, karının gerçek bir orospu olduğunu düşünmemi istiyorsun. Ama ona kadınlığım da hissettirmiş değilsin. Allah belanı versin! Benim kendime özgü kaygılarım var.

Bunlara seninkileri de katmak istemem. Bırak peşimi!" Kütüphanedeki diğer hastalara bakıyor. "Bırakın beni! Hepiniz!"

McMurphy başına şapkasını geçirip kütüphanenin karşı tarafındaki karikatür kitabına dönüyor. İyileşebilirler, ağızları bir karış açık birbirlerine bakmaktalar. McMurphy onlara neden bağırdı? Hiç kimse onu iğnelemiyor ki! Onun hastanede geçireceği günleri daha fazla uzatmamak için saygılı, terbiyeli davrandığını anladıklarından beri McMurphy'den bir şey istemediler ki. Şimdi onun Harding'e sinirlenmesine, kitabım kapıp onu yüzünü tümüyle kapatacak biçimde tutmasına bir anlam veremiyorlar... Ya başkalarının kendisine bakmasını istemiyor, ya da kendisi başkalarını görmek istemiyor.

O akşam McMurphy yemekte Harding'den özür diliyor, kütüphanede neden öyle davrandığını anlamadığını söylüyor. Harding belki de karısı yüzünden öyle davrandığını ileri sürüyor. Çünkü karısı, karşısındakilerin üzerinde sinirlendirici bir etki yaratır. McMurphy, kahvesine bakarak oturuyor. "Bilmiyorum, ahbap," diyor. "Onunla daha yeni tanıştım. Şu son hafta boyunca kötü düşler görmeme karın neden olamaz."

"Hey, Bay Murphy," diye atılıyor Harding. "Bize bu düşleri anlatmalısınız. Durun kalemimi defterimi alayım." Toplantılara gelen o genç stajyer doktorun taklidini yapmakta. Niyeti McMurphy'i güldürmek. Bir kaşıkla peçete alıp peçetenin üzerine not alır gibi yapıyor. "Şimdi, bu düşlerinizde neler gördünüz?"

McMurphy'nin kılı bile kıpırdamıyor: "Bilmiyorum. Yalnızca yüzler görüyorum: Yalnızca yüzler."

Ertesi sabah, Martini, banyo odasındaki kumanda tablosunun arkasında jet pilotluğu oynamakta. Onu seyretmek için pokere son veriliyor.

"Ehem, ehhem. Kuleden uçağa, kuleden uçağa: dört yüz fit ötede yabancı bir cisim saptandı. Bir an önce hareket edin! Ehem, ehem."

Martini küvetin içinde oturmuş. Bir düğmeyi çeviriyor. Bir kolu öne itiyor. Bir ibreyi 'Dolu'ya çeviriyor. Ama önündeki kare biçimindeki fayans küvetin çevresindeki borulardan su akmıyor. Artık su tedavisi yapmıyorlar. Bu yüzden kimse suları açmıyor. Yepyeni, krom takımlar ve çelik kumanda tablosu hiç kullanılmadı. Yalnızca her şey eski hastanede on beş yıl önce kullanılan su tedavisi araçlarına benziyor. Borular vücudun her bölümüne uzanacak yeterlikte. Odanın öteki ucunda o tablo

üzerindeki düğmeleri gerektiği gibi çevirip kullanan lastik önlüklü teknisyen, hangi borunun ne zaman açılacağını, nereye tutulacağını, sıcak mı, soğuk mu su verileceğini bilir. Hasta, küvetin içinde iki yandan bağlı, çaresiz, kendinden geçmiş bir halde durur, teknisyen oyuncağıyla istediği gibi oynar.

"Ehem... Uçaktan kuleye, uçaktan kuleye: Cisim görüldü; şimdi hedefe alıyorum..."

Martini eğilip, boruların arasından kumanda tablosuna nişan alır gibi yapar. Bir gözünü kısmış, ötekiyle hortumun deliğinden bakmaktadır.

"Hedefe! Tamam... Hedef..." diye bağırır.

Martini'nin elleri birden durur, kendisi de dikilir. Saçları havalanmış; gözleri dehşetle doludur. Pokerciler sandalyelerinde dönerek, onun gördüğünü görebilir miyiz diye bakıyorlar. Ama boruların arasından sarkan sert, yeni çadır bezinden kuşaklar üzerindeki bağlama iplerinden başka bir şey göremiyorlar.

Martini dönüp doğrudan doğruya McMurphy'e bakıyor. Bir başkasına değil. "Görmedin mi? Görmedin mi?"

"Neyi, Mart? Hiçbir şey görmüyorum."

"Bütün bu bez kayışlarda? Görmedin mi?"

McMurphy dönüp duşa iyice bakıyor. "Hayır, göremedim."

"Bir dakika dur. Senin de görmeni istiyorlar."

Allah kahretsin, Martini söyledim ya, bir şey görmüyorum. Anlamıyor musun? Hiçbir şey yok."

Ah, diyor, Martini. Başım sallayıp, "Ben de görmedim," diye ekliyor. "Şaka yaptım."

McMurphy kâğıtları kesip gürültülü gürültülü dağıtıyor. "Ben böyle şakalardan hoşlanmam, Mart." Kâğıtları toplayıp yeniden kesiyor. Bu kez iskambiller titreyen ellerinin arasından dört bir yana dağılıyor.

* * *

Yine bir cuma günü olduğunu hatırlıyorum. TV için oylarımızı kullandığımız günden üç hafta sonra. Hepimizi tüberküloz muayenesi için röntgen odasının önüne topladılar. Aslında hastaların organlarının gerektiği gibi çalışıp çalışmadığını kontrol edeceklerini biliyorum.

Üzerinde *Röntgen* yazılı kapının önüne giden koridordaki sıralara oturtulduk. Röntgen odasının bitişinde GKBB yazılı, kışın, boğazımızı muayene ettikleri oda var. Koridorun karşı tarafında bir tahta sıra daha

var. Bu o metal kapıya gidiyor. Göz gibi pençeler. Başka bir şey yok üzerinde. İki kişi, iki kara oğlanın arasına oturmuş uyukluyor. Bir diğeri içerde tedavi oluyor. Onun bağırışlarını duyabiliyorum. Kapı bir hışırtıyla açılıyor. Odadaki parlak tüpleri görüyorum. Kurban, tekerlekli sandalyeyle, üzerinden dumanlar tüttürerek çıkartılıyor. O kapıdan içeriye emilip çekilmemek için, oturduğum yere sımsıkı tutunuyorum. Birisi kara derili, diğeri beyaz iki kişi, oturan hastalardan birini ayağa kaldırıyorlar. Hasta aldığı uyuşturucu ilacın etkisiyle iki yana sallanıyor. Şok tedavisinden önce hastaya genellikle kırmızı kapsüller veriyorlar. Hastayı kapıdan içeri itip kollarına giriyorlar. Bir an için hastanın kendisini nereye getirdiklerini anladığını görüyorum. Olduğu yerde tabanlarını zemine sımsıkı basarak masaya götürülmesine engel olmaya çalışıyor... Sonra kapı kapanıyor, artık hiçbir şey göremiyorum.

McMurphy, "Orada ne yapıyorlar?" diye Harding'e soruyor.

"Orada mı? A, elbette, sen o zevki tatmadın. Yazık. Hiç kimse bu tecrübeden yoksun kalmamalı." Harding ellerini ensesinde birbirine kenetliyor. Kapıya bakmak için geriye doğru eğiliyor. "Sana bir seferinde anlatmaya çalıştığım Şok Odası o, dostum. EŞT, yani Elektro Şok Terapi. İçerdeki şanslı kişilere aya parasız gitme fırsatı tanınıyor. Hayır, hayır, bu yolculuğun karşılığını bir bakıma ödüyorlar. Parayla değil de beyin hücreleriyle. Herkeste milyarlarca beyin hücresi vardır. Birkaçının gitmesi eksiklik yaratmaz."

Tahta sırada oturan, tek başına kalmış adama kaşlarını çatıyor. "Bugün fazla müşteri yok. Eskiden burası dolu olurdu. Ama hayat böyledir işte; alışkanlıklar, başladığı gibi kaybolur da. Bence burası modasını yitirmek üzere. Bizim sevgili Büyük Hemşire'miz eski büyük Faulknerci geleneğine karşı koymak yürekliliğini gösteren az kişiden biridir. Beynin yakılmasını istemez.

Kapı açılıyor. Hasta, tekerlekli sandalyesinde kendi başına çıkıp koridordan aşağıda kayboluyor. McMurphy, son hastanın içeri alınıp kapının kapanmasına bakıyor.

"Yani yaptıkları," diyor, "kuşu içeri alıp beynine elektrik vermek mi?"

"Bu çok özet bir anlatım oluyor."

"Neden?"

"Hep hastanın iyiliği düşünülmektedir, elbette. Burada her şey hastanın iyiliği için yapılır. Baksan, yalnızca bizim koğuşta yaşadığından

hastanenin geniş, yetenekli bir mekanizma olduğu sanısına kapılırsın. Ama durum öyle değil. EŞT, her zaman bizim hemşirelerin yaptığı gibi bir cezalandırıcı olarak kullanılmaz. Sözde iyileşmeyen hastalara şok tedavisi yapılır. Bazılarına beyin ameliyatı yapıldığı gibi. Şok tedavisinin bazı ayrıcalıkları vardır. Ucuzdur. Çabuktur. Tümüyle ıstırapsızdır. Hastadaki krizleri azaltır."

Sefelt, "Ne hayat," diye inliyor. "Krizleri önlemek için kimimize ilaç veriyorlar, kimimize de şok tedavisi yapıyorlar.'

Harding, konuşmak için McMurphy'e doğru eğiliyor: "Şöyle oluyor: İki ruhbilimci, Tanrı bilir hangi sapık nedenle, bir hayvan mezbahasına gidiyorlar. Hayvanların iki gözlerinin arasına bir balyozla vurularak öldürüldüğünü görüyorlar. Ama hayvanlardan bazısı hemen ölmüyor. Yerde saralı hastalarınkine benzeyen kasılmalarla kıvranıyorlar. Doktorlardan biri, 'İşte/ diyor, 'bize gerekli olan da bu.' Arkadaşı da onun kanısında elbette. Sara nöbetinden kendine gelen bir hastanın bir süre için daha sakin, huzurlu olduğu görülür. Bunun nedenini hiç kimse bilmez. Hâlâ da bilinmiyor. Ama kriz, saralı olmayan hastalara uygulanabilirse sonuç büyük yararlar sağlıyor."

Scanlon balyoz yerine bomba kullanıldığını ileri sürüyor, ama Harding onu duymazlıktan gelip anlatmasını sürdürüyor:

"Kasap çekiç kullanır. Ne de olsa insan bir inek değildir. Çekicin alnı ya da burnu kırmayacağından her zaman emin olunamaz değil mi? Hatta dişler bile elden gidebilir. Eğer birinin başına vurmak gerekiyorsa, bunun için daha emin, daha kesin bir yöntemle çalışılmalı. Sonunda elektrik üzerinde karara vardılar."

"Tanrım, elektrik akımının zarar verebileceğini düşünmediler mi? Toplum bu konuda sesini çıkarmadı mı?"

"Toplumu yeteri kadar anladığını sanmıyorum, dostum. Bu ülkede bir şey bozuldu mu, onu en çabuk biçimde onarmak en üstün tutulan yoldur."

McMurphy başım sallıyor: "Vay canına! Beyine elektrik vermek! Bu, insanı cinayet suçundan elektrik sandalyesine oturtmaya benziyor."

"İki işlem de birbirine sandığından çok daha fazla bağlıdır. İkisi de tedavi eder."

"Bir de ıstırapsız olduğunu söylüyorsun, ha?"

"Istırapsız olduğunu şahsen ben garanti ederim. Tümüyle ıstırapsız.

Elektrik akımı verilir verilmez bayılırsın. Ne gaz, ne iğne, ne de balyoz. Son derece ıstırapsız. Ama hiç kimse ikinci bir şok tedavisi olmak istemez. Sen... değişirsin. Birçok şeyi unutursun..." Harding ellerini şakaklarına dayayıp gözlerini kapatıyor... "Sanki sarsıntısıyla anılar, hayaller, duygular tekerleği coşkunca, vahşice dönmeye başlıyor. Bu tekerlekleri gördün sen. Çığırtkan, paranı alıp bir düğmeye basar. Bom! Sesler, sayılar, ışıklar bir kasırga hızıyla dönmeye başlar. Belki kaybeder, belki de kazanırsın. Yeniden oynamak zorunda kalırsın. Adama tekerleği döndürmesi için yeniden para verirsin. Para verirsin."

"Sinirlenme, Harding."

Kapılar açılıyor. Birisini üzeri beyaz çarşafla örtülü dışarı çıkarıyorlar. Teknisyenler kahve içmeye gidiyor. McMurphy elini saçlarının arasında gezdiriyor. "Bütün bu olanları kafamda toparlayamadım," diyor.

"Neyi? Şok tedavisini mi ?"

"Evet. Yalnızca o değil. Bütün bu..." Eliyle havada bir daire çiziyor. "Bütün bu olanlar."

Harding'in eli McMurphy'nin dizine değiyor. "Tedirgin kafanı rahatlat, dostum. Şok tedavisiyle ilgin olacağını sanmam. Artık modası geçmek üzere. Yalnızca aşırı durumlarda kullanılıyor. Beyin ameliyatı gibi."

"Şimdi gelelim bu ameliyata. Beynin bir bölümü alınıyor değil mi?"

"Yine haklısın. Kültürün gelişmeye başladı. Evet, beyni kesip parçalıyor o. Ön beyne sünnet yaparlar. Sanırım Büyük Hemşire alt tarafta sünnet yaptıramadığı için üst tarafa yöneliyor."

"Ratched mi demek istedin."

"Gerçekten öyle dedim."

"Bir hemşirenin böyle bir konuda söz hakkı yok sanırdım."

"Gerçekten var."

McMurphy, şok tedavisinden, beyin ameliyatından, yeniden Büyük Hemşire'den konuşmaya başlamaktan hoşnutmuş gibi davranıyor. Harding'e Ratched'in nesi olduğunu soruyor. Harding, Scanlon ve diğerleri çeşitli fikirleri ileri sürüyorlar. Bir süre Büyük Hemşire'nin hastanedeki sorunların kökü olup olmadığını tartışıyorlar. Sonunda Harding Ratched'in bütün dertlerin nedeni olduğunu söylüyor. Çoğunluk aynı kamda. Ama Mc Murphy bundan o kadar emin değil. Bir zamanlar

onlar gibi düşündüğünü, ama şimdi bundan pek emin olmadığım söylüyor. Büyük Hemşire'nin baştan atılmasının hastanede pek bir değişiklik yaratmayacağım belirtiyor. Bütün bu karışıklığa daha büyük bir şeyin yol açtığını açıklıyor, bunun ne olduğunu anlatmaya çalışıyor. Anlatamayınca da vazgeçiyor.

McMurphy, karışıklığın nedenini bilmiyor. Ama uzun bir süre önce anlamaya başladığını söyleyerek konuya giriyor. Büyük

Hemşire bu işlerde tek başına değil. Arkasında bütün ülkeyi kaplayan büyük güç var: Sistem. O, Sistem'in yalnızca yüksek yetkili bir memuru.

McMurphy'e hak veren çıkmıyor. Meselenin ne olduğunu bildiklerini söylüyorlar. McMurphy onları susturuncaya kadar tartışmayı sürdürüyorlar.

"Söylediklerinizi kulağınız duysa bir," diyor McMurphy. "Bütün duyduklarım yakınma, yakınma, yakınma. Scanlon hastaneyi bombalamak istiyor. Sefelt ilaçlan beğenmiyor. Fredrickson ailesini suçluyor. Hiçbiriniz bir şey bilmiyorsunuz."

Sonra Büyük Hemşire'nin yalnızca acımasız, yüreği buz gibi bir kadın olduğunu söylüyor. Onu elde etmeye çalışmanın bir yararı dokunmayacağını ekliyor. Hastanenin bozuk düzenine böyle bir çabanın çözüm getiremeyeceğini belirtiyor.

Harding, "Öyle mi düşünüyorsun?" diyor. "Kafa sağlığı sorunu üzerine birdenbire pek düştüğüne göre, bu meselenin ne olduğunu bize anlatır mısın?"

"Söylüyorum işte. Bir şey bildiğim yok." McMurphy, bir an susup Röntgen odasından gelen hışırtılı seslere kulak veriyor. Sonra, "Sorun senin dediğinden farklı sayılmaz. Bu yaşlı hemşire ve onun seksle ilgili kaygıları... Bunun çözümü de onu yere yatırıp kaygılarına bir son vermektir, değil mi?"

Scanlon ellerini birbirine vuruyor. "Allah Kahretsin! Tamam! Bu iş için sen seçildin, Mack. Senden iyisi can sağlığı."

"Hayır hayır. Yanlış kapı çaldınız."

"Neden?"

"Scanlon, evladım. Ben o kadından elimden geldiğince uzak durmaya niyetliyim."

Harding gülümseyerek, "Bu halin benim de dikkatimi çekti," diyor. "İkinizin arasında neler geçti? Bir süre onu iyi oyaladın. Sonra bıraktın.

Bizim iyilik meleğimize birden acıdın mı?"

"Hayır, birkaç şey öğrendim, o kadar. Değişik yerlerde, değişik kişilerle konuştum. Sizlerin neden böyle kuzu gibi onun dediğini noktası noktasına yaptığınızı anladım. Beni hangi amaçla kullandığınızı öğrendim."

"Ya? Çok ilginç!"

"Evet, haklısın, çok ilginç; Büyük Hemşire'nin kuyruğunu kıstırmakla kendimi nasıl bir tehlikeye attığımı bana söylememeniz de çok ilginç. Böylece mahkûmiyetime bir-iki yıl daha eklenecekti."

"Dostlar, McMurphy, erken bırakılması için yepyeni bir siyaset güttüğünü anlatmak istiyor. Bunun kendisinin istediği gibi olacağına değgin herhangi bir kanıtı var mı?"

"Ne demek istediğimi çok iyi anlıyorsun, Harding. Neden bana, onun beni burada istediği kadar tutabileceğini, keyfi olursa salacağını söylemedin?"

"Senin bir mahkûm olduğunu unuttum." Harding'in yüzünde bir gülümseme belirmek üzere. "Evet. Sen de kurnazlaşmaya başladın. Hepimiz gibi."

"Elbette kurnaz davranmaya çalışıyorum. Çok haklısın. Neden Hemşireler Bölümü'ndeki sigaralar ve yatakhane kapısının açık bırakılması konularında ben öncü oluyorum? Başlangıçta anlayamadım. Sizlerin bana bir kurtarıcıymışım gibi koşup gelmenizi anlayamadım. Sonra bir rastlantı sonucu, hemşirelerin, kimin serbest bırakılacağı, kimin bırakılmayacağı konusu üzerinde söz sahibi olduklarını öğrendim. Ve son hızla aklımı başıma topladım." McMurphy bize bakıp gülümsüyor. "Kusura bakmayın arkadaşlar. Ben de buradan hepiniz gibi bir an önce çıkmak istiyorum."

Gülümsüyor, burnunu karıştırıyor, başparmağıyla Harding'in kaburgalarım dürtüklüyor. Sanki bize hiç kızmadığını anlatmak istiyor. Ama Harding yeniden konuşuyor:

"Fakat senin kaybedecek benden daha çok şeyin var, dostum."

Flarding yine sırıtmakta. Herkes yerini değiştiriyor. Martini, gömleğinin düğmelerini ilikleyerek Röntgen odasından çıkarken, "Gözümle görmeseydim inanmazdım," diye mırıldanıyor. Billy Bibbit kalkıp Martini'nin yerini almak için kara cama gidiyor.

"Senin kaybedecek benden daha çok şeyin var," diye yineliyor

Harding. "Ben gönüllüyüm. İstesem çıkarım."

McMurphy hiçbir şey söylemiyor. Yüzünde yine sanki bir şeyler yolunda gitmiyormuş gibi şaşkın bir anlatım var. Anlaya-madiği bir şey. Harding'e bakarak öylece oturuyor. Harding'in gülümsemesi kayboluyor. Kendisine acayip acayip bakan Mc Murphy'nin karşısında tedirginleşmeye başlıyor. Hafifçe yutkunduktan sonra, "Zaten burada pek az mahkûm var," diyor. "Yalnızca Scanlon'la... İyileşemezler bölümünden birkaç kişi. Bir de sen. Koskoca hastanede parmakla sayılacak kadar az mahkûm var."

Sonra susuyor, sesi McMurphy'nin bakışları altında sönüp gidiyor. Bir anlık bir sessizlikten sonra McMurphy alçak sesle, "Siz benimle alay mı ediyorsunuz?" diyor. Harding başını olumsuz anlamda sallıyor. Korkmuş gibi bir hali var. McMurphy ayağa kalkıyor: "Benimle alay mı ediyorsunuz?"

Hiç kimse bir şey demiyor. Mc Murphy tahta sıra boyunca gidip gelmeye başlıyor. Elini gür saçlarının içinde dolaştırıyor.

"Sen Billy... Sen de mahkûmlardan olmalısın!"

Billy'nin arkası bize dönük. Kara röntgen camına, "Hayır, değilim," diyor.

"O halde neden? Neden? Daha çok gençsin. Şimdi senin bir arabaya atlayıp kızların peşinde koşman gerek. Bütün bunlara..." Elini havada sallıyor... "Bütün bunlara neden boyun eğiyorsun?"

Billy karşılık vermiyor. McMurphy ondan diğerlerine dönüyor:

"Bana nedenini söyleyin. Haftalardan beri sızlanıp yakınıyor, bu yere, hemşireye tahammül edemediğinizi söylüyorsunuz. Bir mahkûm bile değilsiniz. Koğuştaki bazı arkadaşların böyle konuşmalarını mazur görebilirim. Çünkü onlar kafadan kontak. Sizler dışarıdaki kişiler gibi değilsiniz, ama kafadan kontak da sayılmazsınız."

Kimse ona söyleyecek bir söz bulamıyor. McMurphy Sefelt'e yanaşıyor:

"Sefelt, ya sen? Arada bir kriz geçirmenden başka bir şeyciğin yok senin. Tanrı aşkına, bir amcam vardı benim. İsteri krizleri geçirirdi. Senin krizlerinden iki kat şiddetli hem de. Olmadık düşler görürdü. Ama kalkıp kendisini bir tımarhaneye kapatmadı. Eğer yürekli olsanız dış dünyada rahatlıkla yaşayabilirsiniz..."

"Elbette!" Konuşan Billy. Yüzü yaşlarla dolu, "Elbette!" diye yine

haykırıyor. "Yürekli olabilseydik! Eğer cesaretim olsa bugün buradan giderim. A-a-annem Bayan Ratched'in arkadaşı. Hemen bugün öğleden sonra çıkış belgesini imzalatabilirim. Yürekli olsam!"

Billy gömleğini sıranın üzerinden kapıp giymeye çalışıyor. Ama tepeden tırnağa, zangır zangır titriyor. Sonunda gömleğini giyip McMurphy'e dönüyor:

"Burada kendi is-is-isteğimle mi kalıyorum sanıyorsun? Bir ar-ar-arabam olsun, kı-kı-kızlarla gezip tozayım istemez miyim sanıyorsun? Ama sen hiç seninle al-al-alay eden kişilerle karşılaştın mı? Karşına geçip gülen, sırıtan ki-ki-kişilerle? Hayır. Çünkü sen gü-gü-güçlü bir insansın. Seninle kimse al-al-alay edemez. Oysa ben iri yarı, gü-gü-güçlü değilim. Harding de değil. Fredrick-k-kson da, Se-sefelt de. Se-se-sen bizim burada ke-ke-kendi isteğimizle, hoş-ş-şumuza gittiği için kaldığımızı dü-dü-düşünüyorsun! Ah, hiç ya-ya-yararı yok..."

Şimdi Billy konuşamayacak kadar titremekte, ağlamakta. Elinin tersiyle gözlerindeki yaşları siliyor. Elindeki kabuk tutmuş yaralardan biri soyuluyor. Elini yüzüne sürdükçe yüzü kan içinde kalıyor. Sonunda görmeyen gözlerle, koridorda oraya buraya çarparak koşa koşa uzaklaşıyor. Kara oğlan da peşinde.

McMurphy, diğerlerine dönüp bir şey daha sormak için ağzını açıyor. Karşısındakilerin kendisine nasıl baktıklarını görünce bundan vazgeçiyor. Orada, bizlerin delici bakışları altında bir an duruyor. Sonra, "Allah kahretsin" deyip, şapkasını başına, kulaklarına kadar çekerek giyiyor. Tahta sıradaki yerine geçip oturuyor. İki teknisyen, verdikleri kahve molasından dönüp karşı taraftaki kapıdan içeri giriyorlar. O kapı açılınca insanın burnuna asit kokusu gelir. McMurphy oturmuş, o kapıya bakmakta...

"Kafamı toparlayamıyorum..."

* * *

Koğuşa dönerken McMurphy, elleri cebinde, dudaklarında yanmamış bir sigara, derin düşüncelere dalmış bir halde en geriden yürüyor. Herkes suskun. Billy'i sakinleştirmişler. Şimdi grubun önünde, bir yanında kara oğlan, öteki yanında Şok Odası'ndaki beyaz görevliyle yürümekte.

Ben McMurphy'nin yanına gelinceye dek adımlarımı ağır ağır attım. Üzülmemesini, hiçbir şey yapılamayacağını söylemek istiyordum. Çünkü

McMurphy'nin kafasında, bir köpeğin içinde ne olduğunu merak ettiği bir deliğe bakarken aklından geçen kaygılı düşünceler var. Bir ses köpeğe, 'bu delikteki şey seni ilgilendirmez' der. Bir başka ses, korkak, çekingen olmayan bir güçlü ses, 'araştır köpek, araştır' diye fısıldar.

Ona üzülmemesini söylemek istiyordum. Tam söyleyeceğim sırada McMurphy şapkasını geriye itip en gerideki kara oğlana doğru adımlarını hızlandırdı. Adamın sırtına vurarak, “Sam," dedi, "kantine uğrayıp bir-iki karton sigara alsak, ne dersin?"

Yetişmek için, acele etmek zorundayım. Koşmak kalbimi deli gibi çarptırmış, beynimde heyecanlı dalgalanmalar olmuştu. Kafamın içini çıngırak sesleri kaplamıştı. Bu ses bana soğuk bir sonbahar mevsiminde bir cuma günü futbol alanında duruşumu, oyunun başlaması için topa vurulmasını bekleyişimi hatırlattı. Beynimdeki çınlama sürdü, sürdü, sonunda buna dayanamaz oldum. Neyse ki topa ilk vuruş yapıldı. Oyun başladı. Şimdi de cuma gününün heyecanını duyuyor, aynı coşkun sabırsızlığa kapılıyorum. Her oyundan önce olduğu gibi yine duygularım keskinleşiyordu. Tıpkı bir süre önce yatakhanenin penceresinden dışarıya baktığım zamanki gibi: Her şey keskin, berraktı. Böyle olduğunu unutmuştum. Diş macunu, ayakkabı bağları, güneş gözlükleri dizi diziydi, tükenmez kalemlere ömür boyu garanti veriyorlardı suyun altında yağa yazar diye, hepsi oyuncak ayılar tarafından aşırmalara karşı korunuyorlardı.

McMurphy tezgâha, yanıma geldi. Baş parmaklarını cebine geçirmiş bir halde satıcı kıza bir-iki kutu sigara vermesini söyledi. "Üç kutu olsa da olur," diye ekledi. Kıza sırıtıyordu. "Bol bol sigara içmeye karar verdim."

Kafamdaki çınlama öğleden sonraki toplantıya kadar sürdü. Sefelt'in sorunlarının gerçeğine varmak için çabalayışlarını dinliyordum. Sonunda, "Suç Dilantin'de!" diye haykırıyor Sefelt.

Büyük Hemşire, "Bay Sefelt, size yardımcı olmamızı istiyorsanız, dürüst olmalısınız," diye karşılık veriyor. "Bu da ancak Dilantin sayesinde olabilir." Sefelt, "Ama diş etlerimi çürüten Dilantin," diyor. "Öyle değil mi?" Büyük Hemşire gülümsüyor. "Jim, sen kırk beş yaşındasın..." Tam o sırada köşede oturan Mc Murphy'nin bakışlarıyla karşılaşıyorum. Şimdi son iki haftadaki toplantılarda olduğu gibi iskambil kâğıtlarıyla oynamıyor ya da burnunu bir dergiye sokmuş uyuklamıyor. Aksine, yüzünde heyecanlı, pervasız bir anlatımla dimdik oturmuş. Bakışları bir

Sefelt'e, bir Büyük Hemşire'ye gidip geliyor. Ben ona bakarken beynimdeki çınlama çoğaldı. McMurphy'nin gözleri o beyaz kaşlarının altında birer mavi çizgi gibi şimdi. Onun Saldırganlar Koğuşu'na gitmesini sağlayacak çılgınca bir davranışa her an başlayabileceğinden emindim. Bu bakışı başkalarında da görmüştüm, kara oğlanları tepelemeye başlamadan önce. Sandalyeme sımsıkı tutundum. Bekledim. Düşündüğüm olacak diye korkuyordum.

McMurphy, Sefelt'le konuşma bitinceye dek sessiz sedasız bekledi. Fredrickson, arkadaşını sıkıştırdıkları için öfkeli öfkeli konuştu, sonra sigaraların Hemşireler Bölümü'nde tutulmasından yakındı. Fredrickson, konuşmasını bitirince kıpkırmızı kesildi. Her zamanki gibi Büyük Hemşire'den özür diledi. Yerine oturdu. Fredrickson'ın konuşması sırasında McMurphy hafifçe öne doğru eğilmiş, ama başka bir davranışta bulunmamıştı. Yanıldığımı düşünmeye başlamıştım.

Toplantının sona ermesine birkaç dakika kalmıştı. Büyük Hemşire, önündeki kâğıtları toplayıp sepete yerleştirdi. Sepeti kucağından yere bıraktı. Bakışları bir saniye kadar McMurphy'e gitti. Sanki onun uyanık olup olmadığını, konuşmaları dinleyip dinlemediğini anlamak istiyordu. Ellerini kucağında kavuşturdu. Parmaklarına bakıp derin bir soluk aldı. Başını salladı.

"Çocuklar," dedi, "şimdi söyleyeceklerimi uzun uzun düşündüm. Doktorla da konuştum. Diğer personelle de. Hepimiz de ne yazık ki aynı sonuca vardık. Birkaç hafta önceki görevler sırasında işlenen utandırıcı davranışın cezalandırılması kanısındayız." Elini kaldırıp çevresine bakındı. "Bugüne kadar isyankâr davranışınız yüzünden özür dileyeceğinizi umarak bekledik. Ama içinizden hiç kimse en küçük bir pişmanlık belirtisi göstermedi."

Büyük Hemşire sözünün kesilmemesini istediğini anlatmak için elini yine kaldırdı.

"Lütfen anlayış gösterin. Biz hiçbir zaman size tedavi edici değerini düşünmeden görev vermedik. Birçoğunuz Dış Dünya'daki topluma ayak uyduramadığınız için buradasınız. Çünkü Dış Dünya'nın gerçekleriyle karşılaşmayı reddediyorsunuz. Onlardan kaçıyorsunuz. Yaşamınızın bir döneminde, belki de çocukluğunuzda, toplumun kurallarına karşı gelmenize izin verilmiş. Bir kuralı bozduğunuzu anlamışsınız. Ama bunun cezasını çekmemişsiniz. Anne babalarınızın bu aptalca

yumuşaklığı, hoşgörüsü, bugünkü hastalığınızın mikrobu olabilir. Bunu size, disiplin ve düzeni yalnızca sizin iyiliğiniz için kurmaya çalıştığımızı anlayacağınızı umarak söylüyorum."

Büyük Hemşire bakışlarını odada gezdirdi. Yüzünden kendisine verilen görevden hoşlanmadığı kolayca okunuyordu. Odaya derin bir sessizlik çökmüştü. Yalnızca beynimdeki çınlama sürüp gidiyordu.

"Bizim çevremizde disiplini sağlamak güçtür. Bunu anlamanız gerek. Biz size ne yapabiliriz ki? Tutuklanamazsınız. Katıksız ekmek cezasına çarptırılamazsınız. Personelin önemli bir sorunla karşı karşıya bulunduğunu bilmelisiniz: Ne yapabiliriz?"

Ruckly'nin ne yapılabileceği konusunda bir düşüncesi vardı, ama Büyük Hemşire ona aldırış etmedi. Sonunda kendi sorusuna kendisi karşılık verdi:

"Bir ayrıcalığı elinizden almak zorundayız. Bu isyankâr davranışın ayrıntılarını dikkatle düşündükten sonra, sizlerin iskambil oynamak için kullandığınız Su Tedavisi odasını kapatıyoruz. Artık gündüzleri orada oturup kâğıt oynamak yok. Haksızlık mı ediyoruz?"

Büyük Hemşire yerinden kımıldamadı. Bakmadı da. Ama herkes birer birer, köşesinde oturan 'O'na dönüp baktı. Yaşlı İyileşemezler bile, bizim koğuştakilerin neye baktıklarını anlamak için boyunlarını uzattılar. McMurphy'e döndüler... Yüzler ona çevrildi. Bu yüzler çırılçıplak, korkulu bir umutla doluydu.

Beynimdeki o çınlama, keskin fren yapan bir arabanın tekerleğinin gıcırtısına benziyordu.

McMurphy, sandalyesinde dimdik oturmuş, parmağını burnundaki yara izi üzerinde dolaştırıyordu. Kendisine bakanlara sırıttı. Şapkasını kenarından tutup herkesi kibarca selâmladı. Sonra bakışlarını Büyük Hemşire'ye çevirdi.

"Eğer bu kural üzerine konuşacak yoksa, toplantı saati sona ermek..."

Büyük Hemşire yine sustu. McMurphy'e bu kez kendisi baktı. McMurphy omuzlarını silkti. Gürültülü bir iç çekişiyle ellerini dizlerine vurup sandalyesinden kalktı. Gerindi. Esnedi. Yine burnunu kaşıdı. Büyük Hemşire'nin tarafına doğru pantolonunu çekiştirerek yürüdü. Artık ona kafasındaki aptalca şeyi yapmamasını söylemekte geç kalmıştım. Ben de herkes gibi seyrettim. McMurphy uzun, çok uzun adımlarla yürüdü. Baş parmaklarını yine pantolonunun ceplerine geçirmişti. Şimdi bir serseri,

bir kumarbazdı yine. Kocaman kızıl saçlı kafasıyla küfürbaz bir İrlandalı, bir televizyon filminden fırlamış, sokağın ortasında rakibiyle karşılaşmaya giden bir kovboydu.

O yaklaştıkça Büyük Hemşire'nin gözleri irileşti, irileşti... McMurphy'nin bir şey yapabileceğini hiç düşünmemişti. Bu onun McMurphy üzerinde kazanacağı son zafer olacak, kendini bir kez daha kesinlikle kabul ettirecekti. Ama işte geliyordu. Bir ev kadar kocaman!

Büyük Hemşire ağzını açmak, bir şey söylemek, kara derili adamlarını çağırmak istedi. McMurphy, ona fazla yaklaşmadan durdu. Şimdi McMurphy Büyük Hemşire'nin tarafındaki pencerenin önündeydi. Sonra en alçak, en boğuk sesiyle bu sabah aldığı sigaralardan birini içmeyi düşündüğünü söyleyip elini cama vurdu.

Cam kırıkları, su taneleri gibi dört bir yana saçıldı. Büyük Hemşire ellerini kulaklarına götürdü. McMurphy üzerinde adı yazılı olan sigara kartonlarından birini alıp içinden bir paket çıkardı. Büyük Hemşire'nin tebeşirden bir heykel gibi oturduğu yere döndü. Cam parçalarım onun şapkasından, omuzlarından silkelemeye başladı.

"Özür dilerim" dedi, "Gerçekten üzgünüm. Cam öylesine tertemiz, pırıl pırıldı ki, pencerede cam olduğunu unuttum gitti."

Bütün bunlar birkaç saniye sürmüştü. McMurphy döndü. Büyük Hemşire'yi orada, yüzü bembeyaz, sinir ve korkudan tir tir titrer bırakıp yerine geldi, sandalyesine oturdu. Sigarasını yaktı.

Beynimdeki çınlama kesilmişti.

Üçüncü Bölüm

McMurphy, bundan sonra, uzun bir süre bildiğini okudu. Büyük Hemşire, yeniden üstünlüğü ele geçirmenin yolunu buluncaya kadar zaman kazanmaya bakıyordu. Büyük bir raundu kaybettiğinin farkındaydı ve bir başkasını daha kaybetmek üzereydi. Ama onun acelesi yoktu. Bir kere, serbest bırakmayı önermeyecekti. Büyük Hemşire, istediği sürece mücadele edebilirdi; adam bir hata yapıncaya, bu işten pes edinceye, ya da hemşire kendisini herkesin gözünde yücelterek yeni bir taktik buluncaya kadar sürdürebilirdi çatışmayı.

Hemşire yeni oyununu ortaya çıkarana kadar, pek çok şey oldu. McMurphy, kısa bir emeklilik devresi olarak da nitelendirilebilecek o devreden sonra hemşirenin özel odasının penceresini kırarak, yeniden çıngar çıkarmaya hazır olduğunu belirtir belirtmez, koğuşun havası da enikonu canlandı. McMurphy, her toplantıya, her tartışmaya katıldı. Küfürler savuruyor, kaş göz işaretleri yapıyor, on iki yaşından beri gülmekten korkan, ruhu yitmiş bir İyileşebilin biraz olsun güldürmek için şaklabanlıklar yapıyordu. Bir basketbol takımı kuracak sayıda adam toplamıştı, nasılsa doktoru da kandırıp jimnastikhaneden bir top almayı başardı. Büyük Hemşire hemen buna karşı çıkmış, bu gidişle onların, gündüz odasında futbol oynamaya, holde polo karşılaşmaları yapmaya kalkışacaklarını ileri sürmüştü. Ama doktor nasıl olduysa bu kez işi sıkı tutup Büyük Hemşire'den onlara izin vermesini istedi. "Basketbol takımı kurulduğundan beri oyunculardan birkaçında gözle görülen bir gelişme oldu, Bayan Ratched. Bana kalırsa, bu karşılaşmaların tedaviye yaran oluyor."

Büyük Hemşire, bir süre şaşkın şaşkın doktora baktı. Demek o da kas yumuşatması yapıyordu. Doktorun ses tonundaki vaadi, sırasını beklemesini öneren anlatımı fark etti ve sadece başını sallamakla yetinip Hemşireler Bölümü'ne geçti, malzemelerini incelemeye koyuldu. Hademeler, masanın arkasındaki çerçeveye henüz uygun bir cam kestirilmediğinden, bir kontrplak yerleştirmişlerdi. Büyük Hemşire de her gün bu çerçevenin karşısına geçip oturuyor, sanki orada tahta parçası yokmuş da salonu camdan görüyormuş gibi davranıyor. O kontrplak parçasının arkasında, Büyük Hemşire, yüzü duvara dönük bir

tabloyu andırıyor.

McMurphy, sabahlan, beyaz şortuyla koridorlarda koşuşurken, yatakhanelerde yazı tura atarken, koridorlarda ıslık çalarken, İyileşebilirlere koğuş kapısından öbür uçtaki İnziva Odası'na hamle yaptırırken, top koridorda güm güm sesler çıkararak zıplarken ve McMurphy de sert bir çavuş gibi, "Topu sürün, topu sürün kansızlar!" diye avaz avaz bağırırken, Büyük Hemşire olan bitene seyirci kaldı, hiç ağzını açmadı.

İkisi de birbiriyle konuştukları zaman hep çok kibar bir dil kullanıyorlar. McMurphy, hastaneden yanında refakatçi olmadan dışarı çıkma izni alabilmek için dilekçe yazacağı zamanlar, Büyük Hemşireden dolmakalemini birkaç dakikalığına ödünç almak için ricada bulunuyor, dilekçeyi kadının yanında yazıp, kâğıdı da kalemi de aynı zamanda Büyük Hemşire'ye uzatıyor. Sonra da güzel güzel, "Teşekkür ederim" diyor. Büyük Hemşire, dilekçeye bir göz attıktan sonra kibar bir tavırla, bunu yöneticilere ileteceğini bildiriyor. Sonra da hemen izin dilekçesini idareye götürüyor ve üç dakika sonra geri dönerek, böyle bir zamanda izinli çıkmanın tedavi için sakıncalı olabileceği düşüncesiyle isteğin geri çevrildiğini açıklıyor. McMurphy, kadına tekrar teşekkür ediyor, Hemşireler Bölümü'nden dışarı çıkıyor, sonra da düdüğü öyle bir çalış çalıyor ki, gürültüsünden camlar kırılıp, kilometrelerce ötede yankılanabiliyor. "Çalışın biraz hanım evlatları, alın o topu da sürün bakalım. Biraz da terlemek gerek."

Bir aydır koğuştaydı, bu da Refakatli İzin konusunda bir grup toplantısı yapılsın diye haber tahtasına not yazması için yeterli bir süre sayılırdı. Büyük Hemşire'nin kalemiyle haber tahtasının başına gidip, "Portland'dan tanıdığım Candy Starr adında bir fingirdeğin refakatinde izinli çıkmak istiyorum," diye bir not yazdı. Yazının sonuna nokta koyarken de dolmakalemi tahtaya iyice bastırıp ucunu bozdu. İzin dilekçesi, birkaç gün sonraki grup toplantısında tartışıldı. İşçilerin Büyük Hemşire'nin masasına yeni cam taktıkları gündü bu. McMurphy'nin isteği, toplantıda, Bayan Starr'ın bir hastaya refakat edecek nitelikte bir kişi olmadığı gerekçesiyle geri çevrilince, o da omuzlarını silkip, "Sanırım karı böylece beni atlatmış oluyor," dedi ve doğruca Büyük Hemşire'nin masasının önüne gidip, daha macunları bile kurumamış olan cama hızla bir yumruk indiriverdi. Parmaklarından kan boşanırken Büyük

Hemşire'ye, camın takıldığından haberi olmadığını söyledi. "Orada kontrplak levhanın durduğunu sanıyordum" dedi. "O camı çerçeveye ne zaman yerleştirdiler? Yahu bu mendebur cam çok tehlikeli!"

Scanlon ve Harding, kontrplak levhayı çöp kutusundan çıkarıp çerçeveye yerleştirirken Büyük Hemşire de onun parmaklarını sardı. Adamlar, Büyük Hemşire'nin McMurphy'nin parmaklarıyla bileğine sardığı bantla kontrplağı tutturmuşlardı. Mc Murphy de yaraları sarılırken yüksekçe bir tabureye oturmuş, hemşirenin başının üzerinden Scanlon ile Harding'e göz kırparak, ağzında bir şeyler geveliyordu. Kadının yüzü gayet sakin ve fayans gibi dümdüzdü, ama yorgunluğu başka başka yollardan kendini belli ediyordu. Bandı elinden geldiğince sıkması, onun eskisi kadar sabırlı olmadığını belirtiyordu.

Bizler, jimnastikhaneye gidip basketbol takımımızın oyununu izlemek zorundayız. Takım Harding, Billy Bibbit, Scanlon, Frederickson, Martini ve McMurphy'den oluşuyor, tabii Mc Murphy'nin elinin kanaması, oyuna katılmasına olanak sağlaması için durursa. Yardımcıların takımına karşı oynuyoruz. Bunlar, sahanın en iyi oyuncuları; kırmızı tulumlarıyla bir çift gölge gibi, sahada bir aşağı bir yukarı koşup duruyorlar. Makine gibi durmadan basket yapıyorlar. Bizim takım kısa ve fazla ağır. Üstelik Martini de kendisinden başka kimsenin göremediği adamlara topu atıp duruyor; sonunda yardımcılar bizi yirmi sayı farkla yendiler. Fakat oyunda öyle bir şey oldu ki, çoğumuz zafer kazanmışların duygularına kapılmıştık. Bir karambol sırasında bizim Washington adındaki kara oğlana, birisinin dirseği fena halde çarptı, takım arkadaşları onu zor zaptettiler. Oğlanın ağzından burnundan kan fışkırıyordu, bizim McMurphy de topun üzerine oturmuş, kimseyle ilgilenmiyor, kara oğlanı tutan arkadaşlarına: "Zorla bela aradı, eşşoğlu eşşek" diye bağırıyordu. "Mendebur herif, kaşındı işte."

McMurphy, helanın duvarlarına, Büyük Hemşire için durmadan notlar yazıyor. Hastane defterine kendisi hakkında uzun uzun öyküler döşenip altına Anon diye imza atıyor. Bazen ta saat sekize kadar uyuyor. Büyük Hemşire de odayı hiç ısıtmayarak onu cezalandırıyor. O da Büyük Hemşire işini bitirinceye kadar ayakta bekliyor, ve arkasından da kadına kaç numara sutyen kullandığını sorup her şeyi berbat ediyor.

Öbür İyileşebilirler de McMurphy'yi izliyor. Harding, öğrenci hemşirelerin tümüyle flört etmeye başladı. Billy Bibbit de hemşire

defterine "izlenimlerim" dediği notları yazmayı kesinlikle bıraktı. Hemşirenin masasının önüne yeniden cam takıldığı zaman, McMurphy bir yanlışlık yapmasın diye beyaz badanayla kocaman bir X yapılmıştı, ancak daha harfin boyası kurumadan Scanlon, kazayla basket topunu cama fırlattı. Top, camı parçalamış, yerde yuvarlanmaya başlamıştı. Martini, patlayan topu yerden ölü bir kuş gibi aldı, Büyük Hemşire'ye götürdü. O, masasının çevresine dağılan cam kırıklarına şaşkın şaşkın bakıyordu. Scanlon Büyük Hemşire'ye, patlak topu flasterle ya da başka bir şeyle yapıştırıp yapıştıramayacağım sordu. Topu yeni gibi yapmak mı? Büyük Hemşire tek söz söylemeden, topu Scanlon'un elinden kaptığı gibi çöp kutusuna atıverdi.

Böylece basketbol mevsiminin de sona erdiği anlaşılınca, McMurphy, balıkçılığın en uygun iş olacağı kanısına vardı. Doktora Florence'da Siuslaw Körfezi'nde oturan arkadaşlarından söz ettikten sonra bu dostların sekiz-dokuz hastayı seve seve derin suda balık avına götüreceklerini açıkladı. Tabii hastane yetkilileri bir sakınca görmezlerse, bu işin olacağını söyledi. Koridordaki istek listesine Oregon kenti yakınlarında oturan yaşlı iki halanın da ona eşlik edeceklerini yazmayı unutmadı. Toplantıda, ertesi hafta sonunda izinli çıkması uygun görüldü. Büyük Hemşire, onun izin belgesini defterine işlerken ayaklarının dibinde duran torbasından sabahleyin kesip ayırdığı bir gazete parçasını çıkardı. Sonra da bu parçadaki haberi yüksek sesle okumaya başladı. Habere göre, Oregon açıklarında bol alabalık bulunduğu fakat, denizin hayli dalgalı ve tehlikeli olduğu belirtilmişti. Hemşire, adamlara balığa çıkmadan önce bu noktayı iyice düşünmelerini salık verdi.

McMurphy, "Çok iyi bir fikir," dedi. Gözlerini kapadı, dişlerinin arasından tıslaya tıslaya soluk aldı. "Evet, efendim. Dalgalı denizin mis gibi tuz kokusu, küreklerin dalgalarla boğuşması... işte erkeklerin erkek, sandalların da sandal olduklarım kanıtlayan cesaret simgeleri. Bayan Ratched, beni bu işe sürükleyen sizsiniz. Hemen bu geceden sandalı kiralamalıyım. Sizi de listeye alayım mı?

Büyük Hemşire, bu soruya cevap verecek yerde, bildiri tahtasının önüne gidip gazete parçasını tahtaya yapıştırdı.

Ertesi gün McMurphy, balığa gitmek isteyen ve sandal kiralamak için para vermeye hazır olanların adlarını yazmaya başladı. Büyük Hemşire

de bildiri tahtasına deniz kazalarım, parçalanan sandalları, şiddetli fırtınaları anlatan yazıları asmaya devam etti. McMurphy Büyük Hemşire'ye de, tahtaya mıhladığı yazılara da boş verdi, iki halasının da yaşamlarının büyük bir bölümünü denizcilerle o limandan ötekine gitmek için dalgalarla boğuşarak geçirdiklerini anlattı. İkisinin de bu yolculuğun en küçük bir tehlikesinin bile olmadığına garanti verdiklerini, ortada tasalanmayı gerektirecek bir durum olmadığına inandıklarını belirtti. Fakat Büyük Hemşire gene de hastalarını iyi tanıyordu. Tahtaya asılan yazılar, onları McMurphy'nin tahmininden çok daha fazla korkuttu. Oysa McMurphy adamların listeye yazılmak için kuyruğa gireceklerini sanmıştı. Fakat tam aksine adamları bu yolculuğa razı etmek için hayli dil dökmesi gerekti. Yola çıkmalarına bir gün kala, sandalın kirasını ödeyebilmek için birkaç meraklıya daha ihtiyaç vardı.

Bende para yoktu, ama şu listeye katılmak istediğimi de hissediyordum. McMurphy, balık tutmaktan söz ettikçe benim de onlarla birlikte gitme isteğim artıyordu. Böyle bir şeyi istemenin budalalık sayılacağım biliyordum. Eğer listeye girersem, bunun ortaya çıkıp sağır olmadığımı herkese açıklamaktan farklı olmayacağından kuşkum yoktu. Eğer bütün bu sandallar ve balık tutmakla ilgili konuşmaları duyduğumu açığa vurursam, on yıldan beri çevremde gizli gizli konuşulan her şeyi duyduğumu belli edecektim. Eğer Büyük Hemşire, bunu öğrenirse, kimsenin duymadığına inanarak çevirdiği dolapları, yaptığı gizli kapaklı işleri benim bildiğimi anlarsa, elektrikli testereyi eline alıp beni kovalardı. Sonra da neremi kör neremi sağır edeceğini o bilirdi. Balığa gitmeyi o kadar çok istememe rağmen, bunu düşünmek bile beni hafifçe gülümsetti: eğer bir şeyler duymak istiyorsam, sağır numarası yapmayı sürdürmek zorundaydım.

Balık avına çıkılmazdan bir gece önce, yatağımda sağırlığımı, konuşulanları duyduğumu belli etmeden geçirdiğim yılları düşündüm ve acaba bundan sonra başka türlü davranabilir miyim, diye kendi kendime sordum. Ancak bildiğim bir tek şey vardı; sağır rolü yapmayı başlatan ben değildim. Önce başkaları benim duyamayacak, göremeyecek, ağzımı açıp bir şey söyleyemeyecek kadar aptal, sarsak biri olduğuma inanmışlardı.

Ayrıca, bu iş hastaneye geldiğim zaman da başlamış değildi; herkesin beni duyamaz ya da konuşamaz sanması, çok daha önceye dayanır.

Orduda, kolunda benden daha fazla şeridi bulunan herkes bana böyle biriymişim gibi davranmıştı. Eh, benim gibilere de başka türlü davranılmaz. Daha ilkokuldayken, herkes benim söylenenleri dinlemediğimi sanırdı. Sonunda da benim sözlerime kulak vermekten vazgeçtiler. Bunu çok iyi hatırlıyorum. Yatağımda yatarken, bunun ilk kez ne zaman farkına vardığımı bulmaya çalıştım. Galiba biz daha Columbia'daki o köyde yaşarken olmuştu olanlar. Sıcak bir yazdı...

... ve ben on yaşlarında varım, kulübenin önüne çıkmış, alabalıkların üzerlerine tuz serpiyorum. İşte bu sırada bir arabanın yokuşu tırmanıp, arkasında kırmızı bir toz bulutu bırakarak çalılıkların arasından geldiğini gördüm.

Arabanın, yokuşun tepesinde, bizim avlunun biraz berisinde durduğunu görüyorum, ama toz bulutları yaklaşıyor, arabanın arkasından yükselip çevreyi sarıyor, çalılıkları örterek ortalığı kızıl bir harabeye çeviriyorlar. Tozlar basılırken araba da güneş altında parıl parıl parlıyor. Gelenlerin boyunlarında film makineleri asılı turistler olmadıklarını biliyorum, çünkü onlar hiçbir zaman köyün bu kadar yakınından geçmezler. Eğer canları balık isterse, anayoldan geçerken istedikleri balığı alabilirler; turistler bizim köye gelmezler, çünkü bizim hâlâ insanların derilerini yüzüp bir direğe bağlayarak yaktığımızı sanıyorlardır. İçimizden bazılarının Portland'da avukatlık yaptığını da bilmiyorlar, onlara bunu açıklasam belki de bana inanmayacaklar. Gerçekten, amcalarımdan biri sahici avukat oldu, babam da sonbaharda tuzlama balığı her şeyden fazla sevmesine karşın sırf bu işi başarabileceğini kanıtlamak için her şeyi göze aldığını söylüyor. Babam diyor ki, eğer dikkatli olmazsak, insanlar bizi etkileyip kendi isteklerine göre davranmaya zorlayabilirlermiş; ya da bunun tam aksine, insan inat olsun diye onların istediklerinin tam tersini yaparmış.

Arabanın kapıları birdenbire açılıveriyor ve üç kişi dışarı çıkıyor, bunlardan ikisi ön kapılardan, üçüncü de arka kapıdan iniyor. Üç kişi yokuşun dibinden köyümüze doğru yürüyor, önde yürüyen iki kişinin erkek olduklarım görüyorum. Bunların sırtlarında mavi giysiler var, birinin arkasında ise, arabanın arka kapısından inen üçüncü kişi yürüyor. O da zırh gibi kalın giysiler giymiş, ak saçlı, yaşlı bir kadın. Avlumuzun önündeki çalılıklara vardıkları zaman üçü de soluk soluğa ve ter içinde kalıyor.

Birinci adam, durup çevresine bakınıyor. Kısa boylu, şişman ve beyaz bir Stetson model kovboy şapkası giymiş. Olta makaralarının şakırtısına, elden düşme arabalara, tel örgülü tavuk kümeslerine, motosikletlere ve köpeklere bakıp başını sallıyor.

"Sen doğdun doğalı hiç böyle gördün mü? Haa, söylesene gördün mü böyle şey?"

Şapkasını başından çekiyor, o kırmızı, lastik topa benzeyen kafasını bir mendille siliyor; büyük bir dikkatle yapıyor bu işi; mendile de kelleye de zarar vermekten korkuyor.

"İnsanların bu biçimde yaşamak isteyeceklerini hiç aklın kesiyor mu? Söylesene, John, aklın kesiyor mu, ha?" Adam, suyun gürültüsüne alışkın olduğu için hep yüksek sesle konuşuyor.

Onun yanında duran John'un sık, kırçıl bıyıkları var, burnunun altından uçları yukarı doğru kıvrılmış. Benim parçalamaya çalıştığım balığın kokusunu duymasına bıyıkları engel oluyor. Boynundan ve yanaklarından aşağı ter akıyor. Sırtının teri de mavi gömleğinin arkasını ıslatmış. Boyuna bir deftere not alıyor, bir yandan da olduğu yerde dönenip duruyor. Bizim kulübemize, küçük bahçemize, anamızın kurutmak için ipe astığı kırmızı, yeşil ve sarı gece giysilerine bakıyor. Tam bir daire çizip, gözleri beni buluncaya kadar dönüyor. Beni ilk kez görüyormuş gibi garip garip yüzüme bakıyor, oysa ben ondan olsa olsa bir-iki metre uzaktayım. Adam, bana doğru eğiliyor, leş gibi kokan balık değil de benmişim gibi, bıyıklarını kaldırıp burun deliklerini tıkıyor.

John soruyor: "Acaba bunun anası babası nerede dersin? Evin içinde mi? Yoksa çavlandalar mı? Hazır buraya gelmişken adamla konuşsak iyi ederiz."

Şişko herif, "Ben o ahıra adımımı atmam," diyor.

John, bıyıklarının arasından, "O ahır dediğin yerde Reis oturuyor. Yani kendileriyle pazarlık yapmak için geldiğimiz bu insanların soylu liderinin evi burası, Brickenridge" diyor.

"Pazarlık yapmak mı dedin? Bunda yokum, benim işim değil bu. Fiyat biçeyim diye ücret veriyorlar bana, ahbaplık etmek için değil."

Bu sözler, John'u güldürüyor.

"Evet, bu doğru işte. Ancak birisinin de onları hükümetin planlarından haberdar etmesi gerek."

"Eğer şimdiye kadar haberleri olmadıysa, yakında olur, merak etme."

"Ama içeri girip onunla konuşmak öyle zor bir iş değil ki."

"O ahıra girmek mi? Seninle bahse girerim, içersi akrep doludur. Dediklerine bakılırsa, bu izbe ahırların duvarları düzenli bir haşarat uygarlığını barındırırmış. Üstelik bir de sıcak ki, Allah vermesin, fırın gibi. Şuraya bak, bizim küçük Hiawatha burada bile nasıl bitkin görünüyor. Zavallı, cayır cayır yanmış gibi."

Adam, gülüp kafasını siliyor, kadın ona bakınca da gülmeyi kesiyor. Genzini temizleyip tozun toprağın üzerine bir balgam atıyor. Soma yürüyüp, babamın ardıç ağacının altına benim için yaptığı salıncağa oturuyor. Hafif hafif sallanıyor, bir yandan da Stetson şapkasıyla yüzünü yelpazeliyor.

Onun söyledikleri, düşündükçe beni çıldırtıyor. John ile birlikte evimizden, köyümüzden, malımızdan, değerinden söz ede ede yürüyorlar. Bana öyle geliyor ki, İngilizce bildiğimden haberleri olmadığı için benim yanımda bunları rahat rahat konuşabiliyorlar. Kim bilir, belki de bu adamlar Doğuludurlar, o yörelerin insanları, Kızılderilileri ancak filmlerden tanır. Neler konuştuklarını anladığımı fark ettikleri zaman kim bilir nasıl da utanacaklar.

Sıcak ve ev hakkında bir-iki şey daha konuşmalarına ses çıkarmıyorum. Sonra da ayağa kalkıp o şişko herife, okulda öğrendiğim gibi gayet düzgün bir İngilizceyle, o izbe evimizin kentteki evlerin hepsinden serin, hem de çok daha serin olduğunu söylüyorum. "Gerçeklere dayanarak söylüyorum, orası benim gittiğim okuldan, hatta, kapısında buza benzeyen harflerle salonun serin olduğunu belirten Dalles sinemasından bile daha serin."

Tam onlar içeri girmeyi kabul ederlerse gidip babamı çağıracağımı söyleyeceğim sırada, adamların hiç de sözlerimi duymuşa benzemediklerini fark ediyorum. Herifler bana bakmıyorlar bile. Şişko herif, salıncakta sallanıyor, aşağıda, tepelerin altında, çavlanın üzerindeki yapı iskelesinde uzaktan birer karaltı gibi duran gömlekli adamlara bakıyor. Ara sıra birisinin kolunu ileri uzatıp bir eskrimci gibi bir adım ilerlediği, sonra çırpman balığı yakalasın diye beş metrelik ucu çatallı mızrağı daha yukarda duran bir başka adama uzattığı görülür. Şişko herif, suyun on yedi metre yukarısında duran adamları izliyor, içlerinden biri balık yakalamak için atılınca o da yüzünü buruşturup homurdanıyor.

Öbür ikisi, John ile kadın, ayakta durmuş bakmıyorlar. Bu üç kişiden

hiçbiri, benim söylediğim sözlerin tek kelimesini bile duymuşa benzemiyor; aksine, hepsi de sanki benim bir an önce oradan çekip gitmemi istermiş gibi başka tarafa bakıyorlar.

Her şey bir an için öylece kalakalıyor.

Garip değil mi, güneşin şimdi bu üç kişi üzerinde daha da fazla parladığını hisseder gibiyim. Bunların dışında her şey, alışılmış halinde. Tıpkı diğer yaz günlerinde olduğu gibi, tavuklar otların üzerinde koşuşuyor, çekirgeler bir çalılıktan ötekine sıçrıyor, sinekler kara bulutlar gibi balık yığınlarının çevresinde toplanıyor. Sadece güneş, birdenbire bu üç kişi üzerinde daha parlak görünüyor ve ben şeyi görüyorum... İçlerindeki aygıtın az önce söylediğim sözleri alıp oraya buraya yerleştirmeye çalıştığını ve sonunda içlerinde benim sözlerime uygun bir yer bulamayınca da mekanizmanın, kelimeleri sanki hiç söylenmemiş gibi yine dışarıya attığını görür gibiyim.

Bunlar olup biterken o üç kişi put gibi duruyor. Salıncak kıpırdamıyor, güneş onu bir noktaya çivilemiş. Şişko herif, lastik bir bebek gibi salıncağa büzülmüş oturuyor. Derken babamın damızlık tavuğu, ardıç ağacının dalından yabancı konuklarımız olduğunu görüyor ve tıpkı bir köpek gibi onlara havlıyor, tabii büyü de böylece bozuluyor.

Şişko adam, salıncaktan apar topar iniyor, şapkasını gözlerine tutup güneşten korunmaya çalışarak bu şamatayı kimin yaptığını anlamak için ardıç ağacına bakıyor. Gürültüyü çıkaranın bir ispenç tavuğundan başka bir şey olmadığını anlayınca da yere tükürüp şapkasını başına geçiriyor.

"Bana öyle geliyor ki, bu yöre için yapacağımız herhangi bir öneri yeterli olacaktır."

"Olabilir. Ama gene de Reis ile görüşmek için bir girişimde bulunmamız gerekir diyorum ben."

Yaşlı kadın, ileriye doğru bir adım atarak adamı susturuyor: "Hayır." Kadının ağzından çıkan ilk söz bu. Büyük Hemşire'yi andıran bir tavırla, "Hayır," diye tekrarlıyor. Kaşlarını kaldırıp çevreyi gözden geçiriyor. Kadının gözleri, otomatik kasalardaki sayılar gibi atlıyor. Annemin ipe büyük bir dikkatle asılmış giysilerine bakıyor ve bir yandan da başını sallıyor:

"Hayır. Bugün Reis ile konuşmak yok. Daha zamanı değil. Bana kalırsa... Bu kez Brickenridge'in düşüncesine katılıyorum, ama benim nedenim başka. Karısının Kızılderili değil de beyaz olduğuna değgin bazı

belgeler geçmişti elimize, hatırlıyor musunuz? Beyaz. Kentten gelme bir kadın. Adı da Bromden. Kadın kocasının soyadını alacak yerde, adam karısınınkini benimsedi. Ah, evet, şimdi burada oyalanmayıp doğruca kente gitsek iyi ederiz. Tabii kent halkına da hükümetin planları hakkında bazı haberler yayarız, onlar da böylece çavlanın yanındaki balık dalyanı yerine bir hidroelektrik santral ile baraja sahip olmanın sağlayacağı yararları anlamakta güçlük çekmezler. Sonra da bu haberi yanlışlıkla adamın karısına postalarız. İşte o zaman işimizin çok daha kolaylaşacağına inanıyorum."

Kadın, yüzlerce yıldan beri çavlanın üzerinde, sallanan kayalar arasına kurulmuş, eski, kırık dökük tahta iskeleye bakıyor.

"Oysa şimdi kocayla karşılaşıp da ayaküstü bir teklifte bulunursak, kim bilir ne büyük bir Navaho inadı ve yuva sevgisi karşımıza dikiliverecek."

Onlara babamın Navaho kabilesinden gelmediğini anlatmaya başlıyorum, fakat sözlerimi dinlemedikten sonra anlatmanın ne yararı var diye düşünmekten de kendimi alamıyorum. Babamın hangi kabileden geldiğine aldırmıyorlar.

Kadın gülümseyip iki adama baş sallıyor. Her birine birer gülümseme ve birer baş sallama düşüyor. Sonra da ince, körpe bir sesle konuşarak arabaya doğru yürüyor:

"Benim sosyoloji profesörümün de belirttiği gibi, insan her zaman gücü hafife alınmaması gereken kişilerle karşılaşır."

Arabaya binip uzaklaşıyorlar. Ben de varlığımın farkına varıp varmadıklarına meraklanarak orada kalıyorum.

Bunları hatırlamama biraz da şaşmıştım. Bana yüzyıllar kadar uzun gelen bir süre içinde ilk kez çocukluğum hakkında bir şeyler hatırlayabilmiştim. Bunu yapabildiğimi anlamak, doğrusu beni oldukça sevindirdi. Yatağımda uyanık yatıp, o devirde geçen başka olayları hatırlamaya çalıştım. Böyle bir düş evrenine daldığım sırada, yatağımın altından fare tıkırtısına benzeyen bir ses geldi. Karyolanın kenarından yere uzanıp baktım, bir de ne göreyim, parlak bir maden, çok iyi tanıdığım bir çikleti kemiriyor. Geever adındaki kara oğlan, çikletimi sakladığım yeri bulmuştu. Köpek balığı ağzı gibi açılıp kapanan uzun, ince bir makas ile çikleti parça parça kesip bir torbaya dolduruyordu.

Oğlan beni görmeden, örtünün altında hemen geri çekildim.

Yüreğim ağzıma gelmişti, beni gördüyse diye korkuyordum. Ona defolup gitmesini, kendi işine bakıp çikletimi rahat bırakmasını söylemek geldi içimden, fakat onu duyduğumu bile belli edemezdim. Yatağın altına eğilip onu gözetlediğimi fark etti mi, etmedi mi diye anlamak için, yerimden kıpırdamadan bekliyordum, ama onun hareketlerinde bir değişiklik olmamıştı. Yalnızca makasının şık-şıklarını ve torbaya düşen çiklet parçalarının pıtırtısını duyabiliyordum. Bu da bana evimizin çinko damına düşen dolu tanelerinin tıpırtısını hatırlatmıştı. Oğlan, ağzını şapırdattı ve kendi kendine kıkır kıkır güldü.

“Hey Allahım, ne büyüksün sen. Acaba şu hergele kaç kez bu berbat şeyi çiğnemeye kalkıştı?"

McMurphy, kara oğlanın kendi kendine mırıldandığını duyup uyandı, bir dirseğinin üzerinde doğrulup oğlanın gecenin bu saatinde benim yatağımın altında ne halt karıştırdığını anlamaya çalıştı. Kara oğlanı bir dakika kadar izledi, gördüklerinin gerçek olduğuna inanabilmek için de tıpkı küçük çocukların yaptıkları gibi parmaklarıyla gözlerini ovuşturdu. Sonra doğrulup yatağın içine oturdu.

"Eğer gecenin on birinde elinde bir makas ve kâğıt bir torbayla şurada herifin teki yoksa ben de orospu çocuğu olayım." Kara oğlan, fırladığı gibi, el fenerini McMurphy'nin gözlerine tuttu. McMurphy, aldırmaz bir ses tonuyla, "Şimdi söyle bakayım, Sam, gecenin bu saatinde gizli gizli ne halt karıştırıyorsun?" diye konuştu.

"Hadi sen uyumana bak, McMurphy. Bu iş kimseyi ilgilendirmez."

McMurphy, dudaklarının hafif bir gülümsemeyle yayılmasına izin verdi, fakat gözlerini de ışıktan çekmedi. Yarım dakika kadar sonra kara oğlanın iyice kafası bozuldu ve feneri çekti. Tekrar eğilip işine devam etti, sanki kurumuş çikleti kesmek büyük bir çaba harcamayı gerektiriyormuş gibi oflaya puflaya çalışmaya koyuldu.

Homurdanıp dururken, "Gece yardımcısının görevlerinden biri de karyolaları temiz tutmaktır," diye söylendi.

"Gecenin bu saatinde mi?"

"Bak McMurphy, duvarda İŞİN TANIMI başlıklı bir yazı asılı. Temizliğin yirmi dört saat süren bir görev olduğu belirtilmiş."

"Biz yatağa yatmadan yirmi dört saatlik temizliğe bedel temizliği yapmak pekâlâ elindeydi. On buçuğa kadar miskin miskin oturup televizyon izleyecek yerde, biraz da çalışmayı göze alsaydın ya. Şu bizim

yaşlı Ratched Karısı, sizlerin nöbet sırasında hep televizyon izlediğinizi biliyor mu acaba? Bunu bir öğrenirse ne yapar, hiç düşündün mü?"

Kara oğlan, ayağa kalkıp karyolamın kenarına oturdu. El feneriyle dişlerine vurdu, pişmiş kelle gibi sırıtmaya başladı. Fenerin ışığı, kara suratına vurmuştu.

"Eh, izin ver de sana şu çiklet meselesini anlatayım," dedi. Eski bir dostuymuş gibi McMurphy'ye yaslandı. "Biliyor musun, Reis Bromden'in çikletini nerede sakladığını yıllardan beri merak eder dururdum. Öyle ya, herifin kantine gidip harcayacak parası yok. Kimsenin ona bir zırnık verdiğine tanık olmadım. Kızılhaç'ta görevli hanımdan bir şey istediğini de duymadım. Onun için gözlerimi dört açıp bekledim. Şuraya baksana." Kara oğlan tekrar yere diz çöktü, yatak örtümü ucundan tutup kaldırdı, feneri yatağın altına tuttu. "Buna ne buyurulur? Bahse girerim ki, şunun altındaki çikletler belki binlerce defa, çiğnenmiştir."

Bu sözler, McMurphy'yi gıdıkladı. Gördüğü manzara karşısında kıkır kıkır gülmeye başladı. Kara oğlan, torbayı kaldırdı, salladı ve ikisi birden biraz daha güldüler. Kara oğlan, McMurphy'ye iyi geceler diledikten sonra torbayı saklamaya gitti.

McMurphy "Reis," diye fısıldadı, "senden bir ricada bulunacağım." Sonra da çok eskiden ün yapmış bir şarkıyı mırıldanmaya başladı. "Şey, acaba nane bir gece yatakta kalmakla lezzetini kaybeder mi?"

Önce iyice kızmıştım. Onun da başkaları gibi beni alaya aldığını sanıyordum.

Çok alçak bir sesle, "Sabahleyin onu çiğnediğin zaman dişlerine çok sert mi gelecek?" diye şarkı söyler gibi mırıldandı.

Fakat düşündükçe daha komik gelmeye başladı bana da.

Kendimi tutmaya çalıştım, ama içimden gülmek geliyordu. Mc Murphy'nin acayip şarkısına değil, kendime gülmek istiyordum.

"Bu soru beni zıvanadan çıkaracak, kimse yok mu beni kurtaracak? Naneee, bir geceee yatağın üstünde kaaaalırsa lezzetini kaybeeeder miiii?"

McMurphy, son kelimeyi iyice uzattı. Bu da beni tıpkı bir kuştüyü gibi gıdıklamıştı. Elimde olmadan gülmeye başladım, sonra da gülmeyi kesemezsem diye korktum. Fakat tam bu sırada, McMurphy, yatağından fırlayıp, dolabını karıştırmaya başladı, ben de sus pus oldum. Ne yapacağını kestiremeden dişlerimi kenetleyip bekledim. Birisinin

yanında mırıldanmaktan ya da bağırmaktan başka bir şey yapmayalı çok olmuştu. Dolabı kapadığını duydum. Kapının gümbürtüsü bir buhar odasının kapısı gibi yankı yaptı. Onun "Al" dediğini duydum ve yatağımın üzerinde bir parıltı gördüm. Küçücüktü. Minik bir kertenkele ya da yılan gibiydi.

"Şu anda sana meyveli çiklet vermekten başka bir şey yapamam, Reis. Scanlon'dan kazandığım paralarla almıştım." McMurphy, tekrar yatağına girdi.

Ben de elimde olmadan ona teşekkür ettim.

Hemen bir şey söylemedi. Dirseğini yatağa dayayıp doğrul-muş, kara oğlanı izlediği gibi beni izliyor, başka bir şey söylememi bekliyordu. Yatağın üzerinden çiklet paketini aldım, elimde tutup, Teşekkür ederim' dedim.

Boğazım kuruduğu, dilim paslandığı için sesim pek iyi çıkmamıştı. O da bana antrenmansız kalmışa benzediğimi söyleyip güldü, ben de onunla birlikte gülmeye çalıştım, fakat ötmeye çabalayan bir karga yavrusunun sesine benzer sesler çıkardım. Bu, gülmekten çok ağlamaya benziyordu.

McMurphy bana telaşlanmamamı söyledi, ve eğer egzersiz yapmak istersem, beni dinlemek için sabahın altı buçuğuna kadar vakti olduğunu anlattı. Benim gibi uzun süredir yaşayan bir erkeğin anlatacak pek çok şeyinin olabileceğini belirtti, başını yastığa koyup bekledi. Ona söyleyecek bir söz bulmaya çalıştım, fakat aklıma gelen tek şey de kelimelerle açıklandığı zaman hiç de hoşa gitmediği için bir erkeğin diğerine söylemeye çekindiği şey oldu. Benim bir şey söyleyemeyeceğimi anlayınca, ellerini başının altına koydu ve kendi kendine konuşmaya başladı:

"Biliyor musun, Reis, az önce Willamette Vadisi'ndeki günleri hatırladım. Eugene'in önünde fasulye topluyordum ve bu işi bulabildiğim için de kendimi pek şanslı sayıyordum. Bin dokuz yüz otuzlardaydı bu, o devirde küçük oğlanların iş bulmaları pek de kolay değildi. Büyükler kadar çabuk ve hatasız fasulye toplayabileceğimi patrona kanıtladıktan sonra işe alınmıştım. Zaten orada tek çocuk bendim. Çevremde büyüklerden başka kimse yoktu. Bir kez onlarla konuşmayı denedikten sonra, beni dinlemeye niyetli olmadıklarını fark ettim. Öyle ya, küçük, sıska, kırmızı suratlı bir bacaksızdan başka bir şey değildim. Onun için

ben de sustum. Beni dinlemediler diye onlara öyle küsmüştüm ki, o tarlada çalıştığım dört hafta süresince, yanlarında durup falanca amcayla filanca kuzeni çekiştirmelerini dinlemekle yetinip tek laf etmedim. Ya da içlerinden biri işe gelmemişse, onun aleyhinde atıp tutmalarını dinliyordum. Dört hafta ağzımdan tek söz çıkmadı. Allah biliyor ya, o geveze hergeleler, konuşmayı bildiğimi unutuncaya kadar dayandım. Uygun zaman kolluyordum. Derken son gün, açtım ağzımı yumdum gözümü, onlara ne örümcek kafalı herifler olduklarını söyledim. Her birine, arkadaşının onun arkasından nasıl atıp tuttuğunu anlattım. Sonra birbirleriyle öyle şiddetli bir kavgaya tutuştular, öyle korkunç bir şamata yaptılar ki, sonunda olan bana oldu, devamsızlık yapmadan çalıştığım için kazandığım fazla gündeliği kaybettim, patron bu olayı mutlaka benim çıkardığım kanısındaydı ve aksini kanıtlamadıkça fazla gündeliğimi vermeyecekti. Ona da sıçtım sıvadım. Ağzımı bir açmam, bana aşağı yukarı yirmi dolara mal oldu. Ama değdi doğrusu."

Bunları hatırlayınca kendi kendine güldü, sonra başım benden tarafa çevirip yüzüme baktı.

"Neyi merak ediyordum biliyor musun, Reis; bu heriflerin ne zaman canlarına okuyacaksın?"

"Hayır," dedim, "bunu yapamam."

"Onları alt edemez misin? Bu iş senin sandığından daha kolay ama."

"Benden çok daha güçlüsün," diye mırıldandım.

"Ne dedin? Anlamadım, Reis."

Öksürüp, genzimden biraz daha balgam çıkarmaya çalıştım. "Sen aslında benden daha iri yarı ve güçlüsün. Bu işi sen yapabilirsin."

"Ben mi? Dalga mı geçiyorsun? Sen şu haline bak, arkadaş, koğuştaki adamların hepsinden daha uzun boylusun. Burada alaşağı edemeyeceğin tek adam yok, gerçek bu."

"Yoo, ben artık çok küçük sayılırım. Eskiden koca herifin biriydim, ama artık değilim. Sen benden iki misli daha büyüksün."

"Palavra sıkma bakalım, sen delinin birisin değil mi? Buraya ilk gelişimde, sen şu sandalyede dev gibi oturuyordun. Bak, sana bir şey söyleyeyim mi, ben Klamath'da, Teksas'ta ve Oklahoma'da ve Gallup'un dört bir yanında bulundum, yemin ederim ki, bu gezdiğim yerlerde senden daha iri bir Kızılderiliye rastlamadım."

"Ben Columbia Gorge'dan geliyorum," dedim. Sözlerimi sürdürmemi

bekledi. "Babam büyük Reisti, adı Tee-Ah-Millato-ona'ydı. Bu, Dağın Üzerindeki En Yüksek Çam anlamına gelir, ama biz dağda yaşamayız. Ben çocukken babam gerçekten koskocaman bir adamdı. Annem onun iki katı daha büyüktü."

"Vay canına, desene, senin moruk gerçekten pek iri kıyımmış. Ne boydaydı anan?"

"Eh, çok, çok büyüktü."

"Bana santimle metreyle cevap ver."

"Santimle metreyle mi dedin? Karnavala gelen bir herif, anama şöyle alıcı gözüyle baktı ve onun bir metre altmış beş santim boyunda olduğunu, ağırlığının da yetmiş kiloyu bulduğunu söyledi, ama anamı o anda gördüğü için böyle düşünmüştü. Anam durmadan büyüyordu."

"Deme be. Ne kadar büyüdü?"

"Babamla beni üst üste koy, ikimizden daha büyük oldu."

"Demek bir günde boy attı ha? Bak işte ben bunu hiç duymamıştım. Bir Kızılderili kadının böyle işler yaptığını hiç bilmiyordum."

"Annem Kızılderili değildi. Dalles'lı bir beyaz kadındı."

"Peki, adı neydi? Bromden miydi? Haa, şimdi çaktım, dur bir dakika." Bir süre düşünür gibi yapıyor ve hemen arkasından, "Kentli bir kadın, bir Kızılderili erkekle evlenirse, kendinden aşağı biriyle evlenmiş sayılıyor, öyle değil mi? Tamam, galiba bu işi çaktım."

"Hayır, babamı küçülten sadece annem değildi. Babam büyük olduğu için onunla herkes uğraşıyordu ve o da bir türlü yola gelmiyor, aklına eseni yapıyordu. Şimdi burada nasıl herkes senin üzerine düşüyorsa, o zaman da babamla herkes uğraşıyordu."

"Onlar da kim, Reis?" Birdenbire ciddileşerek yumuşak bir sesle sordu bu soruyu.

"Örgüt. Yıllar yılı babamla uğraştı. Bir süre onunla çekişecek gücü kendinde buldu. Örgüt, bizim denetlenmiş evlerde yaşamamızı istiyordu. Çavlana sahip çıkmak istiyordu. Kabilede bile vardı bu istek, kabile halkı da babamla uğraştı. Kentte onu tenha sokaklarda kıstırıp dövdüler, bir keresinde de saçlarını kestiler. Ah, Örgüt büyük... büyük. Babamı iyice küçültüp, güçten kesilmesini sağlayıncaya kadar babam direndi. Sonunda küçülüp küçülüp dövüşemeyecek hale gelince de mücadeleyi bıraktı."

Bundan sonra McMurphy, uzun süre ağzını açıp bir şey söylemedi. Sonra dirseğinin üzerinde doğrulup bana tekrar baktı ve babamı

sokaklar 'a neden dövdüklerini sordu. Ben de ona, her şeyi hükümete verdiğini kanıtlayan belgeyi imzalamadıkça ona rahat yüzü göstermeyeceklerini belirtmek için bu yola başvurduklarını anlattım.

"Hükümete neyi vermesini istiyorlardı?"

"Her şeyi. Kabileyi, köyü, çavlanı..."

"Haah, şimdi hatırladım. Sen şu Kızılderililerin mızrakla alabalık avladıkları çavlandan söz ediyorsun. O çok eskidendi. Ta-maaam. Fakat benim hatırladığım kadarıyla, kabileye çok büyük bir para ödenmişti."

"Adamlar babama öyle dediler. Babam, bir insanın ekmek teknesine ne fiyat biçersiniz, diye sormuştu; bir insana ne değer biçersiniz diye sormuştu. Tabii ne demek istediğini anlayamadılar. Kabile halkı bile anlayamadı. Hepsi de çeklerim ellerine alıp kapımızın önüne geldiler ve bundan sonra ne yapmaları gerektiğini babamdan öğrenmek istediler. Durmadan babama bu paraları işletmesini ya da nereye gidebileceklerini söylemesini veya bir çiftlik almalarına yardım etmesini istediler. Fakat artık babam iyice küçülmüştü. Ayrıca körkütük de sarhoştu sürekli. Örgüt onu kamçılatmıştı. Zaten o herkese darbe indirir. Sana da aynı şeyi yapacaktır. Onlara uymadıkça babam gibi büyük bir adamı yanlarında barındıramazlar. Bunu sen de anlarsın sanırım."

"Yaa, az buçuk anlıyorum."

"İşte bu yüzden, o camı kırmamalıydın. Şimdi senin büyük olduğunu biliyorlar. Bundan sonra seni de yola getirmek zorundalar."

"Yabani beygirleri yola getirdikleri gibi mi yani?"

"Hayır. Hayır, dinle beni. Seni öyle yola getiremezler. Sana öyle dümenler çevirirler ki, onlarla mücadele edemezsin. İnsanın içine işlerler. Kafana bir şeyler sokarlar. Senin büyüyüp, işler çevirmeyi tasarladığını anlar anlamaz harekete geçerler. Sen daha küçükken o iğrenç makinelerini çalıştırıp senin canına okurlar. Artık hiçbir şey yapamaz hale gelinceye kadar da uğraşırlar."

"Hey, babalık, ağır ol bakalım."

"Eğer onlarla dövüşmeye falan kalkarsan, seni bir yere kapatıp kıpırdayamayacak hale getirirler."

"Ağır ol dedik ya, Reis. Sen biraz sakin ol. Neler dediğini duydular."

Yatağa uzandı, artık hiç kıpırdamıyordu. Yatağımın iyice ısındığını fark ettim. Kara oğlan, gürültünün nedenini anlamak amacıyla içeri girdiği zaman, kauçuk tabanlı pabuçlarının gıcırtısını duydum. O çıkıp

gidinceye kadar kıpırdamadan yattık.

"Sonunda içmekten başka bir şey yapmaz oldu," diye fısıldadım. Nedense bir türlü susamıyordum, öykünün tümünü anlatmadıkça da susamayacaktım. "Ve onu son gördüğümde körkütük sarhoştu, şişeyi her ağzına götürüşünde de o şişenin içindekileri içmiyor, şişe onun kanını iliğini kurutuyordu. Muşmula gibi bumburuşuk, sarı suratlı biri olmuş çıkmıştı, artık köpekler bile onu tanıyamıyorlardı. Sonunda onu meyhaneden zorla çıkarıp bir arabayla Portland'a götürdük. Bu, onun ölüme gidişi oldu. Onlar adam öldürürler demiyorum. Babamı da öldürmediler. Başka bir şey yaptılar."

İyice uykum gelmişti. Daha fazla konuşmak istemiyordum. Neler dediğimi hatırlamaya çalıştım, ama galiba anlatmak istediklerimi anlatamamıştım.

"Saçma sapan laflar ettim değil mi?"

"Öyle oldu, Reis." Yatağının içinde döndü. "Gerçekten deli saçmasıydı anlattıkların."

"Ama benim söylemek istediklerim bunlar değildi ki. Her şeyi anlatamam. Bir anlamı olmaz bunun."

"Ben öyle bir şey demedim, Reis. Sadece anlattıkların deli saçmasıydı dedim."

Bundan sonra uzun süre hiç konuşmadı, ben de onun uykuya daldığını sandım. Ona iyi geceler dilemediğime de pişman olmuştum. Uzanıp, yüzüne baktım, ama bana arkasını dönmüştü. Kolu örtünün altında değildi. Kolundaki dövmeyi de görebiliyordum. Kolu bayağı büyümüş diye düşündüm. Futbol oynadığım günlerde benim de kollarım böyleydi. Uzanıp, kolundaki dövmeye elimi değdirmek istedim, bakalım hâlâ yaşıyor muydu? Bu adam pek sakin yatıyor, diye düşündüm. Bu durumda sağ mı ölü mü diye kontrol etmeliydim.

Yalan bu. Onun hâlâ sağ olduğunu biliyorum. Ona dokunmak istememin nedeni bu değil.

Erkek olduğu için ona dokunmak istiyorum.

İşte bu da yalan. Burada başka erkekler de var. Onlara dokunabilirim.

Ona dokunmak istiyorum, çünkü ben de o homoseksüellerden biriyim.

Fakat bu da yalan. Bir diğerinin arkasına gizlenmiş bir korkudan başka bir şey değil. Eğer ben de o homoseksüellerden biri olsaydım,

onunla başka şeyler de yapmak isterdim. Oysa yalnızca kişiliği yüzünden ona dokunmak istiyorum.

Ancak tam o dövmeli kola parmaklarımı değdirmek üzereyken konuşuverdi: "Hey, Reis, niye yarın sen bizim balık avına katılmıyorsun?"

Cevap vermedim.

"Hey, ne dersin buna? Pek müthiş bir serüven olacak bu. Benim o yaşlı iki teyzemin bizi almaya geleceklerini biliyor muydun? Yok canım, o karılar teyze falan değil, ikisi de düpedüz dansöz işte, Portland'den tanıdığım iki serseri yani. Buna ne dersin?"

Sonunda ona tek kuruşumun olmadığını söyledim.

"Ne dedin?"

"Meteliksizim."

"Vay canına, işte bunu düşünmemiştim."

Gene uzun süre hiç konuşmadı, parmağıyla burnunun üzerinde yara izini kaşıdı durdu. Parmak hareketsiz kaldı. Dirseğinin üzerinde doğrulup bana baktı.

Beni iyice inceleyerek, "Reis," diye mırıldandı, "boyunun poşunun yerinde olduğu zaman şu banyodaki kontrol tablosunu yerinden kaldıracak güce sahip miydin?"

Şöyle bir düşündüm. O kontrol tablosu belki de benim orduda taşıdığım yağ tulumlarından daha ağır değildi. Ona bu işi herhalde yapabileceğimi söyledim.

"Acaba gene büyürsen o tabloyu kaldırabilir misin?"

Bunu yapabileceğime aklımın yattığını söyledim.

"Aklına sıçayım. Ben sadece seni eskisi kadar büyütebilirsem o tabloyu kaldıracağına söz verir misin? Sen bana söz ver, o zaman ben de seni özel vücut geliştirme kurslarına alırım, üstelik on dolarlık balık avına da bedava katılabilirsin." Dudaklarını şapırdatarak yatağa uzandı.

Kendi kendine bir şeyler düşünüyor olmalıydı. Beni nasıl büyüteceğini sorduğum zaman işaret parmağını dudaklarına götürerek beni susturdu.

"Sus be adam, böyle bir sırrı açıklayamayız. Sana bu işin nasıl yapılacağını anlatırım demedim ki. Hehey be, bir adamı eskisi gibi normal insan boyuna getirmek öyle önemli bir sırdır ki, bunu başkalarıyla paylaşmak doğru olmaz. Düşmanın elinde tehlikeli bir silah olabilir. Zaten sen de bunun gerçekleştiğini fark edemeyeceksin. Ama

sana namusum üzerine söz veriyorum, bak, benim eğitim programımı uygularsan neler olacak, göreceksin."

Bacaklarını karyoladan aşağı sarkıtıp yatağın kenarına oturdu. Ellerini de dizlerine dayamıştı. Hemşirelerin bölümünden sızan ışık, omzundan yüzüne doğru geliyordu. O ince, mezat çığırtkanı sesi, yatakhanede yankılandı.

"İşte, büyüyeceksin dedim. Büyük Reis Bromden, caddede gövde gösterisi yapıyor. Erkekler, kadınlar ve çocuklar, onu görebilmek için ayaklarının ucuna basarak yükseliyor. 'Vay canına, şuraya bakın, şu deve bir göz atın hele, bir adımı dört metre, telefon tellerine takılıyor.' Yerleri titreterek yürüyor, ancak bakirelerle ilgilenmek için duralıyor, geri kalanı ancak karpuz kadar göğüsleri varsa ilgisini çekiyor, kaslı sırtına ulaşabilecek kadar uzun bacakları varsa ve sulu ve tatlı ballarım akıtıyorsa yaklaşabiliyorlar."

Karanlıkta, öyküsüne devam etti. Erkeklerin nasıl korkudan çil yavrusu gibi dağılacaklarını, güzel genç kızların hepsinin soluk soluğa peşimden koşacaklarım anlattı. Sonra da hemen bu dakikadan tezi yok, gidip balığa çıkacakların listesine benim de adımı ekleyeceğini söyledi. Ayağa kalktı, başucundaki dolaptan havlusunu alıp beline sardı, kepini başına geçirdi ve geldi, başucumda durdu.

"Aman be adam, sana söylüyorum işte, seni kadınlar gezdirecekler ve yere yatırıp hesabını görecekler."

Birdenbire elini uzattı, kolunun bir hareketiyle üzerimdeki çarşafı çekiverdi, yatakta çırılçıplak kalakaldım.

"Şuraya bak, Reis. Ben sana ne demiştim? Daha şimdiden on beş santim büyüdün."

Gülerek, karyolaların arasından geçti, hole yürüdü.

* * *

Bizi bir sandalla derin su balık avına götürmek için Portland'dan gelecek iki orospu... Bunları düşünmek, sabah saat altı buçukta yatakhane aydınlanıncaya kadar yatakta yatmayı zorlaştırıyordu.

Hemşirelerin Bölümünün yanındaki tahtada yazılı olan listede adımın gerçekten yer alıp almadığını öğrenmek için yatakhaneden dışarıya ilk fırlayan ben oldum. Listenin başına DERİN SU BALIK AVINA GİDECEKLERİN ADLARI sözleri büyük harflerle yazılmıştı. Bunun hemen altında McMurphy adı yazılıydı. Billy Bibbit'in adı ise onun hemen

altındaydı. Üç numara Harding'di, dört numara Fredrickson'du, ve listede toplam on kişinin adı vardı. Benim adım, dokuzuncu sıradaydı. Demek gerçekten iki orospuyla birlikte balıkçı sandalına binip ava gidecektim. İnanmak için bunu kendi kendime durmadan tekrarlamak zorunda kaldım.

Üç kara oğlan benim önüme geçip kurşuni parmaklarını listede gezdire gezdire adları okudular, benim adımı bulunca da dönüp sırıta sırıta, yüzüme baktılar.

"Acaba Reis Bromden'i bu saçmalığa niye kattılar dersin? Kızılderililer yazmasını bilmezler ki."

"Kızılderililerin okuma bildiklerini nerden çıkardın?"

Sabahın bu erken saatlerinde kola hâlâ katılığını koruyordu, bu nedenle oğlanlar kıpırdandıkça, kolalı beyaz gömleklerinin kollan, kâğıttan kanatlar gibi hışır hışır sesler çıkarıyordu. Onların yanında sağırmış gibi davrandım, benimle alay ettiklerini bilmezlikten geldim, ama onların yerine yerleri süpüreyim diye elime uzun saplı bir süpürge tutuşturmaya kalkışınca arkamı dönüp yatakhanenin yolunu tuttum. İçimden de, hepsinin canı cehenneme, diye düşünüyordum. Portland'dan gelen iki orospuyla balık avına çıkacak olan bir adam, bu saçma işlerle uğraşmak zorunda değildir.

Onların yanından böyle uzaklaşıvermek beni biraz da korkutmadı değil, çünkü o güne değin, kara oğlanların buyruklarına karşı gelmeye hiç cesaret edememiştim. Başımı geri çevirince, ellerinde süpürgeyle peşimden geldiklerini gördüm. Eğer McMurphy olmasaydı, belki de yatakhaneye gelip süpürgeyle canıma okuyacaklardı. McMurphy, içerde ortalığı karıştırmakla meşguldü. Yatakların arasında koşup duruyor, bu sabah balık avına gidecek olanlara havluyla saldırıyor, yapmadığını bırakmıyordu. Kara oğlanlar bunu görünce yatakhanenin beni tepelemek için pek de uygun bir yer olamayacağını düşündüler. Beni koridorda kıstırmak daha işlerine gelecekti.

McMurphy, motor kaptanına benzemek amacıyla motosiklet başlığını kızıl saçlı başına iyice geçirmişti. Tişörtünün de kollarını sıvayıp, dövmelerini açıkta bırakmıştı. Singapur'da da gemiciler böyle yaparlardı. Yatakhanede, sanki bir geminin güvertesindeymiş gibi, iki yana yalpa vura vura geziniyor, ıslık çalıyordu.

"Haydi, herkes güverteye, çocuklar, güverteye. Valla alırım paçanızı

aşağı."

Harding'in karyolasının yanındaki dolaba tıklattı.

"Altı çan çalın, işler hep tıkırında. Gemi yolda. Güverteye fırlayın. Pipileri bırakın, çorapları yakalayın."

Hemen kapının yanında durduğumu görünce yanıma koştu, parmaklarıyla sırtımda bir trampet çalmaya başladı.

"Şu Büyük Reis'e bakın. İşte size iyi bir denizci ve balıkçı örneği: Gün doğmadan ayağa kalkar ve hemen çalışmaya başlar. Sizler de, karı düşkünü serseriler, Sizler de onu kendinize örnek alsanız iyi edersiniz. Güverteye fırlayın. Gün, bugün. Yallah dışarı, horra denize..."

İyileşebilirler, homurdandılar, üzerine atılıp havlusunu kapmak istediler. İyileşemezler ise uyanıp, göğüslerinden çarşafla sımsıkı bağlandıkları için kansız kalan mavi kafalarını kaldırarak çevrelerine bakındılar, sonunda gözleri bana çevrildi. Gezi için giydiğim kaim giysiler içinde onlardan utandığımı hissettim. Geziye katılabilecek tek İyileşemezin ben olduğunu biliyorlardı mutlaka. Benim gideceğimi hissetmişlerdi. Beni izliyorlardı... yıllardır tekerlekli sandalyelerine yapışmış, bacaklarındaki sondaların borularından yıllar boyunca midelerine akan şarap gibi sidikleri akarken, beni izliyorlardı ve içgüdüleriyle gideceğimi anlamışlardı. Mutlaka biraz da kıskançlık duyuyorlardı. Bunu bilebilirlerdi, çünkü bu hastaların çoğunda hayvanlara özgü o güçlü önsezi vardı. (Yatakhanede biri öldüğü zaman, yaşlı İyileşemezlerin gece yarısı uykudan uyanıp, daha kimsenin bir şeyden haberi yokken acı acı ağladıkları çok görülmüştü.) Biraz insanlıkları kaldığı için de kıskanabilirlerdi.

McMurphy, listeye bakmak için dışarı çıkıp geri döndü, sonra da bir İyileşebilin daha kandırıp listeye sokmaya çalıştı. Başlarına yorganlarını çekip yatan hastalara, açık denizde balık avlamanın ne heyecan verici bir serüven olacağını anlatmaya çalıştı. "Hadi miskinler, davranın, bir kişiye daha ihtiyacım var. Bir tek gönüllü yeter."

Fakat hiç kimseyi kandıramamıştı. Büyük Hemşire, öbürlerine denizin son zamanlarda çok azgın olduğunu, pek çok teknenin battığını anlatarak, listeye katılmalarına engel olmuştu. Yarım saat sonra, bizler kahvaltıda yemekhanenin kapısı açılsın diye beklerken George Sorenson McMurphy'nin yanma gelinceye kadar da onuncu adamı bulamamıştık.

Kara oğlanların Ovala-budala dedikleri şu iri kıyım, dişsiz, yaşlı

İsveçli, ayaklarını sürüye sürüye yanımıza geldi, McMurphy'nin önünde durdu, avucunda tuttuğu bir şeye hafif bir sesle bir şeyler fısıldadı. George pek utangaçtı. Gözlerini göremezdiniz, çünkü kaşlarının altındaki çukura iyice gizlenmişlerdi. Yüzünü genellikle avucuyla örterdi. Başı da bir ağacın tepesindeki karga yuvası gibi sallanıyordu. George, avucuna eğilip bir şeyler fısıldadı durdu, ta ki, McMurphy durumu fark edip de hırsla elini çekinceye kadar.

"Ee, sen ne diyorsun bakalım, George?"

"Kızıl solucanlar," diyordu, "onların size yararlı olmayacaklarına inanmadığımı söylemeye çalışıyordum."

"Öyle mi? Demek kızıl solucanlar ha? Eğer sen bana kızıl solucanların gerçekte ne olduklarını açıklarsan, ben de senin fikirlerini paylaşabilirim, George."

"Yanılmıyorsam, bir süre önce, Bay Bromden'in kızıl solucanları topraktan çıkarmaya çalıştığını söylemiştin."

"Tamam babalık, hatırlıyorum."

"İşte ben de diyorum ki, hani şu solucanlar var ya, işte onlar işine yaramaz demek istiyorum. Hiç kuşkun olmasın. Sen biraz ringa balığı yakalamaya bak, bu adamlarla da bahse tutuş, işte o zaman büyük servete konarsın."

Her cümlenin sonunda sesi biraz daha yükseliyor, sanki soru sorarmış gibi davranıyordu. Bu sabah çenesini temizlemek için derisini aşındıracak denli ovmuştu. Bir-iki kez Mc Murphy'ye işaret etti, sonra koridordan aşağıya, sıranın sonuna doğru yürüdü. McMurphy, arkasından seslendi:

"Hey, dur bi dakka, George. Sen bu balıkçılık işinden az buçuk çakıyorsun galiba. Konuşmandan öyle anlaşılıyor."

George döndü, McMurphy'nin yanma geldi.

"Ondan hiç kuşkun olmasın. Tam yirmi beş yıl trolcülerin yanında çalıştım. Yarım Ay Körfezi'nden Puget Sound'a kadar olan bölgede çalıştım. Tam yirmi beş yıl balık tuttum; böyle pisleninceye kadar sürdü işte." Avuçlarındaki kiri bize göstermek için ellerini uzattı. Orada bulunanların hepsi uzanıp baktılar. Ben pislik falan görmedim, ama olta tutmaktan meydana gelen yara izlerini gördüm. Avucuna bir dakika kadar baktık, sonra ellerini çekip pijama ceketinin içine saklayıverdi, sanki bizler baka baka avuçlarım kirletecekmişiz gibi bir duyguya

kapılmıştı. Sırıta sırıta McMurphy'ye döndü.

"İyi bir trol sandalım vardı. Saf meşedendi, çok da güzeldi." Durduğu yerde ileri geri sallandığı için, döşeme oynuyor muydu anlaşılamıyordu.

Dönmek istedi, fakat McMurphy onu gene durdurdu.

"Ulan George, balıkçı olduğunu neden söylemedin? Ben de, sanki denizin İhtiyar Kurduymuşum gibi boyuna bu yolculuktan söz ediyordum, ama laf aramızda, benim bugüne kadar bindiğim tek gemi Missouri zırhlısıydı, balıklar hakkında bildiğim tek şey de, balıkları temizlemekten çok yemekten hoşlandığımdır."

"Balıkları temizlemek kolay, ama birisi sana nasıl yapılacağını göstermeli."

"Ulan, sen bizim kaptanımız olacak adamsın, George. Bizler de senin tayfan olacağız."

George geriledi, başını salladı. "Artık o tekneler çok pis oluyor. Her şey çok pis."

"Pisliğin içine sıçayım. Bizim özel olarak mikroplardan arındırılmış teknemiz var. Boşuna meraklanma, kirlenmezsin, çünkü sen kaptan olacaksın, George. Olta tutman bile gerekmeyecek. Sen sadece bizim kaptanımız ol, gerekli buyrukları ver, yeter. Nasıl, önerimi beğendin mi?"

George'un, gömleğinin altında ellerini ovuşturmasından, bu fikri benimsediğini anlamıştım, fakat gene de kirlenme tehlikesini göze alamayacağını söylüyordu. McMurphy, onu kandırmak için elinden geleni yaptı, ama Büyük Hemşire'nin anahtarı kilitte dönüp de kadın içeri girdiği zaman, bizimki hâlâ başını sallıyordu. Büyük Hemşire, sıradakilerin her birine günaydın dercesine gülümsedi. McMurphy, George'un kadından uzak durmak için nasıl kendini geri çektiğini görmüştü. Kadın geçtikten sonra McMurphy, başını uzatıp George'a göz kırptı.

"George, hemşirenin şu dalgalı deniz hakkında söylediği sözlere, bu serüvende büyük tehlikelerle karşılaşmamız olasılığına ne dersin?"

"Okyanus çok dalgalı olabilir, çok kötü olabilir."

McMurphy, hemşirenin kendi bölmesine gittiğini gördükten sonra tekrar George'a baktı. George, ellerini hızlı hızlı ovuşturmaya başlamıştı, bir yandan da kendini izleyen sessiz yüzleri süzüyordu.

"Boş versene," dedi. "Kadının beni okyanustan korkutacağını mı sanıyorsun? Gerçekten böyle mi düşündün?"

"Yoo, sanmam George. Yalnızca, sen bizimle gelmezsen de denizde büyük bir fırtınayla karşılaşırsak, hiçbirimiz kurtulamayız diye düşünüyordum. Sana dedim ya, ben denizcilikten, teknelerden hiç anlamam, sana bir şey daha söyleyeyim; bizi almaya gelecek olan o iki kadın var ya, doktora, onların akrabam olduklarını ve balıkçı kocaları ölünce dul kaldıklarını anlattım. Oysa onlar da denizde yolculuk yapmamışlar. Fırtınalı bir havada onlardan da yardım bekleyemeyiz. Sana ihtiyacımız var, George." Sigarasından bir nefes çekip sordu: "Haa, sahi senin on doların var mı?"

George, başını salladı.

"Hayır, ben de olmayacağını biliyordum zaten. Eh, bok yesin işte, ben daha günlerce önce bu işten umudumu kesmiştim. Al." Yeşil ceketinin cebinden bir kalem çıkardı, ceketinin eteğine güzelce sildi ve George'a uzattı. "Sen bize kaptanlık yaparsan, biz de beş dolara geziye katılmana izin veririz."

George, kaşlarını oynata oynata tekrar bize baktı. Sonunda sırıtmaya başlayarak dişlerini gösterdi ve kaleme uzandı. "Hadi bakalım" dedi ve elinde kalem, listeye adını yazmak için tahtanın başına gitti. Kahvaltıdan sonra McMurphy, koridordan aşağıya yürürken birden durdu, George'un adının yanma bir de Kaptan sözünü ekledi.

Orospular geç kalmışlardı. Tam herkes onların gelmeyeceklerine inanmaya başlamıştı ki, McMurphy, pencerenin önünden bir çığlık kopardı ve hepimiz dışarıya bakmak için pencereye koştuk. McMurphy, gelenlerin onlar olduğunu söyledi, ama, biz bir arabadan başka bir şey göremedik. Ayrıca iki kadın beklediğimiz halde, gözümüze sadece bir tek kadın ilişti. Kadın, çimenlerin üzerinden yürüyüp kestirmeden bizim koğuşa doğru yürürken McMurphy de ona seslendi.

Kadın, hepimizin tahmin ettiğinden daha genç ve güzeldi. Herkes, gelen kızların teyze meyze değil, orospu olduklarını öğrenmişti ve bizler de artık her şeyi aklımıza getirebiliyorduk. Dindar heriflerin bazıları bu işten pek hoşnut değildiler. Fakat kadının yemyeşil gözleriyle ensesinde toplayıp kocaman bir topuz yaptığı sarı saçlarıyla seke seke bize doğru geldiğini görünce, artık hepimiz onun buzdolabında dondurulmuş gibi tepeden tırnağa beyazlar giyinmiş bir kız değil, bir dişi olduğunu düşündük. Geçimini nasıl sağlarsa sağlasın, bu bizim için önemli değildi.

McMurphy'nin bulunduğu paravanaya koştu doğruca. Koşmaktan

soluk soluğa kalmıştı. Her soluk alışında havasızlıktan boğulacakmış gibi oluyordu. Ağlamaklı bir haldeydi.

"McMurphy, hay Allah belanı versin McMurphy..."

"Şimdi boş ver. Sandra nerede?"

"İşi çıktı be adam, gelemeyecek. Allah belanı versin, sen iyi misin bari?"

"İşi mi çıktı?"

"Doğrusunu, istersen..." Kız, burnunu silip kıkırdadı. "Bizim ihtiyar Sandy evlendi. Beaverton'lu Artie Gilfillian'ı hatırlıyor musun? Partilere hep acayip şeyler getirirdi hani. Yılan, beyaz fare, akrep falan getirirdi de herkesi korkuturdu. Gerçekten manyağın tekiydi."

McMurphy homurdandı: "Hey Allahım, şu işe bak, ben on herifi bir eski püskü Ford'a nasıl sığdırırım, şekerim, canım? Sandra ile o manyak kocası bunu düşünmediler mi?"

Kız, bu soruya bir cevap vermeye hazırlanırken tavandaki hoparlör tıkırdadı ve Büyük Hemşire'nin sesi, McMurphy kadın arkadaşıyla görüşmek istiyorsa, onun ana kapıdan içeri girip belgeyi imzalamasının gerektiğini, hastanenin altını üstüne getirmesine gerek olmadığını söyledi. Kız da paravanadan ayrıldı ve ana giriş kapısına doğru yürüdü. McMurphy, paravananın önünden çekildi, bir sandalyeye çöktü. "Çıngar çıkacak," diye söylendi.

Kara oğlanlardan biri, kızı koğuşa bıraktıktan sonra arkasından kapıyı kilitlemeyi unutmuştu. (Bahse girerim ki, sonradan iyice haşlamışlardır onu.) Kız, Hemşirelerin Bölmesinin önünden geçti. Burada toplanan hemşireler, buz gibi bakışlarla onu dondurmaya çalıştılar, ama kız aldırmadı, doktorun önünden geçip dinlenme odasına doğru yürüdü. Elinde kâğıtlarla hemşirelerin bölmesine gitmekte olan doktor, kıza baktı, sonra gözlerini elindeki kâğıtlara çevirdi, tekrar kıza baktı ve iki eliyle birden gözlüğünü düzeltmeye çalıştı.

Kız, dinlenme odasının ortasına gelince durdu. Çevresini yeşiller giymiş tam kırk erkek sarmıştı, içerisi öyle sessizdi ki, bu insanların karınlarının gurultusu bile duyulacaktı nerdeyse.

McMurphy'yi bulmak için bir süre çevresine bakınmak zorunda kalmıştı, bu sayede salondaki erkeklerin hepsi de onu dikkatle inceleme fırsatını buldular. Kızın kafasının üstünde, tavanda mavi bir duman vardı; sanırım mekanizma kızın koğuşa gelişiyle birlikte aşırı çalışıp

bozulmaya başlamıştı... kızın elektronik profilini çıkarıyor, böyle birinin bu mekânda olmaması gerektiğini, sistemin yeterli olmayacağını anlayıp, bozuluveriyor ve dumanlara boğuluyordu, sanki intihar eden bir makine gibi.

McMurphy gibi o da beyaz bir tişört giymişti, ama onunki çok daha küçüktü. Ayaklarında beyaz tenis pabuçları vardı. Levis blucini kısacıktı. Gerçi pek çok erkek onu bundan çok daha açık saçık durumda görmüş olmalıydı, ama o ilk kez sahneye çıkan bir öğrenci kız gibi sıkıntılı sıkıntılı kıpırdanıyordu. Oradakiler kızı süzerlerken kimse konuşmadı. Martini, kızın cebindeki paraların tarihlerini okuyabileceğini fısıldadı. O, kıza, hepimizden daha yakındı ve her şeyi bizden daha iyi görüyordu.

Yüksek sesle ilk konuşan da Billy Bibbit oldu, aslında doğru dürüst bir söz de söylememişti, sadece kızın herkesten daha güzel göründüğünü belirten bir-iki kelime fısıldamıştı. Kız da gülüp utançtan kıpkırmızı kesilmiş bir yüzle ona teşekkür etti. İkisi birlikte gülüştüler. Bu da odadakileri harekete geçirdi. İyileşe-bilirlerin hepsi, kızla konuşabilmek için yanma yaklaşmaya çalışıyorlardı. Doktor da Harding'in ceketini çekiştiriyor, kızın kimin nesi olduğunu soruyordu. McMurphy sandalyesinden kalktı, kalabalığın arasından geçip kıza doğru yürüdü. Kız, onu görür görmez kollarım boynuna doladı. "Seni gidi hınzır McMurphy seni." Kız, tekrar utanıp kızardı. Kızardığı zamanlar, yaşı on altıdan-on yediden fazla göstermiyordu. Yemin ederim ki, daha büyük görünmüyordu.

McMurphy, onu salondakilerle tanıştırdı, kız da herkesin elini sıktı. Sıra Billy'ye gelince, ona ıslığı için teşekkür etti. Büyük Hemşire, Hemşireler Bölmesinden süzülüp, gülümseyerek Mc Murphy'ye on kişiyi bir arabayla nasıl götüreceğini sordu. O da buna karşılık, belki idarenin arabalarından birini ödünç almasına izin verilebileceğini ileri sürdü. Böyle bir olanak sağlanırsa, arabayı McMurphy kendisi kullanacaktı. Herkesin tahmin ettiği gibi Büyük Hemşire, bunu yasaklayan kuralı açıkladı. Eğer Sorumluluk Belgesini imzalayacak bir başka şoför bulunmazsa, listedekilerin yarısının dışarı çıkamayacağını belirtti. McMurphy kadına aradaki farkı kapamak için tam elli papel daha harcamak zorunda kalacağını açıkladı. Balık avına çıkamayacak olan arkadaşlarına paralarını geri vermesi gerekiyordu.

Hemşire, "Bu durumda belki gezi ertelenir," dedi. "Paraların hepsi de

sahiplerine geri verilir."

"Ben tekneyi kiraladım bile; o adam şu anda cebinde benim tam yetmiş papelimi taşıyor."

"Yetmiş dolar mı? Yaa? Oysa senin hastalara yüz dolar toplamak zorunda olduğunu, ayrıca kendi cebinden de on dolar katacağını söyledin sanıyordum, Bay McMurphy."

"Gidiş ve dönüş yolculuğu için arabalara benzin koyacaktım."

"Ama bu da otuz dolar istemez, öyle değil mi?"

Kadın, sorusuna cevap beklerken McMurphy'ye tatlı tatlı gülümsüyordu. McMurphy, ellerini havaya kaldırıp tavana baktı.

"Vay canına, senden de hiçbir şey gizlenmiyor, değil mi Sayın Bayan Savcı. Tabii. Geri kalan parayı elimde tutuyordum.

Arkadaşların hiçbirinin başka türlü düşündüklerini sanmıyorum. Katlandığım bunca zahmete karşılık elime üç-beş kuruş kalsın istedim."

"Ama planın yürümedi işte." Hemşire hâlâ tatlı tatlı gülümsüyordu. "Senin o küçük mali dalaverelerin her zaman başarıyla sonuçlanmıyor, Randle. Hem biliyor musun, işin aslına bakılırsa, son zamanlarda epey dalavere çevirdin." Hemşire biraz düşünür gibi yaptı. Meselenin bu kadarla kapanmayacağını, bunun arkasından başka şeylerin de geleceğini anlamıştık. "Evet. Bu koğuştaki İyileşebilirlerin her biri, sana şu veya bu nedenle üç-beş kuruş kaptırmıştır. Bu kez de yenilgiye uğramaya katlanırsın herhalde."

Derken kadın sustu. McMurphy'nin artık onu dinlemediğini gördü. Doktoru izliyordu o. Doktor da çevresinde başka hiçbir şey yokmuş gibi sarışın kızın tişörtüne bakıyordu. McMurphy'nin gülümsemesi yüzüne yayıldıkça yayıldı; doktorun bu dalgın hali, onu etkilemişti. Başındaki kepi geriye itip doktorun yanına gitti, bir elini adamın omzuna koyup onu birden heyecanlandırdı:

"Allasen söyle, Doktor Spivey, sen hiçbir Chinook Alabalığının oltaya vurduğunu gördün mü? Hey, Candy, ballı bebek, niye bizim doktora derin su balık avı ve ona benzer şeyleri anlatmıyorsun..."

İkisi birlik olunca McMurphy ile kızın küçük doktoru kandırmaları iki dakika bile sürmedi. Adam hemen odasını kilitleyip dışarı çıktı. Bir yandan da elindeki kâğıtları çantasına tıkmaya çalışıyordu.

Doktor, hemşireye, "Yolda bir sürü evrak inceleyebilirim," dedi ve kadının yanından öyle hızlı geçti ki, hemşire bir şey söylemeye fırsat

bulamadı. Doktorun arkasından da öbürleri, daha ağır adımlarla ve sırıtarak yürüdüler gittiler.

Balığa gitmeyecek olan İyileşebilirler, dinlenme salonunda toplanmışlardı, bize de tuttuğumuz balıkları iyice temizlemeden getirmememizi söylediler. Ellis de ellerini duvardaki çivilerden çekti, Billy Bibbit'in elini tuttu ve insanların balıkçısı olmasını önerdi.

Billy de kadının Levis pantolonu üzerindeki madeni düğmelere bakarken göz kırptı ve Ellis'e, şu insanların balıkçısı olma işine boş verdiğini anlattı. Kapıda bizim yanımıza geldi. Ve hepimiz dışarı çıktık, gerçekten dışarıdaydık.

Güneş, bulutları gözlüyordu ve hastanenin önündeki tuğlaları koyu kırmızıya boyuyordu. Hafif hafif esen bir rüzgâr, meşe ağaçlarında kalan birkaç yaprağı dallarından koparıp, tel örgüye yapıştırıyordu. Tel örgünün üstünde zaman zaman kahverengi kuşlar görülürdü. Ağaçlardan dökülen yapraklar tel örgüye yapışınca kuşlar hemen havalanırlardı. İlk bakışta insana tel örgüye çarpan yapraklar kuşa dönüşmüş gibi geliyordu.

Güzel, mis kokulu bir sonbahar günüydü. Futbol oynayan, küçük model uçaklar uçuran çocukların neşeli sesleriyle dolu güzel bir günde sadece dışarıda olmak bile herkesi sevindirmeye yeterliydi. Fakat biz hepimiz, doktor arabasını getirmeye gittiğinde, sessiz bir küme halinde kenara çekilmiş, yoldan gelip geçen kentlileri, yeşil üniformalı birini gördükçe korna öttüren arabalıları izliyorduk. McMurphy, bizim ne kadar huzursuz olduğumuzu fark etmişti, kızla gırgır geçip bizi neşelendirmeye çalıştı, ama nedense bu da daha beter canımızı sıktı. Herkes, koğuşa geri dönmenin ne kadar kolay olacağını, hemşireye hak verdiklerini açıklamanın onlara zor gelmeyeceğini düşünüyordu. Bu rüzgârlı havada deniz de herhalde fazla sert olurdu.

Doktor geldi ve biz de hemen arabaya atlayıp yola düzüldük. Ben, George, Harding ve Billy Bibbitt, McMurphy ve kızla aynı arabadaydık. Frederickson, Sefelt, Scanlon, Martini, Tadem ve Gregory de arkamızdan doktorun arabasıyla geliyorlardı. Herkes pek suskundu. Hastaneden bir buçuk kilometre ilerideki benzin istasyonunun önünde durduk. Doktor da arkadan geldi. Arabadan önce o çıktı, ve servis istasyonunun görevlisi gülerek yanımıza yaklaştı. Bir yandan da ellerini bir bez parçasıyla siliyordu. Birden gülmeyi kesti ve doktorun yanından geçip arabaların

içinde ne var diye bakmaya gitti. Yağlı beze ellerini silerken biraz geriledi, kaşları çatılmıştı. Doktor, sinirli bir tavırla adamı gömleğinin kolundan tutup çekti, on dolarlık bir banknot alıp adamın avucuna sıkıştırdı.

Doktor, "İki depoya da normal benzinle doldurur musun?" diye sordu. O da hastaneden çıkınca bizler kadar tuhaflaşmış, huzursuz olmuştu. "Ah, depoları doldurur musun?"

Benzin istasyonundaki görevli, "Bu üniformalar, şu ilerdeki hastanenin üniformaları değil mi?" diye sordu. Adam, görünürde bir İngiliz anahtarı falan var mı diye çevresine bakmıyordu. Sonunda bir kasa dolusu boş şişeyi görüp kasanın yanma gitti. "Sizler o akıl hastanesinden mi geliyorsunuz?"

Doktor, gözlüğünü araştırdı, sonra da o üniformaları yeni görüyormuş gibi garip garip bize baktı. "Evet. Şey, yani hayır. Biz, şey onlar akıl hastanesinden geliyorlar, ama hasta değiller tabii, orada çalışıyorlar. Sadece çalışıyorlar."

Adam, önce doktora sonra da bize baktı ve ortağının yanma gidip bir şeyler fısıldadı. Ortağı, arka tarafta, makinelerin arasındaydı. Bir dakika kadar konuştular, sonra ikinci adam göründü, doktora bizim kim olduğumuzu sordu, doktor da bizim akıl hastanesinde çalıştığımızı tekrarladı. Adamların ikisi de bu sözlere güldüler. Onların gülüşünden, bize benzin satmaya karar verdikleri anlamını çıkarmıştım. Belki de sulandırılmış, pis bir benzin verecekler, buna karşılık da bizden normalin iki katı para isteyeceklerdi. Bunları düşünmek de içimize ferahlık vermedi. Herkesin berbat bir halde olduğu belliydi. Doktorun yalan söylemesi bize dokunduğundan bozulmamıştı huzurumuz, gerçeğin ta kendisiydi.

İkinci adam, gülümseyerek doktorun yanma geldi. "Siz süper benzin mi istemiştiniz, beyim? Tabii. Şu yağ filtrelerini ve silecekleri bir gözden geçirmemize ne dersiniz?" Bu adam, arkadaşından daha iri yarıydı. Sanki bir sır açıklayacakmış gibi doktora doğru eğildi. "Size bir şey söylesem inanır mısınız? Bugün kullanılan arabaların yüzde seksen sekizinin yeni yağ filtrelerine ve sileceklere ihtiyacı oluyor."

Adamın gülümseyişi karbonla örtülmüştü. Yıllar yılı egzoz kapaklarını dişleriyle çekip çıkarmanın sonucuydu bu. Doktora doğru eğilmeye devam ediyordu. "Ayrıca sizin işçilere güneş gözlüğü gerekli

değil mi? Bizde güzel Polaroid camlı gözlükler var." Doktor, adamın kendisini tongaya düşürdüğünü biliyordu.

Tam ağzını açıp evet demeye hazırlanırken bir gürültü duyuldu ve bizim arabanın üzeri açılmaya başladı. McMurphy, spor arabanın akordeon gibi açılıp kapanan tavanına sinirlenmiş, körüklü kapağı hızla açmaya çalışıyordu. McMurphy'nin öfkeli tavırlarından delinin biri olduğu anlaşılıyordu. İşini bitirince de küfürler savurarak kızın üzerinden sıçrayıp aşağıya atladı. Doktorla benzincinin arasına girip tek gözüyle kara ağızlı adama baktı.

"Pekâlâ, Hank, biz de doktor gibi normal benzin alacağız. Hepsi bu kadar. Öbür boku boş ver. Üstelik resmi bir inceleme gezisine çıktığımız için bize benzini üç sent daha ucuza vereceksin."

Adam hiç kılını kıpırdatmadı. "Öyle mi? Oysa ben profesör sizlerin hasta olmadığınızı söyledi sanıyorum."

"Bak, Hank, bunun gerçeği açıklayıp sizleri korkutmamak için alınmış bir tedbir olduğunu görmüyor musun? Doktor, başka hastalar için böyle bir yalan söylemezdi, ama bizler öyle alelade deliler değiliz. Her birimiz, suçlu deliler koğuşundanız, bize daha büyük kolaylıklar sağlanacağını bildiğimiz San Quentin'e gönderileceğiz. Şu ilerdeki çilli yüzlü oğlanı görüyor musun? Belki Saturday Evening Post'un kapağından çıkmış gibi görünüyor, ama üç adamı öldüren deli bir bıçak atıcı o. Onun yanındaki adam da Bull Goose Loony adıyla tanınır, onun da ne yapacağı hiç belli olmaz. Şu koca herifi görüyor musun? O da Kızılderilidir. Bir deri alışverişinde onu kandırmaya kalkan altı beyaz adamı baltayla öldürdü. Reis, ayağa kalk da seni daha iyi görsünler."

Harding, işaretparmağıyla beni gösterdi. Ben de ayağa kalktım. Adam, elini gözlerine siper ederek bana baktı ve bir şey söylemedi.

McMurphy "Evet, pek korkunç bir grup bu, kabul ediyorum," dedi. "Ama bu gezi, önceden planlanmış, düzenlenmiş resmi bir görev gezisidir. Bu nedenle FBI görevlileri gibi biz de fiyat indiriminden yararlanmalıyız."

Adam, dönüp McMurphy'ye baktı. McMurphy de baş parmaklarını ceplerine geçirdi, başını kaldırıp adama baktı. Adam, ortağının hâlâ boş şişelerin yanında durup durmadığını araştırdı, sonra McMurphy'ye bakarak sırıttı.

"Yani Sizler belalı müşterilersiniz öyle mi, Kızıl? Yani, sesimizi

çıkarmadan söylenenleri yapalım istiyorsunuz öyle mi? Pekâlâ, anlat bakalım, Kızıl. Sizin şu büyük göreviniz nedir? Cumhurbaşkanını öldürmek mi?"

"Böyle bir niyetimiz olduğunu kimse kanıtlayamaz, Hank. Beni bir ringde yakaladılar. Dövüşürken bir adamı öldürdüm."

"Yani şu boks eldiveni giyen katillerden biri olduğunu mu söylemek istiyorsun, Kızıl?"

"Yoo, ben hiç öyle bir şey söyledim mi? Kullandığınız o yastıklara ben asla alışamazdım. Hayır, bu, televizyonda İnek Sarayından naklen yayınlanan bir olay değil. Senin bildiğin adi boksörlerden değilim ben."

Adam, McMurphy'le alay etmek amacıyla baş parmaklarını ceplerine soktu. "Benim anladığım kadarıyla sen boğa güreşçisi-sin," dedi.

"Bak, boğalarla dövüşmenin becerilerim arasında olmadığını söylemedim, değil mi? Ama buraya bakmanı istiyorum." Elini adamın yüzüne götürüp iyice yaklaştırdı. "Bir insanın avuçları boğa güreşinden bu hale gelir mi? Böylesine derin yara izleri kalır mı hiç?"

McMurphy, elini uzun zaman adamın yüzünden çekmedi, sanki adamın söylemek istediği başka bir söz var mı diye bekler gibiydi. Adam, ellere ve bana baktı, sonra tekrar ellere baktı. Gerçekten söyleyecek önemli bir şeyinin olmadığı anlaşılınca, McMurphy, ondan uzaklaşıp, şişelerin yanında duran adama gitti, doktorun verdiği on doları avucundan çekip aldı, benzin istasyonunun yanındaki bakkala doğru yürüdü.

"Hey çocuklar, siz benzinin kaç para tuttuğuna bakın ve faturayı da hastaneye yollayın," diye seslendi. "Ben parayla arkadaşlara yiyecek içecek bir şeyler alacağını. Sanırım cam silecekleri ile yüzde seksen sekiz yağ filtreleri yerine bunları alacağız."

McMurphy geri döndüğü zaman, herkes dövüşçü horozlar gibi diklenmiş, istasyondaki görevlilere durmadan buyruklar yağdırıyordu. Camlan sildiriyorlar, lastiklerin havasına baktırıyorlar, kaporta kapağını düzelttiriyorlardı. Koca herif, cam sileceğini istediğimiz gibi onaramayınca, Billy onu geri çağırdı:

"Hey, şu-şurasını iyi temizlememişsin. Bö-bö-böceğin çarptığı yer kirli kalmış."

"Böcek değildi o." Adam, tırnağıyla camdaki pisliği kazımaya çalışırken öfkeli öfkeli söylendi: "Bir kuş bu."

Martini, taa öbür arabadan seslenip bunun kuş olamayacağını belirtti. "Kuş olsaydı tüyler ve kemikler olurdu."

Bisikletle oradan geçen bir adam bu yeşil üniformaların ne işe yaradığını anlamak için durdu. Bir kulüp üyesi falan mıydık? Harding hemen atılıp cevap verdi: "Hayır, dostum. Bizler, yolun berisindeki hastanede tedavi gören delileriz. Psiko-seramikler, yani çatlak kafalı insanlar. Sana bir Rorschach şifresini açıklayayım mı? Hayır mı? Acelen mi var? Ah, işte gitti bile. Yazık." Harding bu kez de McMurphy'ye döndü: "Akıl hastalığının güç kaynağı olacağını şimdiye kadar hiç aklıma getirmemiştim. Düşün bir kez. Belki de insan ne kadar delirirse o kadar güçlü olabilir. Hitler buna bir örnek sayılır. Doğruluk yaşlı beyni çalıştırıyor değil mi? Orada düşüncenin besini var."

Billy, kıza bir kutu bira uzattı. Kız tatlı tatlı gülümsedi. Onun "Teşekkür ederim, Billy" deyişi, Billy'yi öylesine etkilemişti ki, hepimize birer kutu bira açtı.

Bu arada güvercinler, ellerini arkalarında kavuşturmuşlar, kaldırımda bir aşağı bir yukarı geziniyorlardı.

Ben de oraya çöktüm, kendimi pek iyi hissederek biramı yudumlamaya başladım. Biranın vücudumdan aşağı doğru aktığını duyuyordum - Zızzzt zızzzt diye sesler geliyordu kulağıma. Biranın yemek borusundan aşağı inmesi gibi güzel sesler ve zevkler olduğunu unutmuştum. Bir yudum daha içtim ve yirmi yılda başka neler unuttuğumu anlamak amacıyla çevreme bakındım.

McMurphy, kızı direksiyonun altından geçirirken "Hey be adam," diye bağırdı, "şu yangın musluğunun başında duran Büyük Reis'e bir bakar mısın?" Arabayı hızla caddeye sürdü, doktor da ona yetişmek için gaza bastı.

McMurphy biraz cesaret ve isteğin neler sağlayacağını göstermişti. Bunları nasıl kullanacağımızı da bize öğrettiğini sanıyorduk. Kıyıya varıncaya kadar cesurmuş gibi görünerek enikonu eğlendik. Bir trafik lambasının önünde durduğumuz zaman oradakiler bize ve yeşil üniformalarımıza şaşkın şaşkın bakınca biz de onun yaptığını yapıyorduk, yani dimdik oturup gayet güçlü ve cesur görünmeye çalışıyor, ayrıca gülümseyerek onlara dikkatli dikkatli bakıyorduk. Öyle ki, sonunda onların motorları susuyor, ışıklar değiştiği zaman bile arabalarını hareket ettirmeden öylece bakakalıyorlardı.

McMurphy, on ikimizi birden okyanusa doğru götürürken oluyordu bunlar.

Bu sert görünüşümüzün numaradan başka bir şey olmadığını sanırım McMurphy hepimizden daha iyi biliyordu, çünkü hâlâ kimseyi şöyle içinden gelerek kahkahalarla güldürmeyi başaramamıştı. Belki de hâlâ gülemeyişimizin nedenini anlayamamıştı, fakat insanın her şeyde bir komik taraf bulmasını öğrenmedikçe gerçekten güçlü sayılamayacağını biliyordu. Hatta kendisi de bize komiklikleri göstermek için öyle büyük çaba harcadı ki, ben, acaba işin öbür yanını göremiyor mu, diye meraklandım. Belki de kahkahayı kursağında öldürenin ne olduğunu bir türlü anlayamıyordu. Belki öbürleri de bunu anlayamıyordu, sadece türlü yönlerden gelen baskıları, onları çalıştıran, eğip büken, kendi dilediği biçime sokmaya çalışan Örgüt'ün faaliyetini hissediyorlardı; ama ben bunu görebiliyordum.

İnsan, uzun süre görmediği bir kimsedeki değişiklikleri çok çabuk fark eder, oysa her Allahın günü onun yanında olan biri bu değişikliği fark edemez, çünkü değişiklik yavaş yavaş oluşur. Kıyı boyunca, Örgüt'ün ben bu ülkeye geldim geleli neler başardığını belirleyen simgeleri fark ettim. Örneğin bir istasyonda bir tren duruyor ve aynalı elbiseler, makineli şapkalar giymiş bir sürü adamı bırakıyor, onları birbirine eş sinekler gibi sıraya diziyor. Son vagondan da yarı ölü insanlar indikten sonra elektrikli ıslığını öttürüp, bir başka yerde bir başka yumurta bırakmak amacıyla hareket ediyor.

Ya da gene makineyle yapılmış ve kentin dışındaki tepelere serpiştirilmiş, birbirinin eşi, fabrikadan yeni çıkmış sosislere benzeyen beş bin konut gibi. Üstünde 'BATI YÖRELERİNDE

YUVA - DAR GELİRLİLER İÇİN PEŞİN İSTENMEZ' türünden sözler yazılı tabelalar var. Evlerin aşağısında bir oyun bahçesi göze çarpıyor. Tel örgünün arkasındaki tabelada 'ST. LUKE ERKEK OKULU' yazılı. Yeşil pantolonlu, beyaz gömlekli, yeşil kazaklı tam beş bin oğlan vardı, bahçede iple çekişme oynuyorlardı. Her çekişmede sıranın en arkasındaki çocuk oyundan çıkıyor, yerlerde yuvarlanıyordu. Ve sıranın arkasından oyunu bırakan da hep aynı çocuktu.

İşte o beş bin çocuğun hepsi şu beş bin evde yaşıyordu. Trenden inen o heriflerin evleriydi bunlar. Birbirlerine o kadar çok benziyorlardı ki, çocuklar boyuna yanlışlık yapıp başka ailelerin evlerine gidiyorlardı. Hiç

kimse bunun farkına varamadı. Yiyip içip yataklarına yattılar. Onların fark ettikleri tek kişi, ipin sonunda kalan küçük oğlandı. Çocuk her zaman yara bere, çizik içinde olduğu için nereye gitse yabancı kalıyordu. Şöyle açılıp rahat rahat gülemiyordu da. Geçen her yeni arabanın ve yapılan her yeni evin baskısını üzerinde hissedersen, gülmek zor iştir.

"Washington'da bir lobimiz olabilir," diyordu Harding, "ve bir örgüt kurabiliriz. NAAIP. Baskı Grupları. Caddelere kırmızılı yeşilli büyük reklam afişleri asacağız. İri yarı bir şizofren bir kırıp dökme makinesini çalıştırıyor. Deliyi işe alın. Parlak bir geleceğimiz var, beyler."

Siuslaw'ın üzerindeki köprüyü geçtik Havada öyle pus vardı ki, dilimi rüzgâra tutunca, okyanusu görmeden tadını alabiliyordum. Herkes yaklaştığımızı biliyordu ve rıhtıma varıncaya kadar da kimse konuşmadı.

Bizi balığa götürecek olan kaptan siyah balıkçı yaka kazağının üzerine kurşuni madeni bir kafa oturtmuştu. Tıpkı bir deniz altıdaki top kulesini andırıyordu. Ağzından dışarı uzanan sönmüş puronun külleri, üzerimizden geçti gitti. Adam konuşurken tahta iskelenin üzerinde, McMurphy'nin yanında durup denize baktı. Onun arkasında ve birkaç basamak yukarıda, rüzgârlıklarını giymiş yedi-sekiz adam, iskele korkuluğunun önündeki sıraya oturmuştu. Kaptan, yüksek sesle konuşuyordu, sözlerinin yarısını arkasındaki adamlarına, yarısını da Mc Murphy'e yöneltiyordu:

"Umurumda değil. Size durumu mektupta da özellikle belirtmiştim. Beni yetkili makamlar karşısında temize çıkaracak bir belge yok elinizde. Ben denize açılmam." Yuvarlak kafa, balıkçı yaka içinde döndü durdu. "Şuraya bak. Böyle bir topluluk denize açılırsa, fareler gibi kaçacak delik ararlar. Akrabalar benim aleyhime tazminat davası açıp varıma yoğuma el koyarlar. Bu tehlikeyi göze alamam."

McMurphy, gerekli belgeleri öbür kızın Portland'dan temin etmeye söz verdiğini anlatmaya çalıştı. Korkuluklara yaslanmış olan adamlardan biri, "Hangi öbür kız?" diye sordu. "Buradaki sarışın dilber hepinizi birden idare edemez mi yani?" McMurphy, adama hiç metelik vermeden kaptanla tartışmayı sürdürdü, ama bunun kızı fena halde tedirgin ettiği de meydandaydı. Güvertedeki adamlar, onu gözleriyle yemeye devam ediyorlar, fısıldaşmak için birbirlerine sokulup kafa kafaya veriyorlardı. Bizimkilerin hepsi, hatta doktor bile durumu fark etti ve bir şeyler yapamadığımızdan ötürü bayağı utandı. O benzin istasyonundaki öfkeli

horozlar değildik artık.

McMurphy, kaptana söz geçiremeyeceğini anlayınca, onunla tartışmaktan vazgeçti, bir kaç kez arkasına döndü, elini başına götürüp saçlarını karıştırdı. "Biz hangi tekneyi kiraladık?"

"İşte şuradaki tekneyi. *The Lark'ı.* Ama gerekli belgeleri elimde görmeden kimse o tekneye adımını atamaz."

"Bütün gün rıhtımda oturup bağlı teknenin sallanışım izleyelim diye tekne kiralamaya hiç niyetim yok. Sizin iskelede telefon yok mu? Hadi gidip bu işi bitirelim."

İskeleden rıhtıma inip biraz ilerdeki idare binasına girdiler. Bizi de o denizcilerle yalnız bırakmışlardı. Adamlar, karşıdan bize baka baka bir şeyler konuşuyorlar, ikide birde birbirlerine şaka yollu vuruyorlardı. Rüzgâr, rıhtıma bağlı tekneleri hızlı hızlı sallıyordu. İskelenin tahtalarının altında deniz kıkır kıkır güler gibiydi. İdare binasının kapısındaki bir tabelada "TEKNE KİRALANIR - KAPTAN BLOCK'A AİT" yazıyordu, tabela rüzgârda uçuştukça gıcırdayıp takırdıyordu. İskele babalarına bağlanmış midyeler, suyun bir metre üstünde, güneşte parlıyordu.

Rüzgâr birden serinlemiş, sertleşmişti. Billy Bibbit, yeşil ceketini çıkarıp kıza verdi, o da incecik tişörtünün üzerine geçirdi bu ceketi. Adamlardan biri seslendi: "Hey, sana söylüyorum, sarışın bebek, böyle meyveli pastaya benzeyen oğlanlardan hoşlanıyor musun?" Adamın dudakları böbrek rengindeydi, gözlerinin altı morarmıştı. Rüzgâr, damarlarını derinin altından dışarı çıkarmış gibiydi. Adam, tiz ve yorgun sesini hiç kesmiyordu: "Hey, sarışın bebek, sana söylüyorum... Hey, sarışın bebek, duyuyor musun, sarışın bebek?"

Rüzgârdan korunmak için birbirimize iyice sokulduk.

"Hadi bakayım, söyle sarışın bebek, senin derdin nedir?"

"Onun derdi filan yok, Ferce, ilaç yerine geçiyor."

"Doğru mu bu, sarışın bebek? Seni ilaç niyetine kullanmak için mi görevlendirdiler? Hey, sana söylüyorum, sarı kız."

Kız başını kaldırıp bize baktı. Az önce gördüğü kabadayıların nerede olduğunu, niye kendisini savunmak için bir şeyler söylemediklerini sorar gibiydi. Bu bakışlara hiç kimse karşılık veremezdi. Bizim o kabadayılığımız, az önce şu dazlak kafalı kaptanla birlikte iskelenin basamaklarını tırmanırken, geçmiş, bitmişti.

Sarışın kız, ceketin yakasını kaldırdı, sonra bizden elinden geldiğince uzaklaşabilmek için aksi yönde yürümeye başladı. Onun peşinden giden olmadı. Billy Bibbit, soğuktan titreyerek dudağını ısırdı. Öbür adamlar aralarında bir şeyler fısıldadılar ve gene yüksek sesle gülüştüler.

"Haydi Perce, sor ona."

"Hey sarışın bebek, sen onlarla beraber olmak için yetkili makamlardan izin belgesi aldın mı? Dediklerine bakılırsa, adamlardan biri tekneden denize düşerse, akrabalar mahkemeye verebilirlermiş. Sen bunu hiç düşündün mü? Belki de burada, bizim yanımızda kalsan daha iyi olacak, sarışın bebek."

"Öyle ya, sarışın bebek. Söz veriyorum, benim akrabalar senin aleyhine dava açmazlar. Bizlerle burada kalsana, sarışın bebek."

Rıhtım utanç içinde körfeze batarken ayaklarımın ıslandığını hisseder gibi oldum. Bizler buralarda insan içine karışacak durumda değildik. McMurphy geri dönseydi de şu heriflere hadlerini bildirseydi. Sonra da bizi ait olduğumuz yere geri götürseydi.

Böbrek dudaklı adam sustalı bıçağını kapattıktan sonra ayağa kalktı. Basamaklara doğru yürümeye başladı. "Hadi, gel sarışın bebeğim, bu serserilerle ne işin var senin?"

Sarışın kız, rıhtımın öbür ucundan dönüp adama baktı, sonra bakışlarını bize çevirdi. İdare binasının kapısı açılıp da Mc Murphy dışarı çıktığı zaman kız, adamın önerisini düşünüyordu.

"Haydi sıraya girin arkadaşlar. Her şey tamam. Yola çıkıyoruz."

McMurphy, Billy'nin sırtına bir tokat indirdi, vapur düdüğü gibi sesler çıkartıp halatları toplamaya başladı.

"Bizim ihtiyar kaptan Block, hâlâ telefonda konuşuyor, ama dışarı çıkar çıkmaz hareket edeceğiz. George, hadi bakalım göster kendini, şu motoru ısıtıver. Scanlon, sen Harding ile beraber oradaki halatı çöz. Şekerim... Sen orada ne yapıyorsun? Hadi hayatım, bitsin şu iş..."

Hepimiz tekneye doluştuk. Şu alaycı heriflerden kurtulacağız diye bayağı sevinçliydik. Billy, kızın elinden tutup tekneye binmesine yardım etti. George da makinenin başına geçti. McMurphy'e motoru çalıştırmak için hangi düğmelere basılacağını göstermeye çalıştı.

Doktor, tekneye binmeden önce biraz düşündü, rıhtımda duran adamlara baktı.

"Şey, Randle, acaba biraz daha beklesek iyi olmaz mı? Yani kaptan

gelinceye kadar..."

McMurphy, doktoru ceketinin yakasından tuttuğu gibi tekneye atıverdi. "Ee, pekâlâ, doktor, kaptan ne yapıncaya kadar beklememizi istiyorsun?" Sarhoş gibi gülmeye başladı, heyecanlı ve sinirli bir tavırla konuşmasını sürdürdü: "Kaptan gelip de ona aramasını söylediğim telefon numarasının Portland'da bir randevu evine ait olduğunu açıklasın diye mi bekleyeceğiz? Hey, George, sağır mısın be adam? Şunu çalıştır da buradan çekip gidelim. Sefelt, halatı gevşet, denize açılalım. George, hadisene."

Motor, pırpır çalıştı, sustu, pırpır etti, sustu. Sanki genzini temizler gibiydi. Sonra birdenbire gürül gürül çalışmaya başladı.

"Hehheyyyt bre... İşte teknemiz yol alıyor. Herkes görev başına."

Teknenin arkasından beyaz bir duman yığını yükseldi ve bir köpük yığını belirdi. Rıhtımda idare binasının kapısı hızla açıldı, kaptanın başı göründü. Adam, sadece kendi gövdesini değil, sekiz kişininkini birden taşıyormuş gibi güçlükle yürüyordu. Adamlar da kaptanın peşinden geldiler, George tekneyi rıhtımdan uzaklaştırırken, adamlar oldukları yerde kaldılar.

Teknenin ani dönüşü, Candy'yi yere düşürmüştü. Billy, onun ayağa kalkmasına yardım ederken, bir yandan da rıhtımdaki davranışlarından ötürü ondan özür dilemeye çalışıyordu. McMurphy, kaptan köprüsünden aşağı indi ve ikisinin baş başa kalıp eski günleri anmayı isteyip istemeyeceklerini sordu. Bunun üzerine Candy, Billy'ye baktı. Bily'nin yapabildiği tek şey ise, başını sallayıp kem küm etmek oldu. McMurphy, bunun üstüne, kendisinin Candy ile birlikte aşağıya inip teknede bir yarık var mı yok mu ona bakmalarının doğru olacağını söyledi. Bizler de bir süre kendi kendimize oyalanacaktık. McMurphy, aşağıya inen merdivenin başındaki kapıda durup güzel bir selam verdi, göz kırptı ve George'u kaptan ilan etti, Harding de ikinci kaptan olmuştu. "Hadi, marş marş, arkadaşlar." McMurphy, bunları söyledikten sonra kızın peşinden gözden kayboldu.

Rüzgâr hafifledi, güneş yükseldi, derin, sanki yeşil kabarıklıkların doğusuna krom kaplama geçirdi. George, tekneyi dosdoğru açık denize götürüyordu. İskele ve binalar, artık iyice geride kalmıştı. Kıyıdan adamakıllı uzaklaştığımız zaman içimi büyük bir huzurun kapladığını hissettim. Karayı geride bıraktıkça, benim de mutluluğum artıyordu.

Çocuklar bir süre korsanlık yapıp tekneyi ele geçirişimizden konuştular, fakat şimdi onlar da susmuşlardı. Bir ara kamaraya giden kapı şöyle aralandı, bir el bir kasa birayı dışarı uzattı. Billy, konserve açacağıyla hepimize birer kutu bira açtı. Biralarımızı içip karanın denize batışını izledik.

Karadan bir mil kadar uzaklaştıktan sonra George, motorun yolunu kesti, dört kişiyi teknenin arkasındaki dört oltanın başına dikti, bizler de gömleklerimizi çıkararak, kamaranın tepesinde, ya da güvertede güneşlenmeye başladık. Harding kuralı belirlemişti: bir tane balık tutana kadar oltanın başında kalacaktık, sonra henüz hiç balık tutmamış olanla yer değiştirecektik. George dümende kaldı, gözlerini kısmış bakıyor, oltaları nasıl tutacağımızla, misinaya nasıl yem takacağımızla ve oltayı nereye sallayıp ne kadar tutacağımızla ilgili talimatlar yağdırıyordu:

Dört numaralı oltayı al ve misinasına 35 gramlık ringa takın... iki dakikada gösteririm size... sonra da o oltayla aşağıdaki büyük oğlanı yakalayıveririz."

Martini, teknenin kenarına gidip, aşağıya sarktı, elindeki oltanın gittiği yeri izlemeye çalıştı. "Aman tanrım, aman tanrım!" diye mırıldandı, fakat gördüğü şey, her ne ise, pek derindeydi, bizim görmemize olanak yoktu.

Kıyı boyunca aşağı yukarı gidip gelen başka tekneler de vardı, keyif için avlanan, ama George onlara yaklaşmaya hiç kalkmadı. Aksine, tekneleri geçip onlardan uzaklaşmaya bakıyordu. "Bizler, ticari amaçla balık tutmaya çalışanların teknelerini izleyeceğiz, işte ancak o zaman bol balık bulabiliriz."

Kabarıklıklar teknenin altından kayıveriyorlardı. Bunların bir yanı koyu yeşil, bir yanı ise krom rengiydi. Çevrede motorun gürültüsüyle, denizin üzerinden uçan siyah kuşların birbirlerine yön sormak için çıkarttıkları seslerden başka ses yoktu. Herkes susmuştu. Adamların bazıları uyuyor, bazıları da denizi izliyordu. Sefelt'in kamış oltası kıvrılıp suya daldığı zaman açık denizde dolaşmaya başlayalı aşağı yukarı bir saat olmuştu.

"George... Allahım, George, bize yardım et."

George, oltayla hiç ilgilenmek istemiyordu; sırıtmaya başladı ve Sefelt'e makarayı çevirmesini, oltanın ucunu hep yukarı çekmesini söyledi.

Sefelt homurdandı: "Ya ben nöbet geçirirsem?!"

"Ziyanı yok canım, o zaman seni oltanın ucuna takar, yem diye kullanırız," dedi Harding. "Şimdi sen kaptanın dediklerini yap, nöbet için boşuna telaşlanmaktan vazgeç."

Balık, teknenin on metre kadar gerisinde gümüşî bir su fıskiyesi arasından güneşe çıkmıştı. Sefelt'in gözleri yuvalarından fırladı. Balığı izlemek onu öylesine heyecanlandırdı ki, kamışı aşağıya bıraktı ve ucundaki olta da kauçuk bir kablo gibi denize vurdu.

"Yukarı çek, dedim sana. Balığı dosdoğru yukarı çekeceksin, anlamıyor musun? Şunu yukarı çeksene... Yukarı! Hey Allahım, kocaman bir balık var oltanın ucunda."

Sefelt, sonunda kamışı Frederickson bıraktığı zaman yüzü bembeyaz kesilmişti. "Pekâlâ, ama balığı ağzında bir iğneyle yukarı çekersen o benim balığımdır, bilesin."

Ben de diğerleri kadar heyecanlanmıştım. Balık tutmaya niyetli değildim, ama oltanın ucundaki alabalığın çelik iradesini gördükten sonra gömleğimi giyip olta tutma sırasının bana gelmesini bekledim.

Scanlon, tutulacak en büyük balık için ve tutulacak ilk balık için birer bahis hazırladı. Bahse tutuşmak isteyen herkesten üç-beş kuruş topladı. Parayı cebine henüz koymuştu ki Billy aşağı yukarı beş kilo ağırlığında, kıskaçlı kaplumbağaya benzer, iğrenç bir yaratık tuttu.

Scanlon, "Bu balık falan değil," dedi. "Bununla bahis kazanamazsın."

"Ama ku-ku-kuş da değil."

George, "O gördüğünüz Morina türünden bir balık," dedi. "Eti öyle lezzetlidir ki, kılçıklarını bile yalarsınız."

"Bak işte, gördün mü, o da balıkmış. Ve-ve-ver bakalım parayı."

Billy, kamışını bana verdi, parasını aldı, gidip McMurphy ile kızın kapandığı kamaranın biraz ilerisine oturdu, tasalı tasalı kamaranın kapısına bakmaya başladı. "Ke-ke-keşke elimizde yeterince ka-ka-kamış olsaydı da hep birden balık tutabilseydik," diye homurdandı.

Oturdum, kamışı havaya kaldırdım, havayı kokladım. İçtiğim dört kutu bira, içimdeki düzinelerce kontrol merkezini etkilemişti; çevrede krom rengi kabarıklıklar, güneş altında şıkır şakır parlayıp oynaşıyordu.

George, bize bağırarak ileriye bakmamızı, tam aradığımız şeyin yaklaştığını söyledi. George'un dediği yere bakmak için denize uzandım, fakat gördüğüm tek şey, denizde sürüklenen kocaman bir kütük oldu.

Kara deniz kuşları, kütüğün çevresinde daireler çizip dalışlar yapıyorlardı. Tıpkı bir toz fırtınasına yakalanmış kara yapraklara benziyorlardı. George, motora biraz yol verdi, kuşların daire çizdikleri yere doğru dümen kırdı. Tabii tekne hızlanınca oltam da sürüklenmeye başlamıştı, artık oltaya balığın takılıp takılmadığım anlayamayacaktım.

George, motoru çalıştırırken, "Şu hınzırlar var ya, şu karabataklar," dedi, "bunlar hep *mum* balıklarının peşinden giderler. Mum balıkları, sizin parmaklarınızın boyunda küçücük beyaz balıklardır. Bunları kurutursan, tıpkı mum gibi yanarlar. Bu balıkların eti yenir. Mum balıklarının bol olduğu yerde mutlaka alabalık da vardır."

Tekneyi kuşların arasına sürdü. Çevrem, birdenbire denize dalan kuşlarla doluverdi. İçlerinden bir tanesinin oltamın on beş metre kadar gerisinden gittiğini fark ettim. Kalbim küt küt atmaya başlamıştı derken, sanki birisi oltama ağır bir cisimle vurmuş gibi oldu, iki elimle birden kamışa asıldım, ama oltamın makarası hızla boşaldı. George bana, "Makarayı çevirmeye çalış," diye bağırdı, ama ben bu işi beceremedim, çok geçmeden de makara iyice boşaldı. Öbür oltaların da durumu benimki gibiydi. Adamların hepsi oltalarını tutabilmek için ellerinden geleni yapıyorlardı.

"Yukarı... Yukarı... Oltanın ucunu yukarı çekin." Bağıran, George'du.

"McMurphy, dışarı çık da şuna bak."

"Allah cezanı versin, Fred, benim kutsal balığımı yakaladın."

"McMurphy, yardıma ihtiyacımız var."

Göz ucuyla, McMurphy'nin kapıda durup güldüğünü, kılını bile kıpırdatmaya niyetli olmadığım gördüm. Kendi balığımı çekmeye öylesine dalmıştım ki, ondan yardım isteyecek halim yoktu. Herkes, ona bir şeyler yaptırtmak için bağırıyordu, ama o yerinden kıpırdamıyordu. En uzun oltayı kullanan doktor bile McMurphy'den yardım istiyordu. McMurphy sadece gülüyordu. Harding, sonunda McMurphy'nin hiçbir şey yapmayacağını anlamıştı, bu nedenle, oltayı aldı, balığı iğneden kurtarıp, sanki yaşamı boyunca balıkçılık yapmış gibi çok zarif hareketlerle hayvanı teknenin içine attı. Balık benim bacağım kadar var, diye düşündüm. Tel örgü direği kadar var, diye düşündüm. Çavlan-da yakaladığımız balıklardan çok daha büyüktü bu balık. Çıldırmış bir gökkuşağı gibi teknenin içinde oradan oraya sıçrayıp duruyordu. Sıçrarken de çevreye bozuk para gibi kan saçıyordu. Balık, tekneden

denize atlayacak diye korkuyorum. McMurphy, yardım etmek için yerinden kıpırdamayacak. Scanlon, balığı yakalıyor ve dışarı atlamasını önlemek için onunla adeta boğuşuyor. Kız, aşağıdan ter içinde yukarı gelip sıranın kendisinde olduğunu bağıra bağıra söylüyor. Benim oltamı yakaladığı gibi iğneli ucu bana doğru fırlatıyor, ben de iğnenin ucuna yem takmaya çalışıyorum.

"Aman Reis, ben böyle ağır şey gördümse Allah belamı versin. Bak, parmağın kanıyor. O canavar seni ısırdı mı yoksa? Hey, biriniz Reis'in parmağını sarın, çabuk."

George bağırıyor: "Hey, işte gene balıkların arasına düştük." Oltayı teknenin arkasından denize salıveriyorum ve yemin suların karanlığına gömülüşünü izliyorum. Kız, iki eliyle birden kamışa sarılıyor, dişlerini gıcırdatıyor. "Ya, hayır, kaçamazsın... Oh, hayır..."

Kız ayakta, kamışın ucunu göğsüne dayamış, durmadan makarayı çevirmeye çalışıyor. "Yoo, hayır, yapamazsın." Billy'nin yeşil ceketi hâlâ kızın sırtında, ama oltanın makarası, ceketin düğmelerini paralamış. Herkes, kızın ceketin altına giydiği tişörtün sırtında olmadığını görüyor. Herkes, kendi balığıyla oynaşıyor. Kızın oltasının makarası öyle hızlı dönüyor ki, makaranın ucu memesine çarptıkça meme kızarıp morarıyor.

Billy, yardım etmek amacıyla yerinden fırlıyor. Onun akıl edebildiği tek şey de kızın arkasında durup, kamışı iki memesinin arasında tutmasına yardım etmek. Yani makaranın dönmesi sona erinceye kadar. Ama kız kendini öyle kasmıştı ki, memeleri de öylesine dimdik duruyor ki Billy de kız da ellerini kamıştan çekseler, sopa gene o iki sert memenin arasında durabilecek.

Adamlar, bir yandan kızı gözlerlerken bir yandan da oltalarına hâkim olmaya çalışıyorlar. Kanama, Scanlon ile benim balığımın teknedeki mücadelesi, oltaların hepsinin birbirine karışması, kızın biri beyaz öbürü kızarmış memelerine şaşkın şaşkın bakışı... Bunların hepsi birkaç saniye içinde oluyor. George da önüne bakacak yerde başka tarafa bakınca, tekne o denizde yüzen kütüğe çarpıyor ve motor susuyor.

Bu arada McMurphy de gülüyor. Daha da gerilere giderek, kahkahalarla gülüyor, onun kahkahaları denize kadar yayılıyor. Kıza gülüyor, adamlara gülüyor, George'a, kanayan başparmağımı emerken bana gülüyor, iskelede kalan kaptana, bisikletliye, iskeledeki görevlilere, beş bin eve, Büyük Hemşire'ye, hepsine gülüyor. Çünkü insanın kendisini

dengede tutabilmek, dünyanın onu çılgına döndürmesini önlemek için kendisine acı veren şeylere gülmesi gerektiğini biliyor da ondan. İşin acı veren yanı olduğunu da biliyor; baş parmağımın zonkladığını, kız arkadaşının memesinin berelendiğini ve doktorun gözlüğünü kaybettiğini biliyor, ama nasıl neşenin acıyı ortadan kaldırmasını istemiyorsa, acının da neşeyi bozmasını istemiyor.

Harding'in de McMurphy'nin yanına çöktüğünü ve onun da güldüğünü fark ediyorum. Teknenin dibinde, Scanlon da aynı şeyi yapıyor. Bizlere olduğu kadar kendilerine de gülüyorlar. Kız, beyaz kalan memesiyle kızaran memesine bakarken gülmeye başlıyor. Sefelt de, doktor da gülüyor, hepsi gülüyorlar.

Önce ağır ağır başladı, sonra giderek tanı gaz pompalandı, adamları şişirip büyüttükçe büyüttü. Bazılarını izledim, onlarla birlikte güldüm, yine de nedense pek onlarla gülmedim. Tekneden ayrılmıştım, sudan havalanmıştım, o serseri kara kuşlarla birlikte rüzgârın üzerinde kayıyordum, hem de kendimden çok yukarıdaydım. Üstelik aşağıya bakınca da kendimi ve öbürlerini, o suya dalan kuşlar arasında sallanıp duran tekneyi, bir düzine adamının arasında duran McMurphy'i görüyordum ve onları, bizi izliyordum, hem de suda halkalar meydana getire getire yayılan kahkahalarla gülerek. Kahkahalar, dalga dalga gelip kıyıdaki kumsalların tümüne, kıyıların tümündeki kumsalların tümüne çarpıncaya kadar.

Doktorun, derine daldırdığı oltasına bir şey takılmıştı. Teknede de George'dan başka herkes en az bir balık yakalamıştı. Doktor, yakaladığı şeyi iyice görelim diye oltayı yukarı çekti, ama o yaratık, doktorun tüm çabalarına rağmen tekrar suya daldı. Doktor, başkalarının yardım önerilerine aldırış etmeden kendi başına oltayı yukarı çekmeye çalışıyordu, tam oltanın ucu tekneye yaklaşırken, makara boşanıyor, balık da tekrar suya dalıyordu.

George, motoru tekrar çalıştırmak zahmetine katlanmadı. Yanımıza gelip balığın nasıl temizleneceğini bize göstermeye çalıştı. McMurphy, birer buçuk metrelik iplere birer parça et bağlayıp bunları havaya, yakınımızdan geçmekte olan iki kuşa fırlattı. "Ölüm onları ayırıncaya kadar."

Teknenin arkası ve teknedekilerin hemen hepsi, kırmızıya ve gümüş rengine bulanmıştı. Bazılarımız gömleklerimizi çıkarıp tekneden suya

sarkıtarak sözüm ona temizlemeye çalıştık. İşte bu şekilde, yani biraz balık tutarak, biraz bira içerek, kuşları besleyerek, öğleden sonraya kadar oyalandık. Bu arada tekne de aylak aylak dalgaların arasında sürükleniyordu. Doktor, derin sudan avladığı canavarıyla uğraşıyordu. Bir rüzgâr çıktı, denizi yeşil ve gümüş rengi dalgalara böldü, artık deniz bir cam ve krom tarlası olmuştu ve tekne de gittikçe daha fazla sallanıyordu. George, doktora, havanın kötüleştiğini, bu nedenle balığını bir an önce tekneye çıkarmak ya da denize bırakmak zorunda olduğunu söyledi. Doktor, bir karşılık vermedi. Kamışa daha da sıkı sarıldı, makarayı döndürdü ve derin derin soluk aldı.

Billy ile kız, teknenin baş tarafına geçmişler, suya bakarak konuşuyorlardı. Billy bir şey gördüğünü söyleyince, hepimiz o yana koştuk. Uç-dört metre aşağıda geniş gövdeli beyaz bir yaratık görünüyordu. Onun ağır ağır yükselişini izlemek gerçekten ilginçti. Önce açık renkli bir karaltı gibi görünmüştü, sonra su altında beliren bir sis yığını gibi bembeyaz ve dipdiri ortaya çıktı.

Scanlon bağırdı: "Hey Allahım, bu, doktorun balığı."

Balık, doktorun tam ters tarafındaydı, ama oltanın gittiği yönden, bunun su altında belirli bir biçim kazandığını biliyorduk.

Sefelt, "Biz bunu hiçbir zaman tekneye alamayacağız," dedi. "Rüzgâr da giderek şiddetleniyor."

George, "Bu mutlaka büyük pir dilbalığı," dedi. "Bunların yüz-yüz elli kilo ağırlığında olanları da var. Böylelerini sudan vinçle çıkarmak gerekir."

Sefelt, "Onu serbest bırakmak zorundayız, doktor," dedi ve kolunu adamın omzuna doladı. Doktor bir şey demedi. Sırtı terlemişti, gözleri uzun süre gözlüksüz kalmaktan olacak, kızarmış, kan çanağına dönmüştü. Balık teknenin kenarında görününceye kadar oltayı yukarı çekmeye devam etti. Balığın su yüzünde duruşunu birkaç dakika izledikten sonra ip ile zıpkını hazırladık.

O zıpkınlı haliyle bile balığı tekneye almak, bir saat sürdü. Balığı öbür üç oltayla birden yakalamak zorunda kalmıştık. McMurphy balığın solungaçlarım tutmaya çalıştı. Hayvan yukarı çekildi ve doktorla birlikte tekneye yuvarlandı. Yamyassı ve bembeyazdı.

Doktor, o koca balığı üzerinden çekecek gücü kendinde bulamadığı için soluk soluğa, "Amma balıkmış," dedi. "Gerçekten muazzam bir şey..."

Tekne kıyıya kadar sallandı durdu, McMurphy de durmadan deniz kazaları ve köpek balıkları hakkında korkunç öyküler anlattı. Biz kıyıya yaklaştıkça dalgalar da büyüdü ve dalgaların tepelerinde bembeyaz köpükler belirmeye başladı. Dalgaların boyu tekneyi aşıyordu. George, hepimize can yeleği giydirdi. Öbür spor teknelerin hepsinin kıyıda toplandığını gördüm.

Üç can yeleğine daha ihtiyacımız vardı. Aramızda yelek giymeyecek üç kişinin kimler olacağını kararlaştırmaya çalışıyorduk. Sonunda bu üç kişinin Billy Bibbit, Harding ve George olmasını kararlaştırdık. George, kirlenmekten korktuğu için, nasıl olsa yelek giymek istemeyecekti, Billy'nin gönüllü olmasına, bir yeleğin eksik kaldığını görünce kendi sırtındakini çıkarıp kıza giydirmesine hepimiz şaştık. Ama McMurphy'nin kahramanlardan biri olmaya istekli görünmemesi hepimizi daha da fazla şaşırttı. Bu işin tartışması yapılırken McMurphy, sırtını kamara kapısına dayamış, tek kelime bile söylemeden arkadaşlarını izlemeye koyulmuştu. Sadece sırıtarak bakıyordu.

Dalgaya çarptık ve suların arasına girdik, teknenin burnu havaya kalkmış, arkası iyice suya gömülmüştü. Arkadaki herkes bir yerlere tutunmaya çalışıyor, solumuzdan yükselen su tepelerine endişeli gözlerle bakıyordu. George dümen başındaydı. Orada, yelken direği gibi dimdik duruyordu. Durmadan başını arkaya çevirip bakıyordu. Motora gaz verip çekiyor, gelen dalgalara karşın tekneyi sabit tutmaya çalışıyordu. Tüm bu hengame başlamadan önce bize anlatmıştı, yükselen sulara önden çarparsak, payanda ve dümen suları yaracak, ama kontrolü kaybedecektik; eğer yavaşlarsak, dalga arkamızdan çarpacak, tonlarca suyu tekneye boşaltacaktı. Onun başını bir arkaya bir öne çevirmesine kimse gülmedi, kimse bunu bir alay konusu yapmadı.

Limana girerken deniz durulur gibi oldu, suyun üzerinde sadece çırpıntılar kaldı. Rıhtıma geldiğimiz zaman, kaptanın yanında iki polisle bizi beklediğini gördük. Aylak ne kadar adam varsa hepsi onların arkasına toplanmıştı. Kaptan ellerini kollarını sallaya sallaya bağırmaya başlayınca, polisler izleyicilerle birlikte iskelenin merdivenlerine yaklaştılar. Teknenin burnu iskeleye bindirmek üzereyken George dümeni kırdı, pervaneyi tersine döndürdü, tekneyi yumuşak bir yatağa sokar gibi iskeleye yanaştırdı.

Kaptan, polisler ve aylak izleyiciler, iskelenin merdivenlerini inip

bizim yanımıza geldiler. Doktor, her şeyden önce polislere, bizim işlerimize karışamayacaklarını söyleyerek mücadeleye girişti. Biz yasalara uygun, resmen görevlendirilmiş kişilerdik, bu işle ilgilenmeye yetkili bir kimse varsa o da federallerdi. Ayrıca kaptan mesele çıkarmaya kalkışırsa, teknedeki can yeleklerinin sayısı da bir soruşturma konusu olabilirdi. Yasalara göre, teknede bulunan herkese bir can yeleğinin verilmesi gerekmez miydi? Kaptan bu sorulara karşılık veremeyince, polisler, birkaç kişinin adını aldıktan sonra şaşkın bir halde mırıldana mırıldana çekip gittiler. Onlar iskeleden uzaklaşır uzaklaşmaz da McMurphy ile kaptan ağız kavgasına tutuştu. McMurphy, adamakıllı sarhoştu, bu nedenle hâlâ teknedeki gibi iki yana yalpa vuruyordu. Islak tahtalara basarken ayağı kaydı ve tam iki kez denize düştü. Neden sonra da ayağını yere sağlam basıp kaptanın dazlak kafasına bir-iki yumruk indirip tartışmayı sona erdirdi. Bu işin tamamlanmasına herkes sevinmişti. Kaptan ile McMurphy biraz daha bira içmek için binaya girmiş, bizler de balıkları tekneden boşaltmaya çalışıyorduk. Serseriler rıhtımın kenarında durmuşlar, kendi elleriyle yaptıkları pipolarını tüttürerek bize bakıyorlardı. Biz de bu adamlar gene kız için bir şeyler söyleyecekler mi diye meraklanıyorduk. Doğrusunu söylemek gerekirse, keşke bir şey söyleseler diye bekliyorduk. Sonunda içlerinden biri konuştu, fakat kızdan söz etmedi de tuttuğumuz balığın Oregon kıyılarında tutulan balıkların en büyüğü olduğunu söyledi. Diğerleri başlarını sallayarak onun sözlerini onayladılar. Balığa yakından bakmak için iyice kıyıya yaklaştılar. George'a da bir tekneyi bu şekilde iskeleye yanaştırmasını nereden öğrendiğini sordular ve bizler de bu sayede George'un sadece balıkçı teknelerini kullanmakla kalmayıp Pasifik Okyanusu'nda bir hücumbotta kaptanlık yaptığını da öğrendik. Serserilerden biri, "Resmi dairede çalışmalıydın," dedi. George da, "Öyle yerler çok pis oluyor," diye karşılık verdi.

Hepimizin sadece tahmin edebildiğimiz değişikliği onlar sezebilirdi. Yani bunların sabahleyin rıhtımda görüp alaya aldıkları dizlerinin bağı çözülmüş zavallı deliler olmadıkları bir gerçekti. Söyledikleri sözlerden ötürü kızdan pek özür dilemediler, ama kızın tuttuğu balığı görmek istedikleri zaman pek kibar davrandılar. McMurphy ile kaptan binasından dışarı çıkar çıkmaz, hastaneye dönmeden önce hep birlikte birer bira içtik.

Hastaneye döndüğümüz zaman hayli geç olmuştu.

Kız, Billy'nin göğsüne yaslanmış uyuyordu. Hareketsiz durmaktan Billy'nin kolu fena halde uyuşmuştu. Kız, hemen kolunu ovmaya başladı. Billy, kıza hafta sonlarında boş kalabilse onunla buluşmak isteyeceğinden söz etti. Kız da ona iki hafta sonra onu ziyarete gelebileceğini, sadece ne zaman olacağını söylemesinin yeteceğini belirtti. Billy de bu sözlere karşılık verebilmek için McMurphy'nin yüzüne baktı. McMurphy, kollarını ikisinin boynuna doladı ve, "Tam saat ikide olsun diyelim" dedi.

Kız, "Cumartesi günü öğleden sonra mı?" diye sordu.

McMurphy, Billy'ye göz kırpıp, kolunu sıktı. "Hayır, cumartesi gecesi saat ikide. Gece nöbet tutan yardımcıyla konuşur, seni içeri almasını sağlarım."

Kız, kıkır kıkır gülerek başım salladı: "Ah, seni gidi hınzır, McMurphy."

Koğuştaki İyileşebilirlerin bazıları hâlâ uyumamışlar, bizim boğulup boğulmadığımızı anlamak için merakla bekliyorlardı. Bizim, üstümüz başımız kan içinde, güneşten yanmış, bira ve balık kokusu içinde, alabalıklarımızı sallaya sallaya, zafer kazanmış kahramanlar gibi holden yürüyüşümüzü izlediler. Doktor da gelip arabasının bagajında duran dilbalığını görmek isteyip istemeyeceklerini sordu, McMurphy dışında hepimiz geri döndük. Mc Murphy, adamakıllı kafayı bulduğunu ve yatıp sızmaktan başka bir şey düşünemediğini söyledi. O gittikten sonra balık avına katılmayan İyileşebilirlerden bir tanesi, hepimiz gayet sağlıklı, güçlü ve neşeli göründüğümüz halde McMurphy'nin neden böyle perişan göründüğünü sordu. Harding, Mc Murphy'nin sadece tenindeki güneş yanığını kaybettiğini söylemekle yetindi.

"McMurphy'nin bir çiftlikte işçilikten geldiğini, açık havaya ve hareketli yaşantıya alışkın olduğunu hatırlayacaksınız. Bizler sadece onun şahane ruhsal dengesizliğinin parlak renginin soluşuna tanıklık ettik. Hepsi bu kadar. Bugün ise yorucu saatler geçirdi, teknenin o kapkaranlık kamarasında uzun süre kaldı. Oysa bizler dışarıda, D vitaminiyle yıkanıyorduk. Tabii, bu da bir ölçüde onu yormuş olabilir. Fakat iyi düşünün arkadaşlar. Bana gelince, kendi hesabıma biraz daha az D vitamini alsaydım da onun gibi yorulmaya fırsat bulabilseydim diyorum. Özellikle küçük Candy de görev amiri olunca... Bilmem yanlış mı

düşünüyorum?"

Gerçi bir şey demedim, ama belki de yanılmıyordur diye düşünüyordum. McMurphy'nin yorgunluğunu, daha önceden geriye dönerken, vaktiyle yaşadığı yerin önünden geçmemizi ısrarla istedikten sonra fark etmiştim. Son biralarımızı içmiş, teneke kutuyu dışarı atmıştık. Şöyle arkamıza yaslanıp günün tadını çıkarmaya bakıyorduk. Hani insana çok eğlenceli bir günün sonunda tatlı bir mayhoşluk gelir; yarı güneşten yanmanın, yarı sarhoş olmanın verdiği uyuşukluktur bu ve yalnızca günün sona ermesini istemediğiniz için uyanık kalırsınız. İşte biz de bu haldeydik. Çevremdeki yaşantının tadını biraz olsun çıkarabildiğimi hissediyordum. Bunu bana McMurphy öğretiyordu. Çocukluğumda olduğumdan çok daha iyi hissediyordum kendimi. Oysa o günlerde her şey çok güzeldi, toprak da bana hâlâ çocuk şiirleri okuyordu.

McMurphy'nin vaktiyle yaşadığı kenti görebilmek için sahilden değil de içerden dönmüştük. Cascade Tepesi'nin önünden geçiyorduk ve yolu kaybettiğimize hükmetmiştik. Taa ki... hastane alanından iki kat büyük bir yeri kaplayan kasabaya gelinceye kadar. Haşin bir rüzgâr, onun durduğu sokaktan güneşi alıp götürmüştü. McMurphy, arabayı yolun karşı tarafındaki otluğun önünde park etti.

"İşte, işte. Tamam bu. Otların arasından fışkırır gibi boşuna harcanmış gençliğimin alçakgönüllü barınağı bu."

Akşamın alacakaranlığında kaybolan sokakta, yapraksız ağaçlar gördüm. Bunlar kaldırımı, tahtadan yıldırımlar gibi yarmışlardı. Bulundukları yerde beton parçalanmıştı. Geride, otlar bürümüş bahçenin biraz berisinde, verandalı büyücek bir ev vardı. Boş bir mukavva kutu gibi rüzgârdan devrilip dağılmasını önlüyordu verandanın direkleri. Rüzgâr, yağmur damlalarını serpiştirmeye başlamıştı. Evin gözlerini sımsıkı kapamış olduğunu ve kapıların zincirli sürgüyle sürgülendiğini gördüm.

Verandada da Japonların camdan yaptıkları o acayip süslerden birinin asılı durduğunu fark ettim. Ama sallantılı süs eşyası pek iğreti duruyordu. Şöyle hafif bir rüzgâr hepsini alıp götürecekti. Zaten geride de sadece dört cam parçası kalmıştı. Bunlar, rüzgârla verandanın tahta döşemesine çarpıyordu.

McMurphy, arabayı vitese takılı bırakmıştı.

"Vaktiyle buraya bir kez gelmiştim. O Kore rezaletinden geri döndüğümüz yıldı. Ziyaret için gelmiştim. Benim moruklar da henüz sağdılar. İyi bir evdi."

Arabayı ileri vitese aldı, hareket edecek yerde durdu.

"Hay Allah, şuraya bakın, bir giysi görüyor musunuz?" Parmağıyla arkadaki ağacı işaret etti. "Şu ağacın dalında asılı. Sarılı siyah bir paçavra, görüyor musunuz?"

Bayrağa benzeyen bir cismin, bir ağacın dalından sarktığını görür gibi olmuştum.

"Beni koynuna alan ilk kız işte onu giymişti. On yaşlarındaydım, kız belki daha da küçüktü ve o devirde aşk oyunlarına girişmek öylesine büyük bir sorundu ki, kıza bunu şu veya bu şekilde herkese açıklamamızın doğru olup olmayacağını sordum.

Örneğin bizimkilere, 'Anne, Judy ile bugün nişanlandık demek gibi. Ve dediğimi de yapmaya kararlıydım. İşte ben böyle koca budalanın tekiydim. Sanıyordum ki, erkek bu işi yaparsa, yasalara göre evlenmiş sayılır, hem de olay yerinde ve istesen de istemesen de böyle sayılacağına, ayrıca bu kuralın hiçbir şekilde bozulamayacağına inanıyordum. Fakat şu küçük orospu yok mu, olsa olsa sekiz-dokuz yaşındaydı, evet, işte o küçük orospu, elbisesini çıkarıp bana verdi, bunun bana ait olduğunu söyledi. 'Dilersen bu elbiseyi bir yere asabilirsin, ben de eve çamaşırlarımla gidip aramızdaki anlaşmayı bu şekilde açıklayacağım, onlar beni görünce meseleyi anlayacaklardır.' Dokuz yaşında bir kız, yahu." Uzanıp Candy'nin burnunu sıktı. "Üstelik pek çok fahişeden daha fazla bilgiliydi."

Candy, gülerek McMurphy'nin elini ısırdı, o da kızın dişlerinin izini inceledi.

"Her neyse işte, kız don gömlek evine gittikten sonra ben de karanlık bassın da elbiseyi bir ağacın tepesine fırlatayım diye bekledim. Fakat, şu rüzgârı fark ediyor musun? İşte bu rüzgâr elbiseyi yakaladı ve tıpkı bir uçurtma gibi evin çevresinde uçurup götürdü. Ertesi sabah elbise, o ağacın tepesinde asılıydı. Tüm kent halkının onu gördüğüne inandım."

McMurphy, elini öyle hararetli hararetli emiyordu ki, Candy gülüp bir öpücük verdi.

"İşte benim bayrağım uçmuştu. O günden beri adıma layık olmaya çalıştım... Bağlı âşık... Gerçek şu: Suç, gençlik günlerimde tanıdığım o

dokuz yaşındaki çocukta."

Ev, yanımızdan geçip gitti. McMurphy, esneyip göz kırptı. "Bana sevmeyi öğretti, Tanrı onu, o tatlı kızı takdis etsin...

O konuşurken yanımızdan geçen arabanın stop lambaları McMurphy'nin yüzünü aydınlattı. Arabanın içi karanlık olduğu için kimse nasıl olsa göremez diye umuda kapılmıştı, ama o lambaların ışığı, McMurphy'nin yüzünün son derece yorgun, üzüntülü ve çaresiz anlatımım pencereye yansıtmıştı. Sanki yapmak zorunda olduğu işe zaman kalmamış gibiydi.

O dinlenmiş ve iyi niyetli sesi, bize yaşamının öyküsünü anlatırken, çocuksu eğlenceler, içki arkadaşları, sevişen kadınlar ve bar kavgalarıyla dolu geçmişi, hepimizi düş dünyasına yöneltmişti.

Dördüncü Bölüm

Büyük Hemşire, yeni oyununu balık avı serüveninden bir gün sonra sergiledi. Fikir, bir gün önce, McMurphy ile bu balık avından kazanacağı para ve diğer küçük kazançlar konusunda görüşürken aklına gelmişti. Bütün gece, her olasılık üzerinde ince ince düşündükten ve bu kez oyunun başarısızlıkla sonuçlanmasına hiç ihtimal olmadığına inandıktan sonra kararını vermişti. Ertesi gün de ortada bir söylentinin dolaşmasını sağlamış, kendisi ağzını açıp tek söz söylemeden işi kıvamına getirmişti.

İnsanların, kendilerine gereğinden fazla yardım eden, cömert davranan kişilere karşı eninde sonunda bir kuşku beslemeye başladıklarını biliyordu. Örneğin Noel Babalar, misyonerler ve yararlı amaçlar uğruna yardım fonu ayıran kimseler gibi. Peki, bu adamların bu işten kazancı ne? Diyelim ki, genç avukat, yetiştiği bölgedeki okulun çocuklarına, külahlar dolusu kuruyemiş armağan ediyor, ama eyalette de senato seçimleri yaklaşmış; ah sinsi şeytan ah; çocuklar hemen birbirlerine şöyle derler: Hiç de enayi değil bu adam.

Büyük Hemşire, adamların yakında merak etmeye başlayacaklarını biliyordu. McMurphy'nin balık avları ve Bingo partileri ve basket maçları düzenlemek için bu kadar zaman ve çaba harcamakta amacının ne olduğunu öğrenmek isteyeceklerdi. Bu da çok uzun sürmeyecekti. Koğuştakilerin hepsi tembel tembel oturup iskambil oynamaya ve dergi okumaya çoktan razıyken onu böyle harıl harıl geziler düzenlemeye iten neden neydi? Şu bir tek adam, İrlandalı rençber bozması, başına bir mendil bağlayıp, delikanlılık çağma yeni erişmiş biri gibi, tam iki saat Billy Bibbit'e dans öğretmek için neden nefes tüketsindi? Ya da böylesi bir üçkâğıtçı... eski bir profesyonel, karnaval işçisi, tutkulu bir bul-karıyı-al-parayı oynatıcısı... neden çatlaklar evindeki ziyaret süresini ikiye katlamak için çıkış belgesini imzalamaya yetkili tek kadını kendisine düşman eder?

Büyük Hemşire, hastaların son birkaç aylık bütçelerini saptayıp, bununla ilgili bir açıklama yayınlayarak işe girişti. Açıklamada, bir kişi dışında İyileşebilirlerin sürekli olarak para kaybettikleri belirtilmişti. O bir tek kişinin mali durumu ise hastaneye geldiği günden beri giderek düzeliyordu.

İyileşebilirler, McMurphy'nin onları iflasa sürüklediğini ileri sürüp

şakalaşmakla işe başladılar, o da hiçbir zaman bunu inkâr etmedi. Kesinlikle yapmadı bunu. Tam tersine, bu hastanede bir-iki yıl daha kalacak olursa, dışarı çıkarken mali bağımsızlığını ilan edebileceğini ve Florida'ya çekilip ömrünün sonuna kadar orada kalacağını söylüyordu. McMurphy yanlarındayken hepsi bu sözlere gülüp geçtiler, işi şakaya vurdular, ama McMurphy koğuşta ya da hemşirelerin bölümünde şu veya bu nedenle hır çıkarırken, adamlar pek de gülüp geçmiyorlardı.

Önce onun birdenbire böyle arı gibi çalışmaya başlamasının nedenlerini birbirlerine sormaya başladılar. Hastalarla ilgili konuları esnetmekle neden uğraşıyordu, mesela herhangi bir yere gitmek için mutlaka sekiz kişi olması gerektiğiyle ilgili tedavi kuralını? ("Billy tekrar bileklerini doğrayacak diye laflar çıkıyor," demişti bir keresinde, sırf sekiz kişi kuralına muhalefet olsun diye, "yok mu yedi kişi daha, bu işi tedaviye çevirelim?") Balık avından beri hastalara daha fazla yakınlık duyan doktoru kandırıp, ablak suratlı halkla ilişkiler uzmanının evden getirdiği, içinde beğendiği makaleleri yeşil mürekkepli kalemle işaretlediği eski meslek dergileri yerine, *Playboy, Nugget* ve *Man* gibi dergilere abone olunmasını niçin sağladığını merak ediyorlardı. McMurphy, bunlarla da yetinmemiş, Washington'da birine mektup yazıp, devlet hastanelerinde hâlâ uygulanmakta olan lobotomi ve elektrik şoku yöntemleriyle ilgilenmelerini istemişti. Adamların hepsi de yavaş yavaş 'bunlardan bizim Mack'ın çıkarı ne olacak?' diye düşünmeye başlamışlardı.

Bu merak, koğuşta bir hafta kadar zihinlere takılı kaldıktan sonra Büyük Hemşire, oyununu sahnelemek için Grup Toplantısı'nı seçti. İlk denemesinde, McMurphy de toplantıya katılmıştı, ama kadın bir başarı elde edemeden McMurphy onu yenilgiye uğrattı. Hemşire oyununa, gruptakilere koğuşun acıklı durumundan utanç duyduğunu söylemekle başlamıştı. 'Allah aşkına şuraya bakın, o iğrenç kitaplardan kesilmiş pornografi örnekleri duvarları doldurmuş.' Gerçekte, Ana Bina'nın, bu hastaneye getirilen iğrenç alışkanlıklar konusunda bir soruşturma açmasını istiyordu. Sandalyesine yaslanıp suçlamalarını, kimin neden suçlu olabileceğini açıklamaya hazırlandı. İşte tahtta oturur gibi bulunduğu yerden çevreye emirler yağdırırken, McMurphy araya girdi. Ona Ana Bina'dakilerin denetime gelirken yanlarında ayna getirmeyi unutmamalarını hatırlatmasını söyledi. Bu sözler, havayı yumuşatmaya

yetmişti, hastaların hepsi kahkahalarla gülüyorlardı. İşte bu yüzden hemşire bir dahaki sefer oyununu sürdürürken, McMurphy'nin toplantıda hazır bulunmamasına özellikle dikkat etti.

McMurphy'ye Portand'dan telefon gelmişti, aşağıda telefon odasında, kara oğlanlardan biriyle birlikte santralin tekrar aramasını bekliyordu. Saat bir olup da, bizler dinlenme odasını toplantıya hazırlamak için eşyaların yerlerini değiştirmeye koyulduğumuz zaman, kara oğlanlardan biri, hemşireye gidip McMurphy ile Washington'u toplantıya çağırayım mı diye sordu, fakat hemşire, hayır dedi. Bunun bir sakıncası yoktu, varsın aşağıda kalsındı. Ayrıca hazır bizim Bay Randle Patrick Mc Murphy'nin hükmedici varlığından yoksun kalmışken, burada-kilerden bazıları onun durumunu tartışmaya fırsat bulabilirler.

Toplantıya, McMurphy hakkında komik öyküler ve onun serüvenlerini anlatarak başladılar, bir süre de onun ne büyük bir adam olduğundan söz edildi. Hemşire, hep susuyor; hepsinin içlerini dökmelerini bekliyordu. Derken öbür sorular birer birer sökün etmeye başladı: McMurphy'nin nesi var? Onun böyle olmasının, şu yaptıklarının anlamı nedir? Adamlardan birkaçı, onun çiftlikte çalışırken karıştığı kavgaların da yalan olabileceğini ileri sürdü. Kim bilir belki de sanıldığından çok daha deliydi bu adam. Büyük Hemşire, bu sözlere gülümsedi ve elini kaldırdı:

"Tilki gibi çılgın," dedi. "Yanılmıyorsam Sizler de Bay Mc Murphy'nin böyle olduğunu düşünüyorsunuz."

Billy sordu: "Ne-ne demek istiyorsunuz?" McMurphy onun özel arkadaşıydı ve üstelik, Billy ona bir kahraman gözüyle bakıyordu. Ayrıca bu kadının bu iltifatı savuruşunu da beğenmemişti, bu sözlerin altında başka anlamların gizlendiğinden emindi, "Tilki gibi de-demek ne oluyor ya-yani?"

Hemşire, gayet sakin bir tavırla,. "Bu basit bir görüş Billy," diye karşılık verdi. "Bakalım öbür arkadaşların sana bu sorunun cevabını verebilecekler mi? Ne dersin, Bay Scanlon?"

"Demek istiyor ki Billy, bu Mack hiç de budala değil."

"Ona bu-bu-budalaaaa di-y-yen olmadı ki." Billy, son kelimeyi ağzından çıkarabilmek için hırsla yumruğunu sandalyenin koluna vurdu. "Fakat ba-Bayan Ratched şe-şey demek istiyordu."

"Hayır, Billy, ben bir şey demek istemiyordum. Sadece Bay

McMurphy'nin ortada önemli bir neden olmadıkça tehlikeyi göze almayacağını anlatmaya çalışıyordum. Bu düşünceme katılıyorsun değil mi? Hepiniz aynı kanıda değil misiniz?"

Kimse bir şey demedi.

Hemşire sözlerini sürdürdü: "Ama gene de sanki kendini hiç düşünmeden bazı işleri yapar görünüyor, hani bir aziz ya da iyilik perisi falan gibi. İçinizde Bay McMurphy'nin bir aziz olduğuna inanan var mı?"

Hemşire, rahatça gülümseyip sorusuna cevap bekleyebileceğinin farkındaydı.

"Hayır, aziz de değil, iyilik perisi de. Bu adamın iyilikseverliğini derinlemesine inceleyelim isterseniz." Sepetinden bir sarı kâğıt çıkardı. "Şu armağanlara bakın. Önce banyo armağanı geldi. Bu gerçekten onun muydu? Onu Lir kumarhane şekline sokmak amacıyla kendine mal ederken bir kaybı oldu mu? Tam tersine, koğuşta kurduğu küçük Monte Carlo'sundan kısa bir süre içinde ne kazandı dersiniz? Sizler ne kaybettiniz Bruce? Bay Sefelt? Bay Scanlon? Sanırım hepiniz, kişisel kaybınızın ne kadar olduğunu biliyorsunuzdur, fakat şu Fonlar sayesinde onun toplam kazancının neye vardığını hiç tahmin edebildiniz mi? Aşağı yukarı üç yüz doları var."

Scanlon, hafifçe ıslık öttürdü, ama başka kimse bir şey söylemedi.

"Onun hazırladığı bahislerin bir listesi var burada. Eğer içinizden bakmak isteyen olursa, bakabilir. Listeye, görevlilerin rahatım kaçırmak için bir şeyler yapmak fikri de eklenmiş. Ayrıca bu kumar işi de koğuşun politikasına aykırı düşüyor, üstelik onunla bahse tutuşan arkadaşlarınızın hepsi durumu biliyordu."

Kadın, kâğıda tekrar baktıktan sonra sepete bıraktı.

"Ya son balık avı seferine ne buyurulur? Bay McMurphy'nin bu serüvenden ne kazandığını tahmin ediyorsunuz? Benim bildiğim kadarıyla, doktorun arabasıyla gezmiş, üstelik benzini de doktora aldırmış. Duyduğuma göre daha başka kazançları da olmuş, hem de metelik harcamadan. Tam tilki gibi diyebilirim."

Billy'nin sözünü kesmesine engel olmak için elini havaya kaldırdı.

"Lütfen, beni anlamaya çalış, Billy. Ben bu tür bir faaliyeti asla kınamam. Sadece adamın niyetleri hakkında olmayacak düşlere kapılmamanızı istiyorum. Her neyse, belki de kendisi burada yokken bu tür suçlamaları yapmamız doğru olmayabilir. Şimdi dün tartıştığımız

meseleye dönelim. Neydi o?" Kadın sepetini karıştırmaya başladı. "Tartışma konusu neydi, siz hatırlıyor musunuz Doktor Spivey?"

Doktorun başı birden dikildi. "Hayır... durun bakayım..."

Hemşire, dosyasından bir kâğıt çıkardı. "İşte burada. Bay Scanlon; onun patlayıcı maddeler hakkındaki duyguları. Güzel. Şimdi bunu tartışacağız. Başka bir zaman, yani Bay McMurphy de aramızda olduğu zaman, ona döneriz. Ancak bugün söylenenleri kulak arkası etmeyip üzerinde biraz düşünmenizi salık veririm. Şimdi, Bay Scanlon..."

O gün, daha geç saatlerde, sekiz-on kişi, kantinin kapısı önünde toplanmış, briyantin aşırmak için içeri giren kara oğlanın dönmesini bekliyorduk, çocuklardan bazıları gene bu konuyu açtılar. Büyük Hemşire'nin sözlerine inanmadıklarını belirttiler, fakat gene de şu ihtiyar karı, bazı noktalarda yerden göğe kadar haklıydı. Allah kahretsin, hani şu Mack her şeye rağmen iyi çocuktur, ama...

Sonunda Harding, konunun açık açık tartışılmasını sağladı:

"Arkadaşlarım, Sizler, bu soruna bu derecede şiddetle karşı çıktığınıza göre, bunu inanarak yaptığınızı sanmıyorum. Hepiniz içinizden bizim Bayan İyilik Meleğine inandığınızı sanıyorum. Ratched'in bugün McMurphy hakkında söylediklerinin hepsi yerindedir. Öyle olduğunu siz de biliyorsunuz, ben de. Ama bunu inkâr etmek niye? Dürüst olalım ve onun kapitalist yeteneklerini gizli gizli eleştirecek yerde, iyi taraflarını görmeye çalışalım. Yani biraz para kazanmasından ne çıkar? Bizimle yaptığı her alışverişte, paramızın karşılığını aldık, öyle değil mi? Cin gibi zeki bir adam, para konusunda da pek açıkgöz. Niyetlerini de kimseden saklamaya çalışmıyor değil mi? Peki o halde biz niye gizleyelim? Hilelerini gizlemeye de çalışmıyor ve ben de özel sermaye kurallarıyla işleyen eski kapitalist sistemi ne kadar benimsemişsem, McMurphy'nin amaçlarını da o kadar benimsiyorum, yoldaşlar; ona, Amerikan bayrağına saygılıyım, Lincoln anıtına ve diğer her şeye tümüyle bağlıyım. Maine, P.T. Barnum'u ve Dört Temmuzu hatırlayın. Ben bir kırmızı, beyaz ve mavi, yüzde yüz Amerikalı olmam nedeniyle arkadaşımın namusunu korumak zorundayım. McMurphy, bazı kimselerin onun yaptığı işler hakkında ne gibi yorumlarda bulunduklarını bilseydi, utançtan gözleri yaşarırdı. Bunu sanatına karşı küstahça bir girişim olduğu kanısına varırdı."

Sigara çıkarmak için elini cebine daldırdı, sigara bulamayınca

Frederickson'dan bir tane ödünç alıp kibritini çok gösterişli bir tavırla savurarak yaktı ve sözlerini sürdürdü:

"Başlangıçta onun davranışlarına şaştığımı itiraf edeyim. Şu cam kırmalar örneğin. Hey tanrım, diye düşündüm, gerçekten bu hastanede kalmak istediği anlaşılıyor bu adamın, arkadaşlarından kopmak falan istemiyor; derken McMurphy'nin iyi bir fırsatı kaçırmak istemediği için böyle davrandığını fark ettim. Burada vaktini en iyi şekilde değerlendirmeye bakıyor. Onun şu garip, kaypak tavırları sakın sizi yanıltmasın. O çok keskin zekâlı bir operatördür. Dikkat edin, yaptığı her işin mutlaka sağlam bir nedeni vardır."

Billy pek öyle kolay kolay pes edeceğe benzemiyordu: "Yok canım. Peki, bana da-da-dans öğretmesine ne buyurulur?" Yumruklarını sıkmış duruyordu. Ellerinin üzerindeki sigara yanıklarının hemen hemen geçmiş olduğunu, bunların yerine tükürükle ıslatılmış kopya kalemiyle şekiller çizmiş olduğunu fark ettim. "Buna ne buyurulur, Harding? Bana da-da-dans öğretmek ona nasıl pa-pa-para kazandırır?"

Harding, "Canım, sinirlenme, William," dedi, "sabırsızlanma da. Şimdi sakin sakin oturup bekleyelim bakalım bu işi nasıl çevirecek?"

Görünüşe bakılırsa, McMurphy'ye inanan bir Billy ile ben kalmıştım. McMurphy, o gece bir telefon konuşması yapıp koğuşa döndüğü zaman, Billy'ye Candy ile buluşma tasarısının gerçekleşebileceğini belirtti ve bir adres yazıp verdi, sonra da yolculuk için kıza biraz ekmek göndermesinin yararlı olacağını söyledi. İşte bunun üzerine Billy de olaylara Harding'in gözüyle bakmaya başladı.

"Ekmek mi? Yani pa-para mı? Ne kadar-n-ne kadar, n-ne kadar?" Başını çevirip sırıtan Harding'e baktı.

"Canım, anlarsın ya, be adam, belki kıza on papel... on papel de..."

"Yirmi papel mi? Otobüs bileti o ka-ka-kadar tutmaz ki."

McMurphy, kepinin altından yukarı baktı ve Billy'ye sırıttı, sonra elini boynuna götürüp ovuşturdu, paslı dilini dışarı çıkardı. "Yahu, boğazım kurudu be. Gelecek cumartesiye kadar daha da beter kuruyacak. Boğazımı ıslatayım diye kızın bana içecek bir şey getirmesine gocunmazsın değil mi, oğlum Billy?"

McMurphy, bu sözlerden sonra Billy'ye öylesine masum baktı ki, o da gülerek başını sallayıp, "Hayır," dedi ve köşeye çekilip hergele herifin tekiyle bir hafta sonraki cumartesinin planlarını konuşmaya daldı.

Ben, kendi düşüncelerimden vazgeçmemiştim. McMurphy'nin bizi tel örgü ve billur kafesten kurtarmak için gökten düştüğünü, para gibi iğrenç birimlerle uğraşıp alçalmayacak derecede büyük olduğunu düşünüyordum. Fakat her şeye rağmen ben de diğerlerinin düşüncelerine katılmaya başlamıştım. Olan şuydu: Grup toplantılarından biri başlamadan önce, masaları taşımaya yardım etmişti ve kontrol tahtasının önünde durmuş, bana bakıyordu.

"Allah biliyor ya, Reis," dedi, "sen şu balık avından beri en az otuz santim büyüdün gibime geliyor. Hey yavrum hey şu ayağına baksana, palet kadar olmuş."

Aşağıya bakıp ayaklarımın ne kadar büyüdüğüne baktım, hakikaten McMurphy'nin dediği gibi iki katma çıkmıştı.

"Ya şu kol? Bu, futbol oynamış bir Kızılderilinin koludur derim ben. Ne düşünüyorum, biliyor musun? Bana kalırsa, kolunun ne denli güçlü olduğunu göstermek için şu camekâna bir yumruk indirmelisin."

Başımı sallayıp hayır dedim, ama, o, aramızda bir anlaşma yaptığımızı, buna göre, onun gelişme sisteminin nasıl çalıştığını göstermek için benim bir denemeye girişmem gerektiğini belirtti. Bu işten kurtuluş yolu olmadığını anlayınca, sırf dediğini başaramayacağımı göstermek amacıyla camekânın önüne gittim. Eğildim ve camekânı altından tuttum.

"Tamam, yavrum, tamam, Reis. Şimdi doğrul bakayım. Bacaklarını yukarı kaldır. Haah. Haah. Yavaş yavaş. Doğrul. Heh-heyyy. Şimdi onu yavaş yavaş götür bakalım."

Gerçekten onun düş kırıklığına uğrayacağını sanmıştım, ama geri çekildiğim zaman pişmiş kelle gibi sırıtıyordu. Camekânın eski yerinde durmadığını fark edince, "Onu aldığın yere koysan iyi edersin, ahbap," dedi. "Şimdilik kimsenin bir şey bilmesini istemiyorum."

Toplantı bittikten sonra da sağda solda dolaşıp, insan gücünden, cesaretten ve camekânlı kontrol kulübesinden söz etmeye başladı. Eski boyutlarımı yeniden kazanmama nasıl yardım ettiğini de herkese anlatacak sandım; bu da onun her işi para uğruna yapmadığını kanıtlayacaktı.

Fakat benden hiç söz etmedi. Harding, camekânı tekrar kaldırmaya hazır olup olmadığını soruncaya kadar da konuştu. Bu soruya da hayır cevabını verdi. Ancak kendisinin bunu yapmamasının o işin

yapılamayacağı anlamına gelmeyeceğini belirtti. Scanlon, bu işin bir kaldıraçla yapılabileceğini açıkladı. Hiçbir erkeğin böyle bir işi tek başına başaramayacağı kanısında olduğunu söyledi. McMurphy de başını sallayarak, belki de öyledir, ama insan böyle şeyleri önceden bilemez, dedi.

McMurphy'nin onlarla oyuncak gibi oynayıp, sonunda, hayır, hiçbir insan bunu tek başına kaldıramaz, dedirtmek için ne numaralar çevirdiğini gördüm. Hatta sonunda kendiliklerinden bahse tutuşmak istediklerine de tanık oldum. Onun bahse tutuşmaya nasıl da isteksiz göründüğünü fark ettim. Sonunda adamların her biri bahse tutuşmaya hazır olana dek sürdü bu oyun. İçlerinde yirmi dolara bahse girenler bile vardı, McMurphy, camekânı benim yerinden kaldırdığımı gördüğünden de hiç söz etmedi.

Gece sabaha kadar, bu işi sürdürmese diye umutlanıp durdum. Ertesi gün, toplantı sırasında, hemşire, balık avına katılanların bitlenmiş olmalarından kuşkulanıldığı için bunların banyo yapacaklarını açıklarken de bunları düşünüyordum. Keşke hemşire bizi hemen banyoya soksa da şu işten kurtulsam diye umutlanıyordum. Beni o camekanı kaldırmaktan alıkoyacak her engele razıyım.

Ancak toplantı bitince, McMurphy beni ve bahse tutuşanları, camekânın bulunduğu yere götürdü, kara oğlanların odayı kilitlemelerine fırsat kalmadan, bana camekânı kaldırttı. Bunu yapmak istemiyordum, ama karşı koymak da elimde değildi. Öbürlerinin ceplerinden para çalmasına yardım ettiğimin farkındaydım. Hepsi de bahis paralarını ona öderken gayet dostça davrandılar, ama içlerinden neler hissettiklerini, onları bir kuşkunun nasıl dürttüğünü pekâlâ biliyordum. Camekânı yerine bırakır bırakmaz, McMurphy'nin yüzüne bile bakmadan dışarı fırladım. Tek başıma kalmak istiyordum. Aynada kendime bir göz attım. McMurphy dediğini yapmıştı. Kollarım gene eskisi gibi büyüktü, tıpkı ortaokulda okuduğum yıllardaki gibiydiler yani, göğsüm ve omuzlarım da geniş ve güçlüydü. McMurphy içeri girdiği zaman, ben de orada durmuş kendimi inceliyordum. Bana beş dolarlık bir banknot uzattı.

"Al, işte bu da senin, Reis. Çiklet parası."

Başımı salladım ve dışarı çıkmaya hazırlandım. Beni kolumdan yakaladı.

"Reis, sana minnet duygumun küçük bir simgesini sunmak istemiştim. Eğer daha büyük bir pay alacağını düşündüysem..."

"Hayır. Paran senin olsun, ben ona dokunmam bile."

Geriledi, baş parmaklarını ceplerine soktu, başını bana doğru uzattı. Bir süre beni tepeden tırnağa süzdü.

"İyi, öyle olsun. Şimdi anlat bakalım, sorun neymiş? Buradakilerin hepsi niye bana böyle numaralar yapıyorlar?"

Ona karşılık vermedim.

"Yapacağım dediğim şeyi yapmadım mı? Seni gene adam boyutlarına getirmedim mi? Niye burada birdenbire gözden düştüm? Siz kuş beyinliler, neden bana bir vatan hainiymişim gibi davranıyorsunuz?"

"Sen her zaman... Evet, her zaman bir şey kazanıyorsun da..."

"Bir şey mi kazanıyorum? Seni gidi zibidi seni, beni neyle suçluyorsun bakayım? Oysa ben verdiğim sözü tutmaktan başka bir şey yapmıyorum. Eee, bu tersleme de ne demek oluyor?"

"Biz, bu işin bir şeyler kazanmak amacıyla yapılmadığını sanıyorduk."

Ağlamaya başlamadan önce yaptığım gibi çenemin yukarı aşağı hareket ettiğini biliyordum, ama bu kez ağlamaya başlamadım. Çenemi oynata oynata karşısında durdum. Bir şeyler söylemek için ağzını açtı, fakat konuşmadı. Parmaklarını ceplerinden çıkardı, gözlükten burunları acıyan kimselerin yaptıkları gibi burnunu güzelce ovuşturdu ve gözlerini kapadı.

"Allah rızası için, ne de büyük kazanç," diye mırıldandı. "Hohohoy, kazanmak ha..."

İşte bu yüzden de o gün duşta olup bitenlerde herkesten çok benim payım olduğunu sanıyorum. Ve işte gene bu nedenle, kendimi bağışlatmak için her şeyi göze aldım, hem de titizlenmeden, başıma neler gelebileceğini hiç hesaba katmadan. Bir kez olsun, başka bir şey için tasalanmadan, yapılması gerekeni tasarladım ve yaptım.

Biz dışarı çıkar çıkmaz, üç kara oğlan geldi, bizi banyoya götürmek istediler. Kara oğlanların üçüncüsü, o buz gibi, kapkara eliyle sırtımı tırmalarken, Büyük Hemşire'nin buna tedbir temizliği dediğinden dem vurdu. Gezimiz sırasında karşılaştığımız kimseleri göz önünde bulundurarak, hastanenin tümüne bir hastalık ya da pislik yaymadan temizlenmemiz gerekiyordu.

Çırılçıplak duvarın önüne dizildik. Kara oğlanlardan biri, elinde siyah

plastik bir tüple yanımıza geldi, vücudumuza pis, yapışkan, sümük gibi beyaz bir madde sıktı. Önce saçlarımıza ve tüylerimize sıkıldı bu pislik, sonra da eğildik, popomuzu açtık.

Bizimkiler, bu yıkanmadan yakınıp işi alaya aldılar, birbirlerinin yüzlerine ve yukarıdan aşağıya süzülen beyaz yığınlara bakmamaya çalıştılar. "Ulan, çocuklar Sizler geri kalan on altı saat içinde eğlenmek için başka neler yaparsınız, söylesene Washington," gibi sözlerle kara oğlanları alaya aldılar. "Hey, Williams, sabahleyin kahvaltıda neler yediğimi söyleyebilir misin?"

Herkes güldü. Kara oğlanlar da dişlerini kenetleyip cevap vermediler. O Allahın belası kızıl kafa gelmeden önce böyle şeyler hiç olmazdı.

Frederickson poposunu açarken öyle sesler çıktı ki, kara oğlanların en küçüğünün ayakları yerden kesildi sandım.

Harding, ellerini kulaklarına götürerek, "Dinleyin," dedi, "bir meleğin tatlı sesi bu."

Herkes avaz avaz bağırıyor, gülüyor ve birbiriyle dalga geçiyordu. Bu hal, kara oğlan ikinci adamın önünde duruncaya kadar sürüp gitti. O anda içerisi sessizleşivermişti. İkinci adam George idi. İşte o bir saniye içinde gülüşmeler, alaylar ve yakınmalar kesilmişti, George'dan sonra sıra Frederickson'daydı, o da doğrulup hazırlanmaya başlamıştı. Bu sırada, kocaman kara oğlan George'a başını eğmesini söyledi, şu yapışkan nesneyi sürmeye hazırlanıyordu. Tam o anda hepimiz neler olacağını ve bunun neden gerekli olduğunu ve McMurphy hakkındaki düşüncelerimizde neden yanıldığımızı anlayıverdik.

George duş yaparken asla sabun kullanmazdı. Hatta başka birisinin ona havlu vermesini bile istemezdi. Şu salı ve perşembe akşamları uygulanan banyoları denetleyen gece nöbetçisi kara oğlanlar da işleri oluruna bırakmanın daha kolay olacağına inanmışlardı ve George'u da başka türlü davranmaya zorlamıyorlardı. İşte uzun süreden beri sürüp gidiyordu bu yöntem. Kara oğlanların hepsi bunu biliyordu. Fakat şimdi herkesin bildiği bir şey vardı. Hatta arkasına yaslanıp başım sallayan George bile işin farkındaydı. Yani şu Kara oğlan, arkasında duran arkadaşlarına rağmen fırsatı göz göre göre kaçıramayacaktı.

"Ahh, başını öne eğ, George."

Bizimkiler sıranın biraz ilerisinde duran McMurphy'ye bakıyorlardı.

"Ahhh, hadisene George."

Martini ile Sefelt, hiç kıpırdamadan duşun altında duruyorlardı. Ayaklarının altındaki delikli taş, kesik kesik soluklar alarak havayı ve sabunlu suları içine çekiyordu. George da, sanki delikli taş ona bir şeyler söylüyormuş gibi, dalgın dalgın yere baktı. Kara oğlan birkaç adım ilerledi, George da kafasını sallayarak gerilemeye başladı.

"Hayır, hayır, onu istemem."

Kara oğlan sanki kendisi de bu işe üzülüyormuş gibi dertli dertli mırıldandı: "Bunu yapmak zorundasın. Şimdi burasının böceklerle dolmasını istemeyiz, değil mi ya? Bildiğim kadarıyla bitler senin vücuduna yapışmış kalmış."

George, "Hayır," dedi.

"Ahh George. Sen hiçbir şeyin farkında değilsin. Bu dediğim hayvanlar, toplu iğne başı kadar küçücük şeyler. Ah, ulan, bunlar insanın içine girerler be, vücudunu kemirirler."

George, "Böcek falan yoktu," dedi.

"İzin ver de sana anlatayım, George. Bu iğrenç yaratıkların ne işler çevirdikleriyle ilgili pek çok öykü dinledim."

McMurphy, "Tamam, Washington," diye seslendi.

Kara oğlanın burnunun kırıldığı yerin izi, bir neon lambasının kıvrımım andırıyordu. Kara oğlan, kendisine söz söyleyenin kimliğini pekâlâ biliyordu, ama dönüp ondan tarafa bakmadı bile. Söylenenleri duyduğunu anlamamızın tek nedeni de konuşmayı kesip basketbol maçında aldığı yaranın izi üzerinde parmağını gezdirmesiydi. Bir saniye kadar burnunu ovuşturdu, sonra elini George'un yüzüne uzattı, parmaklarını yanaklarında gezdirdi. "Bir yengeç, George. Sen yengecin neye benzediğini herhalde biliyor olmalısın. Tabii, işte teknede de yengeçler vardı. Ama yengeçlerin vücudunda gezinmelerine izin veremeyiz değil mi?"

"Yengeç yoktu," diye George bağırdı. "Hayır." Dimdik duruyordu, kaşlarını da adamakıllı yukarı kaldırmış, böylece bize de onun gözlerini görme fırsatı doğmuştu. Kara oğlan bir-iki adım geriledi. Öbür ikisi ona güldüler. Büyük olanı, "Oğlum, Washington, niye duruyorsun, işine engel olan ne var?" diye sordu.

Gerileyerek George'a biraz daha yaklaştı. "Sana öne eğil dedim. Ya eğilirsin ya da ben sana yapacağımı bilirim." O kocaman, kapkara elini gene havaya kaldırdı. "Şu kocaman, kapkara ve yapışkan eli her tarafında

gezdirirsem görürsün gününü."

George, "Bak, el mel istemem," dedi. Sanki kara oğlanın kafasını ezecekmiş gibi yumruğunu havaya kaldırdı. Ancak kara oğlan tüpü George'un karnına dayadığı gibi içindekileri gövdesine püskürtmeye başladı. Püskürtme işi bittikten sonra da beyaz köpükleri eliyle ovuştura ovuştura George'un başına sürdü. George kollarıyla göbeğini kapatıp bağırmaya başladı:

"Hayır, hayır, istemem!"

"Şimdi öbür yana dön bakayım, George."

"Sana bu kadar yeter dedik ya ahbap." Bu kez Mc Murphy'nin sesi duyulmuştu, kara oğlan da dönüp ona baktı. Mc Murphy'nin çıplak gövdesini inceleyen kara oğlanın gülümsediğini gördüm. Parmaklarını gizleyecek ne askı, ne şapka, ne çizme, ne de ceket vardı. Kara oğlan sırıtıp onu yukardan aşağı süzdü.

Başını sallayarak, "McMurphy," dedi, "biliyor musun, hepimiz bu işi göze alamayacağımızı düşünmeye başlamıştık."

McMurphy, "Washington," dedi. Derin bir soluk aldı ve kara oğlanın hiç sesi çıkmadı. McMurphy, sesini yükseltti: "Allahın belası, anasını becerdiğimin zencisi."

Kara oğlan başını sallayıp iki arkadaşına güldü: "McMurphy şu şekilde konuşmakla ne yapmaya çalışıyor dersiniz, çocuklar? Benim duruma el koymamı istediğine inanacaksınız değil mi? Hehhee, sanki kendisinin şu delilerin böyle acayip sesler çıkarmalarını bizim sağladığımızdan haberi yok mu?"

"Aşağılık herif, Washington, sen nesin biliyor musun?"

Washington, ona arkasını dönmüş, George ile ilgileniyordu. George da iki büklüm duruyordu. Kara oğlan onu kolundan yakalayıp, duvara doğru itti.

"Tamam, George, şimdi aç bakayım bacaklarını."

"Haaaayıır."

McMurphy, "Washington," dedi. Derin bir soluk aldı ve kara oğlana doğru bir adım attı, onu George'dan uzaklaştırmaya çalıştı. "Washington, ziyanı yok, ziyanı yok."

Herkes de McMurphy'nin sesindeki çaresiz, bir köşeye kıstırılmış insanlara özgü tonu fark etmişti.

"McMurphy, kendimi korumaya beni zorluyorsun. O beni zorlamıyor

mu, çocuklar?" Öbür ikisi başlarını salladılar. O da tüpü George'un yanındaki tahta sıraya bıraktı, yumruğunu sıktı ve McMurphy'nin suratına bir yumruk indirip herkesi şaşırttı. McMurphy az kalsın yere düşecekti. Sendeleye sendeleye geri gitti. Çıplak adamların yanına kadar geldi. Adamlar onu yakalayıp şu gülümseyen surata doğru ittiler. Tekrar vurdu, bu sefer boynuna doğru; McMurphy olayın nasıl başladığıyla ilgilenmeyi kesti, nasıl sona ereceğini düşünüyordu. Üzerine doğru gelen bir sonraki yumruğu durdurmak için kara oğlanın bileğinden tutup bükmeye başladı.

Bir süre o şekilde kaldılar, birbirlerini tartıyorlardı sanki. Mc Murphy kara oğlanı itip biraz geriye gitti, kollarını kaldırıp kendini garda alarak adamın etrafında dönmeye başladı.

O uslu uslu duran çıplak adamlar, birdenbire değişip durmadan bağrışan çağrışan, birbirine dolaşmış birer et yığını haline gelmişlerdi.

Kara kollar harekete geçti, kızıl kafayı öne eğdiler. Kara oğlan sıçraya sıçraya uzaklaştı. Daha iri, kolları daha uzun olduğundan uzakta durmaya çalışıyordu; McMurphy'nin de kolları daha kalın, yumruklan daha seriydi, daha sert vuruyordu. McMurphy, durmadan ilerliyordu, kafasını dövmeli kollarının arasına saklamış, çıplak ayakları üzerinde sekerek. Kara oğlanı çıplak erkeklerin yanına yaklaşmaya zorladı. Sonra yumruklarını savurmaya başladı. Adamın ağzı bir karış açılmıştı. İğrenç bir rengi vardı ağzının.

McMurphy'nin başında ve omuzlarında kırmızı lekeler belirmişti, ama hiç de canı yanmışa benzemiyordu. Boyuna ilerliyordu, on yumruk yiyor, okkalı bir tane geçiriyordu. Duş odasındaki mücadele, kara oğlan iyice güçten kesilinceye kadar sürdü gitti. Öbürleri de kara oğlanı yere sersin diye McMurphy'ye bağırıp duruyorlardı. McMurphy'de hiç telaş sezilmiyordu.

Kara oğlan, omzuna adamakıllı şiddetli bir yumruk yemek üzereyken geri çekilip yumruğun ıska geçmesini sağladı. Öbür iki arkadaşı da kenara çekilmişler, dövüşü izliyorlardı. "Williams... Warren... Allah belanızı versin ikinizin de..." Öbür iri kıyım zenci, kalabalığı yardı ve McMurphy'yi arkasından tutmaya çalıştı. McMurphy, silkindi, onu, sırtından maymunu silken bir fil gibi silkiverdi. Ancak kara oğlan dönmüştü.

Bu kez de ben onu yakaladım ve duşa fırlattım.

Üçüncü zenci başını iki yana sallaya sallaya kapıya koştu. Ben onun gidişini izlerken, öbürü duşun altından çıktı, benimle güreşmek ister gibi bir tavır takındı. Kollarını benimkilerin altından geçirdi, ellerini ensemde kenetledi. Ben de geri geri duşa doğru koşup adamı duvara yapıştırmak zorunda kaldım. Onunla birlikte suyun altında yatarken McMurphy ile Washington'un mücadelesini de izliyordum. McMurphy, Washington'un birkaç kaburga kemiğini daha kırdı, arkamdaki kara oğlan, ensemi ısırmaya başladığı için onu bırakmak zorunda kaldım. Kara oğlan yerinden kıpırdamadı. Üniformasının kolası da duştan akan suyla eriyip gitmişti.

Üçüncü kara oğlan, zincirler, kelepçeler, battaniyeler ve Ağır Deliler Koğuşu'ndan dört yardımcıyla birlikte geri döndüğü zaman herkes giyinip McMurphy ile benim elimizi sıkmaya başlamıştı. Bunun büyük bir zafer olduğu kanısındaydılar. Bizi neşelendirmek, kendimizi daha iyi hissetmemizi sağlamak için de durmadan konuşuyorlardı. Onlar dövüşün heyecanından, zaferin büyüklüğünden söz ederken Büyük Hemşire de o yumuşacık kelepçeleri bileklerimize geçirmeye çalışıyordu.

* * *

Ağır Deliler Koğuşu'nda hiç kesilmek bilmeyen bir makine şıkırtısı vardır. Zaman da bir pingpong masasının tiktaklarıyla ölçülür. İnsanlar, kişiliklerinden kaçmak isterlerken bir duvara kadar yürürler, duvara omuz vurup dönerler, öbür duvara doğru yürürler, gene duvara bir omuz vurup yürümeye devam ederler. Bu kez hızlı ve kısa adımlar atarlar. Büyük bir korku içinde yaşayan insanların kokusu vardır burada. Köşelerde, pingpong masasının altında dişlerini gıcırdatan yaratıklar vardır sanki. Üstelik doktorlar da hemşireler de bunları göremez, yaydıkları kokuyu yardımcılar dezenfekteyle gideremezler. Koğuşun kapısı açıldığı zaman o iğrenç kokuyu aldım, diş gıcırdamalarını duydum.

Uzun boylu, omuzlarından tellerle asılı gibi duran zayıf, kemikli bir adam, McMurphy ile beni kapıda karşıladı. Akları sararmış gözlerle bize bakıp başını salladı. "Ben bu işten elimi eteğimi çektim," dedi renkli hasta bakıcılardan birine ve tel adamı odanın dibine çekiverdi.

Onun peşinden dinlenme odasına yürüdük. Kapıya gelince, McMurphy durdu, bacaklarını iki yana açıp başını geri çevirerek durumu görmeye çalıştı. Parmaklarını ceplerine koymak istedi, ancak kelepçeler çok sıkıydı. "Bu da bir görünüm işte," dedi. Başımı salladım. Hepsini daha

önce görmüştüm ben.

Gezinen birkaç kişi durup bize baktı, o iskelet kılıklı adam gene ayaklarını sürüye sürüye yanımıza geldi, bu işlerden elini eteğini çektiğini tekrarladı. Önce kimse bize aldırış etmedi. Yardımcılar, Hemşirelerin Bölümü'ne gitmişler, bizi de dinlenme odasının kapısında bırakmışlardı. McMurphy'nin gözü adamakıllı şiştiği için göz kırpamıyordu. Gülümsemeye çalışırken dudaklarının da fena halde acıdığı belliydi. Kelepçeli ellerini havaya kaldırdı ve bu hareketinin çıkardığı şıkırtıyı dinledi, sonra derin bir soluk aldı.

"Adım McMurphy, babalıklar," dedi. Gene o kovboy aktörleri andıran genizden gelen kısık sesiyle konuşuyordu: "Ben bu kuruluşta poker partilerini kimin düzenlediğini merak ediyorum, öğrenmek istediğim şey bu."

Saatin tiktakları birdenbire kesildi:

"Ben iskambil kâğıtlarını karıştırmasını pek iyi beceremem, ama göz bağcılıkta, özellikle şu alev yutma numaralarında eşim yoktur."

Esnedi, omzunu duvara sürttü, eğilip genzini temizledi ve balgamını biraz ilerdeki çöp tenekesine tükürdü. Balgam, boş kutuya düşerken bir tıngırtı duyuldu. McMurphy de tekrar doğrulup gülümsedi, dilini çıkarıp dudaklarını ve dişlerindeki kan lekelerini yaladı.

"Aşağıda biraz kapıştık. Ben ve Reis, yağlı, murdar iki maymunun hesabını gördük."

Artık içeride çıt çıkmıyordu, herkes bize bakıyordu. Mc Murphy, herkesin ilgisini çekmişti. Ben de onun yanında olduğum için ister istemez gözler bana da yöneliyordu. Herkesin bana baktığını hissedince boyumu olduğunca uzun göstermem, dimdik durmam gerektiğini hissettim. Duşta kara oğlanla beraber yere düştüğüm zaman sırtım fena halde acımıştı. Şimdi de dimdik durmak bana çok acı veriyordu, ama kendimi koyuvermedim. Dağınık siyah saçlı, aç görünüşlü bir meraklı yanıma geldi, sanki benden bir şey istermiş gibi avucunu açıp bekledi. Onu görmezlikten gelmeye çalıştım, fakat ben ne tarafa döndüysem o da küçük bir çocuk gibi sıçrayıp karşıma geçti.

McMurphy, bir süre dövüşten söz etti. Sırtımdaki acı arttıkça artıyordu. Köşedeki iskemlemde öyle uzun süre oturmuş kalmıştım ki, şimdi de uzun süre ayakta durmak bana zor geliyordu. Küçük bir Japon hemşire bizi Hemşirelerin Bölümü'ne götürmeye gelince bayağı

sevindim. Orada oturup dinlenmeye fırsat bulacaktım.

Hemşire, kelepçelerimizi çıkarmak için yeterince sakinleşip sakinleşmediğimizi sordu. McMurphy de başını salladı. Başını önüne eğmiş, iki büklüm olmuştu. Yorgunluktan bitkin bir haldeydi. Ayakta durmanın ona da bu derece güç geleceğini tahmin etmemiştim.

Toplu iğnenin başı kadar küçük görünen hemşire, kelepçelerimizi çıkardı, McMurphy'ye bir sigara bana da bir çiklet verdi. Benim çiklet çiğnediğimi hatırladığından söz etti. Ben onu hiç hatırlanmamıştım. Hemşire, McMurphy'nin yaralarını sararken, o da sigarasını tüttürdü. McMurphy'nin canı yandıkça, hemşire de üzüntüsünü belirtiyordu. McMurphy'nin bir elini iki avucunun arasına aldı, evirip çevirdi, parmaklarına bant yapıştırdı. "Kim yaptı bunları?" diye sordu, "Washington mu, Warren mi?"

McMurphy, hemşireye baktı. "Washington yaptı/' diyerek sırıttı. "Bizim Reis, Warren'in icabına baktı."

Hemşire, onun elini bırakıp bana döndü. Yüzünde küçücük kuş kemiklerini görür gibiydim. "Senin yaran var mı?" Başımı salladım.

"Warren ile William ne durumda?"

McMurphy hemşireye, onlarla karşılaşırsa, bir-iki yere flaster yapıştırması gerekeceğini söyledi. Hemşire, başım sallayıp yere baktı. "Hiç de onun koğuşuna benzemez burası," dedi. "Hastanedeki koğuşların çoğu benzer, ama hepsi değil. Ordu hemşireleri bir ordu hastanesini yönetmeye çalışıyorlar. Kendileri de biraz hasta tabii. Ben bazen bekâr hemşirelerin hepsinin otuz beş yaşına geldikten sonra işten kovulmaları gerektiğini düşünürüm."

McMurphy ekledi: "Hiç değilse ordu hastanelerinde çalışan bekar hemşirelere uygulanmalı bu kural." Sonra da hemşireye, onun konukseverliğinden daha ne kadar yararlanabileceğimizi sordu.

"Korkarım ki, pek fazla sürmeyecek bu."

McMurphy "Pek fazla uzun sürmeyeceğinden mi korkuyorsunuz?" diye sordu.

"Evet, bazen hastaları geri göndermektense, burada tutmak isterim, ama karar verme yetkisi Büyük Hemşire'de. Hayır, sanırım burada fazla kalamayacaksınız. Yani, şimdiki gibi..."

Ağır Deliler Koğuşu'ndaki yatakların hepsi de bozuk. Kimi fazla sert, kimi fazla yumuşak. Yan yana yataklara düşmüştük. Biraz ilerdeki

karyolanın başucundaki lambayı açık bırakmışlardı, ama beni yatağa çarşafla bağlamadılar. Gece yarısına doğru birisi avaz avaz bağırdı: "Dönmeye başlıyorum, Kızılderili. Bak bana, bak bana." Gözlerimi açtım ve gözlerimin önünde bir dizi sarı dişin parladığını gördüm. Aç görünüşlü delikanlıydı bu. "Dönmeye başlıyorum. N'olur, bakın bana."

Yardımcılardan ikisi gelip onu arkasından yakaladılar, kahkahalarla gülüp bağırmasına aldırmadan sürüye sürüye yatakhaneden çıkardılar. "Dönmeye başlıyorum, Kızılderili." Derken sadece kahkahalar duyuldu. Koridoru geçerken de bu sözleri tekrarlayıp kahkahalarla gülmeyi sürdürdü, sonra yatakhane tekrar sessizleşti. Öbür delikanlının da alçak bir sesle şöyle dediğini duydum: "Eh, ben bu işten elimi çektim."

McMurphy, "Az önce burada sana göre bir arkadaş vardı, Reis," dedi ve uyumak için öbür yana döndü. Bundan sonra gözüme pek uyku girmedi. Uyumaya çalıştığım zamanlar da o sarı dişleri ve aç yüzü gördüm. "Bak bana, bak bana," diye bağırıyordu. O yüz, sarı, açlığa terk edilmişliğin belirtisi, karanlıkta gözlerimin önünde canlanıyor, benden bir şeyler istiyor, bana sorular soruyordu. McMurphy'nin nasıl uyuyabildiğine doğrusu şaşmıştım. Böyle birçok yüz, belki de binlerce yüz, onun gözleri önünde canlanmış olmalıydı.

Ağır Deliler Koğuşu'nda hastaları uyandırmak için bir alarm zili vardı. Burada, aşağıda olduğu gibi ışıkları yakmakla yetinmezler. Bu alarm zili, dev bir kalemtıraşın korkunç bir cismi yontmasını andıran bir ses çıkarır. McMurphy ile ben bu sesi duyar duymaz yatağın içinde dikildik ve tekrar yataklarımıza uzanmak üzereyken hoparlörden bizi Hemşireler Bölümü'ne çağıran sesi duyduk. Yataktan kalktım, sırtım tutulmuştu. McMurphy'nin de aynı durumda olduğu hareketlerinden anlaşılıyordu.

"Acaba bizim için ne gibi bir program hazırladılar dersin Reis?" diye McMurphy sordu. "Mengene mi? İşkence çarkı mı? İnşallah fazla yorucu bir program hazırlamamışlardır, çünkü feci haldeyim."

Programın fazla yorucu olmayacağını söyledim, ama başka bir şey de söylemedim. Çünkü Hemşireler Bölümü'ne varıncaya kadar ben de pek emin değildim. Başka bir hemşire, "Bay Mc Murphy ve Bay Bromden misiniz?" dedi ve ellerimize birer kâğıt bardak tutuşturdu.

Benimkine baktım, işte o kırmızı kapsüllerden üç tane konmuştu.

Bunlar benim başımı döndürür, bir türlü düzelemem.

McMurphy, "Dur bakalım," dedi, "bunlar bayıltıcı haplar, değil mi?"

Hemşire başını sallıyor, arkasına bakmak için başını geriye çeviriyor. Geride, ellerinde buz maşalar tutan iri kıyım iki adam bekliyor.

McMurphy fincanını geri verirken, "Hayır, efendim, yani hanımcığım, ama gözlerimin bağlanmasından vazgeçebilirim. Bir sigara verirseniz içerim," diyor.

Ben de fincanımı geri veriyorum. Hemşire, telefon etmek zorunda olduğunu söylüyor, camlı bölmenin kapısını kapatıyor ve başkasının herhangi bir şey söylemesine fırsat kalmadan telefonun başına geçiyor.

McMurphy, "Senin başını derde soktuysam, özür dilerim Reis," diyor. Duvarlarda fısıldaşan telefon tellerinin gürültüsü arasında onun sesini güçlükle duyabiliyorum. Kafamdaki korku dolu düşüncelerin tepeden aşağı kayar gibi üst üste yığıldığını hissediyorum.

İşte dinlenme odasında oturuyoruz, kapı açılıp da Büyük Hemşire'nin kendisi, iki yanında iri yarı iki kara oğlanla birlikte içeri girdiği zaman o yüzler de çevremizi sarmışlar, bize bakıyorlar. İskemlemde iyice büzülüp hemşirenin dikkatini çekmemeye çalışıyorum, ama artık çok geç. Hemen herkes bana bakıyor. Yapışkan gözler, oturduğum yerden kıpırdamama izin vermiyor.

Hemşire, "Günaydın," diyor. Yüzünde gene o eski bildik gülümseme var. McMurphy de günaydın diyor, hemşire bana da günaydın dediği halde sus pus oturuyorum. Kara oğlanları izliyorum; bir tanesinin burnunda flaster var, kolu da askıda, kurşuni eli, ceketinin kolundan dışarıya bir örümcek gibi sarkmış. Öbürü de omurgalarında sargı varmış gibi garip garip hareket ediyor. İkisi de biraz sırıtıyorlar. Belki de aldıkları yaralar nedeniyle evlerinde dinlenmelerine izin verilirdi, ama şu görüntüyü de, ne pahasına olursa olsun kaçırmak istemedikleri bir gerçek. Ben de sırf onlara gösteriş olsun diye gülümsüyorum.

Büyük Hemşire, yumuşak ve sabırlı bir sesle McMurphy'ye sorumsuzca davranışlardan söz ediyor, küçük bir çocuk gibi patırtı çıkarmasını kınıyor. "Bu yaptıklarından utanmıyor musun?" diyor. McMurphy de utandığını pek sanmadığını söylüyor ve hemşireye ne yapmaya karar verdiyse bir an önce yapmasını öneriyor.

Hemşire, ona aşağı kattaki koğuşta kalanların, yani bizimkilerin bir gün önce düzenlenen özel grup toplantısında Mc

Murphy'nin şok tedavisi görmesi konusunda hastane yöneticileriyle anlaşmaya vardıklarım anlatıyor. Tabii eğer McMurphy yaptığı hataları

anlamazsa. Tedaviden kurtulmasının tek yolu, hata ettiğini açık açık söylemesi. Eğer bunu yaparsa, bu defalık şok tedavisi uygulanmayacak.

O yüzlerden oluşan çember, bekliyor, izliyor. Hemşire, her şeyin ona bağlı olduğunu belirtiyor.

"Sahi mi?" diyor McMurphy, "Elinde benim imzalamam gereken bir kâğıt var mı?"

"Şey... yok, ama sen gerekli görür..."

"Hazır işe başlamışken niye başka şeyleri de eklemiyorsun? Örneğin hükümeti devirmek için bir darbe hazırladığımı, senin koğuşundaki hayatın Hawai'de yaşamaktan farklı olmadığına inandığını, anlarsın ya, bunlara benzer saçmaları ortaya döksene."

"Ben bunun işe yarayacağına inanmıyorum."

"Kâğıdı imzaladıktan sonra da bana bir battaniye ile bir paket Kızılhaç sigarası getirirsin. Hey yavrum hey, şu Çinli komünistler, senden epey yararlanırlardı, hanımcığım."

"Randle, biz sana yardım etmeye çalışıyoruz."

Fakat McMurphy ayağa kalkıyor, karnını kaşıya kaşıya kadının ve kara oğlanların yanından geçip masalara doğru yürüyor.

"Pek-alaaa, vay vay vay, bu poker masası nerede, ahbaplar?"

Hemşire, onun arkasından bakıyor, sonra da telefon etmek için hemşirelerin bölümüne geçiyor.

İki kara oğlan ve kıvırcık sarı saçlı beyaz bir hasta bakıcı, bizi Ana Bina'ya götürüyor. McMurphy, sanki hiçbir şeye tasalanmıyormuş gibi yolda beyaz tenli yardımcıyla konuşuyor.

Otların üzerinde kalın bir kırağı tabakası var, öndeki kara yardımcılar, lokomotif gibi puflayarak soluklarını dışarı veriyorlar. Güneş bulutların arasından sıyrılıp, kırağıyla örtülü otlara ışınlarını yolluyor. Serçeler, otların arasında yiyecek tohum bulmaya çalışıyorlar. Biz de soğuktan donmuş otların üzerinden yürüyoruz, köpeği gördüğüm sincap yuvasının önünden geçiyoruz.

Kırağının soğuğunu karnımda hissediyorum.

O kapıdan içeri giriyoruz, arkamızdan sanki orada arılar varmış gibi, vızıltıyı andıran sesler geliyor. Önümüzdeki iki adam, kırmızı kapsüllerin etkisiyle dönüyorlar. Bir tanesi, bebek gibi sızlanıyor. "Bu benim Haçım, teşekkürler ederim Tanrım, varım yoğum bu benim, teşekkürler ederim," diyor.

Bekleyen öbür adam da "Husyelerim, husyelerim," diye söyleniyor. Havuzdaki can kurtaran görevlisi o. O da ağlar gibi.

Ben ağlamayacağım da bağırmayacağım da. McMurphy buradayken yapmam bunu.

Teknisyen bize pabuçlarımızı çıkarmamızı söylüyor. Mc Murphy pantolonlarımızı çıkarmamızın ve saçlarımızı kazıtmamızın da gerekli olup olmayacağını soruyor. Teknisyen, nerede o şans, diyor.

Madeni kapı, mıhlanmış gözlerle bakıyor.

Kapı açılıyor ve birinci adamı içeri çekiyor. Cankurtaran kıpırdamıyor bile. Odadaki kara tabloda neon dumanını andıran bir parlaklık beliriyor, adamın alnına yerleşiyor ve onu kayışla bağlı bir köpek gibi çekiyor. Kapı kapanmadan bu parlaklık onun etrafında tam üç kez dolaşıyor. Adamın yüzü korkudan gerilmiş. "Birinci kulübe," diye mırıldanıyor. "İkinci kulübe. Üçüncü Kulübe."

Orada kafatasını mengeleyle rögar kapağı gibi açtıklarını, sıkışmış dişlilerin gıcırtılarını ve çarpışmalarını duyuyorum.

Duman kapıyı ardına kadar açıyor ve tekerlekli sedye üzerinde birinci adam görünüyor. Bakışlarıyla beni tırmalıyor. O surat. Tekerlekli sedye geri gidip cankurtaranı dışarı çıkarıyor. Ponpon kızların adını hecelediğini duyabiliyorum.

Teknisyen, sıra ikinci grupta, diyor.

Döşeme buz gibi, çatırdıyor. Yukarda ışık dönenip duruyor, lamba uzun ve beyaz ve buzlu. Garajdaki kokuları andıran kokuyu duyuyorum. Korkunun kokusu bu. Tepede, çok yüksekte ufacık bir pencere var. İşte o pencereden dışarıdaki serçeleri görüyorum. Elektrik tellerine dizilmişler, soğuktan başlarını önlerine eğmiş bekleşiyorlar. Benim de ilikleri boşalmış kemiklerimde soğuk bir rüzgâr esiyor sanki. Giderek şiddetleniyor rüzgâr, hava baskını, hava baskını.

"Sakın bağırma, Reis."

Hava baskım!

"Sakin ol. Önce ben gideceğim. Kafatasım öyle kaim ki, onlar benim canımı acıtamazlar. Eğer benim canımı acıtamazlarsa, şeninkini de acıtamayacaklar demektir."

Kimseden yardım görmeden masaya çıkıyor ve gölgeye kendini uydurmak için kollarını iki yana açıyor. El ve ayak bileklerine tasmalar geçiriliyor. Bir el, bileğinden saatini alıyor, Scan-lon'dan kazandığı saat

bu. Saat yere atılınca, içindeki yaylar, vidalar, aletler yerlere saçılıyor. Saatin zembereği, oradan oraya sıçrıyor.

Hiç de korkmuş görünmüyor. Durmadan bana gülümsüyor.

Grafit kabloyu şakaklarına yerleştiriyorlar. "Bu da nedir?" diye soruyor. Teknisyen, "İletici," diye karşılık veriyor. "Başıma dikenli bir taç mı oturtacaksınız?"

Onun şarkı söylemesi yüzünden adamların elleri titriyor.

Şakaklarına bağlanan cisimler, kulaklığı andırıyor. Onun şarkı söylemesine engel olmak için ağzına bir lastik parçası sokuyorlar.

Düğmeler çevriliyor, makine çalışmaya başlıyor, iki robot kol, ona yöneliyor. Bana göz kırpıyor, ağzındaki lastiğe aldırmadan bana bir şeyler söylüyor. Kollar şakaklarındaki gümüşlere dokunuyor... ışık sıçramaya başlıyor, geriliyor, sadece bilekleri masada kalacak şekilde kıvranmaya başlıyor, şoklarla titriyor.

Pencerenin dışında, elektrik tellerinde duran serçeler, kömür olup düşüyorlar.

Onu bir tekerlekli sedye ile dışarı çıkartıyorlar. Gövdesi hâlâ sarsılıyor, yüzü bembeyaz. Paslanma. Akmış pil. Teknisyen bana dönüyor.

Şu öbür serseriye dikkat edin. Onu tanırım. Sıkı tutun.

Bu iş artık iradeye bağlı değil.

Tutun onu. Lanet olsun. Artık Seconal verilmeden kimseyi almam.

Kelepçeler, el ve ayak bileklerimi sıkıyor.

Grafit kabloda demir var, şakaklarımı kaşındırıyor.

Göz kırptığı zaman bir şey söylemişti. Bana bir şey söylemişti.

Adam, üzerime eğilip başımdaki demir halkaya iki demir parçasını yaklaştırıyor.

Makine, üzerime abanıyor.

HAVA BASKINI

Tepeden aşağı koşuyor. Geri dönemez, ileriye gidemez. Fıçının içine bak, öldün demektir, öldün, öldün!

Tren yolunun yanındaki sazlıktan çıkıyoruz. Ben tren yolunun hemen yanında yatıyorum. Yanağımda bir yanma var.

"İki yönde de bir şey yok," diyorum, "yüz mil..."

Babam, "Hıh," diyor.

"Eskiden, yere bıçak saplayıp sapını ağzımıza sokarak hayvan

seslerini duymaya çalışmaz mıydık?"

Babam gene, "Hıhhh," diyor. Yolun iki yanında geçen kıştan kalma buğday balyaları var. Köpek, bunların altında farelerin yuvalandığını söylüyor.

"Yolun yukarısına doğru mu, yoksa aşağısına doğru mu gideceğiz, evlat?"

"İhtiyar köpeğin dediğine bakılırsa, karşıya geçmemiz gerekiyor."

"O köpek bir şeyden anlamaz."

"Yoo, bize yeter. İhtiyar köpeğin dediğine bakılırsa, orada kuşlar varmış."

"İhtiyar baban, yolun kenarından ilerlemekte yarar var, diyor."

"Köpek de buğdayların arasından karşıya geçmeli diyor."

Karşıya geçiyoruz, bundan sonra yalnızca yolun iki yanında kalabalığın biriktiğini ve kuşları kovaladıklarını hatırlıyorum. Galiba bizim köpek fazla ileriye gitmiş ve kuşları kaçırmış.

Köpek üç fare yakaladı.

... be adam, Adam, ADAM, ADAAAAM... Geniş ve iri, yıldızı andıran göz kırpışı var.

İşte gene karıncalar, hay Allah, bu kez durum çok fena. O iğne ayaklı mendeburlar. O karıncaların dereotlu hıyar turşusu tadında olduklarını anladığımız günü hatırlıyor musun? Haa? Sen hıyar turşusu değil demiştin. Ben de diretmiştim. Senin annen de olanları duyunca beni tekmelemişti. Küçük çocuğa böcek yemesini öğrettim diye kızmıştı.

Ah tanrım, Kızılderili çocuğu, atik davranıp onu yemeyen herhangi bir yaratıkla karnını doyurmasını bilmeli.

Biz Kızılderili değiliz. Uygar kişileriz ve sen de bunu hatırlıyorsun.

Bana demiştin ki, Baba, öldüğüm zaman beni gökyüzüne iğnele.

Annemin soyadı Bromden idi. Hâlâ da Bromden. Babam, yalnızca bir tek adla dünyaya geldiğini söylemişti. Hamile inek ayakta durmakta inat ettiği zaman buzağısı nasıl pat diye yere düşerse, babam da öyle dünyaya gelmişti. Tee Ah Millatoona, Dağda En Yüksek Duran Çam Ağacı ve ben de Oregon eyaletinde, belki de California ve Idaho'daki Kızılderililerin en büyüğüyüm. Öyle doğdum.

Tanrı biliyor ya, eğer imanlı bir Hıristiyan kadını Tee Ah Millatoona gibi bir soyadını taşımayı kabul ederse, dünyanın en budala insanı demektir. Sen bir ad ile doğmuştun. Tamam. Ben de bir ad ile doğdum.

Bromden. Mary Louise Bromden.

Babam, kente taşındığımız zaman, diyor, bu ad, Sosyal Güvenlik kartını kolayca almamızı sağlayacak.

Adam, gene eli baltalı birinin peşinde. Eğer huyundan vazgeçmezse, onun da hesabını gör. O şimşek pırıltılarını gene görüyorum.

Tıngıl mıngıl tangıl papiler, o iyi bir balıkçı, tavukları yakalar, kafeslere kakalar... tel gül, toparlak kilit, üç kaz sürüye... biri doğuya uçtu, biri batıya uçtu, biri gugukkuşunun yuvasının üzerinden uçtu... U-Ç-T-U diye uçurdu... kaz aşağıya süzüldü ve seni gagaladı.

Balık ağlarının yanında oturup sinekleri koymaya çalışırken, yaşlı büyükannem güzel bir balıkçı tekerlemesi söylerdi. "Tıngıl mıngıl tangıl papiler" adını taşıyan bu tekerlemeyi söylerken, ellerimin parmaklarını sayardı.

Tıngıl, mıngıl, tangıl papiler (yedi parmak), o iyi bir balıkçı, tavukları yakalar (on altı parmak, kara ırgaz avuçlarıyla her parmağını ayrı vuruyor, her tırnağım ona süzülen ve gagalayan kaz ben miyim diye bakıyor).

Oyunu da büyükannemi de seviyorum. Bayan Tmgıl Mıngıl Tangıl'ı, şu tavuk yakalayan kadını sevmiyorum. Sevmiyorum o kadını. Şu gugukkuşunun yuvasının üzerinden uçan kazı seviyorum. Onu da, yüzündeki buruşukların arasından tozları silen büyükannemi de seviyorum.

Onu son görüşümde ölmüş, taş gibi kaskatı kesilmişti. Dalles'in ortasında kaldırımda yatıyordu. Renkli gömlekler giymiş, kimi Kızılderili, kimi çiftçi, kimi çoban, bir sürü adam, durmuş ona bakıyordu. Onu kentin mezarlığına arabayla götürüyorlar, üzerini kırmızı toprakla örtüyorlar.

Sıcak, elektrik fırtınalarıyla dolu öğleden sonraları, dizel traktörlerin altlarında koşan yaban tavşanlarını hatırlıyorum.

Joey-Fıçıdaki-Balık'ın yirmi bin doları ve üç Cadillac arabası oldu o anlaşmadan sonra. Arabaların hiçbirini kullanamıyor.

Bir zar görüyorum.

Onu içimden, dipten görüyorum. Zarı yukarıdakine atmak için gerekli olan ağırlık benim. Zarı, yılan gözü atmak için yüklemişler. Yük de benim, çevremdeki altı yuvarlak da, zarın öbür yanı, o ne zaman zar atarsa mutlaka altı atar. Öbür zar neyle yüklü? Bahse girerim ki, bir atmak için yüklenmiş. Yılan gözler. Sapanlarla atıyorlar ona, atılan benim.

Hey, dikkat et, çarpacak. Ama, hanımcığım, duman evi boş. Benim bebeğimin de bir çift opera ayakkabısına ihtiyacı var. Şimdi yanma geliyorum.

Oyundan çıktım.

Su. Bir su birikintisinde yatıyorum.

Yılan gözler. Onu gene yakaladım. Üzerimdeki o bir sayısını görüyorum. Bir sokağın arka tarafındaki zahire dükkânının arkasına donmuş, zar atamaz o; Portland'da olmaz bu.

Sokak da bir tünel, içerisi soğuk, çünkü akşam, güneş batmak üzere. Bırakın gideyim. Gidip büyükannemi göreyim. Yalvarırım, Anne.

Bana göz kırparken ne demişti?

Biri doğuya, biri de batıya uçtu.

Yolumda durma.

Lanet olsun, hemşire, yolumu kapama. Yolumu. Yoolumuuu.

Benim sıram. Gene karıştı. Yılan gözler.

Öğretmen senin çok kafalı olduğunu söylüyor, evlat, bir şey olmaya çalış.

Ne olayım, Baba? R. J. Wolf Amca gibi bir halı dokuyucusu mu? Sepet örücü mü? Yoksa bir başka sarhoş Kızılderili mi?

Bekçi, sen de Kızılderilisin değil mi?

Yaa, öyleyim.

Eh, doğrusu dili gayet güzel konuştuğunu belirtmeliyim.

Ya.

Şey... Her zamanki gibi üç dolar.

Eğer ay ile aramdaki sırrı bilseler, öyle yüksekten atmazlardı. Hiç de lanetlenmiş, bildik Kızılderililerden değilim.

Kim... neydi o... bir adım atar, bir davul patlar.

Gene yılan gözler. Hooo, yahu bu zarlar buz gibi.

Büyükannemin cenazesinden sonra ben, Babam ve Amcam, mezarı kazıp onu dışarı çıkarıyoruz. Annem bizimle gelmek istemiyor, çünkü o hiç böyle bir şey duymamış. Bir cesedin ağaca asılmasına aklı ermiyor. Bunu düşünmek bile insanı hasta etmeye yeter.

R. J. Wolf Amcayla Babam, ölüyü rahatsız ettikleri için tam yirmi gün Dalles cezaevinde barbut attılar.

Fakat o, bizim tanrıya kavuşmuş anamızdı.

Bu, hiçbir şeyi değiştirmez, çocuklar. Onu gömülü bırakmalıydınız. Siz

Kızılderililerin gerçekleri ne zaman öğreneceğinizi bilemiyorum. Şimdi nerede o? Söyleseniz iyi edersiniz.

R. J. Amca "Hassiktir ordan, soluk benizli!" dedi. Bir yandan da kendine sigara sarıyordu. "Bunu asla açıklamayacağım."

Tepede, yukarıda yukarıda, çok yukarıda, çam ağaçlarının bulunduğu yerde, rüzgâr kovalıyor olmalı, o eski tekerlemeyle bulutları sayıyordur.

Göz kırparken bana neler söyledin?

Bando çalıyor. Bak, gökyüzüne bak, dört temmuz bugün.

Zarlar dinleniyor.

Makineyi gene üzerime saldılar... Acaba...

Ne dedi o?.

... Acaba McMurphy beni nasıl tekrar büyüttü?

Husyelerim dedi.

İşte oradalar, dışarıdalar. Beyaz giysili kara oğlanlar, kapının altından bana doğru geliyorlar. Üzerinde yattığım şu altı yastığı da ıslatmakla suçluyorlar beni. Altı sayısı. Odayı bir zar sanmıştım. Bir sayısı, yılan gözü yukarıda, daire, tavandaki beyaz ışık... işte gördüğüm buydu... bu küçük kare biçimindeki odada yani... acaba kaç saat baygın kaldım? Çevre biraz sise bürünmüş gibi... ama buradan kaçıp sisin içinde gizlenmeyeceğim. Hayır... asla...

Ayağa kalkıyorum, ağır ağır kalktım. Tek kişilik hücredeki beyaz yastıklar, sırılsıklam olmuş. Olup bitenlerin hepsini pek hatırlayamıyorum, ama gözlerimi ovuşturdum, aklımı başıma toplamaya çalıştım. Bayağı uğraştım bunun için. Oysa daha önce hiç yapmamıştım bunu.

Küçük tel örgü penceresi bulunan kapıya doğru sendeleye sendeleye yürüdüm. Kapıya elimin tersiyle vurdum. Bir hasta bakıcının, elinde tepsiyle bana doğru geldiğini gördüm. Ve bu kez onları yenilgiye uğrattığımı anladım.

* * *

Şok tedavisinden sonra iki hafta kadar rüyada gibi dolaştığım zamanlar oldu. Uykunun o puslu, buğulu kıyısında, aydınlık ve karanlığın arasındaki gri bölgede, uyumakla uyanıklık, yürümek ya da yaşamakla ölmek arasında, artık bilincinin uyandığını, ama henüz günün hangi gün olduğunu bilemediğin, uyandım da ne yapacağım deyip durduğun yerde. Eğer uyanmak için bir nedenin yoksa, o kurşuni bölgede uzun süre

dolanır durursun. Ama istersen, benliğinle mücadele edip o sisli dünyadan kurtulursun. Bu kez, mücadele edip bir gün içinde kurtuldum.

Sis iyice kaybolduğu zaman da sanki uzun süren bir derin dalıştan sonra suyun yüzeyine çıkmış gibi oldum. Ama bu, yüz yıl süren bir derin dalıştı. Benim için son tedaviydi.

O hafta McMurphy'ye üç kez daha şok tedavisi uyguladılar. McMurphy kendini toparlar toparlamaz, Bayan Ratched doktorla birlikte geliyor, geri gelip koğuşta tedaviye hazır olup olmadığını soruyordu. McMurphy dikleniyor, Ağır Deliler Koğuşu'ndaki her suratın kendisine baktığından emin olarak, vatanı için vereceği tek canı olduğu fikrini kabul etmediğini, lânet olası gemiyi terk etmeden önce hemşirenin pembe kıçını öpebileceğini söylüyordu. *Yaa!*

Sonra kalkıp kendisine gülen çocuklara eğilerek selam veriyordu. Büyük Hemşire ise doktoru Hemşireler Bölmesi'ne çekiyor, Ana Bina'yı arayıp yeni bir tedavi için onay alıyordu.

Bir keresinde hemşire arkasını döndüğü zaman onu üniformasının eteğinden tutup, kalçasına bir çimdik atmıştı. Kadının yüzü, McMurphy'nin saçları gibi kıpkırmızı olmuştu. Sanırım o anda doktor yaranda olmasaydı, McMurphy'ye bir tokat savuracaktı.

McMurphy'ye, şok tedavilerinden kurtulması için kadınla iyi geçinmesini önerdim, fakat o bana güldü ve yaptıkları işin onun bataryalarını doldurmaktan başka bir şey olmadığını, üstelik bunu bedavaya yaptırdığını söyledi. "Buradan çıktığım zaman, bizim ihtiyar Kızıl McMurphy'ye çatacak olan bir kadın, şu para makineleri gibi ışık saçacak ve gümüş dolarları boşaltmaya başlayacak. Hayır, ben onların batarya doldurucularından korkmuyorum."

Bu tedavinin ona acı vermediğini ileri sürüyordu. Haplarını bile yutmuyordu. Fakat hoparlördeki ses ne zaman ona kahvaltıyı bırakıp Bir Numaralı Bina'ya gitmesini söylese, yüzünün kasları geriliyor, rengi soluyordu... tekne gezisinden dönerken gördüğüm gibi.

Hafta sonunda Ağır Deliler Koğuşu'ndan ayrılıp kendi koğuşuma döndüm. Gitmeden önce ona pek çok şey söylemek istemiştim, ama tedaviden yeni dönmüştü ve oturduğu yerde gözleriyle pingpong topunu izliyordu. Kara yardımcıyla sarışın yardımcı beni aşağı kata indirdiler, bizim koğuşa kadar götürdüler, sonra da arkamdan kapıyı kapadılar. Ağır Deliler Koğuşu'ndan sonra bizimki bana pek sessiz geldi. Dinlenme

odamıza doğru yürüdüm ve nedense kapıda durdum; herkes eskisinden çok farklı bakışlarla beni süzüyordu. Harding, "İşte, karşınızda vahşi adam," diye bağırdı, "Kara oğlanın kolunu kıran vahşi adam. Hey, bakın şuna, bakın şuna..." Ben de onlara gülümsedim. McMurphy'nin, aylardan beri ona haykıran bu yüzlere bakarken neler hissettiğini çok iyi anlamıştım.

Arkadaşların hepsi yanıma gelip, olan bitenleri anlatmamı istediler. Acaba McMurphy orada nasıl davranıyordu? Neler yapıyordu? Jimnastikhanede söyledikleri gibi, ona her gün elektro şok mu uygulanıyordu? Umursamaz tavırlarla mı karşılıyordu tedaviyi, teknisyenlerle dalga geçerek, ya da şok verildikten sonra ne zaman açıyordu gözlerini?

Onlara anlatabileceklerimin hepsini anlattım ve hiç kimse de benim birdenbire konuşmaya başladığımı fark etmedi. Tanıdıkları günden beri sağır ve dilsiz olduğunu sandıkları bir kimsenin birdenbire başkaları gibi konuşmaya, gülmeye başlaması, onları etkilememişti. Onlara, duydukları her şeyin gerçek olduğunu söyledim ve kendimle ilgili de birkaç öykü anlattım. Mc Murphy'nin hemşireye söylediği sözlerin bazılarına öyle güldüler ki, İyileşemezler Bölümü'nde yatan iki hasta bile, sanki konuşulanları anlamış gibi bu gülüşe katıldılar.

Hemşire, ertesi gün hasta McMurphy'nin durumunu grup toplantısında gündeme alırken, onun bilinmeyen bir nedenden ötürü EŞT'ye (elektrik şok tedavisi) cevap vermediğini, onunla ilişki kurabilmek için daha ciddi yöntemlere başvurmanın gerekli olduğunu açıkladı. Harding, atıldı: “Bakın, bu olabilir, Bayan Ratched. Ancak sizin McMurphy ile yukarda kurduğunuz ilişkiden, kendisinin sizinle ilişki kurmakta güçlük çekmediği anlaşılıyor."

Hemşire gafil avlanmış ve öylesine büyük bir hata yapmıştı ki, odadakilerin hepsi ona gülmeye başladılar, o da bu konuya bir daha değinmedi.

McMurphy'nin hastaların gözünde giderek büyüdüğünü, önem kazandığını biliyordu. Kendi davranışları yüzünden adamın bir efsane, bir kahraman olduğu da bir gerçekti. Gözlerden uzak kalan bir kimse, yeteneksiz ve zayıf bir kişi olarak düşünülemezdi, hemşire buna inanmıştı, işte onun için de McMurphy'yi yeniden bizim koğuşa getirmenin bir yolunu arıyordu. Eğer McMurphy, şok tedavisinin verdiği

sersemlik içinde arkadaşlarının yanında otursaydı, o kahraman rolünü oynayamazdı.

Arkadaşlar da bunun farkındaydılar, McMurphy koğuşta, onların yanında kaldığı sürece, hemşire onu hep şok tedavisinin etkisinde tutmak isteyecek, açılmaya yüz tuttuğunu görür görmez yeniden şok tedavisi yaptıracaktı. Harding, Scanlon ve Frederickson ile kafa kafaya verdik, hepimiz için en uygun şeyin, McMurphy'yi bizim koğuştan kaçırmak olacağı kanısına vardık. Cumartesi günü koğuşa geri getirildiği zaman... koğuşa tıpkı bir boksör gibi girdi, ellerini kaldırıyor, şampiyonun geri döndüğünü işaret ediyordu... planımız çoktan hazırdı. Hava kararıncaya kadar bekleyecek, sonra da yatağı ateşe verecektik. İtfaiyeciler gelinceye kadar onu kapıdan dışarı çıkarmış olacaktık. Kanımızca, bu öyle güzel bir plandı ki, onun da beğenmemek için bir bahane bulabileceğini ummuyorduk.

Ancak o günün Candy'nin Billy için koğuşa geleceği gün olduğunu unutmuştuk.

McMurphy'yi sabah saat ona doğru koğuşa geri getirdiler. "Sapasağlam, domuz gibi oldum dostlarım; devrelerimi kontrol edip temizlediler, araba bobini gibi parıldıyorum. Cadılar Bayramı kostümü gibi. Bam! Neşelenin a dostlar." Koğuşta kasıla kasıla dolaşıyor, başından geçenleri anlatıyordu. Bir ara hemşirelerin bölmesine doğru bir kova kirli su döktü. Yere bir kalıp tereyağı koyup kara oğlanlardan birinin kayıp düşmesini sağladı. Öğle yemeğinde herkesle şakalaştı, yanından geçen yeni hemşire adayının poposuna bir çimdik attı.

Kaçması için hazırladığımız planı ona da anlattık, o da bize acelesinin olmadığını belirtti ve Billy'nin randevusunu hatırlattı. "Billy arkadaşımızı düş kırıklığına uğratamayız, öyle değil mi, arkadaşlar? Hele tam iş üstündeyken yapamayız bunu. Hem bir aksilik çıkmazsa bu gece gerçekten çok eğlenceli bir parti vereceğiz. Hadi diyelim ki, bu benim veda partim olacak."

Büyük Hemşire'nin nöbetçi olduğu hafta sonuydu. Mc Murphy'nin dönüşünü kaçırmak istememişti. Bir sorunu çözüme bağlamak için de hemen toplantı yapmamızı istedi. Toplantıda, daha ciddi tedbirler alınması konusunda diretti. Doktora da, çok geç olmadan hastaya yardımcı olmak gerektiğini anlattı. O konuşurken McMurphy de boyuna esniyor, geriniyor, uyukluyor, sağına soluna göz kırpıyordu. Bu nedenle

hemşire toplantıyı kısa kesmek zorunda kaldı. McMurphy, hemşirenin söylediği sözlerin hepsini olumlu karşılayarak hastaları da doktoru da şaşırttı.

"Onun haklı olabileceğine inanıyorum, doktor. Şu birkaç volt elektriğin bana sağladığı yarara baksanıza. Eğer elektrik akımını iki katma çıkarırsak, Martini gibi ben de yola gelirim. Özellikle sekizinci kanala bağlanırsam, uygun olur. Yatakta yatıp dördüncü kanalın haber ve hava raporu programlarını düşlemekten bıktım usandım."

Hemşire genzini temizledi, toplantısının denetimini tekrar eline almaya çalıştı. "Daha fazla şok yapmayı önermiyordum, Bay McMurphy."

"Efendim?"

"Ben bir ameliyattan söz etmek istemiştim. Gerçekten çok basit bir ameliyat bu. Bazı düşmanlık vakalarında bu basit yöntemin çok büyük başarılar sağladığını daha önceki deneylerimizden biliyoruz."

"Düşmanlık mı dediniz? Ben minik bir köpek gibi herkesle dostum. Aşağı yukarı iki haftadan beri hiçbir hasta bakıcıya bir fiske bile vurmadım. Kesip biçmek için de bir neden yok, öyle değil mi?"

Hemşire gülümsedi, ona kendisinin ne derece anlayışlı bir kadın olduğunu göstermeye çalışıyordu. "Randle, kesmek biçmek yok..."

McMurphy, sözlerini sürdürdü: "Ayrıca onları kesip atmak pek de kolay olmayacak, çünkü dolabımda bir çift daha var."

"Bir çift daha ne var?"

"Bir tanesi beyzbol topu büyüklüğünde, Doktor."

"Bay McMurphy." Hemşire alaya alındığını fark edince buz gibi bir gülümseme yayıldı yüzüne.

"Ama öbürü normal sayılacak büyüklükte."

McMurphy, yatma saati gelinceye kadar zaman kazanmak için konuşmasını sürdürdü. Yatma saatinde de koğuşta heyecan artmıştı. Kız içkilerle gelirse, neşeli bir parti verebilirdi. Herkes Billy ile göz göze gelmeye çalışıyor, boyuna ona göz kırpıyordu. İlaç almak için sıraya girdiğimiz zaman, McMurphy, ortaya çıktı, küçük hemşireye biraz vitamin alıp alamayacağım sordu. Hemşire de bunu almaması için bir neden göremediğini belirtti. Kuş yumurtası büyüklüğündeki vitamin haplarını McMurphy'ye vermekte bir sakınca görmemişti. McMurphy, bunları cebine attı.

Hemşire, "Hapları yutmayacak mısın?" diye sordu.

"Kim ben mi? Yok canım. Benim vitamine ihtiyacım yok. Bunları bizim Billy Çocuk için istemiştim. Son zamanlarda biraz yorgun ve hasta görünüyor da. Besbelli kansız kalmış olacak."

"Öyleyse, hapları neden Billy'e vermiyorsun?"

"Vereceğim, hayatım. Fakat gece yarısına kadar, onlara en fazla ihtiyaç duyacağı saate kadar beklemeyi düşündüm." McMurphy, kolunu Billy'nin boynuna dolayıp yatakhanenin kapısına doğru yürüdü, Harding'e göz kırpmayı da unutmadı.

Billy Bibbit hakkında daha fazla anlatmalı; yüzündeki buruşuklara ve başındaki kır saçlara rağmen çocuksu görünüşünü kaybetmemişti. Kepçe kulaklı, çilli suratlı, çarpık dişli, yalınayak kırlarda koşup ıslık çalan, haylazlık yapan çocuklara benziyordu. Oysa gerçekte hiç de öyle değildi. Öbür adamların yanında durduğu zaman onun da diğerleriyle aynı boyda olduğunu ve kepçe kulaklı haylaz oğlanlara benzemediğini görüp şaşardınız. Aslında otuzlarındaydı.

Onun yaşını açıkladığına sadece bir kez tanık oldum. Aşağıda, lobide annesiyle konuşurken gerçeği itiraf ettiğini duydum. Annesi orada danışma memurluğu yapıyordu. Ciddi, aklı başında bir kadındı, ama saçları boyuna renk değiştirirdi. Sarıdan maviye, maviden siyaha ve siyahtan sarıya dönerdi. Duyduğuma göre, Büyük Hemşire'nin komşusu ve çok samimi dostuydu. Büyük bir işe girişeceğimiz zamanlar, Billy gidip annesinin yanağına bir öpücük kondururdu. Bu, Billy kadar bizleri de utandırıyordu, bu nedenle hiçbirimiz onu alaya almıyorduk, hatta Mc Murphy bile.

Bir gün öğleden sonra, yeni bir işe girişmeden önce lobideki plastik koltuklara oturmuş konuşuyorduk. Kara oğlanlardan biri danışmadaki telefonu kullanmak isteyince, Billy'nin annesi bunu fırsat bilip masasının başından ayrıldı, oğlunu elinden tutup dışarı çıkardı. Ana-oğul, bahçede otların üzerine oturdular. Billy, başını annesinin kucağına koydu. Kendine, bir eş bulmaktan ve günün birinde koleje gitmekten söz ediyordu. Annesi de oğlunun kulaklarını okşayıp bu saçma sözlere gülüyordu.

"Aman canımın içi, böyle işlere girişmek için önünde çok uzun zaman var."

"Anne ben ot-ot-otuz bir yaşındayım."

Annesi güldü, yerden kopardığı bir otla oğlunun kulağını gıdıkladı.

"Hayatım, ben hiç orta yaşlı bir adamın annesine benziyor muyum?"

Kadın, burnunu kıvırdı, dudaklarını büzüp oğlunun yanağını şapur şupur öptü. Bu kadının bir anneye benzer yanı yoktu. Billy'in otuz bir yaşında olduğuna ben de inanmamıştım, bileğindeki künyede doğum tarihini görünceye kadar da inanmadım.

Gece yarısı, Geever, öbür kara oğlan ve hemşire nöbeti devrettikten sonra, Bay Turkle adındaki yaşlı kara derili nöbeti almıştı. Bu sırada McMurphy ile Billy'nin de yataktan kalkıp vitaminlerini aldıklarını tahmin ediyordum. Ben de yatağımdan kalktım, sabahlığımı sırtıma geçirip Dinlenme Odası'na gittim. Bizimkiler, Bay Turkle ile konuşuyorlardı. Harding, Scanlon, Sefelt ve başka birkaç kişi daha odaya geldi. McMurphy, Bay Turkle'a, koğuşa bir kız gelirse neler olabileceğini anlatmaya çalışıyordu. Birkaç hafta önce aynı konuyu görüştüklerine göre, şimdi yaşlı adama olacakları yalnız hatırlatmaya çalışıyordu. Mc Murphy, kızın pencereden içeri girmesine göz yumması gerektiğini söylüyordu. Bir de İnziva Odası'nın açık tutulması gerekiyordu. Ah, orası sevgililer için kusursuz bir balayı döşeği olmayacak mıydı? Bir de ışıklar sönük kalmalıydı. Böylece gece nöbetçisi işin farkına varmayacaktı. Yatakhane kapıları açılmamalıydı, hastanedeki İyileşemezlerin hepsini uyandırmanın ne anlamı vardı.

Bili, "Aman boşver, M-M-M-Mack," dedi.

Bay Turkle, yarı uykulu bir halde durmadan başını sallıyordu. McMurphy, "İşte hepsi bu kadar," dediği zaman Bay Turkle, uykulu uykulu, "Yoo, pek öyle sayılmaz," diye karşılık verdi. Beyaz giysisi içinde sarı kafası boynunun üzerinde, sopaya bağlanmış bir balona benziyordu.

"Hadi Turkle, nazlanma. Emeklerin boşa gitmeyecek. Kız gelirken yanında birkaç şişe içki de getirecek."

Bay Turkle, "Hah, şimdi biraz yaklaştınız," dedi. Başı durmadan yana kayıyordu. Bu halinden, güçlükle uyanık kaldığı belli oluyordu. Gündüzleri de başka bir işte çalıştığını duymuştum.

Bir yarış alanında çalışıyordu. McMurphy Billy'ye döndü:

"Turkle daha büyük bir anlaşma yapılmasını istiyor, Billy Çocuk," dedi. "Sevgilinin kaç paralık itibarı var?"

Billy kekelemeyi bırakıp konuşmaya başlamadan, Bay Turkle başını salladı. "Sorun o değil. Para değil. Şu tatlı kız, sadece bir tek şişe içkiyle gelmeyecek değil mi? Sizler, bir şişeden fazlasını aranızda

paylaşacaksınız değil mi?" Adam, çevresindeki yüzlere bakıp sırıttı.

Billy, kekeleye kekeleye, Candy'nin, böyle bir şey yapamayacağını anlatmaya çalıştı. McMurphy, hemen onu kenara çekip, sevgilisinin namusu için tasalanmasına gerek olmadığını söyledi. Billy işini bitirdiği zaman Bay Turkle öylesine sarhoş olacaktı ki, musluğa bir havuç koyacak hali bile kalmayacaktı.

Kız gene geç kalmıştı. Bizler, dinlenme odasında oturmuş Bay Turkle ile McMurphy'nin askerlik öykülerini dinliyorduk. Bu arada Bay Turkle'ın sigaraları da elden ele dolaşıyordu Bir ara Harding içtiğimiz sigaranın cinsini sordu. Bay Turkle da soluğunu tutarak, "Canını, bildiğimiz sigara işte," diye cevap verdi.

Billy iyiden iyiye sinirlenmişti, kızın gelmemesinden de gelmesinden de korkuyordu. Burada, mutfak masasının çevresinde artık yemek bulmak umuduyla dolaşan av köpekleri gibi oturacağımıza niye yataklarımıza yatmadığımızı merak ediyordu. Bizler de ona sırıtmakla yetindik. Hiçbirimizin canı yatmak istemiyordu; hava hiç de soğuk değildi, üstelik böyle yarı karanlıkta McMurphy ile Bay Turkle'ın öykülerini dinlemek hoşumuza gidiyordu. Hiç kimsenin uykusu gelmemişti ve saatin ikiyi geçmiş olmasına rağmen kızın ortalıkta görünmemesi de kimseyi meraklandırmamış![]. Bay Turkle, ortalık pek karanlık olduğu için kızın koğuşları karıştırabileceğini ileri sürdü. McMurphy de ona hak verince, ikisi birden koridorlarda koşmaya başladılar, elektrikler açıldı. Harding hastaların elektrikten rahatsız olacaklarını belirtmişti. Bunun üzerine sadece doktorun odasındaki ışığı yanık bırakmayı kararlaştırdılar.

Koğuşun elektriklerini yakıp içerisini gündüz gibi aydınlatmışlardı ki, pencereye birinin vurduğu duyuldu. McMurphy, hemen pencereye koştu, yüzünü cama dayadı, ellerini de yüzüne siper etti, böylece dışarısını rahatlıkla görebilecekti. Biraz sonra da geri çekilip sırıttı.

"Kız, gecenin karanlığında bir dilber gibi yürüyor." Billy'yi elinden tutup pencerenin önüne sürükledi. "Onu içeri al, Turkle. Bırak da bu deli onu koynuna alsın."

Billy, bir katır gibi homurdanıyordu: "Bak McMmmmurphy... dur."

"Bana numara yapma, Billy Çocuk. Artık bu işten vazgeçemeyiz. Sonuna kadar götüreceksin. Bak sana ne diyeceğim; karıyı yakıp tutuşturacağına inanıyorum, beş dolarına da bahse girerim; tamam mı?

Pencereyi aç, Turkle."

Karanlıkta iki kız vardı. Biri Candy idi, öbürü de balık avına gelmeyen kızdı. Turkle, "Sosis," dedi, kızları içeri almaya çalıştı. "Herkese yeter de artar bile."

Hepimiz yardıma koştuk. Kızlar, pencereden içeri girebilmek için daracık eteklerini kalçalarına kadar sıvamak zorunda kaldılar. Candy, "Allah belanı versin senin, McMurphy," diye söylendi, ona sarılmak için kollarını öyle büyük bir hızla ileriye uzattı ki, az kalsın iki elinde tuttuğu içki şişeleri kırılacaktı. Saçı başı dağılmıştı. Tepesine topladığı saçların omuzlarına dökülmesi, onu daha güzelleştirmişti. Balık avında yaptığı gibi saçlarını serbest bırakması, bence ona daha çok yakışıyordu. Pencereden içeri girerken elindeki şişeyle öbür kızı işaret etti:

"Sandy de geldi. Evlendiği o Beavertonlu manyak herifi başından yeni defedebildi. Bu çılgınlık değil mi?"

Kız, pencereden içeri girdi ve McMurphy'yi öptükten sonra, "Merhaba Mack," dedi. "Geçen gün gelemediğim için üzgünüm. Ama o mesele kapandı. İnsan yastığının altına beyaz fare bırakılmasını, kremlerine böcek doldurulmasını, sutyenine kurbağa atılmasını benimseyemiyor." Başını salladı, sonra elini havaya kaldırdı, sanki o hayvan meraklısı kocasının anılarını unutmak ister gibiydi.

Kızların ikisi de etek ve kazak giymişlerdi. Naylon çorapları vardı ve yalınayaktılar. Üstelik ikisi de kıkır kıkır gülüyordu. Candy, "Yolumuzun üzerindeki barların hepsinde adres sormak zorunda kaldık," dedi.

Sandy, gözlerini iri iri açmış, çevresine bakmıyordu. "Vay canına Candy, biz nereye gelmişiz böyle? Gerçek mi bu? Biz bir akıl hastanesinde miyiz?" Candy'den daha büyük gösteriyordu. Belki beş yaş daha büyüktü. Saçlarını modaya uygun bir biçimde ensesine toplamıştı. Omuzları, göğüsleri ve kalçaları çok fazla büyüktü, çok daha fazla sırıtıyordu, hani hiç de güzel denecek bir yanı yoktu, ama sevimliydi, sağlıklıydı ve kocaman bir şişe kırmızı şarap getirmişti.

"Candy, biz bu çılgınlıkları yapmayı nasıl göze alabiliyoruz?" diye sordu. Bir kez daha çevresine bakındı, sonra bacaklarını iki yana açıp kahkahalarla gülmeye başladı.

Harding, kıza ciddi ciddi, "Böyle şeyler olmaz," dedi. "Bunlar birer düş. Geceleri yatağına yatar, uyuyamazsın ve bunları düşünmeye başlarsın. Aslında sen burada da değilsin. Şu şarap gerçek değil.

Hiçbirimiz yaşamıyoruz. Hadi, işi buradan sürdürelim."

Candy, "Merhaba, Billy," dedi.

Turkle, "Şu mala bakın," diye mırıldandı.

Candy, acemi bir tavırla şişelerden birini Billy'ye uzattı: "Sana bir armağan getirdim."

Harding, "Bunlar, Thorne Smith'e özgü düşler," dedi.

Sandy adındaki kız, "Vay canına, biz başımıza ne işler açmışız meğer..." diye konuştu.

Scanlon, "Şşşşt, susun," dedi, "Böyle yüksek sesle konuşursanız, öbür serserileri uyandıracaksınız."

Sandy, kıkır kıkır güldü. "Neyin var, ahbap? Yani eldekiler herkese yetmezse diye mi korkuyorsun?"

"Ah Sandy, şu adi içkiyi getireceğini tahmin etmeliydim."

Sandy, "Vay canına. Sen şunu diple bakalım, Candy," dedi.

Bay Turkle, "Sosis," dedi, pencereyi tekrar kapadı. Sandy tekrar, "Vay canına," diye mırıldandı. Hepimiz, dinlenme odasının ortasında şaşkın şaşkın duruyorduk. Kimse ne diyeceğini, ne yapacağını bilemediği için her kafadan bir ses çıkıyordu. Kimse böyle bir durumla karşılaşmamıştı. Eğer koğuşun kapısına bir anahtar sokulup kapı açılmasaydı bu konuşma ve gülüşmeler ne zaman kesilirdi bilemiyorum.

Bay Turkle, "Aman Tanrım!" diyerek elini dazlak başına götürdü. "Gece denetleyicisi galiba!" dedi. "Beni mahvedecek!"

Hepimiz helaya girdik. Elektriği de söndürmüştük. Konuşmak şöyle dursun, soluk almaktan bile korkuyorduk. Denetleyicinin koğuşta dolaştığını ve yarı korkulu bir sesle Bay Turkle'a seslendiğini duyuyorduk. Kadının sesi fısıltıyı andırıyordu. Bay Turkle'ı çağırırken, biraz sesini yükseltti: "Bay Turkleeee, Bay Tuuuurklee!"

McMurphy, "Herif hangi cehenneme defoldu?" diye mırıldandı. "Niye kadına cevap vermiyor?"

Scanlon, "Tasalanma," dedi, "tenekenin içine bakmaz."

"Ama o niye cevap vermiyor? Yoksa kafayı iyice buldu da ondan mı?"

"Hey, siz neden söz ediyorsunuz? Ben bu kadarcık şeyle kafayı mafayı bulmam." Bu ses, Bay Turkle'ın sesiydi, ama ne taraftan geldiğini anlayamamıştık.

"Hay Allah, Turkle, senin burada ne işin var?" McMurphy sert bir tonda konuşmaya çalışıyordu, ama aynı zamanda gülmemek için de

kendini zor tutuyordu. "Çık dışarı da bak bakalım, kadın ne istiyormuş. Seni bulamazsa ne düşünür?"

Harding, "Sonumuz yaklaştı," dedi ve yere çöktü. "Allah yardımcımız olsun."

Turkle, kapıyı açtı, dışarı çıktı. Kadınla koridorda karşılaştı. Kadın ışıkların niye yandığını anlamak için gelmişti. Koğuşun tüm elektriğini yakmak da ne demek oluyordu? Turkle, koğuşun tüm elektriğinin yanmadığını söyledi. Yatakhaneler karanlıktı. Ayrıca hela lambaları da sönüktü. Kadın, bunun öbür ışıkların yanık kalması için haklı bir neden sayılamayacağını belirtti. Bu kadar çok ışık yakmanın nedeni ne olabilirdi? Turkle, bu soruya cevap bulamıyordu. Sonunda bazı yerleri temizlemek istediğini söyledi. Kadın bunun da nedenini öğrenmek istedi. Kadın, Bay Turkle'ın helaları temiz tutmaktan sorumlu olduğunu biliyordu. Oysa aksi gibi hela da karanlıktı. Kadın, bunun da nedenini merak etmişti. Bizler, onun ne cevap vereceğini merakla beklerken şişe de elden ele dolaştı. Ben de bir yudum içtim. Buna ihtiyacım vardı. Turkle'ın dışarıda kem küm ettiğini duyuyorduk.

McMurphy, "Herif enselendi," diye mırıldandı. "Birisinin çıkıp ona yardım etmesi gerekiyor."

Arkamdan sifonun çekildiğini duydum ve kapı açıldı. Harding, dışarı çıkarken koridorun ışığı yanmıştı. Pijamasını yukarı çekerken, kadın onu bu halde görmüştü. Kadın, dehşet içinde soluğunu tuttu. Harding de karanlıkta onu göremediğini söyleyip kendisinden özür diledi.

"Burası karanlık değil."

"Yani hela karanlıktı demek istedim. Bağırsaklarım daha iyi çalışsın diye her zaman helanın ışığını söndürürüm. Anlıyorsunuz ya o aynalar, aydınlıkta sanki beni yargılar gibi duruyorlar. Her şey istediğim gibi sonuçlanmazsa, cezalandırılacağımı sanıyorum."

"Ama hasta bakıcı Turkle, orasını temizlemeye çalıştığını söyledi."

"Üstelik çok daha iyi çalıştı. Karanlıkta iş yapmanın zorluğuna rağmen başarılıydı. Girip görmek ister miydiniz?"

Harding helanın kapısını açıp kadını içeri sokmak istedi, ama kadın, başka tarafları da dolaşmak zorunda olduğunu bahane ederek helaya girmedi. Harding, kadına ilk fırsatta tekrar bu tarafa gelmesini söylerken kadın koğuştan çıkıyordu. Ortalık yatışınca herkes dışarı fırladı, başarısından ötürü Harding'in elini sıkıp sırtını sıvazladık.

Koridorda duruyorduk. Şarap şişesi, gene elden ele dolaştı. Sefelt, içkiye karıştıracak bir şey olsaydı, diye sızlandı. Bay Turkle'a, koğuşta böyle bir şey var mı yok mu, diye sordu. Turkle de sudan başka bir şeyin olmadığını belirtti. Frederickson, "Öksürük şurubuna ne buyurulur?" diye sordu. "Bana biraz öksürük şurubu içirirler. İlaç odasında yarım galon öksürük şurubu var. Tadı hiç de fena değil. O odanın anahtarı sende var mı, Turkle?"

Turkle, gece denetleyicisinden başka kimsede o odanın anahtarının bulunmadığını söyledi. Ancak McMurphy, bir kolayını bulup kilidi kırmayı önerdi. Turkle de sırıtarak başını salladı. İkisi birlikte, ilaç odasının kilidini açmak için çalışmaya başladı. Biz de hemşirelerin bölümüne koşup dosyalan, raporları karıştırmaya koyulduk.

Scanlon, dosyalardan birini elinde sallayarak, "Şuraya bakın," dedi. "Birinci sınıfta aldığım karne bile burada. Aah, ne kötü sınıflardı onlar, ne kötü sınıflardı."

Billy ile kız, onun dosyasını inceliyorlardı. Kız, adamı tepeden tırnağa süzebilmek için bir adım geriledi. "Bunların hepsi sende var mı? Hiç öyle hasta birine benzemiyorsun."

Öbür kız, malzeme dolabını açmıştı. Hemşirelerin bu kadar çok sıcak su şişesiyle ne yaptıklarını merak etmişti. Harding Büyük Hemşire'nin masasına oturmuş, sıkıntılı sıkıntılı başını sallıyordu.

McMurphy ile Turkle, ilaç odasının kapısını açıp vişne rengi öksürük şurubunu buz kutusundan çıkardılar. McMurphy, şişeyi aldı, ışığa tutup etiketini okumaya çalıştı: "Şeker ve boya eklenmiştir. Yüzde yetmişi su, yüzde yirmisi alkol, yüzde onu kodein'den oluşuyor. Kullananlarda alışkanlık yapabilir." Şişenin mantarını çıkarıp şurubun tadına baktı. Dilini dudaklarında gezdirdi. Sonra etiketi tekrar okudu. "İçkiye biraz katarsak olabilir. Buz durumumuz nasıl, Turkle, eski dost?"

Kâğıt ilaç bardaklarında şarap ile karıştırılan şurup pek tatlıydı. Dalles'de içtiğimiz kaktüs şarabına benziyordu. Serin ve sakinleştiriciydi boğazdan inerken, mideye geldiğinde yakıcı ve ateşlendiriciydi. Dinlenme odasındaki ışıkları kapatıp içmeyi sürdürdük. Birinci bardakları, gündelik ilaçlarımızı içer gibi boşaltmıştık. Sesimizi çıkarmadan, bu karışık içki içimizden herhangi birini öldürür mü diye merakla birbirimize bakıyorduk. McMurphy ile Turkle, biraz içki biraz da Turkle'ın sigaralarından içiyorlardı, sonra da gece yarısı nöbeti bırakan o

küçük hemşireyle yatmanın ne zevkli bir iş olacağını tartışarak gülüşüyorlardı.

Turkle, "Ben olsam, kadının boynundaki o haç kolyeyle bana saldırmasından korkardım," dedi.

McMurphy, "Ben kendi hesabıma, huzursuz olurum," dedi. "Tam kendime biraz çeki düzen vermeye çalışırken, kadın elinde dereceyle ateşime bakmaya gelir."

İşte bu sözler, herkesi susturmaya yetti. Harding de kahkahaların zevkine varabilmek için gülmeyi kesti.

"Daha kötüsü var," diye sözlerini sürdürdü. "Kadının altınızda yattığını düşünün bir kez... Ve size tansiyonunuzun çok

yüksek olduğunu söylüyor. Olacak şey mi bu?"

"Ooo, hayır... Aman Tanrım..."

"Daha kötüsü de var, orada yatacaksın, tansiyonunu da ateşini de gereçsiz ölçeceksin..."

"Aman tanrım, ne olursun yapma..."

Kanepelerde, koltuklarda, gözlerimizden yaş gelinceye kadar katıla katıla güldük. Kızlar gülmekten öylesine halsiz düşmüşlerdi ki, ayağa kalkabilmek için iki-üç kez kendilerini zorlamaları gerekti. Kızlardan daha yaşlı olanı, "Ben şır-şır yapmaya gideceğim," dedi ve kıkır kıkır gülerek, sallana sallana helaya doğru yürüdü, ama kapıyı bulamadı, yatakhaneden içeri daldı. Hepimiz, parmaklarımızı dudaklarımıza götürerek birbirimizi susturmaya çalıştık, kızdan ses gelinceye kadar çıtımız çıkmadı. Bu sırada, yaşlı albay Matterson'ın gür sesiyle şarkı söyleye söyleye, tekerlekli sandalyesiyle kızın arkasından geldiğini gördük. "Yastık... yastık bir attır..."

Sefelt, albayı yatakhaneye götürdü. Kıza da helanın yerini gösterdi. Helanın genellikle erkekler tarafından kullanıldığını, ama o içerideyken kendisinin de kapıda bekleyeceğini söyledi. Kız ciddi ciddi ona teşekkür etti, tokalaştılar. Kız içerdeyken, albay tekerlekli sandalyesiyle tekrar yatakhaneden çıktı. Sefelt, onu heladan uzak tutmak için hayli çaba harcadı. Kız da heladan çıktıktan sonra Sefelt'in albayı yatağına yatırmasına yardım etti. Sonra ikisi birlikte kimsenin duyamadığı bir müziğe ayak uydurarak, koridordan aşağıya doğru vals yapa yapa ilerlediler.

Harding, bir yandan içerken bir yandan da onları izliyordu. Birden

başını salladı: "Bunlar gerçekte olmuyor. Hepsi de Kafka, Mark Twain ve Martini'nin düşlerinin bir marifeti."

McMurphy ile Turkle, açık bırakılan lamba sayısının fazla olmasından kuşkulanmışlardı, koridoru dolaşıp, nerede lamba yanıyorsa hepsini söndürdüler. Depodan aldığımız tekerlekli sandalyelerle koridorda oyun oynarken Sefelt'in acıklı bağırışlarından birini duyduk. Yanma gittiğimiz zaman, onu büyük kızın yanında bulduk. Zavallı gene nöbet geçiriyordu. Kız da yerde oturmuş, etekliğini düzeltiyordu. "Ben hiç böyle şey görmedim," dedi.

Frederickson, arkadaşının yanma oturdu, dilini ısırmasın diye dişlerinin arasına cüzdanını yerleştirdi ve pantolonunun düğmelerini iliklemesine yardım etti. "Bir şeyin yok ya, Seef? Seff, Seef..."

Sefelt, gözlerini açmadı, ama elini kaldırdı, cüzdanı ağzından çekti. Tükürürken, sırıttı. "Bir şeyim yok," dedi. "Bana ilaç verin ve hemen serbest bırakın."

"Sen gerçekten mi ilaç istiyorsun, Seef?"

"İlaçlamak."

Frederickson, omzunun üzerinden "İlaçlamak mı?" diye sordu. Harding bu sözleri tekrarladı ve el feneriyle ilaç odasını işaret etti. Sandy parlayan gözlerle onun gidişini izledi. Sefelt'in yanma oturmuş, şaşkın şaşkın onun başını okşuyordu.

Harding'in arkasından peltek peltek, "Bana da bir şeyler getirsen iyi olacak galiba," dedi. "Ben hiç böyle bir şeyi denememiştim. Yanından bile geçmemiştim."

Koridordan bir cam şıngırtısı duyuldu. Harding iki eli de haplarla dolu olarak geri geldi. Avuçlarındaki hapları Sefelt ile kadının başından aşağı boca ediverdi. Sonra gözlerini tavana kaldırdı:

"Ey bağışlayıcı Tanrı, bu zavallı iki günahkârı bağrına bas. Bizler de gelelim diye kapıları ardına kadar açık bırak, çünkü sen serüvenin sonuna, inanılmaz, şahane sonuna tanıklık ediyorsun. Neler döndüğünü sonunda anladım. Bu bizim son şansımız. Bizim için karar verildi artık. Tüm cesaretimizi toplayıp, kaçınılmaz kaderimize boyun eğmeliyiz. Hepimiz sabah şafak vakti kurşuna dizileceğiz. Her birimize yüz cc verilecek. Bayan Ratched hepimizi duvarın önüne dizecek, onun Miltownlar, Torazinler, Libriyumlar, Stelazinlerle doldurduğu mavzerin kurşunlarına hedef olacağız. Hepimizi birden uyuşturup yok edecek."

Duvara yaslanıp yere kaydı, haplar avuçlarından dört bir yana saçılıyordu. Tıpkı kırmızı, yeşil, turuncu böcekler gibi. "Amin" dedikten sonra gözlerini kapadı.

Yerdeki kız, etekleriyle o uzun, yorgun bacaklarını örttü ve hâlâ sırıtmakta olan Sefelt'e baktı, sonra da, "Ben hayatım boyunca böyle şey görmedim. Böyle bir şey aklıma bile gelmedi," diye yineledi.

Harding'in konuşması, herkesi ayıltmadıysa bile, yaptığımız işin ciddiyetini anlamalarına yetti. Gece ilerliyordu ve sabahleyin görevlilerin işbaşı yapacaklarını da düşünmek zorundaydık. Billy Bibbit ile sevgilisi, saatin dördü geçtiğini söylediler ve eğer bir sakıncası yoksa, kimseye bir zararı dokunmayacaksa, Bay Turkle'dan İnziva Odası'nın kapısını açmasını isteyeceklerini belirttiler. İkisi, el fenerlerinin ışığı altında odaya girdiler. Biz hepimiz de dinlenme odasına geçtik, temizlik işini nasıl halledeceğimizi düşünmeye koyulduk. Turkle, İnziva Odası'ndan döndüğü zaman berbat haldeydi, onu ancak tekerlekli sandalyeyle gündüz odasına getirebildik.

Onların arkalarından giderken birdenbire sarhoş olduğumu fark ettim. Ordudaki günlerimden beri ilk kez içkiyi fazla kaçırmıştım, yarım düzine erkek ve iki kızla birlikte, üstelik Büyük Hemşire'nin koğuşunda, sarhoş olmuştum. Sarhoştum ve koşuyordum ve gülüyordum ve kızlarla oynaşıyordum, tam da Örgüt'ün en güçlü kalesinde! Yaptıklarımızı şöyle bir düşündüm; inanılacak gibi değildi. Bunun gerçek olduğunu durmadan kendime hatırlatmam gerekiyordu. Bu işi başardığımızı kabul etmek zorundaydım. Pencereyi açıp temiz havayı içeri doldurur gibi başarmıştık bu işi. Belki de Örgüt pek öyle güçlü değildi. Bir kez bu işi başarabileceğimizi gördükten sonra aynı şeyleri tekrarlamaktan bizi ne alıkoyabilirdi? Ya da yapmak istediğimiz başka şeyleri yapmaktan bizi kim vazgeçirebilirdi? Bunları düşünmek bana öyle iyi geldi ki, bir çığlık koparıp, önümden yürüyen McMurphy ile Sandy'nin üzerine atıldım, ikisini birden yakaladım, üçümüz birlikte dinlenme odasına gittik. Yürürken küçük çocuklar gibi itişip kakışıyorduk. Kendimi o derece iyi hissettim.

Albay Matterson gene kalktı, gözleri parlıyordu ve öğüt vermeye de pek hevesliydi. Scanlon onu yatağına geri götürdü. Sefelt, Martini ve Frederickson da kafayı vurup yatmalarının doğru olacağım belirttiler. McMurphy, Harding, kız, Bay Turkle ve ben de öksürük şurubunu

bitirmeye, bu arada koğuşun pisliğini nasıl temizleyeceğimizi düşünmeye karar verdik. Harding ile ben, sanki ikimizden başka tasalanan kimse yokmuş gibi davranıyorduk. McMurphy ile büyük kız, oturmuş şurubu yudumlu-yor, birbirlerine sırıtıp parmaklarıyla gölge oyunu oynuyorlardı. Bay Turkle ise olduğu yerde dalıp dalıp gidiyordu. Harding, onları da bu işi düşünmeye zorlamak için elinden geleni yaptı.

"Durumun ne derece karışık olduğunu hiçbiriniz anlamıyorsunuz," dedi.

McMurphy, "Domuz sen de," diye mırıldandı.

Harding, masaya vurdu. "McMurphy, Turkle, Sizler bu gece burada neler olduğunu bir türlü anlayamıyorsunuz. Bir akıl hastanesinde. Bayan Ratched'in koğuşunda... Cezalar... korkunç olacak."

McMurphy, kızın kulak memesini ısırdı. Turkle, başını sallayıp gözlerini açtı ve "Bu doğru," dedi, "Bayan Ratched de yarın buraya gelecek."

Harding, "Ama benim bir planım var," dedi. Ayağa kalktı. McMurphy'nin bu işi tek başına çözümleyemeyecek derecede kafayı bulduğu kanısındaydı, bu nedenle bir başkası duruma el koymalıydı. Konuştukça gövdesi daha dikleşti, sarhoş hali kaybolmaya başladı. Açık ve seçik konuşmuştu, ellerinin duruşları da sözlerini yansıtıyordu. Onun aramızda olup duruma el koymasına bayağı sevinmiştim.

Harding'in planı şöyleydi: Turkle'ı numaradan bağlayacaktık. Sonra da cebindeki anahtarları aşıracaktık. İlaç odasını açıp, içerisini yağma edecektik. Sırf hemşireyi kızdırmak için dosyaların da altını üstüne getirecektik. Hemşire oyunun bu bölümüne inanacaktı. Sonra McMurphy paravanayı açacak ve kaçacaktı.

McMurphy bunun televizyonda gösterilen oyunları andırdığını söyledi. Üstelik işi öyle de saçma buluyordu ki, başarıya ulaşmaması için bir neden bulunmadığı kanısındaydı. Ayrıca Harding'i de keskin zekâsından ötürü kutlamayı unutmadı. Harding, bu planın gerçekten yararlı yanlarının bulunduğunu belirtti. Öbürlerinin Hemşire'yle başlarının derde girmesine meydan vermeyecekti, ayrıca Turkle işinden kovulmayacaktı ve McMurphy'nin de koğuştan çıkması sağlanacaktı. McMurphy'nin kızları Kanada'ya ya da Tiajuana'ya, hatta isterse Nevada'ya bile götürebileceğini ve tehlikeden kurtulacağını hatırlattı.

Polisler akıl hastanesinden kaçanları hiçbir zaman fazla kovalamazlar, çünkü akıl hastalarının çoğunun birkaç gün sonra hastaneye geri dönecekleri bilinir. Bir süre bunları konuştuk ve o arada öksürük şurubunu da bitirdik. Sonunda hepimiz sustuk. Harding, yere oturdu.

McMurphy, kolunu kızın boynuna doladı ve önce bana, sonra da Harding'e baktı. Gene yüzünde o garip, yorgun anlatım belirmişti. Bizim ne yapacağımızı sordu. Niye kalkıp giyinmiyor, onunla birlikte çıkıp gitmeyi düşünmüyorduk acaba?

Harding, "Ben henüz pek hazır değilim," dedi.

"Benim hazır olduğumu nereden çıkardın öyleyse?"

Harding, bir süre sesini çıkarmadan ona baktı, sonra gülümseyerek konuştu: "Hayır, sen işi anlamıyorsun. Ben de birkaç hafta sonra hazır olacağım. Fakat bu işi kendi başıma yapmak, öndeki sokak kapısından çıkmak istiyorum. Karımın belirli bir saatte beni almak için arabayla buraya gelmesini istiyorum. İşi bu biçimde bitirebileceğimi hepsinin görmesini istiyorum."

McMurphy başını salladı: "Ya sen ne düşünüyorsun, Reis?"

"Kendimi pek kötü hissetmiyorum. Ancak nereye gitmek istediğime henüz karar vermedim. Ayrıca Sizler gittikten sonra işlerin iyice bozulmaması için birinin burada kalması gerekiyor."

"Peki Billy, Sefelt, Frederickson ve öbürleri ne yapacaklar?"

Harding, "Ben onların adına konuşamam," dedi. "Bizler gibi onların da bazı dertleri var. Onlar birçok bakımdan hâlâ hasta sayılırlar. Ama hiç değilse şimdi hasta *adam* sıfatını taşıyabiliyorlar. Artık onlar tavşan değiller, Mack. Belki günün birinde sağlıklı adam da olabilirler. Bunu bilemem."

McMurphy, gözlerini ellerine dikip düşündü. Sonra tekrar Harding'e baktı:

"Harding, nedir bu? Ne oluyor yani?"

"Yani bütün bunlar mı nedir?"

McMurphy, onayladı.

Harding başını salladı. "Sana bir cevap verebileceğimi sanmıyorum. Ah tabii, istersem, sana Freudvari cevaplar verir, bazı düşlerden söz ederdim ve pek de yerinde olurdu. Ancak sen nedenlerin nedenlerini soruyorsun, ben de bu soruya cevap verecek durumda değilim. Başkalarının adına konuşamam. Kendim için konuşabilirim ama.

Suçluluk. Utanç. Korku. Kendini küçük görmek. Daha küçük yaştayken başkalarına benzemediğimi keşfetmiştim... diyelim ki daha nazik ve daha farklı. Bu, öbüründen daha geniş kapsamlı bir sözcük. Toplumumuzun utanç verici saydığı bazı işler yaptım. Ve de hastalandım. Yaptıklarım değildi toplumun bana kızmasının nedeni. Asıl duygu önemliydi. Toplumun öfkeli parmağı bana yönelmişti ve milyonlarca insan, "Utan... Utan... Utan..." diye bağırıyordu. İşte toplum, kendisine uymayanlarla böyle savaşır."

McMurphy, "Ben de başkalarına benzemiyorum," dedi. "Niye bana böyle bir şey olmadı? Hatırladığım kadarıyla, karşıma çıkan herkes şu veya bu nedenle beni küçümser, kötülerdi. Fakat gerçek neden bu değil. Bu davranış beni delirtmedi."

"Haklısın. Seni delirten bu değildi. Beni bu yola iten nedeni tek neden olarak göstermeyi düşünmüyordum. Ama yıllarca önce, balıkçı yakalı kazak giydiğim devrelerde, insanı delilik yoluna sürükleyenin toplumun ta kendisi olduğuna inanmıştım. Fakat sen bu teorimi çürüttün. İnsanları, yani senin gibi güçlü insanları, yoldan aşağı sürükleyen başka bir neden olmalı."

"Öyle mi? Yolun aşağısına sürüklendiğimi kabul ettiğimden değil, ama şu başka neden neymiş, onu bilmek isterim."

"Biziz." Eliyle kendini işaret etti ve, "Biziz," diye tekrarladı.

McMurphy, istemeye istemeye, "Domuz!" dedi ve sırıtarak ayağa kalktı, kızı da kaldırdı. "Saat beşe geliyor," dedi. "Büyük serüvenden önce bir süre gözlerimi kapayıp dinlensem iyi olacak. Gündüz vardiyasının göreve başlamasına en az iki saat var. Saat altıya doğru voltamı alırım. Sandy, hayatım, belki şu yatakhanede bir saat dinlenirsek ayılır, kendimize geliriz. Ne dersin? Kanada'ya da Meksika'ya da başka bir yere de gidecek olsak, yarın önümüzde uzun ve yorucu bir yolculuk var."

Turkle ve Harding ile birlikte ben de ayağa kalktım. Herkes sarhoştu, içimizde ayık kimse yoktu henüz. Üzerimize de garip bir hüzün çökmüştü. Turkle, McMurphy ile kızı bir saat sonra kaldıracağını söyledi.

Harding, "Beni de uyandır," dedi. "Pencerenin önünde durup şu maskeli adam da kimdi? diye soruşturmak isterim."

"Hepsinin canı cehenneme. Siz ikiniz de yatın, bir daha ikinizin de kılını bile görmek istemem, anlaşıldı mı?"

Harding, sırıtarak başını salladı, ama bir şey demedi. Mc Murphy, elini

uzattı, Harding ile tokalaştı. McMurphy bir birahaneden çıkan kovboy gibi geri geri yürüdü.

"Ee, Koca Mack, çekip gidince tek başına kupkuru kalacaksın, ahbap."

McMurphy, bana dönüp kaşlarını çattı: "Senin ne olabileceğini kestiremiyorum, Reis. Senin de biraz aranman gerekecek. Belki de TV programlarında kötü adam rollerine çıkarsın. Neyse, kendine iyi bak."

Onunla tokalaştım, hep birlikte yatakhaneye doğru yürüdük. McMurphy, hasta bakıcı Turkle'a bir-iki çarşafı paralamasını söyledi. Turkle de bu isteği yerine getireceğini belirtti. Sabahın alacakaranlığında yatağıma uzanırken McMurphy ile kızın da yatağa girdiklerini duydum. Bay Turkle'ın çamaşırhanenin kapısını açtığını ve arkasından kapıyı kaparken derin derin içini çektiğini fark ettim. Gözlerim karanlığa alışınca McMurphy ile kızın yatakta birbirlerine sarıldıklarını gördüm. Onların bu hali yetişkin bir erkekle yetişkin bir kadının sevişmek için birbirlerine sarılmalarından çok, yorgun iki küçüğün birbirine sokuluşunu andırıyordu.

İşte kara oğlanlar, saat altı buçukta yatakhanenin ışıklarını yakmaya geldikleri zaman, onları bu halde buldular.

* * *

Bundan sonra olanları uzun uzun düşündüm ve şu karara vardım: Bunun olacağı vardı, o gün değilse bir başka gün, hatta Bay Turkle, önceden kararlaştırıldığı gibi kızlarla McMurphy'yi erkenden kaldırsaydı bile, bunlar olacaktı. Büyük Hemşire, olanları mutlaka öğrenecekti. Belki de Billy'nin yüzüne bakması yetecekti, her şeyi öğrenmesi için. Ayrıca McMurphy orada bulunsa da bulunmasa da hemşire gene aynı şeyleri yapacaktı. Billy de yaptıklarını yapacaktı. McMurphy, olanları duyunca mutlaka geri dönmek zorunda kalacaktı.

Geri dönmek zorunda kalacaktı, çünkü kendisi hastaneden uzakta kalıp da Büyük Hemşire'nin oyunu kendi bildiği şekilde sürdürmesine, her şeyi istediği gibi yürütmesine göz yumamazdı. Sanki daha başlangıçta bu oyunu sonuna kadar götürmeyi tasarlamıştı ve anlaşmayı bozmasına olanak yoktu.

Yataktan kalkıp da koğuşun ortasında toplanır toplanmaz, olup bitenler kulaktan kulağa fısıldanmaya başlamıştı. Olayı yeni duyanlar, "Koğuşa ne almışlar?" diye soruyorlardı. "Bir fahişe mi?" "Yatakhaneye mi?" Öbürleri de, "Sadece bir fahişe almakla kalmamışlar, ayrıca içki

âlemi de yapmışlar. McMurphy, gündüz çalışanlar işbaşı yapmadan kadınları kaçıracakmış, ama uykudan uyanamamış."

Gecenin tanıkları, bir garip gurur ve merak içinde serüvenin ayrıntılarını anlatmaya başladılar. Bu tıpkı büyük bir otel yangınını ya da bir barajın çöküşünü gören kimselerin olayı anlatmalarına benziyordu. Hepsi çok ciddiydiler. Ancak anlatmaları uzadıkça anlatanların tavırlarındaki ciddiyet de kaybolmaya yüz tuttu. Ne zaman Büyük Hemşire ve peşindeki kara oğlanlar bir şeyi kaldırsalar, öksürük şurubunun boş şişesi ya da bir lunaparktaki çarpışan otolar gibi ortalığa saçılmış tekerlekli sandalyeler gibi, gecenin izleri ortaya çıkıyor, geceye katılmayanlara anlatılıyordu. Kara oğlanlar durumu görür görmez, herkesi dinlenme odasına doldurmuşlardı, İyileşemezlerle İyileşebilirler kaynaşmışlardı. İki yaşlı Bitki yataklarında kalmış, ama gözlerini açıp kapatıyor, damaklarını şaklatıyorlardı. McMurphy ile kız hariç herkes pijamalıydı. Kız, giyinikti. Sadece naylon çoraplarıyla pabuçlarını çıkarmıştı. McMurphy de siyah şortuyla oturuyordu. İkisi kanepeye yan yana kurulmuşlar, el ele tutuşmuşlardı. Kız, tekrar uykuya dalmıştı. McMurphy de kıza yaslanmış, uyku sersemliğiyle gülümsüyordu.

Bizim ciddi endişelerimiz de kayboluyordu, yerini neşe ve gülümsemelere bırakarak. Harding'in Sefelt'le kızın üzerine boca ettiği hapları hemşire bulduğunda, kıkırdamaya başlamıştık bile; hele Bay Turkle'ı malzeme odasında çarşaflara sarılmış horlarken bulduklarında, yüzlerce metrelik mumya sargısının ortasında bayılmış gibi, kahkahalara boğulmuştuk. Büyük Hemşire bizim neşemizi yüzüne yerleşmiş gülümsemesini zorlukla tutarak karşılıyordu; her kahkahamız boğazında düğümleniyor, her geçen dakika patlamaya yaklaşıyordu.

McMurphy çıplak bacaklarından birini kanepeden sarkıtmış, kepini kızarmış gözlerini ışıktan korumak için iyice aşağı çekmiş, dudaklarını öksürük şurubunun kalıntılarını ararmış gibi durmadan yalıyordu. Hasta ve feci şekilde yorgun gözüküyor, avuç içleriyle şakaklarına masaj yapmaya çalışıyor, esniyordu; bu feci haline rağmen sırıtmayı, hatta hemşire yeni keşiflerde bulunduğunda kahkaha atmayı unutmuyordu.

Hemşire, Bay Turkle'ın görevinden ayrılacağını bildirmek için Ana Bina'ya gittiği zaman, Turkle ile Sandy, paravanayı açıp dışarı çıkmaya fırsat buldular. Güneş altında parlayan ıslak otların üzerinde seke seke yürürken el sallamayı da unutmadılar.

Harding, McMurphy'ye döndü: "Turkle kapıyı kilitlemedi," diye haber verdi. "Hadi, sallanma, sen de arkalarından git."

McMurphy, inildeyerek gözlerini açtı. Gözleri kan çanağına dönmüştü. "Benimle dalga mı geçiyorsun? Ben o daracık pencereden başımı bile çıkaramam."

"Arkadaş, sen benim ne demek istediğimi pek anlayamadın galiba."

"Harding, senden de şu boyundan büyük laflarından da bıktım. Bu sabah bildiğim bir şey varsa o da yarı sarhoş olduğum-dur. Ayrıca hastayım da. Hem bana kalırsa sen de biraz sarhoşsun. Gelelim sana, Reis. Bizler gibi sarhoş musun?"

Burnumla yanaklarımda henüz duygu olmadığını belirttim, tabii bu da bir anlam taşıyorsa...

McMurphy, bir kez başını salladı ve tekrar gözlerini kapadı. Ellerini göğsünde gezdirdi, oturduğu yere iyice büzüldü. Sanki şekerleme yapıyormuş gibi dudaklarını şapırdattı ve hafifçe gülümsedi: "Yahu herkes hâlâ sarhoş be!"

Harding tasalıydı. McMurphy'ye durmadan, yapacağı en akıllıca işin çarçabuk giyinip gitmek olacağını tekrarlıyordu. İyilik Meleği Ana Bina'da doktora hastalarından yakınırken Mc Murphy'nin de çekip gitmesi en hayırlısı olacaktı. Ancak Mc Murphy, ortada heyecanlanmayı gerektirecek bir durum olmadığım iddia ediyordu. Şu anda eskisinden daha kötü durumda değildi ya; Harding, ellerini havaya kaldırıp tasalı tasalı başını salladı. Felâketin yaklaştığını hissetmişti.

Kara oğlanlardan biri paravananın kilidinin açık kaldığını fark etmişti, hemen koşup kilitledi. Sonra da koğuştakilerin listesini almak için Hemşireler Bölümü'ne gitti. Geri dönünce listedeki adları okumaya başladı. Adlar, alfabetik sıraya göre sondan başlar, bu nedenle listenin ancak sonlarına doğru B harfine sıra geldi. Aslında Billy Bibbit listedeki son isimdi.

"Bibbit. Billy Bibbit nerede?" Oğlanın gözleri kocaman kocamandı. Billy'nin burnunun dibinden kaçıverdiğine inanıyordu. "Billy Bibbit'in gittiğini kim gördü, Söylesenize kaz kafalılar!"

İşte bu sözler, herkese Billy'nin nerede olduğunu hatırlattı. Gene fısıldaşmalar ve gülüşmeler oldu.

Kara oğlan, Hemşirelerin Bölümü'ne gitti. Onun, durumu hemşireye anlattığını gördük. Kadın telefonu hırsla yerine bıraktı ve hemen dışarı

fırladı. Kara oğlan da peşindeydi. Beyaz kepinin arkasında bir tutam saç dışarı fırlamış, yüzüne dağılmıştı, iki kaşının arasında ve burnunun altında, ter taneleri birikmeye başlamıştı. Kaçağın ne tarafa gittiğini bizim kendisine açıklamamızı istiyordu. Ona bir kahkaha korosuyla cevap verildi. Kadın, gözlerini adamların üzerinde dolaştırdı:

"Yaa? Demek o gitmedi ha? Harding hâlâ burada, koğuşta, öyle değil mi? Anlat bakayım Sefelt, anlat."

Her kelimeyi söylerken gözleri yuvalarından dışarı fırlıyor, bakışlarını birer kama gibi adamların yüzlerine saplıyordu. Fakat bizimkiler onun öfkesine, kinine karşı ilgisizdiler. Hemşireyle göz göze geldiler; onların sırıtmaları, kadının kaybettiği o alaycı, kendine güvenen kişilere özgü gülüşün gücünü sıfıra indiriyordu.

"Washington. Warren. Odalarda yoklama yapmak için benimle gelmenizi istiyorum."

Üçü birlikte laboratuarı, banyoyu ve doktorun bürosunu kilitlerlerken, biz de peşlerinden gidiyorduk. Scanlon, güldüğü anlaşılmasın diye iri kemikli eliyle ağzını kapamıştı. Fısıldadı: "Hey bu bizim Billy'ye ne güzel bir şaka olacak değil mi? Hem Billy yalnız da değil. İnsan düşündükçe bir şeyler buluyor. İçeride kim var, hatırlıyor musunuz?"

Hemşire, koridorun sonundaki İnziva Odasının kapısına varmıştı. Olacakları görmek için birbirimizi itip kakarak kapıya yaklaştık. Hemşire, kapının kilidini açtı. Penceresiz odanın içi karanlıktı. Karanlıkta bir gıcırtı duyuldu. Hemşire el fenerini Billy ile kızın üzerine tuttu. İkisi de yerdeki yatakta, aynı yuvada kalan iki baykuş gibi yatıyordu. Hemşire, arkasından gelen kahkaha tufanını fark etmemiş gibi davrandı.

Soğuk ve ciddi görünmeye çalışarak, "William Bibbit," dedi. "William Bibbit..."

Billy, yerinden kalkıp pijamasının düğmelerini iliklemek zahmetine bile katlanmadan, "Günaydın, Bayan Ratched," dedi. Kızı elinden tuttu, gülümseyerek, "Bu hanım Candy," dedi.

Hemşire, dilini yutacakmış gibi oldu. "Ah, Billy, Billy, Billy... Senin adına utanç duyuyorum..."

Billy uyku sersemliğini üzerinden atamadığı için hemşirenin utancına pek karşılık veremedi. Kız da tel yatağın altında naylon çoraplarım arıyordu. O da hâlâ tam uyanamamıştı. Ara sıra aramayı bırakıp

karşısında taş gibi duran hemşireye bakıyor, hırkasının önünü ilikleyip iliklemediğini kontrol ediyor, sonra çorapları aramayı sürdürüyordu. İkisinin davranışları da, kursakları ılık sütle dolmuş kedilerin güneşin altında tembel tembel kıpırdanmalarını andırıyordu.

Hemşire, sanki büyük bir düş kırıklığına uğramış gibi "Ah, Billy," dedi. "Böyle bir kadın.. Adi... Kötü... Üstelik boyalı..."

Harding, "Kahpe mi?" diye sordu, "Jezebel mı?" Hemşire döndü, bakışlarıyla onu çivilemeye çalıştı. Ama Harding sözlerini sürdürdü: "Jezebel değil ha?" Düşünceli düşünceli başını kaşıdı: "Salome'ye ne buyurulur? O da kötü ün yapmış bir kadın... Belki 'Dame' kelimesi size uygun gelecekti. Şey, ben sadece yardımcı olmaya çalışıyorum da..."

Hemşire, Billy'ye döndü. O da ayağa kalkmaya çalışıyordu. Yerde yuvarlanıp dizlerinin üzerinde doğruldu, tıpkı bir ineğin ayağa kalkışma benzedi bu hareketleri. Ellerini yere dayamıştı. Önce bir ayağını sıkı sıkı yere bastı, sonra sıra ikincisine geldi ve sonunda ayağa kalktı. Sanki odanın önünde toplanıp alay eden, haline gülen bizi fark etmemiş gibiydi ve durumundan pek hoşnut görünüyordu.

Gürültüler, hemşirenin çevresini sarmıştı. Billy ile kızı süzdükten sonra dönüp bize baktı. Plastik yüz birden çökmüştü. Gözlerini kapadı ve titremesini geçiştirmeye çalıştı. İşte bu, diyordu içinden. Hemen duvara yaslandı. Gözleri tekrar açıldığı zaman gözbebekleri küçülmüştü ve hareketsizdi.

"Beni asıl tasalandıran şey nedir biliyor musun, Billy?" dedi. "Zavallı anacığın, olanları nasıl karşılayacak acaba?"

Hemşire istediği cevabı aldı. Billy irkildi ve sanki yanağı asitten yanmış gibi elini yanağına götürdü.

"Bayan Bibbit, senin sessiz sakin tavırlarınla her zaman övü-nürdü. Bunu biliyorum. Bu olay onun da adamakıllı huzurunu kaçıracak. Billy, zavallı kadının bazen nasıl rahatsızlandığını gayet iyi biliyorsun. Çok duygulu bir kadın o. Özellikle oğlunu ilgilendiren konularda çok duyarlı. Senden her zaman övünçle söz ederdi."

"Naa... Naaa..." Billy'nin ağzı çalışıyordu. Başını sallayarak kadına yalvardı: "G-gg-gereği yy-yoook."

"Billy, Billy, Billy, annenle biz eski arkadaşız."

Billy: "Hayır!" diye bağırdı. Onun bağırışı, İnziva Odası'nın beyaz çıplak duvarlarını aştı. Çenesini çok yukarı kaldırmıştı, sanki tavandaki

ay ışığına bağırır gibiydi. "Ha-ha-hayır!"

Bizler de gülmeyi kesmiştik. Billy'nin yerde iki büklüm oluşunu izledik. Başı geriye düşmüş, dizleri yukarı kalkmıştı. Dışarıdan bir kamış kesilir kesilmez dayak yiyeceği haber verilen bir çocuk gibiydi. Hemşire, onu yatıştırmak için elini omzuna değdirdi. Bu dokunuş, Billy'de bir tokat etkisi yaptı.

"Billy, annenin senden böyle şeyler beklemesini istemiyorum. Fakat ne düşüneceğimi ben de şaşırdım."

"S-Sa-sakın a-anne-ne-me a-an-anlatmayın, B-ba-yan Ra-Ratched."

"Billy, anlatmak zorundayım. Senin böyle davranacağına inanmak istemezdim, ama söylesene, başka ne düşünebilirim? Seni bir yatakta bu tür bir kadınla koyun koyuna buluyorum."

"Hayır, ben şe-şe-şey etmedim. Be-be-nn..." Eli tekrar yanağına gitti. "Ben yapmadım, o yaptı."

"Billy bu kız seni şu odaya zorla getirmedi ya. Beni iyi anla, başka bir şeye inanmayı çok isterdim. Tabii zavallı anacığının hatırı için..."

El, Billy'nin yanağından çekildi. Uzun tırmık izleri meydana çıktı. "Bunları o ya-yaptı..." Billy, çevresine bakındı. "Bir de Mc-Mc-McMurphy. O yaptı. Bir de Harding... Ve de... Ö-ö-öbürleri... Be-benimle dalga geçtiler, kö-kö-kötü kötü şeyler söylediler."

Billy, şimdi hemşireye bakıyordu. Başını çevirmeden doğrudan kadının yüzüne bakıyordu, sanki kadının yüz hatları yerinde haleler vardı, beyaz, mavi ve turuncu büyüleyici ışıklar. Yutkundu ve kadının konuşmasını bekledi, ama kadın susmuştu. Yeteneği, üstün mekanik gücü geri gelmişti; durumu analiz ediyor, tek yapması gerekenin susarak beklemesi olduğunu idrak ediyordu.

"Be-be-beni z-zor-zorladılar. Lütfen, Ba-ba-bayan Ratched, onlar şey edebilir... Edebilir..."

Hemşire, el fenerinin ışığını hafifletti. Billy de rahatlamış bir halde gözyaşı dökmeye başladı. Hemşire, bir elini delikanlının boynuna doladı ve başını kolalı göğsüne bastırdı. Bakışlarını ağır ağır bize yöneltirken Billy'nin omzunu okşuyordu.

"Bir şey yok, Billy, bir şey yok... Başka kimse sana zarar veremeyecek. Bir şey yok. Ben durumu annene açıklarım."

Hemşire konuşurken bize de ters ters bakmayı sürdürdü. Bir porselen parçası gibi katı bir yüzden böylesine yumuşak, yatıştırıcı ve bir

yastık kadar ılık bir sesin çıkması garipti.

"Pekâlâ Billy, şimdi sen benimle gel. İstersen şurada, doktorun bürosunda da bekleyebilirsin. Bu serserilerle dinlenme odasında haşır neşir olmana gerek duymuyorum..."

Hemşire, onun başını okşayarak bürosuna götürdü; bir yandan da, "Zavallı çocukcağız, zavallı çocukcağız," diye mırıldanıyordu. Biz ise sessizce geri çekilmiş, dinlenme odasında kalmıştık. Birbirimize bakmadığımız gibi, hiç konuşmuyorduk da. İçimizde en son oturan McMurphy oldu.

İyileşemezler ortalıkta dolanmayı bırakıp yerlerine geçiyorlardı. Gözümün ucuyla McMurphy'e baktım, belli olmasın istiyordum. Köşedeki iskemlesine oturmuş, bir sonraki raundun gongunu bekliyordu. Daha doğrusu diğer bir sürü raundun, çünkü dövüşmekte olduğu şey, asla nakavt olmazdı. Yapabileceğiniz tek şey hiç durmadan dövüşmektir, ta ki takatiniz kesilip yerinizi bir başkasına bırakana kadar.

Hemşirelerin Bölümü'nde telefon durmadan çalışıyordu. Kanıt toplamak isteyen yetkililer boyuna bizim tarafa geliyordu. Sonunda doktor da görününce, yetkililerin hepsi sanki bu olup biten her şey onun başının altından çıkmış gibi bir tavır takındılar. Doktorun yüzü solmuş, gözlerinin altı torbalanmıştı; olayları bildiği belliydi. Büyük Hemşire gene de ona bir özet yapmaktan geri kalmadı. Biz de duyalım diye yüksek sesle konuşuyordu. Doktor, elindeki gözlükle oynayıp başını sık sık sallayarak kadını dinledi. Hemşire son olarak Billy'nin öyküsünü anlattı, zavallı çocuğa ne büyük sıkıntılar verdiğimizi açıkladı.

"Onu sizin odanızda bıraktım. Bu haldeyken hemen muayene edilmesinde yarar var sanırım. Çok büyük bir darbe oldu bu ona. Olayların zavallı çocukta yaratabileceği kötü etkiyi düşündükçe dehşet içinde kalıyorum."

Doktor da dehşet içinde kalıncaya kadar bekledi.

"Bana kalırsa gidip onunla konuşmaya çalışmalısınız, doktor. Şimdi onun her şeyden çok ilgiye ihtiyacı var. Zavallı, acınacak bir halde."

Doktor, tekrar başını salladı ve bürosuna doğru yürüdü. Biz de onun gidişini izledik.

Scanlon, "Mack," dedi, "dinle. Hiçbirimizin bu yutturmacalara inanacağımızı sanmıyorsun değil mi? Durum kötü, kötü ama, suçun kimde olduğunu da çok iyi biliyoruz. Seni suçlamıyoruz."

Ben de, "Hayır," dedim, "hiçbirimiz seni suçlamıyoruz." Onun bana nasıl baktığım görür görmez tekrar, dilimi çekip koparsalardı, diye düşündüm.

Gözlerini kapayıp kaslarını gevşetti. Beklemeye benziyordu bu hali. Harding, yerinden kalktı, yanma gitti. Tam ağzını açıp bir şey söylemeye hazırlanıyordu ki, koridordan doktorun canhıraş feryadı geldi. Birden herkes irkilmiş, dehşete düşmüştü.

Doktor, "Hemşireee," diye avaz avaz bağırıyordu. "Aman tanrım, hemşireee!"

Hemşire koştu, üç kara oğlan da peşinden doktorun bulunduğu yere gitti. Fakat bir tek hasta bile yerinden kıpırdamadı. Artık bizim yapabileceğimiz bir şey olmadığını biliyorduk, sadece oturup kadının geri dönmesini ve eninde sonunda olacağını bildiğimiz şeyi bize anlatmasını bekleyecektik.

Hemşire, doğru McMurphy'nin yanına gitti.

"Boğazını kesmiş," dedi. McMurphy bir şeyler söylesin diye umutla bekledi. Ama o başını bile kaldırmadı. "Doktorun masasının gözünü açmış, içerde bazı kesici aletler bulmuş ve boğazını kesivermiş. Şimdi de orada, boğazı kesili, doktorun koltuğunda oturuyor."

Hemşire gene bekledi. Fakat McMurphy, hâlâ başını kaldırmıyordu.

"Önce Charles Cheswick ve şimdi de William Bibbit. İnşallah sonunda tatmin olmuşsundur. İnsan hayatıyla oynamak... İnsan hayatıyla kumar oynamak; kendini Tanrı sanarak üstelik."

Hemşire, döndü, Hemşireler Bölümü'ne yürüdü, içeri girip kapıyı kapadı.

Aklıma ilk gelen şey, onu vazgeçirmeye çalışmak oldu. Şimdiye kadar kazandığı başarılarla yetinip, son raundu Büyük Hemşire'ye bırakmasını söylemek istedim. Fakat daha büyük bir düşünce, birincisini olduğu gibi silip süpürdü. Hepimiz bir araya gelsek, onu gene durduramazdık.

Onu durduramazdık, çünkü harekete geçmesini sağlayan bizdik. Onu zorlayan hemşire değildi, asıl bizim ihtiyacımızdı onu kırk kişinin boyunduruğu altında bir talimli maymun gibi hareket etmeye zorlayan. Haftalardan beri onu bu işleri sürdürmeye iten, gülmesini, göz kırpmasını, neşesi kaçsa bile işi şakaya vurur gibi görünmesini, beyni iki elektrot arasında kalıp düşünme yeteneği de parçalandığı halde her şeyi eskisi gibi sürdürmesini sağlayan gene bizdik!

Onu ayağa kaldıran, kovboy pantolonuymuş gibi siyah şortunu çektiren, kovboy şapkasıymış gibi kepini arkaya ittiren, yavaş, mekanik hareketlerle, attığı her adımla mahmuzlarını şıkırdatırcasına ilerleten bizdik!

Sonunda olan oldu. O camlı kapıdan içeri daldıktan sonra hemşire dehşet içinde çığlık atarak kaçmaya çalışırken kadını yakaladığı gibi üniformasını boydan boya yırttı. Kumaş parçalarının arasından iki meme ucu dışarı fırlamıştı. Hemşirenin memeleri herkesin tahmin ettiğinden daha güzel, daha dolgundu. O üç kara oğlan, hemşireyi kurtarmaya çalışacak yerde kenara çekilip olaya seyirci kalmıştı. Yetkililer, McMurphy'i bu üç kişiden yararlanmadan yakalamak zorunda kalacaklarını neden sonra fark etmişlerdi. Doktorlar, danışmanlar ve hemşireler, McMurphy'nin güçlü parmaklarını hemşirenin boynundan ayırmak için büyük çaba harcamak zorunda kaldılar. İşte kendisi de ancak o zaman aklı başında bir insandan başka her şey olabileceğini, iradeli, kararlı bir adam gibi, sonunda istese de istemese de yapılması gereken ağır bir görevi yüklenen kimsenin kişiliğine büründüğünü anlamıştı.

Bir feryat kopardı. Sırtüstü yere düşerken, bir yığın beyaz üniformalı üzerine üşüşmeden önce son bir kez bağırdı.

Kapana kıstırılmış bir hayvanın korku, nefret ve başkaldırma duygularım dile getiren bir bağırıştı bu. Vurulan av hayvanının köpekler başına üşüşmeden, artık kendisinden ve ölümden başka hiçbir şeye değer vermediğini simgeleyen bağırıştı bu.

Bakalım neler olacak diye birkaç hafta daha orada oyalandım. Her şey değişiyordu. Sefelt ile Frederickson, tıbbi öğütleri istemediklerini belirten kâğıdı birlikte imzaladılar. İki gün sonra İyileşebilirlerden üçü daha ayrıldı, altı kişi de başka bir koğuşa aktarıldı. Koğuşta düzenlenen parti ve Billy'nin ölümü hakkında uzun uzadıya soruşturma yapıldı. Doktora da istifasının kabul edileceği resmen açıklandı. Doktor ise, eğer kendisini başlarından defetmek istiyorlarsa, ellerinden geleni yapmalarını söyledi.

Büyük Hemşire, bir hafta kadar yaralılar servisinde kaldı. Bundan ötürü bizi bir süre, Ağır Deliler Koğuşu'ndaki küçük Japon hemşire yönetti. Bu da bizimkilere koğuş politikasında bazı değişiklikler yapma fırsatını verdi. Büyük Hemşire geri döndüğü zaman, Harding, banyoyu

derleyip toparlamış, sesini Mc Murphy'ninkine benzeterek yirmibir partilerini yönetmeye başlamıştı. Hemşirenin anahtarının kilitte döndüğünü duyduğu zaman da bu işle meşguldü.

Hepimiz hemşireyi karşılamak için koridora çıktık. Niyetimiz ona McMurphy'yi sormaktı. Biz yaklaşınca iki adım geriledi ve bir an için onun kaçmak isteyeceğini düşündüm. Kadının yüzü mosmordu, bir gözü tamamen kapalıydı. Boynu da sarılıydı. Yeni beyaz bir üniforma giymişti. Bizimkilerden bazıları üniformanın önüne bakıp gülüştüler. Üniforma eskisinden daha küçük, daha sıkı ve daha sert kolalı olmasına rağmen, onun bir kadın olduğunu artık gizleyemiyordu.

Harding, gülümseyerek hemşireye yaklaştı ve Mack'ın nerede olduğunu sordu.

Hemşire, üniformasının cebinden bir not defteriyle bir kalem çıkardı ve "Geri dönecek," diye yazdı, sonra defteri elden ele dolaştırdı. Kadının eli titriyordu. Harding, yazıyı okuduktan sonra, "Emin misiniz?" diye sordu. Onun hakkında bir sürü söylenti duymuştuk. Gûya Ağır Deliler Koğuşu'nda iki yardımcıyı yere serip onların anahtarlarını almış ve kaçmış, gûya gene çalışma çiftliğine gönderilmiş, hatta yeni bir doktor atanıncaya kadar hemşirenin ona özel tedavi sistemi uygulandığı söyleniyordu.

Harding, sorusunu tekrarladı: "Kesinlikle emin misiniz?"

Hemşire, gene defterini çıkardı. Kadının eklem yerleri kaskatı kesilmişti. Bu nedenle kalemi tutup yazı yazmakta da zorluk çekiyordu. Yazı yazışı, üç-beş kuruş karşılığında muska yazan çingenelerinkine benziyordu. Hemşire, deftere, "Evet, eminim, Bay Harding," diye yazdı. "Eğer emin olmasaydım, böyle bir iddiada bulunmazdım. Geri dönecek o."

Harding, kâğıdı okuduktan sonra yırtıp parçalarını kadına attı. Hemşire, yüzünün bereli yanını korumak için kenara çekildi ve elini havaya kaldırdı. Harding, "Bak hanım, sen berbat yalancının tekisin," dedi. Hemşire, şaşkın şaşkın Harding'in yüzüne baktı, deftere tekrar bir şeyler yazacak oldu, ama vazgeçti, arkasını dönüp Hemşirelerin Bölümüne gitti. Defteriyle kalemini üniformasının cebine yerleştirmişti.

Harding, "Hımm..." dedi, "konuşmamız biraz dokundu galiba. Hoş, birisi yalancısın derse, ona ne cevap verilir?"

Hemşire, koğuşunu tekrar düzene sokmaya çalıştı, fakat Mc

Murphy'nin varlığı, bu işi güçleştiriyordu. Onun kahkahaları koridorlarda duyuluyor, sözleri kulaklardan gitmiyordu. Hemşire artık eski egemenliğini kaybetmişti. Kâğıt üzerine üç-beş kelime yazmakla otorite sağlanamazdı. Hastalarını teker teker kaybetmeye başlamıştı. Harding hastaneden çıkmaya karar verip de karısı onu almaya geldikten sonra, George de başka bir koğuşa nakledilmişti. Balık avına çıkan gruptan geriye sadece üç kişi kalmıştı: Ben, Martini ve Scanlon.

Kadın kendinden pek emin göründüğü için ben şimdilik koğuştan ayrılmak istemiyordum. Kadın, sanki bir raunt daha ister gibiydi. Eğer böyle bir niyeti varsa, onu uyguladığı zaman koğuşta olmayı aklıma koymuştum. Ve sonunda, McMurphy'nin koğuştan ayrılışının üçüncü haftasında, bir sabah, hemşire son oyununu oynadı.

Koğuşun kapısı açıldı, kara oğlanlar, tekerlekli sedyeyi içeri sürdüler. Bir kenarına da, üstünde kocaman siyah harflerle şunlar yazılı bir tabela asılmıştı: MCMURPHY RANDLE, AMELİYATLI HASTA. LOBOTOMİ.

Tekerlekli sedyeyi dinlenme odasının ortasına getirip bıraktılar. Sedyenin ayakucunda durup tabelayı okuduk, sonra da öbür ucundaki yastığa baktık. Kireç gibi bembeyaz bir yüz ve dağınık kızıl saçlar gördük. Gözlerin etrafında mor halkalar vardı.

Bir dakika kadar süren bir sessizlikten sonra, Scanlon döndü, yere tükürdü. "Aaah ah, şu ihtiyar cadı bize neyi kanıtlamak istiyor acaba? Bu bizim bildiğimiz McMurphy değil."

Martini de, "Ona benzer yanı yok," dedi.

"Bu kadın bizi çok mu aptal sanıyor?"

Martini, başın yanında durarak, "Doğrusu iyi bir iş yapmışlar," dedi. Konuşurken parmağıyla yüzü gösterdi: "Bakın. Kırık burun ve o korkunç yara izini aynen taklit etmişler. Favoriler bile aynı."

Scanlon homurdandı: "Tabii. Allah kahretsin!"

Martini'nin yanına gitmek için öbür hastaları itip ilerledim. "Yara izleri ve kırık burunları yapabilirler, ancak yüze şu anlatımı veremezler. Bu yüzde hiçbir şey yok. Tıpkı dükkânlarda satılan mankenler gibi, öyle değil mi, Scanlon?"

Hastalardan biri, örtüyü çekerek, "Şuraya bakın," dedi. "Dövmeler!"

"Elbette dövme de yapabilirler. Fakat ya kollar? Kollar? Bunları yapmış olamazlar. Onun kolları kocamandı."

O gün akşama kadar, Scanlon, Martini ve ben, o yatan sahte yaratıkla

ilgilenmemeye çalıştık. Fakat gözlerinin çevresindeki şişlik azalmaya başlarken bir sürü hasta göz atmaya geldi. Saatler ilerledikçe, hastalar da sanki gazete almak ister gibi kuyruğa girip, sedyede yatan adama bakıyorlardı. Onları izlerken, Mc Murphy'e ne yaptılar diye düşünmeye çalıştım. Büyük Hemşire bize ders olsun diye onu böyle mostralık bırakabilirdi. Fakat Mc Murphy bunu kabul edemezdi. Bundan emindim.

O gece, yatakhanede el ayak çekilinceye, kara oğlanlar devriye gezmeyi bırakıncaya kadar bekledim. Sonra, yanımdaki yatağı görebilmek için başımı yana çevirdim. Sedye yatakhaneye getirilip McMurphy yatağına konduktan sonra saatler boyu soluk alıp verişlerini dinlemiştim. Ciğerler ikide bir hareketsiz kalıyor, sonra gene şişip inmeye başlıyordu. Bu arada ben de, 'ciğerler bir daha çalışmamak üzere dursalar' diye dua ediyordum.

Donuk ay ışığı pencereden içeriye sızmıştı. Yatağın içinde oturdum, gölgem yanımda yatan gövdenin üzerine düştü. Gözlerdeki şişler iyice kaybolmuştu, şimdi gözlerin açık olduğu fark ediliyordu. Ay ışığında sabit bakıyorlardı, faltaşı gibi açık, bakar kör, bu kadar uzun süre açık kalmaktan parıldamış. Yastığı almak için yerimden kıpırdadım. Gözler de benim hareketlerimi izledi.

O koca, güçlü gövde hayata sımsıkı bağlanmıştı. Hayattan ayrılması da uzun ve mücadeleli oldu. O kadar ki, yastığı yüzüne kapatabilmek için, üzerine çıkıp, bacaklarımla onun bacaklarını makasa almak zorunda kaldım. Gövde bir ara hareketsiz kaldı, sonra hafif bir kıpırdanma oldu, sonunda iyice kıpırtısız kaldı. Yüzdeki anlatımın hiç değişmediğini fark ettim. Havasızlıktan boğulmak bile etkilememişti onu. Baş parmaklarımla, göz kapaklarını aşağı indirdim. Yeniden yukarı kalkacaklar mı diye bir süre bekledim. Sonra yatağa döndüm.

Bir süre hareketsiz yattım, pek sessiz durduğumu sanıyordum, ama Scanlon'un fısıltısı, pek de sessiz kalamadığımı anlamama yetti:

"Sakin ol, Reis, sakin ol. Bunda bir şey yok."

"Kes sesini," diye fısıldadım. "Uyumaya bak."

Kısa süre ses çıkmadı. Daha sonra onun gene mırıldandığını koğuştan duydum: "İş tamam mı?"

Tamamlandığını söyledim.

"Aman tanrım!" dedi. "O kadın anlayacaktır. Biliyorsun bunu, değil mi? Elbette kimse kanıtlayamaz... ameliyatlardan sonra böyle şeyler sık

sık olur, ama o kadın yok mu? Mutlaka işin içyüzünü anlayacaktır."

Karşılık vermedim.

"Reis, senin yerinde olsaydım, buradan çeker giderdim. Evet efendim, öyle yapardım. Bak sana ne diyeceğim. Sen buradan çık git. Sen gittikten sonra hastanın kıpırdandığını gördüğümü söylerim ve seni böylece korurum. En parlak fikir bu, öyle değil mi?"

"Ah evet, hoppacık gidivereyim. Söyleyelim kapıları açsınlar. Ben de elimi kolumu sallaya sallaya gideyim."

"Yoo, öyle değil. Bir keresinde bu işi nasıl yapacağını sana göstermişti sanıyorum. İyice düşünürsen hatırlarsın. İlk haftalardaydı galiba. Hatırlıyor musun?"

Ona cevap vermedim, o da başka bir şey demedi. Yatakhane gene sessizleşmişti. Birkaç dakika daha yattım, sonra kalkıp giyinmeye başladım. Giyinmem tamamlanınca McMurphy'nin başucundaki dolaba gittim, onun kasketini alıp başıma geçirdim. Yatakhaneden çıkarken de kasketi Scanlon'un yatağına fırlattım. Ben dışarı çıkarken, "Sakin ol, ahbap," dedi.

Pencereden içeri sızan ay ışığı, kontrol tablosuna korkunç bir görünüm vermişti. Derin bir soluk alıp kollarımla kaldırdım. Bacaklarım yukarı kalkmış, gövdem, tabloya abanmıştı. Perde biraz aralanır gibi olunca, kolumu içeri soktum, son bir gayretle camı kırdım. Bir an için geri dönüp Scanlon ile başka birkaç kişiyi daha yanıma almayı düşündüm. Fakat tam bu sırada kara oğlanların koridorda koşuştuklarını duydum, tokmağı çevirdim ve ay ışığına çıktım.

Köpeğin gittiği yönü hatırlamıştım. Ben de o yöne koştum. Anayolu böylece bulacağıma inanıyordum. Yürümüyordum, koşmuyordum, uçuyordum. Ayaklarımın yere değdiğini fark etmiyordum bile. Özgürdüm. Bir akıl hastasının peşinden kimse koşmazdı, bunu biliyordum. Scanlon ile diğerleri, ölü konusunu idare edebilirlerdi. Böyle koşmama gerek yoktu aslında. Fakat ben gene de durmadım. Kilometrelerce koştuktan sonra yolun kenarında durdum.

Koyun dolu bir kamyonla kuzeye giden bir Meksikalı beni yanına aldı, ona profesyonel bir Kızılderili güreşçi olduğumu ve sendikanın beni bir tımarhaneye kapamaya çalıştığını anlattım. Öyle de inandırıcı konuşmuştum ki, şoför üzerimdeki yeşil üniforma belli olmasın diye bana deri ceketini verdi. Otostop ile Kanada'ya giderken yiyecek işini

halledeyim diye de cebime on papel koydu. Şoför beni bırakıp yoluna devam etmeden önce ondan adresini aldım. İşlerimi biraz yoluna koyar koymaz, borcumu adresine gönderecektim.

İlerde, Kanada'ya da gidebilirim, ama Columbia'da bir süre kalacağımı sanıyorum. Eski köyümde tanıdık çocuklardan kalan var mı yok mu diye araştırmak için Portland, Hood Nehri ve Dalles'ta bir süre dolaşmak istiyorum. Hükümet onların Kızılderili olma haklarını satın aldıktan sonra neler yaptıklarını öğrenmek isterim. Kabile halkından bazılarının o milyonluk hidrolik barajın üzerinde tahta kulübeler yaptıklarını da duymadım değil. Bunlar gene eskisi gibi mızrakla alabalık avlıyorlarmış. Bunu görebilmek için her şeyi yapabilirim. Geçmişi tekrar hatırlamak için geçidin çevresine bir göz atmayı çok isterim.

Uzun süre buralardan uzak kalmıştım da!

KEN KESEY
GUGUK KUŞU

" Büyük Hemşire, çelik kapıdaki düğmelerden birini çevirerek duvar saatini dilediği hıza ayarlayabiliyor. Kimi zaman canı her şeyi hızlandırmak istiyor; düğmeyi çeviriveriyor. Saatin akrebiyle yelkovanı yarışıyorlar sanki. Paravanalarla örtülü pencerelerde gündüz, gece birbirini kovalıyor. Bu düzmece zamanın geçmesiyle herkes birbirine giriyor. Yarım yamalak tıraş olup kahvaltı masasına balıklama dalıyorsun, daha ağzına bir lokma koymadan öğlen oluyor, ilaç veriliyor, yerinden kalkıp dinlenme odasına giderken akşam zili çalıyor, yatağa giriyorsun, on dakika sonra gene sabah olmuş. Büyük Hemşire herkesin kırılma ya da dağılma noktasına geldiğini görünce, düğmeyi yeniden çeviriyor. Her şey eski hızına dönüyor. Film makinesini olağan hızının on katına çıkarıp perdede herkesin akıl almaz biçimde koşuşmasını izleyen, bir süre sonra bıkan, eski düzeni geri getiren küçük bir çocuğu hatırlatıyor bana Büyük Hemşire'nin bu davranışı."

Guguk Kuşu, günümüz insanının toplumla çelişkilerini ortaya koyan bir roman. Kimin dediği olacak? Toplumun mu, gönlüne göre yaşayanın mı? Bir akıl hastanesindeki özgür ruhlarla disiplin sağlamaya çalışan yönetim arasındaki mücadeleyi olağanüstü bir ustalıkla anlatan *Ken Kesey*, bu ilk yapıtıyla Amerikan 'karşıt-kültürünün' efsanelerinden biri oldu. Roman 1975 yılında Milos Forman tarafından sinemaya aktarıldığında, başta delişmen dalavereci McMurphy rolüyle şeytani ve karizmatik oyunculuğunun temellerini atan Jack Nicholson ile katı ve sadist ruhunu taş bebek güzelliğinin altında saklayan Büyük Hemşire Ratched'ı canlandıran Louise Fletcher olmak üzere, film 5 Oscar ödülü kazanarak, bir başyapıt haline geldi.

ISBN 978-9944-86-016-1

18 TL.